

Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

KIBRIS TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI

Hasan MUTLU

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır

ANKARA 2007

H.Ü.
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof.Dr.Adnan SOFUOĞLU

Üye : Doç.Dr.Ayten SEZER ARIĞ (Danışman)

Üye : Doç.Dr.M.Derviş KILINÇKAYA

Üye : Yrd.DoçDr.Serdar SAĞLAM

Üye : Yrd.Doç.Dr.Saime Selenga GÖKGÖZ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

.../.../.....

Prof. Dr. Mustafa Yılmaz
Enstitü Müdürü

ÖZET

Çalışmamızda 1958-1976 yılları arasında Kıbrıs Türk toplumunun adada devamı için çalışan ve savaştan “Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı” ve bu teşkilata Türkiye’nin verdiği destek incelenmiştir. Bu çalışma yapılırken önce adanın Türkiye ve dünya açısından jeopolitik önemine değinilmiştir.

Birinci bölümde; Kıbrıs’ın tarihine kısaca bakılmış, adadaki Türk ve İngiliz hakimiyeti dönemleri incelenerek, Enosis fikrinin ortaya çıkmasıyla; Rumların bu yönde yaptığı faaliyetlere değinilmiş, aynı zamanda 1950 yılından sonraki dönemde Kıbrıs Meselesinin uluslararası bir hal alması ve Türkiye’nin konuya müdahil olması konusu üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde; Türk halkına karşı yapılan Rum tedhiş hareketleri ile teşkilatın kuruluş amaçları, kuruluş aşamasında yaşananlar ve Türkiye’nin böyle bir harekete destek verme sebepleri irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde; Türkiye’nin de desteğini alarak kurulan teşkilatın, faaliyetlerini aleni olarak yapmayı tercih etmeyip, yer altında kalmayı tercih ettiği 1958-1963 yılları arasındaki dönemde; İngilizlere ve Rumlara hissettirilmeden teşkilatlanması, silahlanması, Türkiye’de ve Ada’da eğitilmesi ile diğer faaliyetleri verilmeye çalışılmıştır.

Dördüncü (son) bölümde; 21 Aralık 1963’te başlayan olaylar sonrası; teşkilatın yer altından çıkarak Türk toplumunun savunmasını üstlenmesi ile beraber mücadele içinde geçen 11 yıllık süreçteki personel ve silah kaynaklarından, teşkilatlanmasındaki değişime ve düzenli orduya gidiş süreci ile “1974 Barış Harekatı”ndaki rolü ve yaptığı diğer faaliyetler sonucu yaşanan devlet-teşkilat bütünleşmesi işlenmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak; Kıbrıs’ta Türk halkının ve siyasi liderliğinin ihtiyacı olan ve Türkiye Cumhuriyeti’nin dış politikasına uygun şekilde hareket edecek silahlı güç, “Türk Mukavemet Teşkilatı”nın kurulması ile sağlanmış olup, Türkiye’den ve

Ada'daki Türk toplumundan aldığı destekle 1963 sonrasında, 11 yıl boyunca Türk halkının canını, malını ve namusunu koruma görevini başarıyla yerine getirmiştir.

ABSTRACT

In this study, we try to study the struggle of The Turkish Resistance Organizatin for The Cyprus Turkish Societies' continuity in the Island and the Turkeys' support to this organization during the years between 1958-1976. While studying this, firstly, we tried to mention the geopolitical importance of the island for Turkey and World.

In the first section, there is a short look for the history of Cyprus; then by researching both the sovereignty period of Turks and British after then arising of the Enosis Idea we try to explain the acivities of the Greek Cypriots' about this idea. At the same time, we try to explain that Cyprus Issue was becoming an international situation after 1950, and the Turkeys' connection with this issue.

In the second section, Greek Cypriots' terrorization activities against Turskish People and the establisment aim of the Organization, what was experimenting during the establisment period and the causes of Turkeys' support to this kind of action were studied.

With the third section we tried to give some activities of the organization during 1958-1963, for example; the organization, which was established with the Turkeys' support, not only had chosen to be not active in public, but also they had chosen to be underground resistant movement while organizing, becoming armed, training in Turkey and Island, they had not let English and Roums know about these.

In the fourth and the last section; we try to describe the events after begining on 21 December 1963; within the Organization coming out from underground and undertaked the defense of Turkish people in the 11 years period of struggling and chancing of the personnel and arm resources. Besides, the role of organization at the process of becoming armed forces and 1974 Peace Movement and becoming united in state-organization for the result of the other activities were tried to explain.

Consequently, in Cyprus, the need of Turkish society and political leadership and the armed forces that behaving convenient with the Republic of Turkey's external politics had been provided with the establishment of The Organisation of The Turkish Resistance Organization, did its duty successfully in protecting the Turkish people's life, properties and honor with the support of them during 11 years after 1963.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖNSÖZ	vii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TARİHTE KIBRIS... ..	4
1.1. Osmanlı Hakimiyeti' ne Kadar Kıbrıs.....	4
1.2. Kıbrıs'ta Osmanlı Hakimiyeti.....	4
1.3. Kıbrıs'ta İngiliz İdaresi.....	6
1.3.1. Birinci Dönem (1878-1914).....	8
1.3.2. İkinci Dönem (1914-1960).....	9
1.3.2.1. 1931 İsyanı	11
1.3.2.2. 1950 Plesibiti.....	12
1.3.2.3. Kıbrıs Sorununun Uluslararası Nitelik Alması.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATININ KURULUŞU.....	16
2.1. Rum Tedhiş Hareketleri	16
2.2. Taksim Tezinin Kabulü.....	18
2.3. Teşkilatın Kuruluş Amaçları.....	20
2.4. Teşkilatın Kuruluşu.....	23
2.5. Türkiye ile Teşkilat Arasındaki İlişkisi.....	26
2.5.1. Teşkilata Destek Sağlama Çabaları	26
2.5.2. Teşkilata Desteğin Verilmesi.....	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TEŞKİLATLANMA VE YER ALTI DÖNEMİ (1958-1963).....	39
3.1. Personel Seçimi.....	39
3.2. Personelin Eğitilmesi.....	43
3.2.1. Hasrete Gitmek	43
3.2.2. Kıbrıs'ta Eğitim	45
3.3. Teşkilatlanma	46
3.4. İkmal	51
3.5. İstihbarat, İstihbarata Karşı Koyma, Muhabere	63
3.6. Disiplin ve Diğer Faaliyetler	71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI'NIN YER ÜSTÜNE ÇIKMASI (1963 VE SONRASI)	75
4.1. 1963 Olayları Öncesi Siyasi Gelişmeler	75
4.2. 21 Aralık 1963 ve Teşkilatın Yer Üstüne Çıkması	78
4.3. Teşkilatlanma	80
4.4. İkmal	83
4.5. Eğitim	85
4.6. Ulaşım, Muhabere, İstihbarat	87
4.7. Mücadele Yılları ve Çarpışmalar	90
4.8. Diğer Faaliyetler	103
4.9. 1974 Barış Harekatı ve Türk Mukavemet Teşkilatı... ..	107
SONUÇ	112
BİBLİYOGRAFYA	115
EKLER	124

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Akdeniz'in en büyük adalarından biri olan Kıbrıs'taki iki toplumdaki birini oluşturan Kıbrıs Türklerinin adadaki varlık mücadelelerinin, kanımızca son dönemlerdeki en önemli bölümüne damgasını vurmuş olan, örgütünü incelemeye çalıştık. Bu örgüt Kıbrıs Türklerinin efsanevi örgütü "Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı"dır.

Çalışmamızda Kıbrıs Türklerinin, Kuva-yı Milliyesi olarak kabul edilebilecek olan "Türk Mukavemet Teşkilatı"nın kurulmasını gerektiren sebepler, Türkiye'nin adada kurulacak bir gizli yer altı örgütünü destekleme sebepleri, kuruluş amaç ve hedefleri, teşkilatın eyleme geçmeyerek yer altında kalmayı tercih ettiği dönem olan 1958-1963 yılları arasındaki teşkilatlanma, eğitim, silahlanma gibi faaliyetlerle, gerektiğinde Türk halkının savunmasını üstlenmek için yaptığı hazırlıklar, 21 Aralık 1963 tarihinde başlayacak olan 11 yıllık mücadele döneminde teşkilatın personel ve silah kaynaklarından eğitimde yaşadığı dönüşüm, devletleşme yolunda önemli bir adım olan düzenli ordu olma çabası ve teşkilat-halk, teşkilat-devlet bütünleşmesi irdelenmeye çalışılmıştır.

Şu ana kadar üzerine çok fazla araştırma yapılmamış olan Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kuruluş aşamasından, 1974 Barış Harekatı sonrası lağvedilerek Kıbrıs Güvenlik Kuvvetlerine dönüşmesine kadar geçen süreci inceleyen bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmamızla bu eksik giderilmeye çalışılacaktır.

Bu konu hakkında yapılan çalışmalara bakılacak olursa, Aydın Akkurt' un Ada'daki teşkilatın 1957-1958'de ilk kuruluş çalışmaları ve Türkiye'den destek sağlanması aşamalarını inceleyen "Türk Mukavemet Teşkilatı" adlı kitabıyla, Ulvi Keser'in Türk Mukavemet Teşkilatı öncesi Ada'daki yer altı faaliyetleri ile Teşkilatın yer altında bulunduğu 1958-1963 dönemini incelediği "1955-1963 Kıbrıs'ta Yer altı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı" adlı doktora tezi

bulunmaktadır. Konu hakkındaki diğer eserler hatıratlar olup, kişilerin yaşadıkları, belirli bir zaman aralığı ve mekan kısıtlaması içinde, verilmiştir.

Araştırmamız esnasında bizi kısıtlayan faktörler şöyle sıralanabilir: Dönemde teşkilatın faaliyetlerinin basın yayın organlarına yansımaması, emirlerin yazılı olarak verilmemesi, yazılı olanların ise alınmasına müteakip imha edilmesi.

Çalışma konumuz olan Türk Mukavemet Teşkilatının gizli ve silahlı bir yer altı teşkilatı olarak kurulması, görev alan kişilerin ketum şahsiyetlerden seçilmesi, faaliyetlerin gizlice yürütülmesi gibi sebeplerle, Türk Mukavemet Teşkilatı'nda görev almış olan personel sadece kendi görev alanlarını bilmekteydi.

Yukarıda saydığımız sebeplerle, çalışmamızın temel kaynağı ve ana eksenini; sözlü tarih çalışmasına ve dönemle ilgili teşkilatın içinde görev almış kişilerin yazdığı hatıratlara dayandırılmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda Kıbrıs'ta ve Ankara'da Türk Mukavemet Teşkilatında görev alan mücahitlerle sözlü tarih çalışması yapılmış olup, kendilerine ulaşamadığımız fakat diğer kaynaklarda kendileriyle sözlü tarih çalışması yapılmış olan mücahitlerin beyanlarından da gerek duyuldukça yararlanılmıştır.

Temennimiz teşkilatta görev almış bu kişilerin ilerleyen zamanda kendi kişisel arşivlerini araştırmacılara açmaları, ve bunların yayınlanması, hatıralarını yazmaları ile konu hakkındaki bilgi eksikliklerinin giderilerek, bizlerin ortaya koyamadığı veya eksik bıraktığı bir çok hususun gün ışığına çıkarılmasıdır. Bunun ise, adadaki Türk varlığının korunmasını sağlamak için, zamanında hayatlarını tehlikeye atan insanların oluşturduğu teşkilatın daha iyi anlaşılmasını sağlayacağını ve eğer ilerleyen zamanda Türk milleti böyle bir kuvvete ihtiyaç duyacak olursa bu çalışmaların yol gösterici olacağını ve yapılabilirliği konusunda insanların inançlarını tazeleyeceğini düşünmekteyim.

Araştırmalarım esnasında benden kurumsal olarak yardımlarını esirgemeyen başta Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği'ne ve Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı

Derneği'ne ve benle kıymetli anılarını paylaşan mücahitlere teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmam esnasında bana yol gösteren, her türlü desteği veren başta danışmanım Doç.Dr. Ayten Sezer Arığ olmak üzere Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Öğretim Görevlilerine teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak çalışmalarım esnasında bana her zaman moral veren, tezimi yazmamda ve kontrol etmemde çok önemli yardımlarını esirgemeyen eşim Sebahat MUTLU' ya ve küçük kızım Aybike MUTLU' ya teşekkür ederim.

KISALTMALAR

A.B.	: Avrupa Birliği
A.B.D	: Amerika Birleşik Devletleri
age.	: Adı Geçen Eser
agm.	: Adı Geçen Makale
AKEL	: Progressive Party of the Working People (Emekçi Halkların İlerici Partisi)
BM	: Birleşmiş Milletler
dr.	: Doktor
EOKA	: Etniki Organosis Kibriyon Agoniston Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği
İKK	: İstihbarata Karşı Koyma
KATAK	: Kıbrıs Türk Azınlığı Kurumu
KHO	: Kara Harp Okulu
KITEMB	: Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği
KİP	: Kıbrıs İstirtad Projesi

KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
km.	: Kilometre
K.T.K.F.	: Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu
MSB	: Milli Savunma Bakanlığı
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Savunma Paktı)
RMMO	: Rum Milli Muhafız Ordusu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Adını, kına çiçeği adı verilen bir çiçekten veya Kınıros'un kızının isminden yahut aşk ilahesi Kipris'den alan Kıbrıs¹ adası, meşhur şehirlerinin adlarına göre Amatusya, Pafya, ve Salaminya adı ile de anılmıştır. Avrupa dillerinde bakırın ismi bu Ada'nın isminden çıkmıştır. Bakırın Latincesi "Cuprum"dur.²

Kıbrıs adası, Akdeniz'in kuzey doğu bölgesinde 34°33' ve 35°41' kuzey enlemleri ile 32°17' ve 34°35' doğu boylamları arasında olup, Atina'ya 800 km., Girit adasına 555 km., Mısır'a 316 km., Beyrut'a 221 km., Suriye'ye 96 km. ve Türkiye'ye 71 km. mesafede bulunmaktadır.³ Kıbrıs Sicilya ve Sardunya adalarından sonra 9283 km²lik alanı ile Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır.⁴

Kıbrıs iklim, yeryüzü şekilleri ve diğer tabiat şartları bakımından Anadolu ile benzer özelliklere sahiptir. Ada Anadolu'nun Taşeli yarımadasının güneyinde deniz ortasından çıkmış bir parçası konumundadır ve Toros dağ sisteminin içinde düşünülebilir.⁵

¹ Kıbrıs ve tarihi ile ilgili yapılan çalışmalar çok çeşitli olup; Kıbrıs tarihi ve Kıbrıs meselesi ile ilgili ayrıntılı bilgili için bakınız: Derviş Manizade, **Kıbrıs**, İstanbul, 1975, Yaylacık Matbaası; H.Fikret Alaysa, **Tarihi Persfektiften Kıbrıs Meselesi**, Ankara, 1992, Türk Tarih Kurumu; H.Fikret Alaysa, **Tarihte Kıbrıs**, Lefkoşa, 1988, Kıbrıs Türk Kültürü Derneği yayını; Erol Manisalı, **Dünden Bugüne Kıbrıs**, İstanbul, 2000, Yenigün Haber Ajansı; Kudret Özersay, **Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme**, Ankara, 2002, ASAM Yayınları; Hüner Tuncer, **Kıbrıs Sarmalı, Nasıl Bir Çözüm**, Ankara, 2005, Ümit Yayınları; Derviş Manizade, **Baştan Sona Kıbrıs Gerçeği**, İstanbul 1965, Kıbrıs Türk Kültür Derneği yayınları; Ertuğrul Önalp, **Geçmişten Günümüze Kıbrıs**, Ankara, 2007; Haşmet Gürkan, **Tarih İçinde Kıbrıs**, Lefkoşa, 2000, Galeri Kültür yayınları; Ahmet Gazioğlu, **Kıbrıs Tarihi, İngiliz Dönemi, 1870-1960**, Lefkoşa, 1998, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.

² H.Fikret Alaysa, **Tarihte Kıbrıs**, Lefkoşa, 1998, s.1.

³ Prof.Dr.Derviş Manizade, **Kıbrıs Dün Bugün Yarın**, İstanbul, 1975, Yaylacık Matbaası, s.66.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Cevat R.Gürsoy, **Kıbrıs'ın Coğrafi Durumu**, Ankara, 1964, Ayyıldız Matbaası.

⁵ **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikler Kongresi, 14-19 Nisan 1969, Türk Heyeti Tebliğleri**, Ankara, 1971, s.43.

Kıbrıs adası, Türkiye'nin Hatay vilayetindeki dağ ve ovaların 130 km. güneybatıda yani Kıbrıs'ta deniz seviyesi üzerine çıkmasıyla oluşup, derinliği birkaç yüz metreyi geçmeyen bir deniz platformu ile ana kıtaya bağlı bulunmaktadır.⁶

Coğrafi konumunu değerlendirdiğimiz Kıbrıs'ın dünya üzerindeki stratejik ve jeopolitik konumuna bakacak olursak şu şekilde özetleme yapmak mümkün olabilir: Ortadoğu'nun Batı ve Akdeniz'in Doğu kanadına hâkim bulunan Kıbrıs; büyük petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip bulunan Ortadoğu'ya yakınlığı, buradan ve Avrasya bölgesinden çıkan petrolün ve diğer kaynakların transferinde kullanılan limanlara ve deniz yollarına hâkimiyeti ile enerji kaynaklarına hükmetmek için bölgede çıkabilecek bir savaşta stratejik bir depo vazifesi görebilecek ve hava-deniz üssü olarak kullanılabilir olan Ada; kendisini hakimiyeti altında bulunduracak olan devlete stratejik ve taktik açıdan çok büyük avantajlar sağlayacak bir konumdur.⁷

Kıbrıs'ın Türkiye açısından önemine bakacak olursak; bu önem en başta Ada'da aynı soydan gelen, aynı kültürü ve aynı dili paylaştığı Kıbrıs Türk halkının yaşamasından kaynaklanır. Bundan dolayıdır ki, Türkiye Ada'daki Türk halkının barış, özgürlük ve güvenlik içinde yaşamasını istemektedir.⁸

Ada, Türkiye'nin Akdeniz sahillerine yakınlığı ve Akdeniz içindeki konumu ele alındığında Türkiye'ye bu bölgeden gelecek tehditlere karşı bir karakol vaziyetindedir. Türkiye'ye diğer bölgelerden gelecek tehditlerde ise ikmal yollarının açık tutulabilmesi içinde hayati önem arz etmektedir.

Bu konuda Atatürk de Güney Anadolu'da izlediği bir askeri tatbikatta etrafında bulunan subaylara: "*Türkiye'nin yeniden işgal edildiğini ve Türk kuvvetleri'nin sadece bu bölgede mukavemet ettiğini farz edelim. İkmal yollarımız ve imkanlarımız nelerdir?*" sorusunu sormuş. Subaylar birçok görüş ve düşünceler ileri sürmüşlerdir. Atatürk, hepsini sabırla dinlemiş, sonra, elini haritaya uzatmış ve Kıbrıs'ı işaret ederek, "*Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece, bu*

⁶ Süleyman Oğuz, **Kıbrıs Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle**, İstanbul, 1975, Seda Matbaası, s.10.

⁷ Halil Sadrazam, **Kıbrıs'ta Varoluş Mücadelemiz ve Anıtlarımız**, İstanbul, 1990, s.10-12.

⁸ Sabahattin İsmail, **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, İstanbul, 1998, Kastaş Yayınevi, s.49.

bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu Ada bizim için önemlidir." diyerek bu konunun altını çizmiştir.⁹

Ege adalarının Yunanistan'ın elinde olduğu düşünülürse Kıbrıs'ta da Enosis'in¹⁰ gerçekleşmesi durumunda, Türkiye'nin dünya ile olan deniz bağlantısı (Karadeniz'in başka denizlere bağlantısı olmadığı göz önüne alınırsa) Yunanistan tarafından kontrol altına alınmış olacaktır.

Yukarıda saydığımız sebeplerle Kıbrıs, tarih boyunca sürekli bir çatışma alanı olmuş, birçok medeniyetin ve devletin egemenliği altına girmiştir. Günümüzde de, Ada'da başta Yunanistan ve Türkiye olmak üzere A.B.D., İngiltere ve A.B.'nin çıkarları çatışmaktadır ve her geçen gün Ada ile ilgili yeni planlar ve istekler ortaya atılmaktadır. Kanımızca Türkiye geçmişte olduğu gibi gelecekte de Kıbrıs'la ilgili gelişmelere müdahil olmaya devam edecektir.

⁹ Manizade, *age.*, s.13, Atatürk ve Kıbrıs Türkleri ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bakınız: **Üçüncü Uluslar arası Atatürk Sempozyumu 3-6 Ekim**, 1995-Gazi Magosa K.K.T.C., Ankara, 1998, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, s.349-368.

¹⁰ "Enosis" ifadesi 1930'lu yıllardan bu yana "Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasıyla" eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Kelime aslında toprak açısından "bir ülkeye katılma, bağlanma" manasındadır ve Kıbrıs'la ilgili değil, genel bir mana taşımaktadır. Fakat Yunanlıların daha önce Girit için Enosis'ten bahsettiği hatırlanacak olursa, Kıbrıs'ta Enosis mücadelesinin kazanılması durumunda başka yerler içinde bu talep gelebilecektir. Nazım Güvenç, **Kıbrıs Sorunu Yunanistan ve Türkiye**, İstanbul, 1984, Çağdaş Yayını, s.60.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TARİHTE KIBRIS

1.1. Osmanlı Hâkimiyeti'ne Kadar Kıbrıs

Kıbrıs adasının tarihi, milattan önce 1450 senesinden itibaren netlik kazanmaya başlamıştır. İlk zamanlarda Kıbrıs'ın mahalli teşekküller halinde bağımsız bir hayat sürdüğü anlaşılmaktadır. Daha sonra Ada ile Mısır arasında kurulan siyasi münasebetler, zamanla tâbiyet halini almıştır.¹¹

Mısır Firavunu III. Tutmosis tarafından M.Ö. 1500-1450 yıllarında Mısır'a bağlanan Kıbrıs bu tarihten sonra hakimiyet mücadelelerine sahne olmuş ve sürekli olarak el değiştirmiştir. Zaman zaman bağımsızlığını elde etse de tarih boyunca Mısırlılar, Fenikeliler, Asurlular, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler, Templar Şövalyeleri, İngilizler, Cenevizliler ve Memlukluların hâkimiyetinde kalmıştır.¹²

Ada'nın ticaretini önceden beri elinde bulunduran Venedikliler 1489 yılında Kıbrıs'ı ele geçirmesi sonrası Ada, Venedik soylularından seçilen bir vali ile yönetilmeye başlanılmış ve Kıbrıs'ın Ortodoks olan yerli halkı, Venedik yönetimince Katolik olmaya zorlanarak ağır vergiler altında ezilmiştir. Venedik idaresi ve Katolik etkisi Osmanlıların Ada'yı hâkimiyeti altına almasına kadar sürmüştür.¹³

1.2. Kıbrıs'ta Osmanlı Hâkimiyeti

Bu tarihe kadar Suriye, Lübnan, Ürdün, Arabistan Yarımada'sı, Irak ve Mısır'ı ele geçiren bir imparatorluğun Kıbrıs'ı ele geçirmeyi ihmal etmiş olması mümkün değildi. Daha da önemlisi Ada'da bulunan Venedik korsanlarının Doğu

¹¹ Öndal Cam, **Anadolu Kokan Kıbrıs**, Ankara, 1966, Ankara Yayınevi, s.14.

¹² Yılmaz Bektaş, **Kıbrıs Sorunu 1960-1974**, Malatya, 2003, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.10. Emeviler ve Abbasiler döneminde Kıbrıs, nisbi bir muhtariyeti korumuş ve bu devletlere sadece vergi ile bağlanmıştır.

¹³ Bektaş, **age.**, s.8-11, Kıbrıs tarihi ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Sir G.Fracis Hill, **A History of Cyprus**, 1952, Cambridge University Press ve Şükrü Gürel, **Kıbrıs Tarihi**, İstanbul, 1984

Akdeniz'deki ulaşımı sık sık vurmaları Osmanlı Ticaret gemilerinin bu sularda güvenle dolaşmasını engelliyordu. Bu da gücü doruğa çıkmış olan Türk Devleti'ni oldukça rahatsız ediyordu. Ada'nın fethi Türk İmparatorluğu için adeta bir zaruret halini almıştı. Ancak Ada'nın fethiyle Akdeniz doğusundaki Osmanlı egemenliğinin tamamlanması ve bütünleşmesi mümkün olabilecekti.¹⁴

Lala Mustafa Paşa komutasındaki Kıbrıs Harekâtı sonrasında Ağustos 1571 tarihinde Kıbrıs Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.¹⁵

Kıbrıs Beylerbeyliği Doğu Akdeniz'e tamamen hâkim bir mevkide bulunmakta idi. Bu sebeple Ada'nın askeri bakımdan kuvvetlendirilmesi yanında nüfus olarak da Türk iskânına ihtiyaç duyuluyordu. Böylece Padişah II. Selim, Ada'da kalan 20.000 civarında askerinin yanı sıra 10.000 civarında sanatkâr ailenin de Kıbrıs'a gönderilmesini kararlaştırdı.¹⁶ Karaman, Darende, Niğde, Kayseri, İçel, Bozok, Alaiye, Manavgat, Zülkadiriye, Teke bölgelerinden bazı Türkmen topluluklar mecburi iskâna tabi tutularak Kıbrıs'a yerleştirildi¹⁷ ve üç yıl vergiden muaf tutuldu.¹⁸ Bunu izleyen yüzyıllarda, durum gerektirdikçe, örf ve adetleri bozan kişilerle, huzursuzluk çıkaran Türkmen aşiretleri de Kıbrıs'a sürgün edildi.¹⁹ Fakat bu sürgünler Kıbrıs'ta bir Türk çoğunluk kurmaya yönelik olmamıştır.²⁰

Ada'da Osmanlı'nın kendine özgü millet sisteminin uygulanması, Kıbrıs'ın yerli halkına özerklik getirmişti. Venediklilerin Katolik bağına bağlılığından kurtulan Ortodoks Rumlar, Osmanlı'ya itaat etmede tereddüt göstermiş, kendi kiliselerine sahip çıkarak gerçek anlamda ibadet özgürlüğüne sahip olmuşlardır.²¹ Bu doğrultuda

¹⁴ **Kıbrıs'ın Fethi (1570-1571)**, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, s.9-13.

¹⁵ **age.**, s.80.

¹⁶ İsmail, **age.**, s.2.

¹⁷ Çay, **age.**, s.10.

¹⁸ **Osmanlı İdaresinde Kıbrıs**, T.C.Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri Dairesi Yayın No:43, Ankara, 2000, s.17.; **Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgün**, İstanbul İktisat Fakültesi, İstanbul, 1949-50, Cilt 11, s.525-561.

¹⁹ Pierre Oberling, **Bellapaise Giden Yol**, Ankara, 1987, Genelkurmay Basımevi, s.5.

²⁰ Halil İnalçık, **Fetihden Sonra Kıbrıs'ta Osmanlı Politikası ve Yönetimi**, Ankara, 1969, s.7.

²¹ Hikmet Özdemir, "Akdeniz'in En Uzun Krizi", **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı 3, Mart-Nisan, s.248-258.

Ortodoks Başpiskoposu sürgünden geri getirilerek makamına oturtulmuş ve 1754 yılında çıkarılan bir fermanla yerli halkın temsilcisi sayılmıştır.²²

Kıbrıs'ta 19'uncu yy.ın başlarında siyasi çalkantılar baş göstermeye başlamıştır. Bunların en önemlisi 9 Temmuz 1821'de Mora ayaklanması ile eşzamanlı olarak Rum kilisesinin önderliğinde başlayan kalkışmadır. Vali Küçük Mehmet Paşa kilise önde gelenlerini cezalandırarak bu hareketi bastırmıştır. Fakat bu kalkışmadan sonra kaçıp kurtulan bazı papazlar Roma'da bir araya gelerek 6 Aralık 1821'de bir Enosis manifestosu yayınlamışlardır.²³

Bu kalkışmalarda Ortodoks Kilise'sinin gücü, Rum ticaret burjuvazisinin gittikçe artan gücü, Balkanlarda başlayan Yunan milliyetçiliğinin Kıbrıs'ı da etki altına alması²⁴ ve Ortodoks gücünün bu dönemde tek simgesi olan Rusya'dan gelen baskılar ve yardımlar önemli rol oynamıştır.²⁵

Bu ayaklanmadan yaklaşık elli yıl sonra, Osmanlı yönetiminden çıkan Ada'da bu tarihten sonra kargaşa ve belirsizlik bitmeyecektir.

1.3. Kıbrıs'ta İngiliz İdaresi

İngiltere 20. yy.la girerken dünyanın o güne kadar gördüğü en büyük imparatorluğa sahiptir. İngiliz İmparatorluğu yaklaşık on iki milyon mil karelik toprak ve dünya nüfusunun belki de dörtte biri, aynı zamanda dünya deniz ticaret filolarının üçte birine sahiptir.²⁶ Kıbrıs ise Süveyş Kanalı'na olan yakınlığı ve Akdeniz ticaretini kontrol eden konumuyla İngiltere'nin ilgisini çekmektedir. İngiltere'ye²⁷ aradığı fırsatı Osmanlı-Rus Harbi verecektir.

²² Yakup Akgün, **Rauf R.Denktaş'ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Oluşumundaki Rolü**, Sakarya, 2001, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.4.

²³ Sirmeni Gazetesi, 5 Mayıs 1991

²⁴ Özdemir, **age.**, s.249.

²⁵ Richard Colgc, **Modern Yunanistan Tarihi**, İstanbul, 1997, İletişim Yayınları, s.34.

²⁶ Paul Kennedy, **Büyük güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, Ankara, 1996, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.262-267.

²⁷ Kıbrıs Ada'sının İngiliz idaresine geçmesi ve Ada'da kurulan İngiliz idaresi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Nasim Zia, **Kıbrıs'ın İngiltere'ye geçişi ve Ada'da Kurulan İngiliz İdaresi**, Ankara,

Osmanlı-Rus Savaşından yenik çıkan Osmanlı Devleti 3 Mart 1878 tarihinde Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşmasını imzalamıştır.²⁸ Avrupa güç dengesini bozan bu savaştan sonra İngiltere, Rusya'nın ilerlemesi karşısında kendi menfaati açısından Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü koruma siyaseti izlemek zorunda kalmıştır. Bu kapsamda İngiltere; Doğu Anadolu'daki Kars, Ardahan ve Batum'a giren Rus ordularının geri çekilmesinin sağlanması vaadi ile çok yönlü şartlara bağlı olarak Kıbrıs adasını kiralık almıştır.²⁹

Kıbrıs Yönetiminin İngilizlere devredilmesini öngören ve 4 Haziran 1878 tarihinde imzalanan İngiliz Savunma Konvansiyonu iki maddeden oluşmaktaydı. Buna göre; "Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ı kayıtsız şartsız İngilizlere teslim etmiş değildir. Her şeyden önce, İngiliz işgali ve yönetimi altında bile Kıbrıs'ın egemenlik hakkının Osmanlı'ya ait olduğu, Ada'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olduğu açıkça belirtilmiştir."³⁰

İngilizler'in kolonilerdeki egemenliğini sürekli kılmayı, büyük ölçüde klasik "böl ve yönet" stratejisine dayandırdığı söylenebilir. Bu stratejinin gereği olarak, İngiliz yönetimi, kolonilerinde karşılaştığı geleneksel toplumlar arasındaki her türlü etnik, dinsel, dile dayalı veya benzeri farklılıkları belirginleştirerek söz konusu toplumları sınıflandırmış; guruplara ayırmış ve her bir gruba farklı davranarak aralarındaki potansiyel karşıtlık unsurlarını ön plana çıkarmıştır.³¹ Sonuç olarak İngilizler, sömürgelerindeki yerel güç odaklarını aynen koruyarak, gerektiğinde bunları birbirine karşı kullanmış ve uzun yıllar en az askerî ve malî külfetle

1975, Ayyıldız Matbaası; Ercüment Kuran, **Kıbrıs İdaresinin İngiltere'ye Terki**, Ankara, 1964, Ayyıldız Matbaası; Rıfat Uçarol, **1878 Sorunu ve Osmanlı İngiliz Anlaşması**, İstanbul, 1978, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını; Ahmet Gazioğlu, **Kıbrıs Tarihi, İngiliz Dönemi, 1878-1960**, Lefkoşa, 1998, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.

²⁸ Osmanlı İmparatorluğu adına Hariciye Nazırı Safvet Paşa ve Berlin Elçisi Sadullah Bey tarafından imzalana 29 maddelik bir antlaşmadır. Bu antlaşmaya göre Rusya, Balkanlar ve Bulgaristan'da kesin bir nüfuz kazanmış, arazi ve nüfus açısından Güney Avrupa'ya kadar inmiştir. Bakınız; **Mufassal Osmanlı Tarihi**, 6.Cilt, İstanbul, 1963, s.3224-3227

²⁹ Akgün, **age.**, s.6.

³⁰ Ahmet Gazioğlu, **İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (Enosis Çemberinde Türkler)**, İstanbul, 1996, Kıbrıs Araştırmaları ve Yayın Merkezi, s.17.

³¹ Crawford Young, **The Colonial Construction of African Nations**, Oxford, 1994, Oxford University Pres, s.225-231.

sömürgelerini yönetmeyi başarmışlardır. Dolayısıyla, gruplar arasında bir üst-otorite rolünü oynayarak kontrolü ellerinde bulundurabilmişlerdir.³²

Ada'daki İngiliz idaresini genel hatlarıyla iki dönemde incelemek mümkündür. Birinci dönem; İngiltere'ye kiralık olarak verilmesiyle başlar ve I. Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin Ada'yı ilhakı ile biter. İkinci dönem ise bu tarihten itibaren başlar ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına kadar devam eder.

1.3.1. Birinci Dönem (1878–1914)

İlk İngiliz Yüksek Komiseri Wolseley, 1878 yazında Ada'nın Larnaka limanına ayağını basar basmaz, kendisini Rum Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Başkanlığında bir heyetin beklediğini gördü. Başpiskopos, Wolseley'e ,“hoş geldiniz” derken, konuşmasının en önemli bölümünü şu sözler oluşturuyordu: “Biz bu yönetim değişikliğini hoş karşılıyoruz. Çünkü İngiltere'nin, daha önce Yunan adalarına verdiği gibi, Kıbrıs'ı da Yunanistan'a, anavatanımıza bırakacağından eminiz.” Bundan sonra, Ada'nın Rum çoğunluğunun isteklerini dile getirdiklerini bildiren kilise adamları, İngiliz yönetimi boyunca “Enosis” isteklerini her fırsatta yineleyeceklerdir.³³

İngilizler Ada'da başlangıçta, Osmanlı'daki “divan” a benzeyen “Kavanin Meclisi”ni kurdu. Bu Meclis; dört İngiliz memur ve halk idarecilerinden oluşuyorken, daha sonraları bu Meclisin yerini 9 Rum, 3 Türk ve 6 İngiliz'den oluşan “Teşrii Meclisi” aldı.³⁴ Türk toplumunun eşit sorumluluk hakkını hiçe sayan bu değişikliğe tepki gösteren Müslüman Türklere, İngiliz idaresince şu yanıt verilmiştir: “Çoğunluk temsilcilerinin (Rumların) Müslümanlar aleyhindeki girişimleri, atanmış üyelerle birleşecek olan Müslüman üye oyları ve Yüksek Komiser'in ayırt edici oyu ile önlenecektir.”³⁵ Bu sayede İngiltere Ada'daki Türk toplumunun İngiliz yönetimi

³² Meltem (Onurkan) Samani, **Kıbrıs Türk Milliyetçiliğinin Gelişimi**, Ankara, 1998, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.24-25.

³³ Cevat Gürsoy, Halil İnalçık, Ercüment Kuran, H.Fikret Alaysa, **Kıbrıs ve Türkler**, Ankara 1964, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, s.69.

³⁴ aynı yer.

³⁵ Gazioğlu, age., s.47.

ile daha sıkı bir işbirliğine gitmesini ve kendisini güvenceye almak için İngiliz yönetiminin isteklerini karşı koymadan yerine getirmesini amaçlamıştır.

Türk toplumu bu dönemde idarecilik konumundan, idare edilen bir topluma dönüşmenin sancılarını yaşamıştır ve bu dönemde ilk örgütlenme çabaları meydana çıkmıştır. Zira Ada'nın İngiltere'nin eline geçmesiyle birlikte Rumların Enosis faaliyetlerini yoğunlaştırdıklarını gözlemlemekteyiz. Bu çabaların önüne geçebilmek amacıyla Türk cemaatinin önderleri 1880'li yılların sonlarına doğru "Kıraathane-i Osmanî" adlı örgütü kurdu. Bu örgütün belli bir tüzüğü, kayıtlı üyeleri olmamasına karşın siyasi niteliği vardır.³⁶

1.3.2. İkinci Dönem (1914–1960)

İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında 1914 yılında savaş ilan edilince, 5 Kasım 1914'te İngiliz Hükümeti, İngiltere ve Osmanlı Devleti arasındaki savaş sebebiyle Kıbrıs'ı İlhak ettiğini ve 1878 Anlaşmasının artık geçerli olmadığını kararını (order in council) ilan etti.³⁷

Osmanlı Devleti ise bu ilhaki sadece protesto etmekle yetindi.³⁸Bu durum karşısında İngiliz tabiiyetine geçmek istemeyen o günkü nüfusun sekizde birini oluşturan 8000 kadar Türk, anavatan Türkiye'ye göç ettiler.³⁹İngiltere fiilen sömürge telakki ettiği Kıbrıs'ı 1915 senesinde İngiltere safında savaşa girmesi halinde, Yunanistan'a vermeyi teklif etti. Fakat Yunanistan'ın savaşa girmeyi reddetmesi teklifin havada kalmasına sebep oldu.⁴⁰

Milli Mücadele döneminde gerek Kıbrıs Türk basını, gerekse Kıbrıs Türk halkı Milli Mücadele'ye destek vermiş ve Cumhuriyet'in kurulması ile Türkiye'de uygulanan İnkılâpları Kıbrıs aydını da, Kıbrıs'ta da hızla uygulamaya çalışmıştır.⁴¹

³⁶ İsmail, **age.**, s.15.

³⁷ Gürsoy ve diğerleri, **age.**,s.77.

³⁸ Bektaş, **age.**,s.19

³⁹ Çay, **age.**,s.20

⁴⁰ Gürsoy ve diğerleri, **age.**,s.77.

⁴¹ Konu hakkında daha fazla bilgi için bakınız: Erdal Yurdakul, **Kıbrıs Türkleri ve Atatürk İnkılaplarının Kıbrıs'ta Uygulanması**, Ankara, 2002, Genelkurmay Basımevi, Bölüm 2

İngiltere'nin Kıbrıs'taki Müslüman-Türk varlığını bir "denge" unsuru olarak koruma siyaseti, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Lozan Barış Antlaşması ile Ada üzerindeki İngiliz egemenliğini tanimasından sonra da devam etmiştir. Bunun en açık örneği; İngiliz Hükümeti'nin Kıbrıs'taki Müslüman-Türk unsurun genç Türkiye Cumhuriyeti'ne göç etmesini teşvik etmeyen, hatta engellemeye çalışan tavrıdır. Lozan Barış Antlaşması'nın 21. maddesi, Ada'daki Kıbrıslı Türklere Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı ile İngiliz vatandaşlığı arasında tercih yapma hakkı (Hakk-ı Hıyar) tanıyordu. O dönemde, Türkiye'nin Ada'daki Türk varlığını korumaya yönelik bir politikası olmamasına; hatta Ada'daki konsolosu Asaf Bey aracılığıyla göçü teşvik etmesine rağmen, İngiltere'nin göçü engelleyerek Ada'nın ikili yapısını korumaya eğilimli olduğu görülmektedir.⁴²

Lozan antlaşmasının kabulünün ardından 10 Mart 1925'te İngiltere Kıbrıs'ı İngiliz Taç Kolonisi ilan eden ihtara beratını imzaladı ve bu tarihten itibaren Ada'daki İngiliz yöneticisi "yüksek komiser" olarak değil, "vali" olarak anılmaya başlandı.⁴³ Bu dönem Kıbrıs Cumhuriyeti kuruluncaya kadar devam etmiştir.

Aynı dönemde İngiliz yönetiminin, Kıbrıslı Türk aydınlar arasında güçlenmeye başlayan Türk ulusçuluğunu bastırmaya çalıştığı; kendilerini "Kemalist ve/veya Türk Milliyetçisi" olarak adlandırmaya başlayan bir kısım aydının karşısındaki, kendisiyle işbirliğine eğilimli geleneksel Müslüman-Osmanlı liderliğini destekleyerek kendisine yandaşlar yaratmaya çalıştığı izlenir. Bunları yaparken Kıbrıs Türk toplumunun anti-Kemalist, gelenekçi ve İngilizci unsurlarını kullanmıştır. Bir diğer ifadeyle, Kıbrıs Türk toplumu içindeki Atatürk reformlarına karşı gelenekçi unsurlar ile milliyetçi ve toplumsal reformcu unsurlar arasındaki siyasal mücadelede İngiliz yönetimi gelenekçilerin yanında yer almıştır. Bu sayede

⁴² Sabahattin İsmail, E.Birinci, **Kıbrıs Türklerinin Varoluş Savaşında İki Ulusal Kongre-Meclis-i Milli (1918)-Milli Kongre(1931)**, Lefkoşa, 1987, Cyrep, s.103.

⁴³ Aygün, **age.**,s.11.

Batı medeniyetinin öncülerinden olan İngiltere, batılılaşmaya yönelik reformlar talep eden unsurların karşısında yer almış oluyordu.⁴⁴

1.3.2.1. 1931 İsyanı

Rumlar, 1925'ten 1959'a kadar devam eden bu 34 yıllık dönemde "Megali İdea"⁴⁵ (Büyük İdeal)"nın önemli adımlarından biri olan Kıbrıs'ın Enosis'ini gerçekleştirmek için zaman zaman birçok teşebbüslere girişmişlerdir. Bunlardan en önemlisi 1931 ayaklanmasıdır.⁴⁶Rum asiler, Enosis'in ilk defa resmen istendiği tarihin 103 ncü yıl dönümünde olan 18 Ekim 1931'de İngiliz idaresine karşı Enosis için isyan başlatmışlardır.⁴⁷

Bu isyanda Rumlar Vali konağı'nı yaktılar. İngilizler çok sert tedbirlerle isyanı bastırdı. Bütün Ada'da çıkan olaylarda 7 kişi ölmüş, 67 kişi yaralanmış ve 400 kişi tutuklanmıştır.⁴⁸

İngiltere isyandan sonra Kıbrıs valisini geniş yetkilerle donatarak şu tedbirleri almıştır: 1. Kavanin Meclisi feshedildi. 2. Siyasi Partiler dağıtıldı ve yeniden kurulmaları yasaklandı. 3. Sıkı bir sansür tesis edildi. 4. Türk ve Yunan tarihinin öğrenimine son verildi.⁴⁹

⁴⁴ Samani, **age.**, s.27-28.

⁴⁵ Ali Güler "Megali İdea"yı tanımlarken; Yunanistan, 1829 yılından başlayarak istiklalini ilan etmiş ve "Megali İdea" adını verdikleri "Büyük Yunanistan"ı gerçekleştirmek için faaliyetlere başlamışlardır. Esasında Megali İdea, 1787 yılında senesinde Kerson'da Rus Çariçe'si II. Katerina ile Avusturya İmparatoru II. Josef'in hazırladıkları ve "İstanbul merkez olmak üzere yeni bir Bizans İmparatorluğu kurmayı" amaçlayan "Grek Projesi"nin devamı niteliğindedir., Ali Güler, **Yakın Tarihimize Pontus Meselesi ve Rum-Yunan Terör Örgütleri**, Rizeliler Kültür ve Dayanışma Derneği, s.viii-ix.; Nazım Güvenç ise "Magali İdea"nın hedeflerini şu şekilde belirtmiştir: 1. Yunan ulusunun tam bağımsızlığının sağlanması. 2. Teselya, Epir, Selanik ve Batı Trakya;'nın Yunanistan'a katılması. 3.Ege adalarının Yunanistan'a katılması. 4.On iki adamın Yunanistan'a katılması. 5. Girit Ada'sının Yunanistan'a katılması. 6. Batı Anadolu'nun Yunanistan'a katılması. 7. Pontus Rum Devleti'nin kurulması. 8. Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması. 9.İmroz ve Bozcaada'nın Yunanistan'a katılması. 10. İstanbul'un ele geçirilmesi., Güvenç, **age.**, s.60.

⁴⁶ İrfan Kaya Ülger, Ertan Efeğil, **Avrupa Birliği Kışkırcısında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ankara, 2001, s.12.

⁴⁷ Oberling, **age.**, s.27-28.

⁴⁸ Çay, **age.**, s.27.

⁴⁹ Bektaş, **age.**, s.22.; Meltem Samani İsyarla ilgili olarak; İngiliz hükümetinin, Hükümet Konağı önünde dağınık bir şekilde toplanmış asileri ilk anda dağıtabilecek herhangi bir harekette bulunmamış olması; İsyandan sonra hiç suçu bulunmayan Türk toplumunun da cezalandırılmış olması ve

1.3.2.2. 1950 Plebisiti

II. Dünya Savaşı süresince, Enosis hareketi sessizliğe büründü. Ada kendini Girit'in düşmesinden sonra tehlikede hissetmeye başladı. Savaş sonunda, B.M. Bildirgesinde olduğu gibi self-determinasyonun genel bir destek bulması, Enosis arzularını yeniden canlandırdı.⁵⁰

Rumlar 15 Ocak 1950 tarihinde kilisenin kontrolünde, "Yunanistan'la birleşmeyi kabul ederim.", "Yunanistan'la birleşmeye karşıyım." Şeklinde oylamayı ihtiva eden bir plebisit yapmaya kalktılar.⁵¹Kıbrıs Rum halkının %96 sının Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını (ENOSİS) istediğini ileri sürerek, dünya çapında bir kampanya başlattılar.⁵²Bununla birlikte, Kıbrıslı Türkler eğer Londra Ada'yı serbest bırakırsa Ada'da Türk hâkimiyetinin kurulmasını talep ettiler.

Kanımızca 1950 Plebisiti; hukuki ve milletlerarası bir antlaşmaya dayanmaması; bir devlet tarafından değil, bir parti tarafından düzenlenmesi; oylamanın bir Pazar ayini sonrası Rum Ortodoks Kilisesinde yapılması dolayısıyla Ada'da yaşayan Türklerin ve Katoliklerin iştirak etmemesi; plebisiti organize edenlerin tarafsız olmaması; İngiltere'nin girişimden önce böyle bir hareketi tanımayacağını açıklaması ve seçmen listelerinin olmaması dolayısıyla hukuki ve uluslararası bir geçerliliği yoktur.⁵³

1.3.2.3. Kıbrıs Sorununun Uluslararası Bir Nitelik Alması

1950 yılında Ada'da yapılan plebisit sonrası Yunanistan'ın ve Rumların Ada'yı Yunanistan'ın hâkimiyetine sokmak için harcadıkları çabalar hızla artmıştır ve 1955 yılına gelindiğinde artık Kıbrıs sorunu sadece İngiltere'nin bir iç sorunu olmaktan çıkacak ve uluslar arası bir sorun halini alacaktır.

dönemin arşivlerine yüz yıllık süre şartı getirilmesi gibi sebeplerle, İsyân'da İngiliz yönetiminin de rolü, kışkırtması olabileceğini belirtmektedir., Samani, **age.**, s.30.

⁵⁰ Bektaş, **age.**, s.22.

⁵¹ Çay, **age.**, s.36.

⁵² Sabahattin Egeli, **1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Nasıl Yıkıldı**, İstanbul, 1991, s.13.

⁵³ Bektaş, **age.**,s.23

Bu dönemde Enosis'e yönelik faaliyetlerinin artması başlıca iki sebebe dayanmaktadır. Bunlardan birincisi; Yunan iç savaşı ile beraber Kıbrıs'taki komünistlerin Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak çalışmalarını arttırmalarıdır. Bunun komünistler açısından faydası ise şu olacaktır: Ada'nın İngiltere'nin elinden çıkmasıyla batıların durumu Doğu Akdeniz'de zayıflayacak ve bu Ada'yı komünist üssü yapacaklardı.⁵⁴ İkinci olarak ise; 1950'lerden sonra iç ve dış baskıların ortadan kalkmasıyla Yunanistan'ın geçmişteki Türk karşıtı politikaya dönmesidir.⁵⁵

Makarios'un⁵⁶ 1950'de Başpiskopos seçilmesiyle Enosis eğilimi gittikçe güçlenmiştir. Yunanistan Kıbrıs'ta Girit politikasını uygulamak istemiştir. Yavaş yavaş Yunan ve Türk kamuoyunda konu hakkında tartışmalar başlamıştır. Fakat Türk hükümeti bu konuyu 1954'e kadar önce Sovyet tehdidine karşı NATO'ya girmek için, sonra da bölgesel ittifak kurma politikası kapsamında Balkan Paktı'nı kurmak için görmezden gelmiştir ve konunun üstüne gitmemiştir. Balkan Paktı imzalanıncaya kadar Yunanistan'da konuyu gündeme getirmemiştir.⁵⁷ 9 Ağustos 1954'de Balkan Paktı'nın imzalanmasından sadece bir hafta sonra (16 Ağustos) Yunanistan İngiltere'yi Birleşmiş Milletlere şikâyet edip Ada'ya self-determinasyon hakkı verilmesini istemiştir.⁵⁸ Birleşmiş Milletler konuyu görüşmeyi kabul etmiştir.⁵⁹

İngiltere bu gelişme üzerine Birleşmiş Milletler'in yetkisiz olduğunu belirtip; konu görüşülürse Birleşmiş Milletleri terk edeceği tehdidinde bulunmuştur.⁶⁰ 1954

⁵⁴ Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Cilt I, Ankara, 1991, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.529.

⁵⁵ Oral Sander, **Türkiye'nin Dış Politikası**, Ankara, 1998, İmge Kitabevi, s.171.

⁵⁶ Asıl adı Michael Mouskos olan Makrios, Baf'ın Pano Panaglia köyünden sıradan bir ailenin oğludur. 1938 yılında kilseye girmiştir. II.Dünya Savaşında Yunanistan'da bulunmuştur. Ardından A.B.D.'de eğitim görmüştür. 1948 yılında Ada'ya dönmüştür ve 1950 yılında Kıbrıs Rum Başpiskoposluğu'na seçilmiştir. Başpiskopos seçildiği gün yaptığı yemin şudur “ Ulusal bağımsızlığımızın gerçekleşmesi için mücadele edeceğime ve Kıbrıs'ı anavatan Yunanistan'a katmaktan asla vazgeçmeyeceğime ant içerim.” 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olmuştur., Şükrü S. Gürel, **Kıbrıs Tarihi (1878-1960) I**, İstanbul, 1995, Kaynak Yayınları, s.66-67.; Murad Hüsnü Özad, Makarios'un 4ncü kuşaktan dedesinin Ali isminde bir Türk Olduğunu iddia etmekte olsa da yaptığım çalışmada bu konuda başka bir bilgiye rastlanamamıştır., Murad Hüsnü Özad, **Baf ve Mücadele Yılları**, Lefkoşa, 2002, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, s.26-29.

⁵⁷ Yunanistan'ın Birleşmiş Milletler ve İngiltere nezdinde bazı girişimleri olmuştur.

⁵⁸ Armaoğlu, **age.**, s.530.

⁵⁹ Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1945-1960)**, 2004, Phoenix Yayınevi, Ankara,s.428-429.

⁶⁰ **Ayn Tarihi**, Sayı 250, s.182.

yılıın Kasım ayında İngiltere Yunanistan'dan sert bir notayla Kıbrıs'ı ilhak politikasından vazgeçmesini istemiştir.

Birleşmiş Milletler Türk delegesi Selim SARPER, İngiltere'nin konu hakkında verdiği önerge görüşülürken bir konuşma yapmış, bu konuşmasında Kıbrıs'ın Türkiye'ye yakınlığının neredeyse kara suları kadar olduğunu, her açıdan Türkiye'ye bağımlı olduğunu ve Ada'daki Türk nüfusun 24 milyonluk Türkiye'yle birlikte düşünülmesi gerektiğini söyledikten sonra Türkiye'nin onayı olmaksızın Ada'da kalıcı bir çözüm olamayacağı hususunu belirtmiştir. Bu konuşmadan sonra yapılan oylamada konunun görüşülmemesi genel kurulda kabul edilmiştir.⁶¹ Yunanistan ve Yunan kamuoyu bu karara şiddetle tepki vermiş, fakat Aralık ayında Türkiye'nin de dahil olduğu bir konferans yapılmasını kabul etmek zorunda kalmıştır.

29 Ağustos 1955'te Londra Konferansı toplanmış, bu Konferansta Yunan tarafı self-determinasyon konusunda ısrar etmiştir. İngiltere ise muhtariyet vermeyi kabul ederek Yunan tezi lehinde taviz vermiştir. Türk tarafı ise, öncelikle statükonun devamını istemiş eğer bir devlet lehine ilhak olacak ise bu devletin Türkiye olması gerektiğini savunmuştur. Çünkü Ada İngiliz yönetimine Osmanlı'lardan geçmiştir.⁶² 7 Eylül tarihinde konferans bir sonuç alınamadan dağılmıştır. Fakat İngiltere konferanstan sonra Ada'ya muhtariyet vermek için çalışmalara başlamıştır.⁶³

Londra Konferansı İngiltere'de devam ederken Türkiye'de 6-7 Eylül olayları meydana gelmiştir. Bir gazetede çıkan haber⁶⁴ üzerine İstanbul, Ankara ve İzmir'de azınlıkların çoğunlukla yaşadığı yerlerde yangınlar çıkarılmış, mağaza vitrinleri yağmalanmış, kilise ve mezarlıklara saldırılarda bulunulmuştur. 6-7 Eylül olaylarında can kaybı ve önemli ölçüde maddi hasar meydana gelmiştir. Olaylar

⁶¹ Albayrak, *age.*, s.429-430.

⁶² Mehmet Gönlübol ve diğerleri, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, 3. Baskı, 1974, Sevinç Matbaası, s.367.

⁶³ Armaoğlu, *age.*, s.531.

⁶⁴ Selanik'te Atatürk'ün doğduğu evin yanındaki Türk Konsoloslğunun bahçesine atılan iki bombadan birinin patladığı, evin ve Konsolosluk binasının camlarının kırıldığı şeklinde bir haber çıkmıştır. *Zafer*, 7 Eylül 1905.

dolayısı ile 3000 kişi tutuklanmış ve 11 sendika, federasyon ve dernek kapatılmıştır. Üç büyük şehirde altı ay süre ile sıkıyönetim ilan edilmiştir.⁶⁵

6–7 Eylül olayları tek partili dönemin varlık vergisi gibi hükümete özellikle dış politikada olmak üzere ağır bir siyasi fatura çıkarmıştır. Türkiye uluslararası politikada zor duruma düşmüştür. Kıbrıs konusunda oluşan uzlaşma ortamının bir süre askıda kalmasına sebep olmuştur.⁶⁶

1950–1955 yılları arası dönemde yukarıda da görüldüğü gibi gelişmeler Ada’daki problemi İngiltere ile O’nun bir kolonisi arasındaki problem olmaktan çıkartarak; Kıbrıs’ı önce Yunanistan’ın dahil olduğu sonrasında İngiltere’nin de teşvikiyle Türkiye’nin dahil olduğu ve Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan’ın BM’ye yaptığı başvuruların ardından BM’nin, dolayısıyla ABD’nin de ilgilendiği bir uluslar arası problem haline gelmiştir.

Yine bu dönemin dikkat çekici hususlarından birisi de gerek Yunanistan’da gerekse Türkiye’de halkın olaylara milli bir dava olarak görmeye başlaması olup bunun kanaatimizce en önemli göstergesi 6–7 Eylül olaylarıdır.

⁶⁵ Albayrak, **age.**, s.433-437

⁶⁶ Albayrak **age.**, s.438

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATININ KURULUŞU

Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) ile ilgili bilgilere geçmeden önce teşkilatın kurulmasında ve gelişmesinde kanımızca önemli olan iki faktörü ele almakta fayda vardır. Bunlardan birincisi, bize teşkilatın hangi kuvvete karşı kurulduğunu göstererek amaçlarını daha iyi anlamamızı sağlayacak; ikincisi ise uzun vadede Türkiye'nin Ada'daki Türk toplumunu ve dolayısı ile kurulacak bir mukavemet teşkilatını neden destekleyeceğini anlamamızı kolaylaştıracaktır.

2.1. Rum Tedhiş Hareketleri

Yunanistan Hükümeti'nin ve Kıbrıs Rumlarının, Birleşmiş Milletlerde diplomatik yollardan bir sonuca varamaması şiddet ve terör yoluyla emellerine ulaşma gayretine dönüşmüştür.⁶⁷ Kıbrıs Rum lideri Başpiskopos Makarios ve George Grivas⁶⁸ Kıbrıs milliyetçisi değil Yunan milliyetçisi olduklarından, gayeleri iki toplumlu bağımsız bir devlet kurmak değil, Kıbrıs Türklerine hiç yer vermeyen Enosis anlayışı ile Ada'nın Yunanlaştırılması idi.⁶⁹ Yunanistan'ın büyük desteğiyle 1955 yılı ortalarında kuruluşunu tamamlayan EOKA (Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği)⁷⁰ tedhiş örgütünün siyasi lideri Makarios, askeri lideri ise Yunanistan iç savaşı sırasında "X"⁷¹ kod adıyla bir yer altı örgütü kuran ve II. Dünya Savaş'ından

⁶⁷ Robert Stephens, **Cyprus-A Place of Arms**, Londra, 1966, Pall Mall Pres, s.140.

⁶⁸ Megola İdea doğrultusunda Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak amacıyla kurulan EOKA terör örgütünün lideri olan Yorgos Thederos Grivas Anadolu'nun Yunanlılar tarafından işgal edildiği dönemde teğmen olarak görev yapmış, gerilla savaşını iyi bilen emekli bir Yunan Yarbaydır. EOKA Grivas'ın komutasında bir çok cinayet işler., Haluk Bayülken, **Cyprus Question And The United Nations**, Ankara, 1983, MSB yayınları, s.7.

⁶⁹ Oberling, **age.**, s.4.

⁷⁰ Bir yer altı örgütünün hangi şartlarda ve ne şekilde kurulabileceği, hangi faaliyetlerde bulunacağı ve nasıl başarılı olacağı konusunda ve bu bağlamda EOKA'nın içyüzü hakkında daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Charles Foley, **Guerrilla Warfare and EOKA Struggle**; General Grivas, Londra, 1964, Longman, s.109; Makrios Druşotis, **Karanlık Yön EOKA**, Lefkoşa, 2007, Galeri Kültür Yayınları.

⁷¹ Stephans, **age.**, s.134.

sonra örgütü aşırı uçta partileştiren George Grivas'tır.⁷² “Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü” olarak adlandırılan bu örgütün ulusal kavramıyla kastettiği Elen düşüncesi ve Enosis fikrinden başka bir şey değildir.⁷³

Yunan Hükümeti'nin de desteğiyle silah ve personel teminini gerçekleştiren EOKA 01 Nisan⁷⁴ 1955'te ilk eylemini Lefkoşa'da genel valilik, müsteşarlık dairesi ve Ortadoğu İngiliz Genel Karargâhında bombalar patlatarak, radyoevini yakarak, Magosa, Larnaka ve Limasol'da da buna benzer tedhiş hareketleri yaparak gerçekleştirmişti. Sokaklarda ihtilal beyannameleri dağıtılmıştır. Grivas'ın komutasındaki EOKA yayınladığı bildiriyle İngilizleri ve Türkleri düşman ilan edip onları imha edeceklerini açıklamışlardır.⁷⁵

1955–1958 yılları arasında sadece Baf bölgesinde uygulanan tedhiş hareketleri sonrasında 33 Kıbrıs Türk'ü çeşitli tarihlerde hayatlarını kaybetmişlerdir. Yine bu yıllar arasında 15 köyden 245 Türk ailesi ve toplam 893 Türk yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalmıştır.⁷⁶

Makarios'un EOKA'nın siyasi lideri olduğunu öğrenen İngilizler, Makarios'u 09 Mart 1956'da tutuklayıp, Şeyssel adalarına Sürgüne göndermişler, fakat Makarios'un Ada ile olan irtibatını kesmeyerek ve bu örgüte karşı çok sert yaptırımlarda bulunmamışlardır.

EOKA, 1960 yılına kadar eylemlerde bulunduğu süre içinde yüzlerce Türk'ün yanı sıra 100 İngiliz ve AKEL ile olan iç mücadelenin de etkisi ile yüzlerce Rum'u katletmiş, 30 Türk Köyünü yakıp yıkmış ve bu köylerde yaşayan Türklerin göç etmesine neden olmuş, Ada'yı kan ve ateşe boğmuştur.⁷⁷

⁷² Halil Paşa, “*Türk Mukavemet Hareketi'nin Tarihi Nedenleri ve Özellikleri*”, **Güvenlik Kuvvetleri Dergisi**, Lefkoşa, Mart 1987, s.17.

⁷³ Rauf R. Denктаş, **The Cyprus Triangle**, Lefkoşa, 1982, s.22.

⁷⁴ Dinçer Raif ile yaptığım mülakatta 01 Nisan'ın o yıllarda Ada'da bayram gibi kutlandığını ve yapılan eylemler söylendiğinde herkesin aynı tepkiyi vererek Nisan 1 şakası olduğunu düşündüğünü dolayısıyla bu tarihin özellikle seçilmiş olabileceğini söylemiştir.

⁷⁵ Bektaş, **age.**, s.29-30.

⁷⁶ Özad, **age.**, s.38-53.

⁷⁷ İsmail, **age.**, s.41-42.

EOKA'nın tedhiş hareketlerine ve cinayetlerine karşı Kıbrıs Türkleri arasında zaman içinde çeşitli yapılanmalar olmuştur. Bu yapılanmaların bazılarını siyasi otorite de zaman zaman desteklemiştir. Bu örgütler, KITEMB (Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği), KARAÇETE, VOLKAN, 9 EYLÜL ve KIBRIS TÜRK KOMANDOLARI'dır.⁷⁸ Fakat bu yapılanmalar EOKA'nın tedhiş hareketleri karşısında etkili olamamışlardır.

2.2. Taksim Tezinin Kabulü

EOKA'nın da kurulmasıyla Ada'daki tedhiş faaliyetleri hızla artmıştır ve bu faaliyetleri Yunanistan'ın da desteklemesi İngiltere'nin kararını etkilemiştir. İngiltere Ada'da self-determinasyona karşı olmadığını fakat bunun self-government şeklinde olacağını belirtmiş⁷⁹ ve bununla beraber taksim hususunu da gündeme getirmiştir. İngiltere'nin taksim yolunu da çözüm olarak görmesi, Türk Hükümeti tarafından meselenin nihai çözümünü sağlayacak bir hareket noktası olarak kabul edilmiş ve Türk tezi "taksim tezine" bağlanmıştır.⁸⁰

Yine bu günlerde (5 Temmuz 1956) Menderes Mecliste yaptığı bir konuşmada ilk defa Kıbrıs'a müdahale konusunu gündeme getirmiştir.⁸¹

Bu tarihten sonra Türkiye "Ya Taksim, Ya Ölüm" sloganıyla bayraklaşan taksim tezinin kabulü için çalışmıştır.⁸² Türkiye'nin taksim tezine yönelmesinde kanımızca şu hususlar etkili olmuştur:

1. Türkiye'nin, İngiltere'nin Ada'yı kendisine geri vermeyeceğine kesin olarak inanmış ve daha gerçekçi bir politika izlemeyi uygun görmüş olması.

⁷⁸ Ulvi Keser, **1955-1963 Kıbrıs'ta Yer altı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı**, İzmir, 2005, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.60-107; bu saydığımız gruplar genellikle Lefkoşa'da yapılanmış ve Ada sathına yayılamamışlardır. Fakat Ada'da Türklerin yoğun olarak yaşadığı bütün bölgelerde özellikle demirci atölyeleri, spor kulüpleri ve berber dükkanları etrafında gruplaşmalar ve çeteleşmeler yoluyla milliyetçi gençler kendilerini korumaya başlamıştır. Dinçer Raif ile yapılan mülakat.

⁷⁹ Albayrak, **age.**, s.438

⁸⁰ Armaoğlu, **age.**, s.532

⁸¹ **Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları**, X, Cilt: 173, s.49

⁸² Armaoğlu, **age.**, s.533; Albayrak, **age.**, s.445.

2. İngiltere, Ada'da bir federasyon kurulmasının kendi çıkarına olduğunu anlamıştır. Bu durumun Türk Hükümeti'nin gözünden kaçmamış ve "taksim tezi"nin kendi yararına olduğu kararına varmış olması.

3. İngiltere, idari özerklik konusunda çalışmalara başlamış hatta bir anayasa bile hazırlamıştır. İleride daha büyük kayıplara uğramamak için "taksim"e razı olunmuş olması.

4. Yunanistan'ın NATO'dan ayrılma tehdidi ve Rum lobisi, A.B.D. ve İngiliz hükümetlerini Rumlar lehine hareket etmeye yöneltmeye başlamış olması.

5. İngiltere'de, muhalefette bulunan İşçi Partisi'nin iktidara gelmeleri durumunda Ada'yı Yunanistan'a devredeceğine yönelik açıklamalarının huzursuzluk yaratmış olması.

6. Kıbrıs'ta, Sovyet Rusya tarafından desteklendiği bilinen komünist hareketin giderek güçlenmesi ve İngiltere'ye yönelik terör eylemlerini arttırmasının, İngiliz kamuoyunda yarattığı huzursuzluk sebebiyle İngiltere Hükümeti'nin, Rumlara karşı daha sert bir politika izlemekten sakınacak olması.

7. Türkiye'nin, Kıbrıs'a müdahale etmesi durumunda, NATO'da meydana gelebilecek önemli bir sorunun parçası olmamak düşüncesi.

8. Türkiye'nin, o günlerdeki Süveyş Kanalı bunalımı dolayısı ile, Orta-Doğu'da doğabilecek istikrarsızlığı da göz önünde bulundurması.

9. Türkiye'nin, iç siyasi ve ekonomik sorunlarını Batı'nın desteği olmadan çözemeyeceği inancı dolayısı ile Batılı Devletlerin baskılarına karşı konulamaması olarak sıralanabilir.⁸³

Türkiye'nin "Taksim Tezi"ni kesin çözüm tezi olarak kabul etmesi konumuz açısından da önemli sonuçlar doğuracaktır. Türkiye taksim tezinin kabulü için Ada'daki Türk toplumunun siyasi liderleriyle sıkı bir işbirliğine girilmiş, Türk toplumunun siyasi, maddi, askeri yönden desteklenmesi gereğini hissetmeye ve zaman içinde de uygulamaya başlamıştır. Bu uygulamanın en önemli sonuçlarından biri ise Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kurulması ve desteklenmesi olmuştur.

⁸³ Albayrak, *age.*, s.448.

2.3. Teşkilatın Kuruluş Amaçları

1955 yılından sonraki dönemde EOKA'nın tedhiş faaliyetleri iyice artmıştır. Bu artışın sebebi kanaatimizce İngiliz Yönetiminin Rumların faaliyetlerine karşı gerekli tedbirleri almaması ve bu sayede Rumların tedhiş faaliyetlerine rahatlıkla devam edebilmeleridir. Türk cephesinde ise EOKA'nın karşısına çıkacak ve Türk halkının güvenliğini sağlayacak ve morallerini yükseltecek bir örgüte ihtiyaç vardır.

TMT öncesi Kıbrıs'ta EOKA'nın tedhiş hareketlerine karşı amatör gruplar tarafından zaman zaman Ada'daki siyasi liderlerin desteği alınarak da olsa KITEMB (Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği), KARACETE, VOLKAN, 9 EYLÜL ve KIBRIS TÜRK KOMANDOLARI gibi bazı amatör yapılanmalar olduğunu yukarıda belirtmiştik. Endişe ve korku dolu bu günlerde, Kıbrıs Türkü'nün savunmasını üstlenebilmek amacıyla kurulan bu gruplar genel olarak amatör ve gönüllü gençlerden oluşuyordu ama bunlar yeterli değildi. Siyasal temel, hedef ve disiplinden yoksun olan bu yeraltı örgütlerinin bireysel ve hiçbir amaca hizmet etmeyen eylemleri yarardan çok zarar da verebiliyordu.⁸⁴

Rauf R.Denktaş⁸⁵ Kıbrıs Türk Kurumları Federasyon'u başkanlığına seçilmesinden sonra köy gezilerine başladı. Ziyaret edilen köylerdeki Türklerin savunmasız durumu, gittikçe tırmanan EOKA tedhişi ve Enosis tehlikesi, Kıbrıs konusunda İngiltere'nin Yunanistan'a yaklaşması ve her türlü gelişmelere hazırlıklı olabilmek endişesi böyle bir düşüncenin oluşumdaki etkenlerdir.⁸⁶

Rauf Denktaş, o günlerde düşüncelerinde oluşmaya başlayan yeni bir yeraltı örgütünün kurulmasını gerektiren faktörleri şöyle sıralamaktadır:

⁸⁴ Aydın Akkurt, **Türk Mukavemet Teşkilatı**, İstanbul,1999, Bayrak Matbaacılık, s.15.

⁸⁵ Rauf Raif Denktaş, 27 Ocak 1924'te Kıbrıs'ın Baf kasabasında doğdu, Lefkoşa İngiliz Okulunu bitirdi. İngiltere'de hukuk eğitimini tamamladıktan sonra Kıbrıs'ta avukatlığa başladı. Anayasa konseyinde çalıştıktan sonra, 1949–1958 yılları arasında savcılık görevinde bulundu. Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanlığına seçildikten sonra bu görevinden istifa etti. 1960 yılında Türk Cemaat Meclis Başkanlığına seçildi.1975'te Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı olarak göreve başladı. 1975'te Kıbrıs Federe Devleti ilan edildi ve ilk Devlet başkanlığı ve Meclis Başkanlığı görevlerini üstlendi. 1983'de KKTC'nin ilan edilmesi ile ilk Cumhurbaşkanı seçildi., Rauf R.Denktaş, **Karkot Deresi Anılar**, İstanbul, 2005, Remzi Kitabevi.

⁸⁶ Akkurt, **age.**, s.16.

1. *EOKA'nın siyasi liderliğe bağlı olarak Rumların Enosis siyasetini güden bir yeraltı teşkilatı halinde etkili faaliyeti, Türk cephesinde hissedilen boşluk,*
2. *Kıbrıs Türk halkının bölgesel ve birbirinden ayrı mukavemet hücrelerinin etkili bir şekilde faaliyet gösterebilmesi ve bu faaliyetlerin Türk davasına hizmet edebilmesi için gerekli görülen "tek çatı"nın kurulması,*
3. *Türkiye'deki mukavemetçilerle bağlantı kurulması,*
4. *Uzun vadeli bir mukavemet için halka ve desteğe itimat telkinidir.*⁸⁷

Bu dönemde EOKA'nın polis teşkilatı içinde çok kuvvetli bir yapılanma içinde olduklarını görüyoruz. Türk polis müfettişlerinden Mustafa Ahmet Beyaz 9 Kasım 1957 günü nişanlısı ile birlikte seyahat ederken pusuya düşürülmüş; nişanlısı yaralanmış, Ahmet Beyaz ise öldürülmüştür. Rauf Denктаş not defterine bu konuyu şöyle not almıştır: *"EOKA'nın faaliyete geçtiği günden itibaren bilinçli olarak polisler ve aileleri hedef alınmıştı... Tehditler ve öldürmeler sonucu özellikle Rum polisler etkisizleştirilirken, birçok Rum poliste EOKA'ya katılmıştı. EOKA polis örgütü içerisinde güçlü ve etkili bir istihbarat ağı kurmuştu. Bizim ise istihbarat kaynaklarımız yok denecek kadar azdı... İşte şimdi en yetenekli polislerimizden biri pusuya düşürülüp alçakça öldürülüyordu..."*⁸⁸

Yine aynı günlerde İngiliz yönetimi tüm ateşli silahları toplamaya karar vermişti. Rumlar EOKA kanalıyla arama yapılmadan önce bütün av tüfeklerini toplatmıştı. Fakat Türk tarafında da önceden bilgi edinilmesine rağmen siyasi liderlikle koordineli çalışacak bir teşkilat olmadığı için bir gün içinde tüm toplum silahsız durumda kalmıştır.⁸⁹

Bu dönemde EOKA'nın tedhiş hareketlerini ve Kıbrıs'ın içinde bulunduğu durumu anlatması bakımından İngiliz yönetiminin Emniyet Müdürlüğü aracılığı ile öncelikle kendi vatandaşlarına ve Kıbrıs'ta yaşayanlara can ve mal emniyetlerini sağlamaları için tavsiye ettiği bir dizi tedbiri burada hatırlatmamız kanımızca

⁸⁷ Denктаş, 1 Ağustos 1971 tarihli demeci aktaran Akkurt, *age.*, s.16

⁸⁸ Akkurt, *age.*, s.17-18.

⁸⁹ Akkurt, *age.*,s.21.

dönemde Ada'da yaşanan terör ortamını anlamamızda bizlere yardımcı olacaktır. Bu tavsiyeler şunlardır:

1. Tanımadığımız kimseleri sizinle beraber en az iki tanıdığımız yanınızda olmadığı zaman kesinlikle büronuza kabul etmeyin.
2. Evinizi ve büronuzu pencereden iyice kontrol edip kapının yanında veya bahçe kapısında birilerinin dolaşmadığından emin olmadan kesinlikle içeriye adımınızı atmayın.
3. Geceleyin kapınızı tanıdık biri olmadığı müddetçe açmayın.
4. Ev ve işyerinize gidiş geliş saatlerinizi sürekli değiştirin.
5. Özellikle Kıbrıslı hizmetkârlarınıza güvenmeyin ve hareketlerini kontrol altında tutun.
6. Evlerinizde mutlaka bir bekçi köpeği bulundurun.
7. Pencerelerinizi kapalı tutun ve işinize yaya değil arabayla gidin.
8. Bulduğunuz yerde Rumların yerleşim alanlarına mümkün olduğunca girmeyin.
9. Girmeniz gerekirse de orta yerde değil, sırtınızı bir duvara vererek durun.
10. Arabanızı garajınızda her zaman kilitli tutun ve iş saatlerinde trafik sıkışıklığının olduğu yollardan kaçının.
11. Silah bulunduruyorsanız, cebinizde değil, bel veya omuz kayışında taşıyın.
12. Arabanızı kaldırımlara yakın kullanmayın.
13. Şüpheli biri yavaşladığınızda arabanıza yaklaşırsa derhal uzaklaşmasını söyleyin.
14. Tartışır veya itiraz ederse silahlı olup olmadığını anlamak üzere üzerine çullanın.
15. Arabanıza silahla biri yaklaşırsa tereddüt etmeden ateş açın.
16. İş yerinizde çekmecelere açılınca patlayacak şekilde yerleştirilen bombalara karşı çok dikkatli olun ve çekmece sayısını mümkün olduğunca azaltın.⁹⁰

⁹⁰ Foley, **age.**, s.67.

Yukarıdaki maddeleri incelediğimizde her zaman ve her yerde terör faaliyetlerinin olduğu insanların sürekli terör korkusuyla yaşadığı anlaşılmaktadır. Özellikle sekiz ve dokuzuncu maddeler ise bize terör faaliyetlerinin hangi taraftan geldiğine dair işaret vermekte olup bu tedbirler arasında Türk toplumunun topluca yaşadığı yerlere girilmemesi veya Türklere karşı dikkatli olun gibi bir madde bulunmaması da tarafımızdan Ada'daki terör ve tedhiş hareketlerinin Rumlar tarafından yapıldığını doğrular nitelikte değerlendirilmektedir.

Kanımızca TMT'nin kurulmasının amaçlarını şu şekilde sıralanabilir:

1. Kıbrıs Türklerinin can ve mal güvenliğini sağlamak,
2. Türklere yapılacak saldırıları geri püskürtmek,
3. Türk toplumunun birliğini ve bütünlüğünü sağlamak, Enosis'i savunan AKEL'in Türk toplumu içinde ideolojik etkinlik kurmasını ve iç cepheyi bölmesini önlemek,
4. Rumlara ve İngilizlere karşı Kıbrıs Türklerinin haklarını savunmak,
5. Anavatan Türkiye ile sıcak ilişkileri ve Türk halkının anavatana bağlılığını sürdürmek,⁹¹
6. EOKA'ya karşı ayrı ayrı ve düzensiz sürdürülen karşı koyma hareketini tek çatı altında toplayarak, Türk Siyasi Liderliği ile koordineli hale getirmek,
7. Kıbrıs Türk halkını moral ve mukavemet gücü olarak canlı tutmak,
8. Türkiye'nin de lider, silah ve maddi desteğini alarak; düzenli ve siyasi hedeflere yönelik hizmet edecek silahlı bir mukavemet teşkilatı kurmaktır.

2.4. Teşkilatın Kuruluşu

Yukarıda anlatılan gelişmeler Kıbrıslı Türk liderleri yeni arayışlara itmiştir ve Kıbrıs'ın siyasi liderlerinden Dr. Burhan Nalbantoğlu ve Denктаş 9 Kasım 1957 günü Kıbrıs konusunda yapılan uluslararası pazarlıklar, EOKA'nın Türklere yönelik tırmanan tedhiş hareketleri, gittikçe yaklaşan Enosis tehlikesi, Kıbrıs Türkünün her türlü saldırıya açık ve savunmasız oluşu ve siyasi liderlikle uyum içerisinde çalışabilecek bir yer altı teşkilatına duyulan gereksinim üzerinde saatlerce tartışmalar

⁹¹ İsmail, *age.*, s.44-45.

ve akşam buluşmak üzere sözleşirler. Akşam buluşup Lefkoşa'nın varoşlarından biri olan Eğlence'deki mütevazı bir eve giderler. Bu evde T.C. Başkonsolosluğu'nda İdari Ateşe olarak çalışan ve diplomatik dokunulmazlığı bulunan Kemal Tanrısevdi⁹² yaşamaktadır.

O akşam sabaha kadar çalışıldı ve bu üçlü tarafından TMT'nin kurulmasına karar verilmiştir. Akşam iki konu üzerinde ise uzun tartışmalar yaşanmıştır.

Bunlardan birincisi: konunun Dr.Küçük'e⁹³ bildirilmesi hususudur.⁹⁴ Dr.Küçük'ün üst yönetiminde Dr. Nalbantoğlu'nun bulunacağı bir teşkilata çok sıcak bakmayacağı biliniyordu. Dolayısıyla, Dr.Küçük'e kuruluştan önce bilgi verilmeyecektir. İlk beyannameler dağıtıldıktan sonra Denктаş tarafından konunun bildirilmesine karar verilmiştir.

İkinci konu ise daha önemlidir: Nalbantoğlu ve Tanrısever kurulacak teşkilatın Türkiye ile irtibatı olmaması görüşünü ve Türkiye'nin karışması durumunda ellerinin kollarının bağlı kalacağını savunuyorlardı. Denктаş ise Teşkilatın desteklediği siyasi liderliğin Türkiye'yi de etkileyip harekete geçirmesini istiyordu. Bu konuya bağlı olarak para kaynağı, silah temini ve teşkilatlanma, burada da Türk toplumundan para toplanması ve bu paralarla silah temini konuları ile Kıbrıslılarca sevk ve idare edilmesi konuları gündeme geldi. Denктаş az zamanda şahsi hesaplarla kargaşaya ve kardeş kavgasına dönüşeceği sebebiyle bu düşünceye

⁹² Dr.Burhan Nalbantoğlu ve Rauf Denктаş Ada'nın dört bir tarafını dolaşarak Ada'yı öğrenmeye çalışan Kemal Tanrısevdi'nin Türkiye tarafından resmi görevle bu işe görevlendirildiğini düşünmektedirler ve bu düşünceden hareketle onu ziyarete karar verirler. **Ortam**, 28 Mayıs 1997.

⁹³ Kıbrıs Türk Halkı'nın önderi Dr.Fazıl Küçük 14 Mart 1906'da Lefkoşa'da doğdu. İlk ve Orta Okulları Kıbrıs'ta, liseyi İstanbul'da bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine girdi. Tıp eğitimini İsviçre'de tamamlayan Dr.Küçük, Lozan ve Paris'te İhtisas çalışmalarında bulunduktan sonra 1937'de Ada'ya döndü.Ada'ya dönüşünden sonra kendini Türk toplumunun sorunlarına adadı. 1943'te Lefkoşa Belediye üyesi oldu. 1943'te KATAK'a (Kıbrıs Türk Azınlığı Kurumu) katıldı. 1945'te "Kıbrıs Türk Milli Partisi"ni kurdu. 1955'te partisinin adını "Kıbrıs Türktür Partisi" olarak değiştirdi.1959'da Londra Konferanslarında Kıbrıs Türklerini temsil etti ve kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı Yardımcısı seçildi. 1973 yılında yerini Rauf Denктаş'a bıraktı 1983'te KKTC'nin ilan edilmesiyle yarım asırlık mücadelesinde mutlu bir aşamaya ulaşmanın sevincini yaşadıktan sonra 15 Ocak 1984 tarihinde Londra'da yaşama gözlerini kapadı. Keser, **age.**, s.12.

⁹⁴ Denктаş anılarında Dr. Küçük'e bildirilmemesinin sebeplerini şu şekilde açıklar: Akıbeti belli olmayan bir örgüte girmesinin siyasi liderliğin geleceği bakımından uygun görmemiştir. Dava Kıbrıs Türkünün davası olduğu için şahıslara bağlı kalmamalıydı ve Dr. Nalbantoğlu'nu siyasi rakibi olarak görmesidir.,Neriman Cahit, "*TMT Yılları, 1-10*", **Ortam**, 26.05.1997.

karşı çıkmıştır. Bu konudaki uzun tartışmalar sonucunda ilk fırsatta Ankara'dan uzman bir idareci, silah ve para istenmesi hususunda karara varılmıştır.⁹⁵

Yeraltı teşkilatının adı "TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI" olarak belirlenirken, Denктаş, "Mülayim", Kemal Tanrısevdi, "Nazım", Dr.Burhan Nalbantoğlu, "Raci" kod adını almıştır.⁹⁶

Sıra TMT'nin kuruluşunu duyuracak bildiriye gelmiştir. Denктаş, Tanrısevdi ve Dr.Nalbantoğlu tarafından 23 Kasım 1957 akşamı hazırlanan bildiri, Dr.Burhan Nalbantoğlu tarafından Türk Lisesindeki teksir makinesinde çoğaltılır.⁹⁷ Bu bildiriler 26 Kasım 1957 akşamı TMT'ye alınan güvenilir Volkan'cılarının yardımıyla bütün Ada'ya dağıtılır. TMT bildirisinin Lefkoşa'da ilk atıldığı yer ise Dr.Küçük'ün evidir.⁹⁸

Rauf Denктаş, Dr.Küçük'ün TMT'nin ilk bildirisine verdiği tepkiyi şöyle anlatır:

"Kapısının altından atılan TMT'nin ilk bildirisini okuyan Dr.Küçük oldukça öfkeliydi. Sabahleyin karşılaştığımızda 'Bunlar da kim?... Benden habersiz neler karıştırıyorlar?' diye sordu... Doktor oldukça şüphelenmişti... Kuşkularını giderip Doktor'u ikna etmek zannettiğim kadar kolay değildi. Doktor kendisinden habersiz, bilgisi dışında olan her şeye karşı çok duyarlı ve kuşkucu idi ve haklıydı. TMT'de kendisinden gizli kurulduğuna göre kendisine ve liderliğine karşı olan bir teşkilattı. Volkan'ın lağvedilmesi, kendine göre kuşkularını doğruluyordu... Demek ki TMT kendisine karşı bir grup tarafından kurulmuştu ve hayra alamet değildi... Dr.Küçük'ün şüphelerini gidermeye çalıştım. 'Sana karşı bir hareket değildir. Bunlar güvenilir arkadaşlardır. Senin de siyasi liderliğini kabul ediyorlar' dedim. Kurucuların arasında Burhan Nalbantoğlu olduğu için kurucuların isimlerini vermedim... Doktor, Nalbantoğlu'nu sevmez ve yanına yaklaştırmazdı... Doktor'dan

⁹⁵ Akkurt, **age.**, 30-34.

⁹⁶ Akkurt, **age.**, 38.

⁹⁷ Cahit, **agm.**, Ortam, 26.05.1997.

⁹⁸ Akkurt, **age.**, 40.

*TMT'ni desteklemesini istedim... Kısa bir süre sonra her şeyi bileceğini anlattım. Tatmin olmamıştı, fakat bir şey de demedi...*⁹⁹

Dr.Küçük'ün de evine atılan TMT'nin ilk bildiri ise şöyledir:

KIBRIS TÜRK HALKINA

VOLKAN, 9 EYLÜL CEPHESİ ve buna benzer teşkilatlar lağvedilmiştir. Bunun yerine, Kıbrıs Türkü'nün bağrından çıkmış, gerek emperyalist Sömürge İdaresi'ne gerekse Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak yolunda ENOSİS'i temine çalışan Rum sürülerine karşı Kıbrıs Türklerini savunma görevini üstlenmek üzere yeni bir teşkilat kurulmuştur. Bu bir saldırı değil, savunma teşkilatıdır. Bütün Kıbrıs Türklerini bu teşkilata destek olmaya ve bu teşkilat içinde yer almaya çağırıyoruz.

TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI

MERKEZ KOMİTESİ

Bütün Ada'ya dağıtılan bu bildiri ile TMT'nin kurulduğu duyurulmuştur.

2.5. Türkiye ile Teşkilat Arasındaki İlişki

2.5.1. Teşkilata Destek Sağlama Çabaları

Yukarıda anlattığımız şekilde TMT'nin kuruluşu tamamlanmış ve Kıbrıs'ın çeşitli kurumlarında, köylerinde ve de şehir merkezlerinde teşkilatlanmalar başlamıştır. Fakat TMT'nin, Türkiye'den gelecek olan uzman personel tarafından eğitilip, teşkilatlandırılmadıkdan, silah ve para ile desteklenmedikten sonra çok etkili bir teşkilat olması beklenemezdi.(1957 sonu itibari ile TMT'nin silah gücü 13 tabanca ile kırık bir makineli tüfektir.) Kıbrıslı liderler bu maksatla Ankara'nın desteğini istemek için fırsat beklemekteydiler.

Bu fırsat 1957 yılının son günlerinde ortaya çıkar Türk Hükümeti sürmekte olan Kıbrıs görüşmeleri ile ilgili fikir alışverişinde bulunmak için "Kıbrıs Türk'tür

⁹⁹ Rauf Denктаş'tan aktaran Akkurt, *age.*, s.40-41.

Partisi” lideri Dr.Küçük ve Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Rauf Denктаş’ı Ankara’ya çağırır. Denктаş’ın savcılıktan istifası İngiliz yönetimince halen kabul edilmemiş olduğu için, çağrıldığı gizli tutulmuştur.

Bu görüşmelerde Kıbrıslı liderlerden Dr.Küçük, “Halkın Sesi” gazetesi için yardım istemiş, Denктаş ise TMT için uzman idareci ve silah istemiştir.¹⁰⁰

Ankara’da basından büyük bir dikkatle gizlenen “özel bir dostunun” evine yerleşen Dr.Küçük, 31 Aralık 1957 günü Burhan Işın’la birlikte Dışişleri Bakanlığı’na giderek “umumi kâtip muavini” Zeki Kunalp ile “özel bir görüşme”de bulunmuş ve son gelişmelerle ilgili düşüncelerini iletmiştir. Dr.Küçük, Dışişleri Bakanı Zorlu ile 02 Ocak 1958 günü görüşmüştür.

Yılbaşı akşamını özel dostunun evinde geçiren Dr.Küçük, 01 Ocak 1958 günü kaldığı evden dışarıya çıkmamıştır. Rauf R.Denктаş’ın Ankara’ya gelmesini beklemektedir. Dünya Gazetesi 2 Ocak 1958 tarihli nüshasında: “Yılbaşı gecesini bir dostunun evinde geçirmiş olan Dr. Küçük, 1 Ocak 1958 günü istirahat etmiş ve hazırladığı raporlar üzerinde çalışmıştır.” Haberini verirken, sessiz sedasız bir şekilde Kıbrıs’tan ayrılan Rauf R. Denктаş, Ankara’ya gelmiş ve Dr. Küçük’le buluşmuştur.

Rauf R.Denктаş’ın Ankara’daki ilk gecesinde sabahın ilk ışıklarına kadar ilk defa görüşeceği Dışişleri Bakanı Zorlu’ya söyleyeceklerini, Kıbrıs’taki durumu nasıl anlatacağını, Kıbrıs Türklerinin neler istediğini ve nihayet TMT ile ilgili isteklerini nasıl anlatacağını düşünmüş ve bu konuda çalışmıştır.

Dr. Küçük, 2 Ocak 1958 günü, saat 15.00’de, Dışişleri Bakanı Zorlu’yu ziyaret etmiş ve oldukça uzun süren bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmede, hiç kimsenin dikkatini çekmeden ve basından da bir dikkatle gizlenen K.T.K. Federasyonu Başkanı Rauf R. Denктаş da hazır bulunmuştur.

¹⁰⁰ Akkurt, *age.*, s.80-82.

Rauf R.Denktaş, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile bu ilk görüşmesini ve Zorlu'ya iletmiş olduğu TMT ile ilgili isteklerini ve görüşmeyi anılarında şöyle anlatmıştır:

Dr. Küçük'ün anlatacakları bittikten sonra bir maruzatım var diyerek konuya girer ve öncelikle halkın ve köylerin durumu, EOKA'nın faaliyetleri hakkında bilgi verir. TMT'nı kurduklarını fakat bu teşkilatın, ileride Türkiye'yi belaya sokacak bir örgüt haline gelmemesi için Türkiye'nin sorumluluğuna verilmek istendiğini söylemiş ve eksiklerini sıralamıştır. Kıbrıs'ta 1955–58 yıllarının mücadelesinin ve mukavemetinin 13 tabanca ile yürütüldüğünü, av tüfeklerinin de İngiliz Hükümeti tarafından teslim alındığını, su borusundan yapılan silahların etkisinin az, zararının çok olduğunu ve bomba yapacaklar diye ölen insanlar olduğunu anlatmıştır. Yunanistan'ın ise bir Kıbrıslı emekli Albay bulup onu Kıbrıs'a göndererek, EOKA'yı kurduğunu ve bu teşkilatı silah ve diğer açılardan desteklediğini EOKA'nın faaliyetlerinin Yunan Genelkurmay'ında planlandığını, Grivas'ın doğrudan Yunan Genelkurmayından emir ve direktif aldığını söylemiştir. EOKA'nın Kıbrıslı Rumların Kıbrıs'ı koloni idaresinden kurtarmak için kurdukları bir ulusal teşkilat olmadığını; EOKA'nın Kıbrıs kilisesi kanalı ile Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmek davasını güden Yunanistan'ın, yine kilise kanalı ile kurdurttuğu bir terör teşkilatı olduğunu belirtir. Yunanistan, Kıbrıs'a zaten otonomi vermeye hazırlanan İngiltere'nin daha hızlı hareket etmesi amacıyla, terör hareketleri ile Kıbrıs'taki Rum komünistlerle, Türkleri iyice sindirecek ve İngilizlerle Kıbrıs'ın geleceği hakkında pazarlık yapabilecek tek cephe olmaya çalışıyordu. Bunun gerçekleşmesi durumunda Ada Yunanistan'ın elinde Türkiye'nin güneyini tehdit eden bir hal alacaktı ve bu Türkiye'nin ulusal çıkarları açısından bir açmaz olacağını yani Türkiye'den istenen desteğin verilmesinin Türkiye açısından da gerekliliğini anlatmış ve *“Biz de TMT'ni kurduk, halk dağınıktı, onu topladık ama bu teşkilata silah ve eğitici lazım. Biz bu işi kendi başımıza yürütemeyiz.”* demiştir.

Zorlu, silah gönderilse alınıp alınamayacağını sorduğunda ise Volkan'dan kalma insanlarla alınabileceğini belirtmiş, Dr. Küçük ise bu konuda çekincelerini belirtmiştir.

Bu görüşmenin sonunda Fatin Rüştü Zorlu, Denктаş'tan Ada'ya gidip arkadaşlarıyla biraz daha çalışmasını daha sonra bilgi vermesini isteyerek bir şeyler yapılabileceğini belirtmiştir.¹⁰¹

Dr.Küçük'ün silah konusundaki endişelerini aslında Denктаş da taşımaktadır. Bunu aşağıdaki şu cümleleri son derece iyi açıklamaktadır:

“Doktor'un silah konusunda endişeleri vardı. Halkını biliyordu. Küçük başların beline silah verip yola saldıığımız taktirde herkesin kendi şahsi hesaplarını ve çıkarlarını halletmek yoluna gidebileceğini biliyordu. Doktor bu endişelerinde haklıydı ve bunu kendisiyle bende paylaşıyordum. Yani bu işin başında yumruk gibi, işini bilen bir lider olmasaydı bu silahlı gruplar halkı perişan edebilirdi ve iş Milli Mukavemet Teşkilatı olmaktan çıkar çeteye dönüşürdü. İşte ikimizin de bu endişeleri vardı. Bu nedenle ben, kendi içimizde böyle bir silahlı teşkilatın varlığını Türkiye'nin bilgisi dışında istemiyordum...”¹⁰²

Denктаş'ı gönderdikten sonra konu hakkında ayrıntılı bilgi alma ihtiyacı duyan Zorlu, Genelkurmay Başkanı'na konuyu iletmiş ve görüşlerini isteyecektir. Genelkurmay 2 nci Başkanı Salih Coşkun ise Seferberlik Tetkik Kurulu Başkanı Emekli General Daniş Karabelen'i Genelkurmay'a çağırılmış ve konuyu anlattıktan sonra *“Dairenizin fonksiyonu malum ancak ben sizinle görüşmeden cevaplamak istemedim. Siz de yarına kadar konuyu gözden geçirin ve ne yapılabileceğini bana bildirin.”* demiştir.

Seferberlik Tetkik Kurulunda Karabelen Paşa, Kurmay Başkanı Albay Eyüp Mater, Yarbay Rıza Vuruşkan ve Binbaşı İsmail Tansu'nun yaptığı çalışmalar sonucunda gerekli silah ve para temin edildiği, Kıbrıs'a gönderilecek subaylara

¹⁰¹ Rauf Denктаş, *“Cevdet Sunay ve Kıbrıs Türkleri”*, BELGE Dergisi, Gazi Magosa, 19 Haziran 1982, Yıl 1, sayı 10.

¹⁰² Denктаş, **agm.**

süresiz izin verilmesi, hükümetin her kademesine her başvuruda isteklerin yerine getirilmesi halinde bu görevin yurt içi ve yurt dışında hiç fark ettirilmeden yapılabilineceği sonucuna varılmıştır. Bu bilgi Genelkurmay aracılığı ile Dışişleri Bakanı Zorlu'ya iletmiştir.¹⁰³

Bu görüşmelerden sonra gerek Ada'da gerekse Seferberlik Tetkik Kurulunda uzun bir bekleyiş dönemi başlayacaktır. Bekleyiş döneminde TMT halkın moralini yüksek tutmak için bildirimler dağıtacak, bu bildirimlerle halkı pasif direnişe çağırarak, "Taksim" tezini savunacak ve Ada'daki Türk halkının büyük desteğini kazanırken bir yandan da Ada'daki teşkilatlanmasına devam edecektir.

2.5.2. Teşkilata Desteğin Verilmesi

Türk Hükümetinin 22 Mayıs 1958 günü yaptığı toplantıda Dışişleri Bakanı Zorlu, Kıbrıs konusu ile ilgili son gelişmeler hakkında bilgi verirken, Kıbrıs Türk Liderliğinin görüşlerini dinlemek üzere Dr.Küçük ve Denktaş'ın Ankara'ya çağırılmasına karar verilmiştir.

Dışişleri Bakanı Zorlu, Seferberlik Tetkik Kurulundan gerekli bilgileri aldıktan sonra, hükümette konuyu tartışmaya açmış ve beş ay boyunca Başbakan Menderes'i ikna etmeye çalışmıştır. Başbakan Menderes, Yunan Başbakan'ı Karamanlis'in yakın dostudur ve konunun barışçı ve diplomatik yollardan çözümünü mümkün görmektedir. Ada'da silahlı çatışmalara yol açmasından endişe etmektedir.¹⁰⁴ Gecikmenin bir diğer nedeni ise, Dr.Küçük'ün bu konuda dile getirdiği endişeleri ve beklenen desteği vermemesidir.¹⁰⁵

Zorlu'nun bu konudaki görüşleri ise farklıdır. Yunanistan'ın EOKA'yı desteklediği gibi, Türkiye'de TMT'yi "uzman subay ve malzeme" ile desteklemeliydi ve tüm endişelere rağmen bu konuda ısrarlıydı.¹⁰⁶

¹⁰³ İsmail Tansu, "*Türk Mukavemet Teşkilatı*", **Kıbrıs Mektubu Dergisi**, Ankara, Mart 1997, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, s.23.

¹⁰⁴ Tansu, **agm.**, s.24.

¹⁰⁵ Akkurt, **age.**, s.213.

¹⁰⁶ Tansu, **agm.**, s.25.

İsmail Tansu anılarında Zorlu'nun Menderes'i ikna etmesinden sonra Menderes'in konuya yaklaşımı ile ilgili şunları söylemektedir:

“Bu milli konuda hizmetleri nedeniyle Zorlu'nun hakkını Zorlu'ya, Menderes'in hakkını Menderes'e vermek gerekir. Çünkü, Adnan Menderes, karar verip işe başlamamız imkânını sağladıktan sonra, ondan beklediğimiz yardım ve imkânı hiçbir zaman esirgememiştir. Zaman zaman bizi çağırıp bilgi almış, teşviklerde bulunmuştur, nasıl yardımcı olabileceğini sormuştur, zorluklarımızı gidermiştir...”¹⁰⁷

Türk Hükümeti; yaşadığı kararsızlık, Ada'daki durum hakkındaki bilgi ve koordine eksikliği, karar alma mekanizmasının geç çalışması ve kişilere dayalı olması gibi sıralayabileceğimiz sebeplerle 5 aylık bir gecikmeden¹⁰⁸ sonra “TMT'nin uzman subay ve malzeme ile takviye edilmesi” konusunda karara varmıştır. Dr.Küçük ve Denктаş Ankara'ya çağrılarak; bu konuda görevlendirilen Seferberlik Tetkik Kurulu Başkanı Daniş Karabelen ve diğer subaylarla tanışacaklardır.¹⁰⁹

Türk Hükümeti bu takviyenin ana ilkelerini şu şekilde belirliyordu:

1. Hükümet, TMT'nı uzman subay ve malzeme ile takviye edilmesine karar vermiştir. Bu faaliyetlere göz yumulacak ve bu faaliyetler desteklenecektir.
2. Faaliyetler son derece gizli yürütülecek, hükümetin ve ordunun adı bu işe karıştırılmayacaktır.
3. Hükümet, TMT'nı gayri resmi olarak bütün imkânları ile destekleyecek, her türlü silah, malzeme ve mali desteği yapacaktır.
4. Silahlı Kuvvetlerden beklenen destek Milli Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı ve 2. Başkan tarafından, diğer destek ve yardımlar ise ilgili bakanlıklar tarafından gerçekleştirilecektir.

¹⁰⁷ Tansu, **agm.**, s.25.

¹⁰⁸ Kıbrıs'a ilk TMT lideri olarak gönderilen Yarbay Rıza Vuruşkan bu gecikme ile ilgili şu değerlendirmede bulunmaktadır: “Binbaşı İsmail Tansu tarafından alelacele şüphesiz takdire şayan bir emek sarfiyle planlar yapılmış ve maalesef bugüne kadar uyutulmuştu. Bu suretle kullanılmayan kıymetli zamanlar, mesullerine sorulmak zorundadır...”, Prof.Dr.M.Derviş Manizade, **65 yıl Boyunca Kıbrıs, Söylediklerim, Yazdıklarım**, İstanbul, 1993, s.573-582.

¹⁰⁹ Akkurt, **age.**, s.213.

5. TMT'nin yasal bir kuruluş olmaması nedeniyle hiçbir makam ve merci ile resmi bir bağlantısı olmayacaktır.

6. Gönüllü olarak görev kabul edecek subayların her türlü yasal hakları saklı kalacak ve süresiz izinli sayılacaklardır.

7. TMT'nin görevi Kıbrıs'taki Türk varlığını silahla korumak ve Türk Hükümetinin izlemekte olduğu Kıbrıs politikasını desteklemek olacaktır.¹¹⁰

Emri alan Seferberlik Tetkik Kurulu tarafından ise emri aldıktan sonra yapılması gerekenler

1. Hükümet desteğinin içeriği,
2. Kıbrıs'a gönderilecek lider ve diğer subayların tespiti,
3. Ankara'da Seferberlik Tetkik Kurulu Dairesi dışında özel ve gizli bir karargâh oluşturulması,
4. Kıbrıs Türk toplumu liderlerinin Ankara'ya davet edilmesi olarak belirlenmiştir.¹¹¹

Alınan bu karar 24 Mayıs 1958 günü Dışişleri Bakanı Zorlu tarafından Dr.Küçük ve Denктаş'a "*Denктаş, sana önemli bir haberim var, aylar önce TMT ile ilgili bazı isteklerde bulunmuştun, isteklerin yerine getiriliyor, hükümetimiz TMT'ni uzman subay ve silahla takviye etmeye karar vermiştir...*" diyerek hükümetin aldığı kararı bildirmiştir.¹¹²

Şimdi sıra Kıbrıs'a gönderilecek subayların belirlenmesine gelmiştir. Bu subayların ve lider kadrosunun gerilla ve gizli harekât konusunda eğitim görmüş personelden seçilmesi gerekmektedir. Kıbrıs'a gönderilecek lider ve subaylar başına buyruk hareket etmeyecek, maceracı olmayacak ve Ankara'daki karargâhtaki kadro ile uyumlu bir şekilde çalışacak kişiler olmalıdır. Bu vasıflara sahip subaylarla tek tek görüşülecek ve gönüllü olarak görev almak isteyip istemedikleri kendilerine

¹¹⁰ Akkurt, *age.*, s.215-216.

¹¹¹ İsmail Tansu, "*Türk Mukavemet Teşkilatı*", *Kıbrıs Mektubu Dergisi*, Ankara, Kasım 1996, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, s.32.

¹¹² Denктаş'tan aktaran Akkurt, *age.*, s.220-221.

sorulacaktır. Kabul edenlerin her türlü yasal hakları saklı kalarak, süresiz izinli sayılacaklar ve Ada'ya gönderileceklerdir.¹¹³

Seferberlik Tetkik Kurulu Başkanı Emekli General Daniş Karabelen tarafından titiz bir çalışma sonrasında “ciddi, ağırbaşlı, cesur, disiplini seven, mütevazı, gizli harekât tekniğini çok iyi bilen ve Kore Savaşlarında büyük yararlılıklar gösteren” Yarbay Rıza Vuruşkan “TMT Lideri” olarak seçildi.¹¹⁴

Yarbay Rıza Vuruşkan tarafından Ada'da görevlendirilmek üzere önce 11 kişilik bir liste hazırlanır. Bu liste yapılan çalışmalar sonucunda önce 7 kişiye indirilmiştir. Sonra liste bir değişiklik daha yaşar ve Kıbrıs'a gönderilecek 5 muvazzaf subay, görevleri ve Ada'daki maske görevleri şu şekilde belirlenmiştir.

1. Yarbay Rıza Vuruşkan TMT Lideri Konsoloshanede Memur
(İş Bankasında Müfettiş)
2. Binbaşı Necmettin Erce TMT Lideri Karargâh Sorumlusu
3. Binbaşı Şefik Karakurt TMT Magosa Sancaktarı Öğretmen
4. Yüzbaşı Mehmet Özden TMT Lideri Yardımcısı İş Bankasında
Memur (İş Bankasında Müfettiş Yardımcısı)
5. Yüzbaşı Rahmi Ergün TMT Bölge Komutanı İş Bankası'nda
Memur¹¹⁵

Emekli Albay İsmail Tansu o günlerde Türkiye'deki kurumlar arası işbirliğini anılarında şu şekilde anlatır:

¹¹³ Akkurt, **age.**, s.223-224.

¹¹⁴ İsmail Tansu, **Aslında Hiç Kimse Uymuyordu**, Ankara, 2001, Minpa Matbaacılık, s.66-69.

¹¹⁵ Akkurt, **age.**, s.226-305. Yarbay Rıza Vuruşkan'ın ve Yzb Mehmet Özden'in gitmeden önce maske görevleri değiştirilir. Yarbay Rıza Vuruşkan bunu şöyle anlatır: “daha rahat çalışabilmek için orda konsoloshanede bir görev vermeyi düşünüyorlardı bana. Çünkü oradaki memurların diplomatik dokunulmazlığı yoktu ama, diğer memurlardan, bu konsoloshanedeki memurların bir ölçüde biraz daha barınaklı sayılır. Fakat Kıbrıs'ta olaylar alevlenmeye başlayınca acele edildi. Subaylar acele gönderilmek istendi. İlk defa bu işe birini göndermeye hazır olduğunu bildiren İş Bankası olmuştur...” bu sebeple Rıza Vuruşkan Ada'ya İş Bankası Müfettişi olarak gönderilir. Manizade, **age.**, s.573-582.

1. Bütün sorunlar Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun aracılığı ile çözülecekti. Kendi bakanlığında bize yardımcı olacakların adlarını verecek, öteki bakanlarla yapılacak işlerimize bizzat kendisi aracılık edecekti...

2. İsteklerimiz doğrultusunda subay tayinleri ile silah ve cephane ihtiyacını Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes sağlayacaktı...

3. Kıbrıs'a gönderilecek yedek subayların öğretmen maskesi ile Kıbrıs Türk Okulları'na tayini konusunda Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı destek olacaktı.

4. Turizm, Tanıtma ve Basın Yayın Bakanı Server Somuncuoğlu da, Kıbrıs'ta Bakanlığına bağlı kuruluşlara tayin yapacaktı.

5. Kıbrıs'a gönderilecek personelin pasaportlarını İçişleri Bakanı Namık Gedik düzenletecekti.

6. Parasal destek Dışişleri Bakanlığı'nca Türk Kültürünü ve Varlığını Koruma Fonu'ndan, Kıbrıs Türk Kültür Derneği'ne aktarılacak paralarla ve Dernek Başkanı Kıbrıs asıllı Mehmet Ertuğruloğlu kanalı ile sağlanacaktı.

7. Akdeniz kıyılarındaki gümrük kapılarında karşılaşıcağımız zorluklar Gümrük ve Tekel Bakanı Hadi Hüsmen tarafından giderilecekti...¹¹⁶

Bu hazırlıklar devam ederken, 05 Haziran günü Dr.Küçük, Denктаş, Daniş Karabelen, Rıza Vuruşkan ve İsmail Tansu, Ankara'da bir toplantı yapılmış olup, bu toplantıda teşkilatı kurmak üzere görevlendirilen personelin Kıbrıslı Türk liderlerden bekledikleri yardımlar ve Rıza Vuruşkan'ın TMT lideri olarak göz önünde bulunduracağı ilkeler belirlenmiştir.¹¹⁷ Bu ilkeler ise şöyledir:

1. Rıza Vuruşkan, General Karabelen'e karşı sorumlu olacaktır.
2. Örgütü ondan aldığı emir ve talimatlar çerçevesinde yönetecektir.

¹¹⁶ Tansu, *age.*, s.40-41.

¹¹⁷ Akkurt, *age.*, s.241.

3. TMT'nin görevi, T.C. Hükümeti'nin Kıbrıs politikasının askeri yönden desteklemesi ve Türklerin Rumlara karşı can ve mal güvenliğini sağlamak, gerektiğinde Rumlarla savaşmaktır.
4. TMT lideri halk üzerinde tepki veya kuşku uyandıracak icraatlardan kaçınacaktır.
5. Örgütün varlığı (X) gününe 118 kadar belli edilmeyecektir. Eylemlerde bulunulmayacak, bildiri dağıtılmayacaktır. (X) günü Rumların Türklere saldırıcağı güne endeksli olacaktır. (X) gününde yeraltından çıkılarak eyleme geçilmesi TMT liderinin emri ile yapılacaktır.
6. Rıza Vuruşkan toplum liderleri ile karşılıklı güven ve samimi bir işbirliği içinde çalışacaktır.
7. TMT lideri Kıbrıslı liderlerin toplumsal ve siyasal faaliyetlerine karışmayacaktır. Onlara gerektiğinde danışılacak ve önerileri dikkate alınacaktır.
8. TMT lideri, Dr. Küçük ve Denктаş TMT'nin gittikçe kuvvetlenmesi ve geliştirilmesine, müştereken azami gayret göstereceklerdir.
9. Örgüte alınmadığı sürece hiç bir kimseye TMT'nin varlığından söz edilmeyecektir.
10. Kıbrıslı liderler TMT liderinin istekleri doğrultusunda mümkün olan yardımlarda bulunacaklardır.
11. Ada'da Türk subaylarının bulunduğu ifşa edilmeyecektir.
12. Dr.Küçük ve Denктаş, TMT'nin üst düzey kadrosunda yer alacak güvenilir kişileri TMT liderine tanıtacaklardır.
13. TMT'nin parasal ihtiyaçları T.C. Hükümetince öngörülecek özel bir yöntemle ve toplum liderliği kanalı ile karşılanacaktır.”¹¹⁹

Bu görüşmeden sonra Ada'ya ilk olarak gidecek olan iki Türk subayı belirlenmiştir. Bunlardan Yarbay Rıza Vuruşkan, “Ali Conan” kimliği ile İş Bankası Müfettişi olarak, Yüzbaşı Mehmet Özden ise “Necdet Bayazıt” kimliği ile İş Bankası Müfettiş Yardımsı olarak Ada'ya çıkmışlardır. İş Bankası tarafından yapılması gereken formaliteler yapılmış, tanışılması gereken kişilerle tanıştırılmıştır.

¹¹⁸ TMT'nin yeraltında yer üstüne çıktığı 22 Aralık 1963 günüdür. Bkz. Keser, *age.*, s.387.

¹¹⁹ Tansu, *age.*, s.37-39.

Kısa bir müfettişlik eğitimi verildikten sonra pasaportlar çıkartılarak ve Ali Conan ve Necdet Beyazıt, 31 Temmuz 1958 günü Ankara'dan Kıbrıs'a geçmişlerdir.¹²⁰

Bu sırada 22 Temmuz günü artan terör ve tedhiş olayları karşısında tedbir almak isteyen İngiliz yönetimi TMT'yi yasa dışı ilan etti. TMT ve EOKA'ya karşı bir operasyon başlatıldı. İngiliz yönetimince TMT ile ilişkisi olduğu düşünülen 65 Türk ile EOKA mensubu 1244 Kıbrıslı Rum tutuklanmıştır.¹²¹ Ada'nın İngiliz Valisi Foot'un açıklamalarına göre Ada'da son altı hafta içinde yaşanan olaylarda 95 kişi ölmüş, 170 kişi de yaralanmıştır.¹²²

Ada'ya gelen TMT'nin yeni lideri vakit geçirmeden çalışmalarına başlamış ve Ada'daki Türk liderlerle temasa geçmiştir.¹²³

EOKA lideri Grivas; İngiliz, Türk ve Yunan Başbakanlarının “şiddet hareketlerini” durdurma çağrıları, Kıbrıs'la ilgili gelişmelerin yeni bir boyut alması, Yunanistan'ın 5 nci kez B.M.'ye başvuruda bulunması, EOKA'nın derlenip toparlanması ve TMT öncülüğündeki Türk direnişinin kırılmaması sebebiyle 4 Ağustos 1958 günü aşağıdaki duyuru ile “ateşkes” ilan etmiştir.¹²⁴

Bunu, “İngilizlere ve Türklere karşı olan tüm hareketlerin durdurulması emrini verdim; fakat eğer kışkırtmalar devam ederse, bu ayın 10'undan itibaren her iki tarafa karşı derhal harekete geçilmesi emrini vermekte kendimi serbest addedeceğimi ilan ederim.”¹²⁵ Sözleri ile açıklamıştır.

Yarbay Rıza Vuruşkan da bu bildirden bir gün sonra yani 05 Ağustos günü yayınladığı bir bildiriyle, daha rahat çalışabilmek ve teşkilatlanmaya hız verebilmek amacıyla¹²⁶ “ateşkes” emri yayınlamıştır. Ateşkes emri şöyledir:

¹²⁰ Akkurt, *age.*, 304-361.

¹²¹ Akkurt, *age.*, 342.

¹²² Akkurt, *age.*, 352.

¹²³ *Halkın Sesi*, 20 Haziran 1997.

¹²⁴ Akkurt, *age.*, 370.

¹²⁵ Foley, *age.*, s.408.

¹²⁶ Manizade, *age.*, s.573-582.

TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI

5 Ağustos 1958

1. Bütün silahlı gruplar, her türlü faaliyetlerini ikinci bir emre kadar durdurmalıdırlar. Grup başkanlarına mutad yoldan lazım gelen direktifler verilecektir.

2. Köy grupları faaliyetlerini durduracaklar ve yardımcı silahsız gruplarla bütün rabitayı keseceklerdir. İkinci bir emre kadar misilleme hareketlerine de girişilmeyecektir. Köy gruplarının başkanlarına gereken talimat hemen verilecektir.

3. Teşkilatımız aleyhine uğraşanların listesi mutad yollardan merkeze gönderilecektir.

4. Kanlı katiller lideri Grivas'ın yakalanması için gereken yardımı yapmak, toplanan malumatı iletmek vazifemizdir.

5. Türk mallarına dokunulmadıkça, Rum mallarına dokunulmayacaktır. Rum köylerinde azınlıkta bulunan Türklere baskı yapılmadıkça, Türk köylerindeki Rumlara baskı yapılmayacaktır.

Kendimizi müdafaaadan ileri gitmemiş olan teşkilatımız, TAKSİM oluncaya kadar 'HAZIR OL' vaziyetinde bekleyerek, her gün biraz daha kuvvetlenecektir.

Önümüzde durabilecek kuvvet yoktur. Çünkü, kuvvetimizi halktan alıyoruz. Kendi kendimizi, milli namus ve şerefimizi korumayı ise en başta gelen vazife sayıyoruz.

Katil Grivas'ın ateş-kes emri altından çıkacak oyunları sabırla bekliyoruz.

NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE

TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI

(Merkez Komitesi)¹²⁷

Bu bildiri ile Rıza Vuruşkan resmi olarak TMT'nin başına geçmiş ve TMT amatör bir teşkilat olmaktan çıkmış, profesyonellerin emrinde daha etkili ve güçlü bir mukavemet teşkilatı olmak için kuruluşunu tamamlamıştır.

¹²⁷ **Halkın Sesi**, 6 Ağustos 1958.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TEŞKİLATLANMA VE YER ALTI DÖNEMİ (1958–1963)

Albay Rıza Vuruşkan'ın 31 TEMMUZ 1958 tarihinde Ada'ya ulaşmasından sonra 01 AĞUSTOS 1958 tarihinde resmi olarak kurulduğu kabul edilen TMT bundan sonraki dönemde sırasıyla teşkilatlanma, eğitim ve silahlanma faaliyetlerine bakmıştır.

Kuruluşundan sonra TMT hedefi olan en kısa sürede eğitilmiş ve silahlı 5000 kişilik daha sonra ise kademeli olarak kadınların da katılımıyla 10.000 ve 15.000 kişilik bir mukavemet teşkilatının oluşturulması yönündeki faaliyetlerine başlamıştır.¹²⁸

3.1. Personel Seçimi:

Gizli kurulan bir yeraltı teşkilatı için hiç kuşkusuz en önemli hususlardan birisi bu teşkilatta görev alacak kişilerin seçilmesi ve teşkilata katılması hususudur.

Vuruşkan'ın da Ada'ya gelmesi ile ilk olarak Lefkoşa, Magosa, Larnaka, Lefke, Limasol, Baf ve Girne'de görev yapacak olan subaylarla çalışacak mahalli liderler ve güvenilir kişiler seçilerek teşkilata alınmıştır.¹²⁹

Bu kapsamda teşkilata katılan ilk Kıbrıslı isimler ise şunlardır: Dr.Fazıl KÜÇÜK, Rauf Denктаş, Dr.Burhan NALBANTOĞLU, Osman ÖREK, Kemal ŞEMİ ve ardından sancak kadrolarını oluşturmak için Necdet HÜSEYİN, Dr.Orhan MÜDERRİSOĞLU (Larnaka), Halit KAZIM (Baf), Dr.Niyazi MANYERA (Magosa), Dr.Şemsi KAZIM, Dr.Necdet ÜNEL (Lefkoşe) yemin ederek görev

¹ Bu eğitilecek 15.000 kişiyle teşkilatın kurucularından i.Tansu (X) gününde EOKA'nın Ada'da girişeceği geniş çaplı harekâta karşı harekete geçmek ve Türkiye'nin olası müdahalesinde Ada'nın her tarafında karşı harekâta geçerek Rum savunmasını çökertip, TSK'ya öncülük ederek Ada'nın kontrolünün ele geçirilmesini sağlamak yönünde kullanılabileceğini belirtmiştir. İsmail Tansu, **Ashnda Hiç Kimse Üymuyordu**, Ankara, 2001, Minpa Matbaacılık, s.32–33.

² **Ortam** 10 Haziran 1997.

almışlardır.¹³⁰ Bu isimler direk Denктаş, Dr. Küçük gibi isimler tarafından tavsiye edilerek teşkilata alınan yönetici kapsamındaki kişilerdir. Fakat kanımızca asıl önemli olan teşkilatın alt kadrolarında görev yapacak olan kişilerin isabetli olarak seçilmesidir.

Teşkilata alınacakların seçilmesinde önce aday kişilerin psikolojisini öğreninceye kadar, sır tutma ve milliyetçiliği üzerinde sezdirmeden bazı tatbikatlar yapılırdı. Teşkilat, adamın alınmasına tam karar verinceye kadar soğuk yaklaşımla Ada'yı takip eder, beraber yer içerdi. Bu esnada adayın milli şuurunun yoğun bir şekilde bulunması haricinde kumar, içki, cinsi sapıklıklar içinde olmamasına özen gösterilirdi. Manevi değerlerin maddi değerlere göre baskın olması özellikle aranan hususlardandı.¹³¹ Eğer alınmasına karar verilmezse hiç sezdirilmeden o kişi ile ilişki kesilirdi.¹³²

Bu faaliyet bitip alınmasına karar verilen kişi TMT yönetimine teklif edilir yapılan inceleme sonrasında teklif olumlu değerlendirilir ise seçilen kişi sıcak yaklaşımla¹³³ bu teşkilatın içinde yer alıp almamak istedikleri sorulurdu.¹³⁴ Teklif edilen kişilerde istekli olmamaları halinde¹³⁵ teşkilata alınmazlardı. Lefkoşa dışında bu işle uğraşanlara “Demli Çay” denirdi.¹³⁶

Bu şekilde seçilerek teşkilata alınmasına karar verilen kişilere yemin ettirilmesi hususu diğer önemli bir husustur.

¹³⁰ Mehmet Salih Emircan, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Tören, Bayram ve Anma Günleri**, Lefkoşa, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını, s.83.

¹³¹ Soyalp Tamçelik, “*Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) Bazı Özellikleri*”, **Türk Kültürü Dergisi**, Yıl 33, Sayı 382, s.92.

¹³² Keser, **age.**, s.284; Cumhur Evcil, **Yavru Vatan Kıbrıs'ta Zaferin Hikayesi**, Ankara, 1999, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, s.117; Adnan Menderes ile Kıbrıs'ta yapılan mülakatta soğuk yaklaşımı kişiye teşkilata alınacağı hissettirilmeden kişinin hareket ve fikirlerinin gözlemlenmesi ve siyasi konularda fikirlerinin sorulmasıyla yapıldığını belirtmiştir.

¹³³ Adnan Menderes ile Kıbrıs'ta yapılan mülakatta sıcak yaklaşımı kişiye Teşkilatta yer almak isteyip istemediğinin sorulması olarak tanımlamıştır. Vural Türkmen, Adnan Menderes, Dinçer Raif ile yaptığım söyleşilerde bildikleri hiç kimsenin bu soruya hayır cevabı vermediğini belirtmişlerdir.

¹³⁴ Vural Türkmen ile yaptığım mülakatta; burada hangi şahsı kimin teklif ettiğinin kesinlikle bilmediğini hatta Vural bey'in halen kendisini teşkilata kimin teklif ettiğini yıllar sonra bugün halen bilmediğini söylemiştir.

¹³⁵ Teklif edilenlerden o dönemde nerdeyse hiç kimsenin bu teklifi reddetmediği Vural Türkmen, Metin Aybar, Adnan Menderes, Dinçer Raif ile yaptığım söyleşilerde belirtilmiştir.

¹³⁶ Keser, **age.**, s.293-294.

Gizlilik bütün faaliyetlerde olduğu gibi yemin töreninde de en önemli unsurdur. Yemin törenleri bir odada perde önünde¹³⁷ veya karanlık bir odada Türk Bayrağı örtülü bir masanın üstüne Kuran ve silah konularak yapılırdı. Yemin edecek şahıs ellerini Kuran ve silah üzerine koyardı. Bayrak, kuran ve silah üstüne gözleri kapalı olarak veya yemin ettiren kişiyi göremeyeceği bir perdenin önünde “Kıbrıs Türk’ünün yaşayış ve hürriyetine, canına, malına ve türlü mukaddesatı gelebilecek her türlü tehlikeye karşı korumak maksadıyla gerekirse ölüm dahil her türlü görevi yapacağı ve ihanetin cezasının ölüm olacağını bildiğine” dair yemin ederek¹³⁸ TMT’nin bir üyesi olurdu. Edilen bu yeminin ardından yemin eden personele bir tutanak imzalatılırdı. Bu tutanak gizli tutulur ve muhafaza edilirdi. Bu tutanağın kod adı ise “Nişan Yüzüğü” idi.¹³⁹

Yemin metinleri yazılı ve mühürlü olarak da çoğaltılmıştır. Bu basılı yemin metinleri liderlik tarafından bütün lider seviyesindeki yöneticilere ve istenilen adamlara imzalatılırdı.¹⁴⁰

Bu dönemde teşkilatın genellikle personel temininde ve seçiminde kullandığı kaynaklar ise şunlardır:

- Türk liseleri (Lefkoşa Türk Lisesi, Magosa Namık Kemal Lisesi...)

¹³⁷ yemin eden kişinin yemin ettiren kişiyi görmesi istenmiyorsa

¹³⁸ Dinçer Raif, Salih Avcı, Celal Bayar, M.Salih Emircan, Ahmet Sevinç ile yapılan mülakatlar; Özker Yaşın, **Kıbrıs’ta Vuruşanlar; Mücahidin Romanı**, İstanbul, 1974, Varlık Yayınları, s.29-30. ; Araştırmalarım esnasında üç farklı yemin metine ulaşmış bulunmaktayım elde ettiğim yemin metinleri EK-1’ de olup bunlardan bir ve ikinci yemin metni birbirine çok benzemektedir. Araştırmalarım esnasında birinci yemin metninin asıl orijinal metin olduğu kanaatini edindim ve bu metni dört farklı kaynaktan elde ettim bunlar TMT Derneği Başkan Yardımcısı Adnan Menderes’ten alınan metin; Emircan, **age.**, s.83; Naşit, **Nişan...**, s.26; Ahmet Sevinç ile yapılan mülakat , ikinci metin ise bir kaynaktan bulunup Halil Sadrazam, **Kıbrıs’ta Varoluş Mücadelemiz Şehitlerimiz Ve Anıtlarımız**, İstanbul, 1990, s.25 birinci metnin kısaltılmış hali izlenimini vermektedir, kanımızca bazı kişiler bu kısa metni kullanmışlardır. Üçüncü metine de sadece bir kaynaktan İ.Sadikoğlu’nun Özel Arşivinden Aktaran Soyalp Tamçelik, **agm.** ,s.93. rastlanmış olup bu metinde Taksim tezine, Dr.Küçükün Başkanlığına da bağlılık gibi hususlar bulunmaktadır. Aynı zamanda dili biraz daha eskidir. TMT’nin başındaki Bayraktar’ın Dr.Küçük ve Ada’daki siyasi otoriteye bir hiyerarşik bağı olmadığı ve Türkiye’de ki Özel Harekât Dairesi Başkanına karşı sorumlu olduğu düşünülürse metnin VOLKAN veya Türkiye’nin desteği alınmadan önceki bir yıllık dönem içerisinde Dr.Küçükün TMT hakkındaki çekincelerini de gidermek maksadıyla TMT tarafından kullanıldığı varsayılabilir.

¹³⁹ Engin Naşit, **Nişan Yüzüğü**, Lefkoşa, Ateş Matbaası, s.8.

¹⁴⁰ Ortam, 11 Haziran 1997; Ali Yakupoğlu ve Dinçer Raif kendileriyle yaptığım mülakatlarda önemli bütün görevlerden önce yemin metninin kendilerine Sancaktar tarafından okutturulup imzalatıldığını söylemişlerdir.

- Türk spor kulüpleri (Çetinkaya spor kulübü ...) ¹⁴¹
- Demir atölyeleri ve berber haneler gibi mekânlar etrafında oluşan yerel mukavemet teşkilatları ¹⁴²
- Yurtdışında okuyan milliyetçi gençler ¹⁴³
- Polis, asker ve jandarma teşkilatı ¹⁴⁴

Genel olarak bu dönemde teşkilata katılacak personel seçilirken genç, dinamik, eğitilmiş olan kesimden olmasına, her şeyden önce milliyetçi ve sır saklayabilecek özelliklerde olmasına dikkat edilmiştir.

TMT'ye üye seçiminde Evkafçı ve İngilizci olarak bilinen kişilerden uzak durulmuştur. TMT'nin yönetim kademesi Başkent Lefkoşe'de oluşturulmaya çalışılan ulusal burjuvazi üzerine inşa edilmeye çalışılmıştır. Köylerde ise personel ortalama sıradan köylüler arasından seçilmiş ve yönetim genellikle ilkökul öğretmenlerinin eline verilmiştir. Bu ise köylerde iktidarın Evkaf döneminin tersine, eşraf uzantısı veya kalıntısının elinden alınarak genellikle orta ve alt düzey statüdeki ailelerin çocuklarının rağbet ettiği bir meslek olan öğretmenlere devredilmesi dolayısıyla sınıfsal açıdan bakıldığında üstlerin alt, altların ise üst olmasıyla sonuçlanmıştır. ¹⁴⁵

¹⁴¹ Kıbrıs'ta Çetinkaya Spor Kulübünün teşkilatla gerek personel temini gerekse diğer konulardaki bütünleşmesi sebebiyle "Spor kulübünden devlete" söylemi kullanılmaktadır.

¹⁴² Dinçer Raif ile yapılan mülakat.

¹⁴³ Vural Türkmen ve Mehmet Salih Emircan, Salih Avcı beyler yaptığım mülakatta kendilerinin yurt dışında eğitimlerini tamamlayarak Ada'ya döndüklerinde kendilerine görev teklif edildiğini ve kabul ettiklerini söylemişlerdir.

¹⁴⁴ Çetin Serez ile yapılan mülakatta 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti ordusunda görevlendirilmek üzere bazı Türklerin KHO'da eğitim görerek Ordu'da teğmen olarak göreve başladıkları ve daha eğitim görmeye gönderilmeden önce teşkilata üye oldukları belirtilmiştir.; Mehmet Ali Tremeşeli, **Ayios Sipuridon'un Çanları**, Lefkoşa, 2007, Galeri Kültür Yatırımları, s.319; Harry Scott Gibbons, **Kıbrıs'ta Soykırım**, Lefkoşa, 2003, Near East Publishing, s.67-69; Ortam 11 Haziran 1997.

¹⁴⁵ A.Zeki Tuğ, **Bütün Yönleriyle Kıbrıs Sorunu ve Denктаş**, Ankara, 2003, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.109-110.

3.2. Personelin Eğitilmesi:

Kısa vadede 5000 eğitilmiş personele ulaşmayı hedefleyen bir yeraltı teşkilatının bu kadar çok kişiyi gizli yollarla eğitebilmesi oldukça zordur.¹⁴⁶ Fakat teşkilat faaliyetlerini planlarken ve yaparken alacağı tedbirlerle bu konuda büyük bir oranda başarıya ulaşacaktır.

Eğitim faaliyetleri iki ayrı yerde yapılmıştır. Bunlardan birincisi; anavatan Türkiye’dir ki buradaki eğitime “Hasrete gitmek” kod adı verilmiştir.¹⁴⁷

İkincisi ise; Kıbrıs’ta yapılan eğitimlerdir.

3.2.1. Hasrete Gitmek:

Türkiye’ye eğitime gönderilecek gruplar önceleri 16’şar kişilik, sonraları ise 25-30’ar kişilik gruplar halinde seçilmişlerdir.¹⁴⁸ Seçilen personel turistik gezi, iş gezisi, sağlık kontrolü gibi maske görevlerle Türkiye’ye bir aylığına eğitim için gönderilirdi.¹⁴⁹ Biletleri teşkilat tarafından alınır, pasaportlarını hazırlamaları istenir, gidecek personele harçlıkları verilir, hangi otelde kalacakları söylenerek irtibat kuracakları kişi ile kullanacakları parolaları verilir.¹⁵⁰ Eğitime gönderilecek personelin seçilmesinde ve gönderilmesinde görev alanlara “Demli Çay” denirdi.

¹⁴⁶ İ.Tansu ile 12.08.2007’de Ankara’da yapılan görüşmede bu zorlukları şöyle sıralamaktadır: Ada’da o dönemde İngiliz sömürge yönetimi ve onların polis uygulamaları ile kuvvetli bir istihbarat ağı vardır. Bunların yanında büyük bir Rum nüfus ile Yunanistan’ın da desteğini almış olan EOKA tedhiş ve terör örgütü Türkler üzerinde büyük bir baskı kurmakta ve polis içindeki elemanları aracılığıyla takipler yapmaktadır. Bütün bu kısıtlamalar TMT’nin kuruluşu, teşkilatlanması, silahlanması ve eğitilmesi faaliyetlerinde önüne büyük birer engel olarak çıkacaktır.

¹⁴⁷ Naşit, **age.**, s.42; Tremeşeli, **age.**, s.207; Emircan, **age.**, s.87;

¹⁴⁸ Tremeşeli, **age.**, s.207; Tansu, **age.**, s.105’te grupların 25’er kişilik olduğunu; Emircan, **age.**, s.87’de grupların sayılarının 30-50 arasında değiştiğini; Yılmaz Bora’dan aktaran Keser, **age.**, s.296’da grupların sayılarının 50-70 arasında olduğunu belirtmiştir. Kanımızca eğitime gönderilen grupların sayısı 30 civarında olmuştur.

¹⁴⁹ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat, Yılmaz Bora’dan aktaran Keser, **age.**, s.295, Tansu, **age.**, s.105.

¹⁵⁰ Bu parolalar bir resmin veya paranın iki parçasından biri olabilir, “Efendim ben Kıbrıs’tan geldim. Amcanızın selamını getirdim. Yanımda birazda hellim getirdim” gibi bir cümle de olabilirdi. Fuat Veziroğlu’ndan aktaran Keser, **age.**, s.293; Tremeşeli, **age.**, s.208.

Personel listesi son olarak “Çalgıcı” denilen telsizcilere verilerek¹⁵¹ Türkiye’ye iletilmesi sağlanırdı.

Türkiye’ye gelen personel otellerinden veya buluşma yerlerinden Özel Harp Dairesindeki görevli subaylarca parolalar kontrol edilerek alınır, daha sonra eğitimin yaptırılacağı yerlere götürülürlerdi.¹⁵² Eğitim normal askeri kuruluşlarda değil Özel Harp Dairesi bünyesinde gizli mekânlarda ve tesis edilen özel eğitim kamplarında yapılıyordu.¹⁵³

Türkiye’de bu kapsamda iki kamp tesis edilmiştir. Bunlar: Ankara’ya 40 km. mesafede Tarım Bakanlığı’na ait terk edilmiş bir çiftliğin askeri birlik görünümüne dönüştürülmesi ile Ziir köyünde tesis edilen kamp¹⁵⁴ ile Eylül 1959’da Antalya-Kemer yolu üzerinde ormanlık bir alan içerisinde açılan, lojistik desteği ve öğretmen desteği Eğirdir Dağ ve Komando Okulundan sağlanan kamptır.¹⁵⁵

Türkiye’deki eğitimler Dr.Burhan Nalbantoğlu’nun Ankara’da bulup getirdiği 8 üniversiteli gençle¹⁵⁶ 6 Ağustos 1958 tarihinde başlamış ve bu ilk eğitim dönemi 20 Eylül 1958’de bitmiştir.¹⁵⁷ Bu kapsamda ilk silah eğitimi 18 Ağustos 1958’de Özel Harp Daire Başkanlığı Emekli Tümgeneral Daniş Karabelen tarafından verilmiştir.¹⁵⁸

Türkiye’deki 30 günlük eğitim süresi boyunca eğitim için seçilen personele kullanacağı silahlar tanıtılacak, kullanılmaları ve bakımları öğretilecek, atış talimleri yaptırılacaktır. Bunlara ek olarak aynı zamanda gerilla, komando, sabotaj, kundaklama ve gizli harekât teknikleri konularında bilgiler verilerek, gece ve gündüz

¹⁵¹ Fuat Veziroğlu’ndan aktaran Keser, **age.**, s.293

¹⁵² Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

¹⁵³ Tansu, **age.**, s.103.

¹⁵⁴ Tansu, **age.**, s.106.

¹⁵⁵ Kamil Önceler, “*TMT ve Mücahide Güven*”, **Mücahit Dergisi TMT Özel Sayısı**, Lefkosa, 01 Ağustos 1998, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği, s.19; Tansu, **age.**, s.105; Emircan, **age.**, s.87.

¹⁵⁶ İ.Tansu kitabında bu sekiz genç olarak dokuz kişinin ismini vermiştir. Doğru sayının dokuz olduğu tarafımızdan değerlendirilmektedir. İsimler şöyledir: İsmail Sadıkoğlu, Mustafa N. Ali, Osman Mehmet, Ertan Rüstem, Kamil Özkoloğlu, Yaşar Mertcan, Muhip Hüseyin, Mesut Nazım Merter, Vefa Besim. Bu öğrencilere Kıbrıs’tan 20 Ağustos’ta gönderilen İbrahim Abdullah, Tuncer Baba ve İsmet Korkut’ta katılmıştır. Tansu, **age.**, s.108-109.

¹⁵⁷ Telsizci Vefa Besim’in eğitimi 29 Eylül 1958’e kadar sürmüştür. Tansu, **age.**, s.108-109.

¹⁵⁸ Emircan, **age.**, s. 87.

arazi tatbikatları yaptırılmıştır.¹⁵⁹ Eğitime gelen personel kamp boyunca askeri üniforma ile eğitim görmekte¹⁶⁰ olup bir bölümü çadırlarda, bir bölümü ise binada iskân edilmiştir.¹⁶¹

Kamptaki eğitimin bitiminde ise; Özel Harp Dairesi Başkanı, KİP Karargâhında görevli personel ve öğretmenlik yapan personelin katılımıyla Türk Silahlı Kuvvetlerinde yapılan yemin törenlerinin bir benzeri sadece yemin metni değişik olmak üzere yapılmaktaydı. Yemin metni ise TSK'ninkine benzer şekilde hazırlanmış olan TMT yemin metniydi.¹⁶²

Yemin törenlerinden sonra telsiz eğitimi almak için seçilen personel KİP Karargahında muhabere, mors alfabesi ve şifreleme (kripto) üzerine 10 gün ile 1 ay arasında değişen sürelerle muhabereci bir yüzbaşı ve astsubaylar tarafından sivil olarak telsiz işletmeni eğitimine tabi tutulurlardı.¹⁶³

Eğitimini tamamlayan personel geldiği yollarla tekrar Ada'ya geri dönerdi.

3.2.2. Kıbrıs'ta Eğitim:

Ada'da yapılan eğitimler ise; İzci kamplarında yapılanlar ve kovanların kendi iç eğitimleri olmak üzere ikiye ayrılabilir:

İzci kampları: Ada'da "izci kampı" maskesi altında çeşitli yerlerde kamplar kurulmakta ve silah atışı hariç çeşitli dallarda mücahitlere eğitimler verilmektedir.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Tansu, **age.**, s.103; Vural Türkmen, Celal Bayar, M.Salih Emircan, Ahmet Sevinç, Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakatlar. Tremeşeli anılarında kendi eğitim dönemiyle ilgili eğitimlerin özellikle uygulamalı bölümlerinin yetersizliğinden ve yeterince uygulama (özellikle atış) yapamadıklarından şikayet etmektedir. Fakat söyleşilerimde bu şekilde bir sıkıntıyla karşılaşmamış olmam Tremeşeli'nin ilk dönemde eğitime gönderilmesi ve sonra bu eksikliğin giderildiğini göstermektedir. Tremeşeli, **age.**, s. 208-210.

¹⁶⁰ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

¹⁶¹ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

¹⁶² Tansu, **age.**, s.110; Zaman zaman yemin törenlerine Kıbrıs kökenli yüksek bürokratlar, Genelkurmay ikinci Başkanı'nın ve bazı Kıbrıs Türk siyasi liderler de katılmışlardır. Tansu, **age.**, s.110-112; Tremeşeli, **age.**, s.212.

¹⁶³ Tansu, **age.**, s.108; Telsiz eğitimini verirken TMT mensuplarına bir ara TSK üniforması giydirilmiş olup, dışarıda personel Kıbrıs'tan tanıdığı kişileri uzaktan görüp onlara gözükmeden geri dönmüştür. Durumu karargahtaki personele anlatınca bu uygulamadan vazgeçilmiştir. Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

¹⁶⁴ Yılmaz Bora'dan aktaran Keser, **age.**, s.289.

İzci kamplarındaki eğitimleri Türkiye’de eğitim görmüş personel vermekteydi. Genellikle bu kamplar gözden uzak yerlerde seçilirdi.¹⁶⁵ Zaman zaman bu kamplarda Türkiye’den gelen ve kendilerine “Karasakal” denilen kişiler sabotaj, tahrip, bağlama, esir alınan şahsın ipsiz bağlanması, bir elektrik direğine adamı hiçbir şey kullanmadan elinden ayağından bağlama, bomba atma, tahrip malzemeleri gibi konularda eğitim vermişlerdir.¹⁶⁶

Kovanların kendi iç eğitimlerinde ise atış eğitimi hariç silahla ilgili teorik, söküp-takma, bakım, mekanik nişancılık, haber alma, istihbarat, ve istihbarata karşı koyma, pusu, baskın, savunma ve köy savunmaları ile ilgili planlar hakkında eğitim verilirdi.¹⁶⁷

Bu eğitimlerin büyük bir bölümünü Türkiye’den öğretmen ve din görevlisi olarak gelen TMT mensupları tarafından köy köy dolaşarak verilmekteydi.¹⁶⁸ Ayrıca Türkiye’de eğitim görmüş TMT mensupları köy köy dolaşarak buralardaki TMT’cilere silahlar hakkında eğitim vermekteydiler.¹⁶⁹

1963 yılına kadar TMT bu eğitim yollarını kullanarak eğitimlerine devam etmiştir. 1963 Aralığına gelindiğinde TMT üyesi direnişçilerin sayısı 6000 civarında idi ve ancak bunların 1488’i askeri kamplarda (Türkiye’de) eğitim görmüşlerdi. Geri kalan 4512 TMT personeli ise yalnızca Kıbrıs’ta ağırlıklı olarak mekanik nişancılık eğitimi ve silahlar konusunda eğitilmişlerdir.¹⁷⁰

3.3. Teşkilatlanma:

TMT Özel Harp Dairesine bağlı olarak KİP kapsamında kurulmuştur. Bu bağlamda KİP Karargâhı Ankara’da kurulmuştu. Başkan Özel Harp Dairesi başkanıydı. İlk başkan Emekli Tümgeneral Daniş Karabelen idi ve kod adı “Cankurt” idi. Bir de Özel Harp Dairesinden bir subay “Başkan yardımcısı ve genel

¹⁶⁵ Dinçer Raif ile yapılan mülakat.

¹⁶⁶ Erdoğan Tilki’den aktaran Keser, *age.*, s.290.

¹⁶⁷ Nevzat Uzunoğlu’ndan aktaran Keser, *age.*, s. 290.

¹⁶⁸ Keser, *age.*, s.291-292.

¹⁶⁹ Nevzat Uzunoğlu’ndan aktaran Keser, *age.*, s. 290; Vural Türkmen ile yapılan mülakat.

¹⁷⁰ Emircan, *age.*, s.89.

koordinatör” olarak görev yapmaktadır. İlk başkan yardımcısı ise Binbaşı İsmail Tansu ve kod adı “Doğan”dır.¹⁷¹ Türkiye KİP Karargahı eğitim ve ikmalde görevli olanlar dahil olmak üzere toplam 22 personelden oluşmakta olup karargahta ilk görev olan personel listesi Ek-2’dedir.¹⁷² Ankara’da Yenişehir Tunalı Hilmi caddesinde Kıbrıs Türk Kültür Derneği tarafından Kıbrıslı öğrenciler için yurt olarak kullanılan bir binanın dernek tarafından bu maksatla kullanıma açılmasıyla karargâh faaliyetlerini bu binada sürdürülmüştür.¹⁷³

TMT’nin Kıbrıs’ta yapılanmasına gelirse; Kıbrıs’taki TMT liderliğine ve karargâhına Bayraktarlık denmekteydi. TMT lideri Bayraktar olup kod adı “Bozkurt” tu. TMT’de görev almış olan Bayraktarların isimleri, takma adları ve görev yılları şu şekildedir:¹⁷⁴

Adı-Soyadı	Takma Adı	Rütbesi	Görev Yılları
1.Rıza VURUŞKAN	Ali CONAN	Piyade Yarbay	1958–1960
2.Kenan COYGUN	Kemal COŞKUN	Kurmay Albay	1963–1967 ¹⁷⁵
3.Cevat GİRAY	Mehmet EREŞ	Kurmay Albay	1963–1967
4.Rüştü KAZANDAĞ	Enver BEY	Kurmay Albay	1968–1970
5.Süleyman EYÜPOĞLU	Cengiz BEY	Kurmay Albay	1970–1972
6.Arif ERYILMAZ	Azmi BEY	Kurmay Albay	1972–1974

¹⁷¹ İlk günlerde kod adı “Mücahit” olsa da daha sonra TMT lideri ile beraber Mücahit’in teşkilatta bulunan personelin genel adı olarak kabul görmesinden sonra “Doğan” olarak değiştirilmesi kararlaştırılmıştır. Tansu, *age.*, s.53; Emircan, *age.*, s.81; Engin Naşit, **Dünden Bugüne Kıbrıs**, Lefkoşa, 2005, Yorum Yayınları, s.83.

¹⁷² Tansu, *age.*, s.62.

¹⁷³ Emircan, *age.*, s.82.

¹⁷⁴ Emircan, *age.*, s.90; isimler ve görev yılları Türk Mücahitler Derneğinden teyit edilmiştir.

¹⁷⁵ 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra Rıza VURUŞKAN’ın 26 Eylül 1960’ta ihtilal yönetimi tarafından görevden alınmasından sonra Şubat 1962’ye kadar Magosa bölge sorumlusu Binbaşı Şefik KARAKURT Bayraktar olarak görevlendirilmiştir. Şefik KARAKURT’un da bu görevden alınmasıyla 7 ay süre ile Kıbrıs’ta Lefkoşa bölge sorumlusu olarak görev yapmakta olan Ahmet GÖÇMEZ Bayraktarlığı 3 Ekim 1962’ye kadar vekâleten yürüterek bu tarihte Kurmay Albay Kenan COYGUN’a görevi teslim etmiştir. İsmail TANSU, Şefik KARAKURT’un Milli Birlik Komitesinde sınıf arkadaşları olduğunu ve Özel Harp Dairesi ile Milli Birlik Komitesi nezdinde girişimler yaparak bu göreve atandırıldığını ve kendilerinin Kıbrıs Büyükelçisi Mehmet ERTUĞRULOĞLU aracılığıyla Orgeneral Cevdet SUNAY’a yaptıkları şikâyetin de etkisiyle görevinden alındığını iddia etmektedir. Tansu, *age.*, s. 237-240. Emircan ise kitabında verdiği listede Şefik KARAKURT’un Haziran 1960-Haziran 1962 arasında görev yaptığını ve Ağustos 1962 de görevi Kenan COYGUN’un aldığını belirtmektedir.

7.Çetin BAŞAR	Orhan BEY	Kurmay Albay	1974-1976
8.Aydın İLTER	Mete ERDEM	Kurmay Albay	Haziran-Ağustos

1976

Bayraktarla beraber Kıbrıs'a diğer ilçelerde Bölge Sorumlusu olarak ve karargâhta çalışmak üzere görevlendirilen bir kısım muazzaf subay ve daha sonra çeşitli görevlerle yedek subaylar gönderilmiş olup Ada'ya ilk olarak giden personel listesi EK-3'tedir.¹⁷⁶

Bayraktar TMT'nin Kıbrıs'taki komutanı olup faaliyetlerinden KİP Başkanı (Özel Harekât Dairesi Başkanı)'na karşı sorumluydu. Bayraktar'ın Kıbrıs Türk siyasi otoritesi ile bir emir komuta ilişkisi bulunmamaktadır. Fakat T.C. Hükümetinin güvenini kazanmış bu kişilerle iyi ilişkiler içinde olacak, işbirliği yapmaya özen gösterecek ve gereklikçe onlardan yardım isteyecektir.¹⁷⁷ Bayraktarlar ve başta Dr. Küçük ile Denктаş olmak üzere Ada'daki siyasi otorite bu ilişkiyi problemsiz olarak yürütmüşlerdir.¹⁷⁸ Dr. Fazıl Küçük "Ağrı", Rauf Denктаş ise "Toros" kod adları ile TMT'nin yeminli birer üyesiydiler ve Dr. Burhan Nalbantoğlu, Osman Örek ve Kemal Şemi ile beraber yemin ederek TMT'nin Ağustos 1958'de Kıbrıs'taki ilk hücrelerini oluşturmuşlardır.¹⁷⁹

Teşkilatın kurulması ile birlikte önce Lefkoşe'de TMT Karargâhı kurulmuştur. Bu karargâhta görevli personele Dal 1, Dal 2, Dal 3, Dal 4, Dal 5, ve Dal 6 denilmiştir. Bunların TSK'deki karşılıkları S 1, S 2, S 3, S 4, S 5, S 6 dır.¹⁸⁰

Kuruluşta aşamasında Kıbrıs; kazalarına göre idari bölümlere ayrılmıştır. Her kazaya "yayla" kod adı ve Türkiye'den bir şehir ismi verilmiştir. Bunlar; Lefkoşa "Konya Yaylası", Magosa "Erzurum Yaylası", Larnaka "İskenderun Yaylası", Limasol "Antalya Yaylası", Baf "İzmir Yaylası", Lefke "Bursa Yaylası" Kod adı altında yapılanmaya geçmiştir ve her yaylada yaylaların teşkilatlanması için saygın

¹⁷⁶ Tansu, *age.*, s.61.

¹⁷⁷ Tansu, *age.*, s.37.

¹⁷⁸ Vural Türkmen, Celal Bayar, Dinçer Raif ile yapılan mülakatlar.

¹⁷⁹ "Rıza Vuruşkan'la söyleşi" **Kıbrıs Mektubu Dergisi**, cilt 10, s.25

¹⁸⁰ Emircan, *age.*, s. 84.

bir Kıbrıslı Türk görevlendirilmiştir. Bunlara “Baş yayla” kod adı ile görev verilmiştir.¹⁸¹

Daha sonraları bu yaylalar “Sancak” ismini almışlardır ve her Sancak’ta daha önce belirtilen karargâh personeli haricinde bir de sancaktar yardımcısı olarak Kıbrıs’lı bir Türk lider bulunuyordu. Bu liderin kod adı ise “Serdar” dır.¹⁸²

TMT’nin alt kademelerini oluşturan asıl silahlı gruplarının yapılanmasına gelecek olursak; TMT’nin çekirdeğini 3–5 veya 7 kişiden oluşan hücreler oluşturmaktadır.¹⁸³ Hücredeki her personele kuruluş aşamasında “Kurt” kod adı verilmiştir. 3–5–7¹⁸⁴ Kurt’un oluşturduğu bir hücreye ise “Oğul” ismi verilmiştir. 5–8 oğul yani takım diyebileceğimiz birliklerin birleşmesi ile ise bir “Petek” yani bölük oluşmaktadır.¹⁸⁵ Yine 5–8 Peteğin birleşmesi ile “Otağ” diğer adıyla taburlar oluşmaktadır. Son olarak 5–8 Otağın birleşmesiyle alay diyebileceğimiz “Yayla” lar oluşmaktadır. Her birimin komutanının makamı birimin adının sonuna “Beyi” eklenerek oluşturulmuştur, Otağ Beyi, Petek Beyi ve Oğul Beyi gibi. Buna istisna Yayladır. Yaylanın başındaki Kıbrıs’lı Türk’e Yayla Beyi denilmemiş “Baş Yayla” denilmiştir.¹⁸⁶

Bölükler yani Obalar toplamda 100–150 kişiden oluşmaktaydı. Alayları oluşturan taburlar ise genelde 500 ile 1500 arasında mevcuda sahip olan taburlardan oluşmaktaydı.¹⁸⁷

1961 yılında TMT’de yeniden bir düzenlemeye gidilerek kuruluştaki kod isimleri kanımızca bir istihbarata karşı koyma tedbiri olarak değiştirilmiştir. Mukavemetçi er “Kurt” iken “Arı”, Takım veya manga “Çadır” iken “Oğul”, Bölük “Oba” iken “Petek”, Tabur “Otağ” iken “Kovan”, Alay “Yayla” iken “Sancak”

¹⁸¹ Emircan, **age.**, s.84.

¹⁸² Termeşeli, **age.**, s.200, Naşit, **Nişan**..., s.22; Naşit, **Dünden**..., s.82.

¹⁸³ Tansu, **age.**, s.53.

¹⁸⁴ Emircan Hoca bu rakamı 5–8 arası olarak vermektedir. İ. Tansu ise 3-5-7 olarak vermektedir. Yaptığımız mülakatlarda ise genellikle 5 ve 3 rakamı ile karşılaştık.

¹⁸⁵ Küçük köylerde genellikle 1–2 Oğul, büyük köylerde ise 1 petek oluşturulmaktaydı.

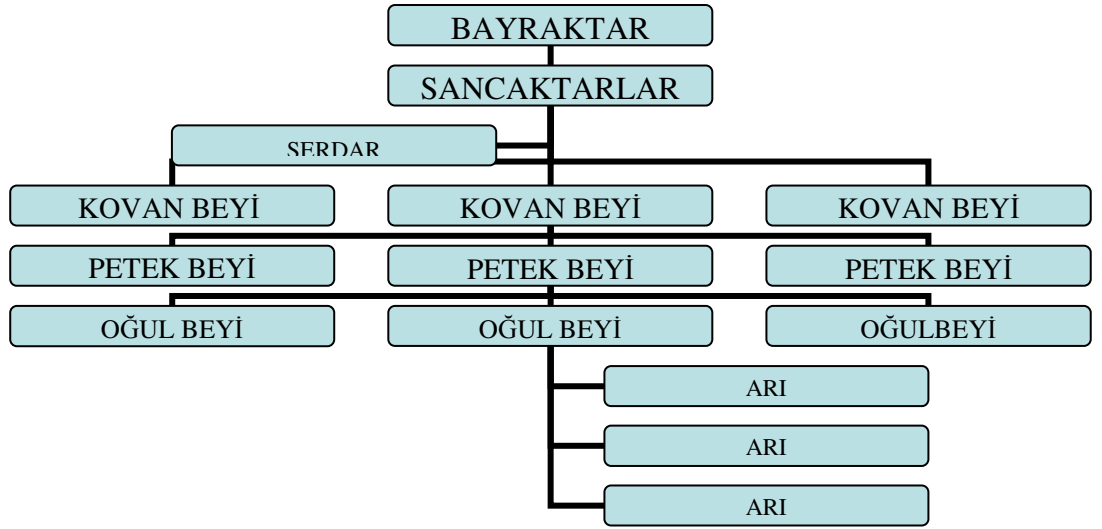
¹⁸⁶ Emircan, **age.**, s.84-85; Yaylalardaki Kıbrıslı komutan yardımcısına “Baş Yayla” denmesi kanımızca yaylanın komutanının Türkiye’den gelen subaylar olması ve “Beyi” ifadesinin komutanlar için kullanılması dolayısıyla ortaya çıkabilecek karışıklıkları engellemek içindir.

¹⁸⁷ Tansu, **age.**, s.153.

isimlerini almışlardır. Komutanları ise sırasıyla “Oğul Beyi”, “Petek Beyi”, “Kovan Beyi” olarak anılmışlardır. Sancaklarda bulunan “Baş Yayla” makamı ise “Serdar” olarak değiştirilerek Sancaktar’ın yardımcısı olarak görevine devam etmiştir.¹⁸⁸ Bu değişimden sonra kullanılan isimlendirmeler Kıbrıs halkının ve mücahitlerin halen zihinlerinde yer alan isimlerdir.

TMT’nin kuruluş şeması aşağıda görüldüğü gibi olup bir üst birime bağlı birim sayısı değişmekle beraber burada örnek olarak üç rakamı alınmış ve tablo bu rakama göre çizilmiştir.

TMT KURULUŞ ŞEMASI

TMT yeraltında kaldığı dönemde yukarıda belirttiğim teşkilatlanmasını devam ettirmiştir. Kanaatimizce teşkilatın en ufak birimi olan Oğul’un 3–8 kişi gibi çok az mevcutlu bir birimden kurulması teşkilata yeraltında kaldığı sürede gizliliği

¹⁸⁸ Emircan, **age.**, s.84-85; Naşit, **Dünden ...**, s. 82, Engin Naşit kitabında verdiği kuruluş çizelgesinde “Yayla Bey”inin “Sancaktar” a dönüştüğünü gösterse de “Yayla Beyi” “Serdar” olmuştur. Çünkü bu iki makam da Kıbrıs’lı Türklerden oluşmaktaydı. Tremeşeli de anılarında Kemal Şemi’den Lefkoşa Sancağının kuruluştaki ilk serdarı diye bahsetmektedir ve EK-3’te bulunan Kıbrıs’ta ilk görev alan personel listesine bakacak olursak; Bölge komutanı olarak görevlendirilen subayların ikisi hariç hepsi 1960 yılında Ada’ya gönderilmişlerdir. Kanımızca Alay Komutanlığı yani Sancaktarlık makamı kuruluştan itibaren kullanılan bir makamdır.

korumada ve lider kadrolarının deşifre olmamasında büyük avantajlar sağlamıştır. Bunun yanında ikmal, istihbarat ve İKK ile diğer faaliyetlerinde daha esnek bir hareket alanı sağlamıştır.

3.4. İkmal

İkmal konusu TMT için en hayati konulardan birisiydi. Çünkü silahsız bir teşkilatın daha önce bahsi geçen VOLKAN, KARAÇETE, KITEMB gibi yapılanmalardan pek bir farkı olmamış ve zaman içinde pasif bir direniş örgütü haline gelmiştir. Bu tarz örgütler ise proaktif ve ses getirici eylemlerle halkın moralini yüksek tutmaya çalışmıştır. Ancak gerektiğinde kendisinin ve halkının canını koruyabilecek güce sahip olan bir teşkilat, gereken güne (X günü) kadar yeraltında kalmayı ve personelinin moralini yüksek tutmayı sağlayabilmiştir. Bu sebeplerle Ada'ya getirilecek her silah ve mühimmatın ayrı bir önemi vardır.

İşte bu yüzden TMT'ye silah temin edilmesi konusunda birçok çözüm yolu üzerinde düşünülmüş ve çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

İhtiyaç duyulan silah ve mühimmatın listesi Genelkurmay II. Başkanına verilir. Bu silahların kayıt silme işlemleri derhal tamamlanır ve MSB Bakanına onaylatılır. Kaydı silinen silahlar MSB depolarında TİP karargâhı tarafından teslim alınarak güney kıyılarında tesis edilen gizli depolara gönderilerek sevk için hazırlanır.¹⁸⁹

Hazırlanan bu silahların sevkıyatı için düşünülen veya önerilen birçok yöntem olmuştur. Bunlar kısaca aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Dışişleri Bakanlığının kuryelerinin çantaları içinde birkaç tabanca gönderilmesi¹⁹⁰
- İsrail'den Kıbrıs'taki Türk firmalarına gönderilecek olan oksijen ve asetilen tüplerine konularak silahların gönderilmesi,¹⁹¹

¹⁸⁹ Tansu, **age.**, s.88.

¹⁹⁰ İlgili personel cesaret edemediği için gönderilmemiştir.

- Türk Hava Yolları pilotları ile birkaç tabanca gönderilmesi,
- Mersin'den Kıbrıs'a erzak taşıyan gemilerden yararlanılması,
- Uluslararası kaçakçılardan yararlanılması,
- Başbakan Menderes'in yakın arkadaşı olan iki armatörden faydalanılması,
- Et Balık Kurumu'nun balık avı gemilerinden faydalanılması¹⁹² gibi yöntemlerle Kıbrıs'a silah sevkiyatı düşünülmüş olup çeşitli nedenlerle bunların hiçbiri uygulanamamıştır.¹⁹³

Kıbrıs'ta Yarbay Rıza Vuruşkan teşkilatlanma ve silah ikmalini başlatabilmek için yeterli hazırlıkları yapmaya çalışırken, silah ikmal yöntemleri Türkiye'de araştırılmıştır. Bu esnada KİP karargahı Kıbrıs'a gönderilmek üzere Eğirdir Dağ Komando Okulu, Mersin ve Anamur'daki depolarına 1000 adet tabanca, 1000 adet makineli tabanca, 100 adet hafif makineli tüfek, 3000 piyade tüfeği, 20000 adet savunma tipi el bombası ve yeterli sayıda cephaneyi yerleştirmiştir. Makineli tüfekler Eğirdir Dağ Komando Okulunda plastikle kaplanarak, toprak altında uzun süre muhafaza edilecek şekilde hazırlanmışlardır.¹⁹⁴

Bu işlemler yapıldıktan sonra Türkiye'de silah ikmali için hazırlıklar tamamlanmış ve Kıbrıs'a hazır olduğu bildirilmiştir. Fakat Vuruşkan silahların kabul edileceği kuzey kıyılarında teşkilatlanmasını tamamlamak için silah kabulüne hazır olduğunu bildirmekte acele etmemiştir.¹⁹⁵

¹⁹¹ Gizliliğin ihlal edilmesi ihtimali, külfetli ve masraflı bir iş olması dolayısıyla denenmemiştir. EOKA'nın silahlandırılması için bu yöntem Yunanlılar tarafından kullanılmıştır. 100 adet silindirik gaz tüpü içerisinde 66 adet otomatik tüfek, 45 tabanca ve 75000 mermi Ada'ya 15 Şubat 1959 tarihinde ulaştırılmıştır. Druşotis, **age.**, s.281-286.

¹⁹² Büyük olmaları, gizlice Kıbrıs kıyılarına yavaşmalarının zorlukları nedeniyle vazgeçilmiştir.

¹⁹³ Tansu, **age.**, s.129.

¹⁹⁴ Tansu, **age.**, s.113-115; İ.Tansu burada ilerleyen dönemde 60 ve 80 mm'lik havan, bazuka ve roketatar ikmali yapılması için çalışma yapıldığını da belirtmektedir. Fakat bu silahların Ada'ya ikmali yapılamamıştır.

¹⁹⁵ Tansu, **age.**, s.115.

Her iki tarafta da bu hazırlıklar yapıla dursun silah ikmali sürpriz bir şekilde başlayacaktır.¹⁹⁶

MİT'ten 13 Ağustos 1958'de Anamur limanına motorlu bir kayıkla, pasaportsuz olarak Kıbrıs'tan üç Türk'ün¹⁹⁷ geldiği haberi alınmış ve hemen Adana'ya gidilerek gençler sorgulanmıştır. Gençlerin ifadelerinde EOKA'ya karşı koyabilmek maksadıyla Türkiye'den parasıyla silah temin etmeye geldikleri öğrenilmiştir.¹⁹⁸ Hemen Kıbrıs TMT karargâhına gelenlerle bir ilgileri olup olmadığı sorulmuş, verilen cevapta gençlerin TMT tarafından gönderilmediği öğrenilir. KİP karargâhı o sırada Türkiye'de bulunan ve TMT'nin Kıbrıs'taki ilk üyelerinden olan Dr. Burhan Nalbantoğlu'na gençleri tanıyıp tanımadığını sormuştu. Nalbantoğlu gençleri tanıdığını söyler ve güvenilebileceği konusunda güvence verilmiştir. KİP karargâhında önlerine gelen bu fırsattan yararlanılması düşünülerek , ilk silah ikmalinin bu gençler aracılığıyla yapılmasına karar verilmiştir.¹⁹⁹

15 Ağustos'ta üç Kıbrıslı gence kendilerine verilecek olan görev teklif edilerek bu konuda açıklama yapılır. Gençler görevi kabul ederler ve TMT içindeki yerlerini alırlar. 16 Ağustos'ta Kıbrıslı gençler ilk gün onları gözaltına alan Anamur İlçe Jandarma Komutanının da²⁰⁰ yer aldığı bir törenle bir daha böyle bir hareket yapmamak üzere halkın önünde Anamur iskelesinden geldikleri tekne ile geri dönmek üzere uğurlanırlar. Fakat gençler Kıbrıs'a gitmeyecek Anamur kalesine gelerek İ.Tansu ve Yzb. Mehmet Kızılsu ile buluşacaklardır. Burada gençlere ilk

¹⁹⁶ Tansu, bu sürprizden önce kaçakçılık yapan bir gemi ile anlaşarak etüt seferi yapıp deneme seferinin yapılmasından önce gümrük memurları tarafından kaçakçılık sebebiyle gemi personelinin tutuklandığı ve deneme seferinin yapılamadığını bunun üzerine F.Rüşti Zorlu'nun Gümrük ve Tekel Bakanı'ni telefonla arayarak "Beyefendi size bir Binbaşı gönderiyorum. Adı İsmail Tansu. Bu adamlar altın kaçırsalar biz hükümet olarak göz yumacağız." Diyerek sorunun çözülmesine yardımcı olduğunu anlatmaktadır. Tansu, *age.*, s.115-116.

¹⁹⁷ Bu gençler Vehbi Mahmut, Asaf Elmas ve Cevdet Remzi'dir.

¹⁹⁸ Tansu, *age.*, s.117-118; Vural Türkmen ve Dinçer Raif kendileriyle yaptığım mülakatlarda Erenköylü gençlerin yakın bir köydeki madende çalıştıkları ve bir gün madene giderken saldırıya uğradıkları bazılarının hayatını kaybettiğini bunun üzerine kendi aralarında topladıkları parayla satın aldıkları balıkçı teknesiyle kendilerini savunmak için parasıyla silah almaya gittiklerini söylemişlerdir.

¹⁹⁹ Tansu, *age.*, s.117-119; Naşit, *Dünden...*, s.87-88.

²⁰⁰ J.Yzb. Mehmet KIZILSU bundan sonraki günlerde TMT'nin Anamur depo sorumluluğu görevini de yürütecektir.

sevkiyat yükü olarak 10 makineli tabanca, 20 tabanca ve iki sandıkta mermi verilerek Kıbrıs'a doğru yola çıkarılırlar.²⁰¹

Böylece ilk silah ikmal 16 Ağustos'ta Erenköy'e²⁰² ulaşmıştı. Bundan sonra ikmal faaliyetinin teşkilattaki kod adı "Bereket"tir. Bereket: Türkiye'den TMT için gönderilen silah, mühimmat ve patlayıcı yükün kod adıdır.²⁰³

Anamur'dan motorun hareketinden 28 saat sonra Vuruşkan'dan ilk bereket'in alındığına dair aşağıdaki telsiz mesajı alınmıştır. "SİLAH VE CEPHANELER TMT TARAFINDAN TAM OLARAK TESLİM ALINMIŞTIR. ARI EKİBİ²⁰⁴ kod adı ile, Koçina (Erenköy) TMT hücresi teşekkül ettirilmiştir. Bu kahraman mücahitlerin Türkiye'ye gidişleri bilgimiz dahilinde değildir. Kendi inisiyatifleri ile hareket ettikleri anlaşılmıştır."²⁰⁵

Bu mesajla ilk bereket'i taşıyan 15 ayaklık balıkçı teknesinin Kıbrıs'a ulaştırıldığı bildirilir. Bu başlangıçtan sonra Arı ekibi yaklaşık olarak on beş günde bir sefer yapacaktır.²⁰⁶

Arı ekibi bu seferi dahil 01 Ocak 1959'a kadar bazıları iki tekneyle olmak üzere toplam 8 sefer²⁰⁷ yapacaktır. Bu seferlerden 7'ncisi olan 9 Kasım 1958 tarihinde tekneler fırtınaya yakalanmışlar, içinde Asaf ELMAS ve Hikmet RITVAN'ın bulunduğu tekne batmış ve adı geçen mücahitler yaşamlarını

²⁰¹ Tansu, **age.**, 117-125; Engin Naşit ilk ikmalde taşınan malzemenin 8 makineli tabanca, 20 tabanca ve 6200 mermi olduğunu iddia eder. Naşit, **Dünden...**, s.88.

²⁰² Erenköy Lefkoşa merkeze 95 km. uzaklıkta olup Türkler'in bu dönemde denize nerdeyse tek çıkış kapısıdır. Günümüzde Erenköy KKTC sınırları dışında bulunmakta olup sadece denizden ulaşım mümkündür, KKTC'ye aittir ve güvenlik kuvvetleri tarafından korunmaktadır.

²⁰³ Emircan, **age.**, s.85.

²⁰⁴ Arı Ekibi: Erenköy'den kendi balıkçı tekneleriyle silah ikmalinde çalışan TMT mensuplarının genel adı olacaktır.

²⁰⁵ Tansu, **age.**, s.124.

²⁰⁶ Tansu, **age.**, s.125.

²⁰⁷ Tansu kitabında 9 sefer olduğunu söylemektedir. Fakat 9 Kasım 1958 'de iki tekneyle yapılan seferi 2 ayrı sefer olarak saymakta olduğu tarafımızdan değerlendirilmektedir. Tansu, **age.**, s. 127.

kaybetmişlerdir. Diğer teknede bulunan mücahitler ise teknedeki yükü denize atarak canlarını kurtarabilmişlerdir.²⁰⁸

Arı ekibi 4,5 aylık (16 Ağustos 1958 – 01 Ocak 1959) sürede yaptıkları 8 sefer ile Erenköy'den toplam;

- 6 Adet Bren makineli tüfek,
- 6 Adet piyade tüfeği,
- 267 Adet makineli tabanca,
- 270 Adet tabanca,
- 350 Adet el bombası,
- 20 Adet 2,5 librelik plastik tahrip kalıbı,
- 15.100 Adet tabanca fişeği,
- 25.600 Adet makineli tabanca fişeği,
- 3000 Adet hafif makineli tüfek fişeği
- 1 Adet alıcı verici gerilla ve mukavemetçi telsiz cihazı²⁰⁹, nı Ada'ya

çıkartarak TMT'ye teslim etmişlerdir.²¹⁰

Kanımızca Kasım ayında yaşanan üzücü olayın tesiri, kış mevsiminin başlaması ile hava şartlarının giderek kötüleşmesi gibi sebeplerle 01 Ocak 1959'dan itibaren Arı ekibinin faaliyetleri geçici olarak durdurulmuştur.²¹¹

Balıkçı tekneleri ile yapılan sevkiyatın hava koşullarından çok etkilenmesi ve her seferde çok kısıtlı silah ve mühimmatın Ada'ya taşınabilmesi gibi başlıca iki mahsur; kanaatimizce diğer alternatif planlardan biri olan büyük bir balıkçı teknesi alınması konusundaki planın hayata geçirilmesinde itici bir güç olmuştur.

²⁰⁸ Tansu bu ikmalde 114 tabanca, 59 makineli tabanca, 200 savunma bombası, 34 adet 2,5 librelik plastik tahrip kalıbı, (çeşitli fünüye, saniyeli ve ihtiraklı fitilleriyle) ve 7700 adet mermi taşınmakta olduğunu Tansu, **age.**, s. 127; iddia etmekte olup Emircan ise; 15 Sten Makineli tabanca, 19 Tokarev tabanca, 6 piyade tüfeği, 250 taarruz el bombası ile 34 tahrip kalıbı ve 7700 adet mermi taşındığını iddia etmektedir. Emircan, **age.**, s. 86. Kanımızca Tansu'nun verdiği rakamlar ikmalci planlayan ve sağlayan makamda görev yaptığı ve KİP karargahında başkan yardımcısı olarak görev yaptığı üst makamlara bu konularda raporlar sunduğu için daha doğrudur.

²⁰⁹ Telsiz cihazından ileride ayrıca bahsedilecektir.

²¹⁰ Tansu, **age.**, s.123-128.

²¹¹ 1959 ilkbaharından itibaren hava şartları müsait oldukça Arı ekibi ile silah sevkiyatına devam edilecektir. Tansu, **age.**, s. 128.

Asaf ELMAS' ın teknesinin batmasında yaklaşık bir ay sonra büyük bir balıkçı gemisinin alınmasına ZORLU'nun da onayı alınarak karar verilir.²¹²

Yapılan araştırmalar ve çalışmalar sonucunda 25 ton yük kapasiteli 14 m. Boyunda 9 mil sürat yapabilen KOSAL isimli bir gemi üzerinde karar verilir. Geminin tayfası olarak daha önce bu gemide çalışan kaptan Reşat YAVUZ ve makinist Oğuz KATOĞLU ile anlaşılır. Arada ödemeyle ilgili çıkan problemler de halledildikten sonra 4 Ocak 1959'da Mehmet ERTUĞRULOĞLU tarafından 115.000 TL.na Kosal adlı balıkçı gemisi alınarak adı "ORHAN GAZİ" ²¹³ye çevrilmiş ve İzmir limanına kaydı yapılmıştır.²¹⁴ Daha sonra bu gemiye kendi balıkçı teknesi ile silah sevkıyatı yaparken hayatını kaybeden iki mücahitten biri olan Asaf ELMAS'ın anısına "ELMAS" kod adı verilmiştir.²¹⁵

Elmas teknesi sefer için hazır olduktan sonra ikmalin nasıl yapılacağı hususu tartışılır. Burada Ankara ile Kıbrıs'taki TMT liderliği arasında görüş ayrılığı ortaya çıkar. Türkiye Türklerle meskûn güvenli bölgelerde kıyıya yanaşarak teslimatın yapılmasını ister. Kıbrıs'taki liderlik ise kıyıya 2-3 mil mesafede Elmas'ın açıkta beklemesini ve belirlenen işaretlerden sonra kıyıdan gönderilecek teknelerle teslimatın yapılmasını istemektedir.²¹⁶ En sonunda Rıza VURUŞKAN'ın isteği doğrultusunda teslimatın denizde yapılmasına karar verilmiştir.

Denizde buluşmak üzere 4 Mart ve 6 Mart 1959'da iki deneme seferi yapılmış fakat gece karanlıkta denizde buluşmak mümkün olmamıştır. Bunun üzerine Kıbrıs'a acilen bir tahliye noktası bildirilmesi ve uçakla Ankara'ya bir kılavuz göndermesi konusunda talimat verilir. Kılavuzun Ankara'ya ulaşmasından sonra bir sefer daha yapılmıştır. Fakat Akdeniz'de fırtınaya yakalanan tekne Kıbrıs'a ulaşamadan geri dönmek zorunda kalmıştır.²¹⁷

²¹² Tansu, **age.**, s.131.

²¹³ Engin Naşit ise kitabında ismin "Oruç Paşa" olduğunu söylemektedir. Naşit, **Dünden....**, s. 88.

²¹⁴ Tansu, **age.**, s.131-149.

²¹⁵ Emircan, **age.**, s. 87; Naşit, **Dünden ...**, s.88. Engin Naşit Elmas teknesini kitabında Kıbrıs Milli Mücadelesinin Nusret Mayın gemisi olarak betimlemektedir.

²¹⁶ Tansu, **age.**, s. 154.

²¹⁷ Tansu, **age.**, s. 154-159.

24 Mart 1959 günü meteorolojiden hava raporu alınmış, Kıbrıs TMT liderliğince İngiliz devriye gemilerinin geçiş saatleri tespit edilerek Türkiye'ye bildirilmiş, gemiye bir telsiz cihazı konulmuş ve telsizci bir astsubay görevlendirilmiştir. Binbaşı İ. Tansu'nun da katıldığı ekip saat 17.00'de Türkiye'den Kıbrıs'a doğru yola çıkmıştır.

Kıbrıs'a 15 mil kala İngiliz Devriye gemisinin geçiş haberini alıncaya yani saat 23.00'e kadar beklenilmiş daha sonra tekrar yola devam edilerek saat 01.30 da Girne doğusunda tespit edilen noktada kıyıya yanaşılmıştır. Burada bekleyen mücahitler tarafından geminin 15 tonluk yükü²¹⁸ Kıbrıs'a indirilmiş bulunuyordu.²¹⁹

Bu tarihten itibaren İngiliz üslerinde ve polis teşkilatında çalışan TMT mensupları tarafından sevkıyat günlerinde İngiliz devriye botlarının ve savaş gemilerinin rota ve güzergâhları tespit edilerek sevkıyatların daha emniyetli olması sağlanmıştır.²²⁰ Gemi için ikmal noktaları belirlenirken öncelikle geminin hasar görmeden kıyıya yanaşabileceği noktalar seçilmeye çalışılmıştır. Magosa bölgesinde seçilen ilk ikmal noktası kayalık bir bölgede seçilmiş geminin yanaşması çok zor ve tehlikeli olmuştur. Ardından bölge sorumlusu tarafından verilen emirle bir personel piknik yapar gibi bölgedeki kıyı şeridini gezmiş zıpkınla balık avlama maskesiyle denizde incelemelerini yaparak geminin zarar görmeden yükünü boşaltabileceği bir noktayı belirlemiştir.²²¹

Gemiden ikmalin yapılması esnasında ise bölge sorumlusu olan subay uzak ve emniyetli bir yerde faaliyeti gözlemekte, bir ekip gerekli emniyet tedbirlerini almakta ve asıl unsur hızlı bir şekilde gemiden malzemeyi indirmektedir. Geminin boşaltılmasından sonra gemi hızla bölgeden uzaklaşmıştır. Ardından indirilen silahlar bölgede güvenli bir noktaya götürülerek Ada'da emredilecek yerlere taşınmak üzere depolanmıştır. Silahların indirilmesinde görev alan personel farklı yollardan evlerine

²¹⁸ Bu yük 100 adet tabanca, 200 adet makineli tabanca, 30 adet hafif makineli tüfek , 154 adet piyade tüfeği, 250 adet savunma tipi el bombası ve çok sayıda mermiden oluşmaktaydı. Tansu, *age.*, s.161.

²¹⁹ Tansu, *age.*, s. 160-161.

²²⁰ Keser, *age.*, s. 308.

²²¹ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

dönerler ve gündüz tekrar işlerine giderlerdi.²²² Depolamanın yapıldığı yerlere ise “Bereket Çadırı” kod adı verilmişti.²²³

Ada’da gerek Arı ekibi gerek Elmas gemisi için kullanılan ikmal noktaları ise Erenköy, Yeşilirmak köyü, Akdeniz köyü, Girne’nin 3 mil doğusunda bulunan 3’üncü mil sahili ile Karpaz Yarımada’sındaki Balalan köyü²²⁴ ve Gazi Magosa yakınlarındaki bir koy²²⁵ olarak sayılabilir.

Peki bu şekilde türlü meşgalelerle Ada’ya sokulan silahlar Ada’da ulaşması gereken noktalara nasıl ve hangi yollarla ulaştırılıyordu?

Öncelikle gelen silahlar (Bereket) en yakın güvenilir bir Türk köyüne götürülerek “Bereket Çadırı” denilen noktalarda kısa süreliğine (1-2 günlüğüne) depolanıyordu. Bu yerler genellikle güvenilir, TMT’da yer alan kişilerin evleri, ahırları, samanlıkları ve camiler olabiliyordu.²²⁶ Daha sonra Bayraktarlıktan veya Sancaktarlıktan alınan emre göre, bu silahların teslim edileceği yerler belirlenerek ikmalin hangi yollarla yapılacağı planlanmaktaydı.

Türklerin silahları gideceği yere ulaştırmasının önünde iki büyük engel vardı. Birincisi; bu dönemde Kıbrıs İngiliz yönetimi altında bulunmaktaydı ve İngilizler tarafından Ada’da silah taşımının cezası ölüm olarak belirlenmişti.²²⁷ Dolayısıyla İngiliz devriyelerine yakalanmak ölüm demektir. İkinci engel ise; EOKA’nın faaliyetleri ve onların karma köylerde aldıkları tedbirler ile yoldaki Rum köylerinden yakalanmadan geçebilmektir.²²⁸

Bu iki büyük engel TMT’yi bu konuda çeşitli tedbirler almaya itti. Yani karaya silahlar çıkarılmasından silahı teslim alacak olan birime kadar götürülmesi çok zor ve tehlikeliydi. Herhangi bir kişinin yakalanması demek bu silahları taşıyan kişilerin ölümle cezalandırılması ile birlikte, TMT’nin İngilizler ve Rumlarca deşifre

²²² Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

²²³ Emircan, **age.**, s.85.

²²⁴ Emircan, **age.**, s.85.

²²⁵ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

²²⁶ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

²²⁷ Salih Avcı, Dinçer Raif, Metin Aybar, Celal Bayar ile yapılan mülakatlar.

²²⁸ Vural Türkmen, Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakatlar; Tremeşeli, **age.**, s. 226-228.

edilerek teşkilatlanması ve hazırlıklarının engellenmesi anlamına gelecekti. Bu yüzden silahların Ada içinde gizlilikle sevk edilmesine çok önem verilmiştir.

En çok kullanılan metot da sevkıyata üç araba çıkılırdı. Önden giden araba boş olurdu aynı zamanda öncülük görevi yapardı. Yolda polis kontrol noktalarına veya Rum barikatlarına yaklaşırken bir işaret verirdi. Kontrol noktasına (barikata) girdiğinde oradakileri oyalarken asıl silahların taşındığı araba ve üçüncü araba hemen geriye dönerlerdi. Eğer yolda herhangi bir kontrol noktasına veya barikata rastlanılmazsa silahlar yerine ulaştırılarak sorumlularına teslim edilirdi.²²⁹ Herhangi bir terslikle karşılaşılması ihtimaline karşılık ikinci arabadakiler silahlı olurlardı.²³⁰ Silahlar teslim edildikten sonra araçlar daha önce tespit edilmiş farklı güzergâhlardan tekrar geri dönmekteydiler.²³¹

Silah sevkıyatında kullanılan diğer bir usul ise; Ada'da sağlık taramasına giden TMT mensubu hemşirelerin arabalarına onlardan habersiz olarak silahların yerleştirilmesi ve gidecekleri yerde park edecekleri noktaların söylenmesiydi. Hemşireler gittikleri yerde işlerini yaparken veya istirahat ederken silahlar o bölgede görev alan ve arabanın plakası verilmiş kişiler tarafından saklanıldığı yerden alınır. Bu sırada hemşirelerin arabalarından İngilizler ve Rumlar şüphe duymaz ve bu arabalar aranmazdı.²³² Yine benzer şekilde görevde oldukları için araçları aranmaya polis ve hakimlerde silah sevkıyatında görev alırlardı.²³³ Yakın bölge veya köylere zaman zaman geceleri karanlıkta yürüyerek de teslimat yapılırdı.²³⁴

²²⁹ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat; Aynı zamanda bu kişiler kendilerine çeşitli maske görevler bulurlardı. Örnek olarak yanına çocuğunu alıp, onu doktora götürmek; eşiyile beraber akraba ziyaretine gitmek gibi. Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat; Ayrıca bu maske görevlerde yardımcı olmak amacıyla bazı mücahitlerin eşleri de yemin ederek TMT'ye girmişlerdir. Melek Eyüpoğlu ile yapılan mülakat.

²³⁰ Ali yakupoğlu ile yapılan mülakat; Tremeşeli anılarında 130 parçalık bir sevki 3 sefere bölerek yaptıklarını ve sevkıyatta hafif makineli tüfek ve el bombası ile teçhiz edilmiş 3 personel kullandığını belirtmektedir. Tremeşeli, age., s. 228.

²³¹ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

²³² Keser, age., s. 307.

²³³ Vural Türkmen ve Salih Avcı ile yapılan mülakat.

²³⁴ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

Türklerle meskûn mahaller arasında silah naklinde kullanılmak üzere Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonuna bir hizmet motoru alınarak bu motor TMT'nin görevleri için Ada'da kullanılmıştır.²³⁵

Yine özellikle 1960'dan sonra TMT mensubu Türk Cemaat Meclisi üyeleri gibi siyasi dokunulmazlığı olanlara bölgeler arası silah taşınmasında arabalarında arama yapılamayacağı için görev verilmiştir.²³⁶

Silah dağıtımında görev alan kişilere “Kara Petek” deniyordu. Bu kişiler aynı zamanda silahların uzun süre dayanması için geceleri köyleri dolaşarak temizlenmesi ve mumlanması faaliyetini de gerçekleştiriyordu. Silahlar yerleşim yerlerinin nüfusuna ve teşkilatın yapılanmasına göre hakları oranında, gönderilen yerin komutanına teslim ediliyordu. Silahların dağıtımını yapanlar silahların saklandıkları yerleri bilmiyordu.²³⁷

Silahlar teslim alındıktan sonra silah ve mühimmatı resmi emirle Oğul, Petek veya Kovan'da bulunan iki TMT mensubuna teslim edilirdi. Bu kişiler tarafından teslim alınan silah ve mühimmatlar “Çanaklama” kod adıyla bilinen yöntemle toprağa gömülürdü. İki çeşit çanaklama yöntemi vardı. Birincisi; “Sır Çanak” denilen şekildi. Sır çanaktaki silahlar her an kullanıma hazır şekilde bulundurulacak veya acil durumlarda “Dip Çanak”taki silah ve mühimmat çıkarılıncaya kadar kullanılmak üzere saklanan silah ve mühimmattan oluşurdu. Genellikle basit ulaşılması kolay yerlere (evin bahçesi, bodrumu gibi) toprak çok kazılmadan gömülürdü. İkincisi ise; “Dip Çanak” denilen şekildi. Bu yöntemle saklanan silahlar uzun dönemler için saklanırdı ve bulunması daha zor olan yerlere daha derin çukurlar kazılarak

²³⁵ Yatın fırsat buldukça Türkiye'den de silah naklinde kullanılması planlanmış bu konuda Denктаş bir Türkiye gezisi ile deneme seferi yapmıştır. Fakat daha sonra Türkiye'den silah naklinde kullanılmamıştır. Yat TMT'nin görevleri için kullanılırken toplumda “Denктаş'ın yat sefalarına çıktığına dair haberler” yer almıştır. Fakat Denктаş bu haberlere karşı sessiz kalarak yatın gerçek kullanılma maksadını ifşa etmemiştir. Tansu, *age.*, s. 217-218.

²³⁶ Tremeşeli, *age.*, s.243.

²³⁷ Sevim EBEOĞLU'ndan aktaran Naşit, *Nişan...*, s.46-47.

gömülürdü.²³⁸ Silahların yerini gizlilik ve güvenlik açısından sadece iki kişi²³⁹ bilirdi.

Elmas gemisinin de devreye girmesiyle hızlanan silah sevkiyatı hazin bir şekilde nerdeyse durma noktasına gelecektir.

Elmas 17 Ekim 1959 günü saat 17.00 de 6000 el bombası, 500 tüfek ve çok sayıda mühimmatla Silifke Taşucu'ndan Ada'ya doğru yola çıktı. Saat 01.30'a kadar her şey normal gitmektedir. Saat 01.30'a gelindiğinde doğu istikametinden bir geminin yaklaşmakta olduğu Ankara'ya telsizle bildirilir. Kıyıya 4-5 mil mesafede olunması ve kıyıya yanaşılması durumunda geminin yakalanmasının kesin olması sebebiyle tam yol geri dönülür. Yaklaşanın askeri bir gemi²⁴⁰ olduğunun anlaşılması ve üzerlerine gelmesi sebebiyle Ankara'dan geminin delinerek batırılması ve lastik botla kaçılması emri telsiz vasıtasıyla verilir.

Bu emir alındıktan sonra gemi delinmiş makinist ve telsizci lastik bota binerek uzaklaşmaya başlamış kaptan gemide kalmıştır. İngiliz botu gemiye yanaşarak kaptanı tutuklamış, batmak üzere olan geminin deposundan iki sandık alarak gemilerine çıkartmışlardır. 2-3 saatlik bir arama sonucunda makinist ve telsizci de İngilizler tarafından bulunarak tutuklanmıştır.

Makarios derhal Ada Türklerinin Türkiye tarafından silahlandırıldığını iddia etmiş, yakalanan denizcilerin cezalandırılmasını ve geminin denizden çıkarılmasını istemiştir. İngilizlerin üç gün süren çabaları sonuç vermemiş ve 350 kulaç derinde olan gemi denizden çıkartılamamıştır.

²³⁸ Emircan, *age.*, s. 87, Vural Türkmen yaptığım mülakatta dip çanaktaki silahların yerin yaklaşık altı ayak altına (1,5-2m.) gömüldüğünü söylemiştir.

²³⁹ İki kişi olmasının sebebi silah ve mühimmatın yerini bilen kişilerden birine bir şey olması durumunda diğer kişi tarafından emir verilince silahların çıkarılabilmeydi.

²⁴⁰ O gece bir silah ikmali yapılacağı, İngiliz ajanı bir Türk tarafından ihbar edilmiş, İngiliz devriye gemisi de bir pusu hazırlamış ve Magosa'dan devriyeye çıkacağı saati değiştirmiştir. Magosa'daki TMT'nin liman gözcüleri de bu değişikliğin farkına varmayınca pusu gerçekleşmiştir. Bu olay üzerine, muhbir İngiltere'ye kaçmış yıllar sonra Kıbrıs'a dönünce öldürüldüğü anlaşılmıştır. Tansu, *age.*, s.170.

Türk Dışişleri geminin yunus balığı avı için Akdeniz'e açıldığını ve bu tip gemilere hükümetçe silah taşıma izni verildiğini silah sevkıyatının söz konusu olamayacağını belirten bir açıklama yapmıştır.²⁴¹

Dışişleri Bakanı F.Rüştü Zorlu'nun İngiliz Dışişleri Bakanı'na bir mektup yazması sonucunda Ada'daki İngiliz savcı antlaşma teklif ederek suçlamaların en basiti olan gemide silah bulundurma suçunu gemi personelinin kabul etmelerini istemiş, Türkiye'den de onay alınmasıyla bu suçlama denizciler tarafından kabul edilmiştir. Bunun üzerine yargıç denizcilere 9 ay hapis cezası vermekle beraber cezanın Ada'da çektirilmemesini, tutukluların Türkiye'ye iadesini dönemin İngiliz Kıbrıs Valisine tavsiye etmiştir. Vali tavsiyeye uyararak denizcileri bir gün sonra ilk uçakla Türkiye'ye iade etmiştir.²⁴²

Arı ekibiyle ilk sevkıyatın yapıldığı 16 Ağustos'tan yaklaşık bir yıl sonra Ada'ya gönderilen silahların toplamı şu şekildedir.

Malzeme Cinsi	Arı Ekibi	Elmas Gemisi	Toplam
Hafif Makineli Tüfek	6	90	96
Piyade Tüfeği	6	2991	2997
Makineli Tabanca	267 ²⁴³	480	747
Tabanca	270	602	872 ²⁴⁴
El Bombası	350	6450	6800 ²⁴⁵

²⁴¹ Zorlu, İ. Tansu kendisine olayı açıklamaya gittiğinde olayın bir bakıma faydası olacağını; İngilizlerin, Yunanlıların ve Rumların Türkiye'nin boş durmadığını, somut delilleriyle anlamalarının siyasi bakımdan bir koz olarak kullanılabilceğini söylemiştir. Yine bu görüşmeden sonra Zorlu dönemin Genelkurmay başkanı Rüştü Erdelhun Paşa'yı arayarak gemini batırılması emrini kendi inisiyatifi ile veren İ. Tansu hakkında açılacak soruşturmayı da engellemiştir. Tansu, *age.*, s. 169.

²⁴² Tansu, *age.*, s.163-173.

²⁴³ Engin Naşit'in verdiği rakamlarda hatayla 276 yazıldığı toplamdan çıkartılıyor Naşit, **Dünden...**, s.87.

²⁴⁴ Engin Naşit **Dünden Bugüne Kıbrıs** Kitabının 89'ncu sayfasında verdiği rakamlarda toplam 872 tabancayı 114 Arı ekibi ve 758 Elmas teknesinin ikmal ettiği şeklinde vermektedir.

Tabanca Mermisi	15100	28400	43500
Mak. Tabanca Mermisi	25600	108800	134400
Tüfek Mermisi	3000	161000	164000 ²⁴⁶
Özel Tip Telsiz	1	-	1 ²⁴⁷

Bu rakamlara daha önceden Ada'daki Türk halkında bulunan, İngiliz askerlerinden, Rumlardan çalınan ve İngilizlerden para karşılığı alınan silahlar eklendiğinde yaklaşık 5000 kişilik kuvveti silahlandırarak bir rakama, 1960 yılına ulaşılmadan erişildiği anlaşılmaktadır.

Fakat Elmas'ın yakalanmasıyla²⁴⁸ başlayan talihsizlikler 27 Mayıs ihtilali ile devam edecek 1963 olaylarına kadar Ada'da "Bereket" geldi silahlar geldi sesi duyulmayacaktır.²⁴⁹ Rumlardan silahlanırken Türkiye TMT'ye silah yardımını durduracaktır.²⁵⁰

3.5. İstihbarat, İstihbarata Karşı Koyma, Muhabere

TMT'nin yeraltından çıkıncaya kadar gerek İngiliz yönetimince gerek Rumlardan ortaya çıkartılamamasının başlıca nedeni İstihbarat, İKK ve Muhabere konularının gereken titizlik ve gizlilik içerisinde uygulanmış olmasıdır.

²⁴⁵ Engin Naşit ise bu rakamı toplam 6800 olarak aynı vermekte fakat dağılımını şu şekilde veriyor: 150 Arı ekibi 6650 Elmas gemisi.

²⁴⁶ Engin Naşit mermileri muhtelif mermiler olarak tek kalemde toplamıştır. Arı ekibi 423780, Elmas gemisi 925281 ile toplam 1348981 adet mermi sevkiyatı yapıldığını söylemekte olup, Tansu'nun kitabındaki toplam mermi sayısının (341900) yaklaşık dört katıdır. Ada'ya toplam 4712 adet silah çıkarıldığı düşünülürse silah başına 286 mermi düşer ki hayli yüksek bir rakamdır. 1963-1964 olaylarında en çok şikayet edilen husus mühimmat eksikliğidir. Yaptığım mülakatlarda piyade tüfekleri için istihkak olarak 20, makineli tüfekler için ise 50-100 mermiden söz edilmekte olunca İ.Tansu'nun verdiği rakamların gerçeği daha iyi yansıttığı değerlendirilmektedir.

²⁴⁷ Rakamlar İ.Tansu'nun Aslında Hiç Kimse Uyumuyordu kitabının 128'nci ve 161'nci sayfasında verdiği değerlerden hazırlanmıştır.

²⁴⁸ 1960 yılı başlarında batırılan Elmas gemisinin yerine yenisinin alınması çalışmalarını devam ettirmekteydi. Fakat yenisi alınamamıştır. Tansu, *age.*, s.244.

²⁴⁹ Tansu, *age.*, s. 259.

²⁵⁰ Lütfi Özter , *Ulusal Mücadelede Denктаş*, Ankara, 2004, Özyurt Matbaacılık, s.103.

Herkesin birbirini bildiği ve tanıdığı Kıbrıs gibi küçük yerlerde gizliliği sağlamak oldukça zordur. Fakat İstihbarat, İKK ve Muhabere'nin güvenli ve gizli bir şekilde yapılması şarttır. Bu yüzden 1963 yılına kadar teşkilata az sayıda kişi alınmıştır. Bu ise TMT'ye gizliliğini kaybetmeden oldukça önemli siyasi ve askeri istihbarat elde etme imkânını sağlamaktadır.²⁵¹

İstihbarat elde etmenin en önemli yolu ise, kendini ve teşkilatını açığa çıkarmamaktır. Bu ise daha teşkilata girerken yapılan yeminde kendini açığa çıkarmıştır; “Gördüklerimi, işittiklerimi, hissettiklerimi ve bana emanet edilenleri hiç kimseye ifşa etmeyeceğim. İfşaatın bir ihanet sayılacağını ve cezasının ölüm olacağını biliyorum.” Cümleleri ile her mukavemetçi için gizliliğin önemi baştan belirtilerek bu konuda yapılacak hataların affının olmayacağı vurgulanmıştır.

TMT'de her mukavemetçi bir haber elemanı olarak çalışmaktadır.²⁵² İstihbarat faaliyetlerinde çöpçülerden, boyacıya; badanacıdan, sıvacıya; hatta havaalanında taşımacılık yapan hamallara kadar herkesten istifade edilmiştir. Çöp bidonları karıştırılarak daha önce yırtılıp, parçalanan ve imha edilen evraklardan bilgi toplanır; hizmetçi, boyacı, badanacı ve temizlikçiler çalıştıkları yerlerden önemli bilgiler toplarmışlardır.²⁵³

Devlet dairelerinde Rumlar ve Türklerin karma olarak görev yapması her iki taraf için hem bir avantaj, hem de bir dezavantajdır. Kimliğini koruyan kendini belli etmeyen kişilerin bilgi toplama imkânı vardır.²⁵⁴

İstihbarat ve İKK konusundaki prensip şu şiirle özetlenebilir:

Hem görürüm, hem görmem uykudaki göz gibi

Hem dururum, hem yürürüm üzengideki ayak gibi,

²⁵¹ Naşit, **Dünden** ..., s. 84.

²⁵² Naşit, **Dünden** ..., s.85.

²⁵³ Erdoğan Tilki'den aktaran Keser, **age.**, s.308; Erdoğan Tilki aynı görüşmede havaalanında bir hamalın valiz içerisinde uçağın hangarına girip diğer bir valizden istenen bilgiyi alarak aynı yolla geri döndüğünü anlatmıştır.

²⁵⁴ Yılmaz Bora'dan aktaran Keser, **age.**, s.307.

Hem varım, hem yokum gülsuyundaki koku gibi,

Hem susarım, hem konuşurum kitaptaki yazı gibi²⁵⁵

Yukarıdaki şiirden de anlaşılacağı gibi bir TMT mensubu, istihbarat elde etmek için görür ama gördüğünü hissettirmez, durur ama durduğunu hissettirmez, vardır ama varlığını hissettirmez bu esnada topladığı bilgileri susarak saklar ve sadece ilgili kişiye aktarır. İKK ise görmemiştir, yoktur, bilmez ve yetkisiz hiç kimseyle konuşmaz.

Kuşkusuz bu kuralları en iyi uygulayanlar polis teşkilatında çalışanlar ve İngiliz askeri üstlerinde çalışan TMT mensuplarıdır. Bu kişiler tarafından İngiliz devriye gemilerinin limandan çıkış saatleri tespit edilir,²⁵⁶ Rum ve İngiliz polislerinin ve diğer birimlerin faaliyetleri hakkında çeşitli bilgiler elde edilir²⁵⁷ ve buralarda hazırlanan raporların birer sureti fotokopi ile çoğaltılarak ilgili birimlere getirilerek teslim edilirdi.²⁵⁸

Ada'nın her tarafından gelen bilgiler TMT karargahında istihbarat faaliyetleri ile ilgili olarak görevlendirilen Denктаş'ta toplanır ve Denктаş bunları tasnif edip değerlendirerek Bayraktar'a aktarırdı. Buna göre yapılacaklar konusunda emirler Bayraktar'dan gelir ve ona göre işler yürütülürdü.²⁵⁹

Teşkilatın bütün faaliyetlerinin uygulanmasında üç prensip öne çıkmaktadır. Bunlar;

1. Şüpheye yer yok,
2. Suça yer yok,
3. Şahide yer yoktur.

²⁵⁵ Naşit, **Dünden** ..., s.85.

²⁵⁶ Tansu, **age.**, s.163.

²⁵⁷ Tremeşeli, **age.**, s.244.

²⁵⁸ Tansu, **age.**, s.218.

²⁵⁹ Denктаş'tan aktaran Keser, **age.**, s.303-304.

Temel dayanağı gizlilik, güven ve vatan sevgisi olan TMT’de değişik görevler üstlenen insanlar bunu çevresinden, iş arkadaşlarından, ailesinden, eşinden ve çocuklarından bile gizlemiş ve ortaya çıkmaması için azami gayret göstermişlerdir.²⁶⁰

TMT’de bütün emirler sözlü olarak verilmiş, yazılı olarak gelen evraklar alınmasına müteakip derhal yakılarak imha edilmiştir.²⁶¹ Bu sayede ortada hiçbir belge kalmamıştır.

TMT’nin bütün faaliyetlerinde gerek görevler, gerek emirler, gerek bilgiler İKK’nın değişmez prensibi olan “Bilmesi Gereken Prensibi” uygulanarak verilmiş ve bu prensibi en alt seviyeden en üst seviyeye kadar herkes uygulamıştır.

İKK’nın diğer önemli bir ayağı ise teşkilatın kendi iç muhaberesinin bilgi sızıntısı olmadan işletilebilmesidir.

TMT’nin muhabere yapılanmasında telsizler,²⁶² kuryeler, canlı postalar ve cansız postalar²⁶³ kullanılmıştır.

Önce Türkiye ile Ada arasındaki irtibatın nasıl sağlandığı hususunu belirtelim; TMT karargâhı ile KİP karargâhı arasında muhabere önceleri elçilik ile Dışişleri arasındaki telsiz muhaberesinden ve Dışişleri kuryelerinden faydalanılarak yapılmıştır.

01 Ocak 1959’da Amerikan ordusu için özel olarak gizli mukavemet ve harekât örgütlerinde kullanılmak üzere üretilmiş olan bir telsiz²⁶⁴ yanında jeneratörü ile birlikte Ada’ya gönderilmiştir. Bu telsiz ilk eğitim dönemini müteakip 30 gün süreyle telsiz eğitimi verilen Vefa BESİM tarafından kullanılmıştır. Yine Vefa

²⁶⁰ Erdoğan Tilki’den aktaran Keser, **age.**, s.305.

²⁶¹ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat. A. Yakupoğlu 1974 barış hareketi başlarken ihtilalle birlikte kendisinde bulunan iki klasör evrakı sobada yakarak imha etmiştir.

²⁶² Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

²⁶³ Emircan, **age.**, s.88.

²⁶⁴ Bu telsiz’in kullanma hakları Özel Harp dairesinde olmakla beraber Amerikalılarla müşterek kontrol altında tutuluyordu. Zaman zaman Amerikalılarla ortak olarak bu telsizlerin kontrol ve bakımı yapılarak ortak tatbikatlar yapılmaktaydı. Bu sebeple kutuları Ada’dan teslimata müteakip geri istenmiştir. Tansu, **age.**, s.101-102.

BESİM'e muhaberenin şifrelenebilmesi için Amerikan yardım heyeti "JUSTMAT"ın özel projeler şubesi subaylarından temin edilen, deşifresi o gün şartlarında mümkün olmayan veya zor olan şifreleme ve çözme sistemleri de öğretilmiştir.²⁶⁵

TMT kurulduktan sonra sancaklarla bayraktarlık veya diğer sancaklar arasında irtibat için radyo vericilerinden yapılan veya temin edilen telsiz cihazlarının kullanılmasına başlanmıştır. Telsiz cihazları temin edilmeden önce sancaklarla bayraktarlık ve diğer sancaklar arasında haberleşmede kullanılmak üzere posta güvercinleri temin edilmiş ve eğitimleri yaptırılmıştır. Fakat daha sonra telsizlerin kullanılmasına karar verilerek güvercinler kullanılmamıştır.²⁶⁶

Ada içi muhaberede telsizler haricinde kuryeler, canlı ve cansız posta kutuları da kullanılmıştır.²⁶⁷ Kuryeler genellikle sancaklar arası haberleşme ve sancakların kovanları ile haberleşmesinde kullanılmış ve çoğunlukla TMT mensubu olan taksiciler ve otobüs şoförlerinden seçilmiştir. Bu kuryeler canlı veya cansız posta kutularına gönderilen mesajları bırakmış veya almışlardır.²⁶⁸ Canlı veya cansız posta kutularına gelecek olursak;

Canlı posta kutuları genellikle ticaretle uğraşan kişilerden yani gün boyu yerinde sabit olan kişilerden seçilmiştir. Bu kişiler dükkânlarının vitrinlerine çeşitli işaretler koyarak içerinin uygun olup olmadığını, bekleyen mesaj bulunup bulunmadığını belirtmiştir.²⁶⁹ Fakat canlı posta kutularının kullanılmasında tebrik kartı, para yarısı gibi belirli işaretler veya parolaların verilip alınmasına ihtiyaç duyulmuş ve iki kişinin mutlak suretle birbirini görmesini gerekmiştir .Bu da gizliliğin korunması açısından çok uygun bir yöntem değildir. Bu yüzden cansız posta kutuları kullanımına yönelme olmuştur. Cansız posta kutusu olarak önceden tespit edilen güvenlik durumlarına göre farklılıklar gösteren, zaman zaman değişen

²⁶⁵ Tansu, *age.*, s. 101-102.

²⁶⁶ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

²⁶⁷ Emircan, *age.*, s.88.

²⁶⁸ Keser, *age.*, s.359-360.

²⁶⁹ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat. Bu işaretlere örnek olarak Ali Yakupoğlu tarafından şu örnekler verilmiştir: vitrinindeki vazo dikse mesaj yok, vazo yatıksa mesaj var, ütü dikse içerisi müsait değil, ütü yatıksa içerisi müsait anlamına gelmekteydi.

mevki ve yerler kullanılmıştır. Bunlara örnek olarak bir ağaç kavuğu, posta kutusu, mezarlık, yıkık bir binanın duvarı gibi yerler verilebilir.²⁷⁰

Yazılı mesajlar mutlaka kodlu yapılırdı.²⁷¹ Bu kodlar ve anlamları aşağıdaki gibidir.

Kod Adı	Anlamı
Çalgı	Telsiz
Çalgıcı	Telsizci
Bereket	Silah
Bereketçi	Silah İkmalcisi
Falcı	İstihbaratçı
İğne	Tabanca
İğne Kutusu	Tabanca Şarjörü
İğne Ucu	Tabanca Mermisi
Raptiye	Sten Otomatik Tabanca
Raptiye Kutusu	Sten şarjörü
Raptiye Ucu	Sten Mermisi
Çivi	Piyade Tüfeği
Çivi Kutusu	Piyade Tüfeği Şarjörü
Çivi Ucu	Piyade Tüfeği Mermisi

²⁷⁰ Keser, *age.*, s.359-360.

²⁷¹ Emircan, *age.*, s.86.

Zimba	Bren Otomatik Tüfek
Zimba Kutusu	Bren Otomatik Tüfek Şarjörü
Zimba Ucu	Bren Otomatik Tüfek Mermisi
Serçe	Tabanca
Serçe Gagası	Tabanca Mermisi
Çanak	Silah Saklanan yer
Sır Çanak	Hemen Kullanıma Hazır Silahların Saklandığı Yer
Dip Çanak	Silahların Daha Derine Saklandığı Yer (Uzun vadeli)
Bereket Kurdu	Silah İkmalcisi
Bereket Çadırı	Silah Depolanan Yer
Bozkurt	TMT Komutanı
Bursa Yaylası	Lefke Sancağı
Erzurum Sancağı	Magosa Sancağı
İzmir Sancağı	Baf Sancağı
Konya Sancağı	Lefkoşa Sancağı
Antalya Sancağı	Limasol Sancağı
İskenderun Sancağı	Larnaka Sancağı
Z Derneği	Genel Karargah

Çadır Beyi	Takım Komutanı
Dağarcık	Silah Teslimi ve Depolanması
Dede	Bayraktar
Demli Çay	Lefkoşe Dışında Çalışan Mücahit
Temizlik Kurdu	Eğitimci
Kurt/Arı	Mücahit Er
Kovan Beyi	Tabur Komutanı
Kırıkkale	Lefkoşa'daki Silah Atölyesi
Oba Beyi	Bölük Komutanı
Oğul/Çadır Beyi	Takım Komutanı
Otağ/Kovan Beyi	Tabur Komutanı
Petek Beyi	Bölük Komutanı
Sancaktar	Alay Komutanı
Serdar	Alay Komutan Yardımcısı
Süpürgeci	Eğitimci
T	TMT
Tolga	TMT de lider konumundaki kimse
Top	El Bombası

V	Volkan
Yayla	Kaza/İlçe
Nişan yüzüğü	Teşkilata girişte imzalatılan tutanak
Yayla Beyi	Alay Komutanı ²⁷²

Kendini ve kimliğini gizlemeyi başaran teşkilat, iyi ve etkin bir istihbarat ağı kurmuş; bütün emirler ve bilgiler bilmesi gereken prensibine göre verilir, teşkilat üyelerinin de komutanlarından başka hiç kimseye bildiklerini paylaşmaması ile muhabere emniyetinin anlatılan şekillerde sağlanması birleşince 1963 olayları başladığında Rumlar karşılarında hiç beklemedikleri bir örgüt bulmuşlar ve planlarını uygulayamamışlardır.

3.6. Disiplin ve Diğer Faaliyetler

Böyle bir silahlı yer altı teşkilatı kurulduktan sonra en önemli hususlardan biri de disiplinin sağlanarak kişisel çıkarların ön plana çıkarılmamasını sağlamaktır.

Rıza VURUŞKAN' a Ada'ya gönderilmeden önce Özel Harp Dairesi Başkanı tarafından verilen talimatta;

- Kendisine bu gibi gizli yer altı örgütlerinin, kendilerine mahsus ve nizami olmayan özel kuralları çerçevesinde, görevinin gerektirdiği her türlü yetki verilmiştir.
- Gerek Türkiye'den gönderilen subaylar ve gerekse Kıbrıs'ta örgüte alınan kişiler liderin bütün emirlerine kayıtsız ve şartsız uymuşlardır.
- Lider Kıbrıs'ta TMT' ye veya Türk toplumuna yönelik; hainlik, casusluk, bozgunculuk, soygunculuk, gasp ve eşkıyalık gibi girişimlere fırsat vermemiş gerekli önlemleri alacaktır. Bu gibi faaliyetlerin olması halinde, suçları

²⁷² Bu bilgiler M.Salih Emircan'ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Tören, Bayram ve Anma Günleri, Engin Naşit'in Nişan Yüzüğü kitapları ile Ulvi Keser'in Kıbrıs'ta Yer Altı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı isimli doktora tezinden derlenmiştir.

sabit olanlar liderin oluşturacağı özel bir kurul tarafından cezalandırılacaktır. Ancak ıslah edilemedikleri için ortadan kaldırılması gerekenler olursa bunun için KİP Karargâhından izin alınacaktır.²⁷³

Cezalandırma sisteminin kademelerine gelecek olursak;

Türk Cemaati aleyhinde faaliyet gösterenler (Türk, Rum veya İngiliz) şu şekilde cezalandırılacaklardır:

1. Bu gibi faaliyetlerde bulunanlar önce teşkilat sekreteri tarafından hazırlanan ve idare heyeti tarafından uygun görülecek bir ihtar mektubu gönderilerek kendisine bir müddet fırsat verilecektir.

2. Eğer düzelme olmazsa teşkilat üyelerinden seçilen üç kişi tarafından kendilerine uygun bir dayak atılacaktır.

3. Yine kişi yola gelmezse son çare olarak ortadan kaldırılacaktır. Ölüm şekli ve ne gibi silah kullanılacağı idare heyeti tarafından tespit edilecektir.²⁷⁴

4. Bir ve ikinci maddeler normal zamanlarda uygulanacak, vaziyet karışık ve zaman kaybetmenin cemaat aleyhine olacağı değerlendirilirse üçüncü madde uygulanacaktır.²⁷⁵

Peki özellikle ölüm cezası Türklere uygulanmış mıydı? Bu dönemde Dr. İhsan Ali'nin²⁷⁶ öldürülmesi kararı alınmış ancak Denктаş'ın Bayraktarla yaptığı görüşme sonrasında kararın uygulamasından vazgeçilmiştir.²⁷⁷ Denктаş aynı dönemde "Ayşe Kadın" isimli bir ekibin Lefkoşa'ya TMT'nin emrinde çalışmaya geldiğini fakat bunların bir kaçının İngiliz ajanlığı yapmış olması sebebiyle öldürüldüğünü söylemektedir.²⁷⁸

²⁷³ Tansu, **age.**, s.70-71.

²⁷⁴ Üçüncü maddenin uygulanması için Türkiye'de ki KİP karargahından izin alınması gerekmektedir. Tansu, **age.**, s.70.

²⁷⁵ Tamçelik, **agm**, s.96.

²⁷⁶ Dr.İhsan Ali o dönemde Makarios'un danışmanlığını kabul etmiştir ve bu sebeple bu karar alınmıştır..

²⁷⁷ Denктаş, Karkot., s.132.

²⁷⁸ Denктаş, **age.**, s.132.

Bayraktar caminin bombalanması olayından sonra her iki taraf birbirini suçlamış ve iki Türk gazeteci olayın Türkler tarafından yapıldığını ve kimlerin yaptığını bildiğini dönemin İçişleri Bakanı Yorgacis' e bildirmişlerdir. Bundan 1–2 gün sonra bu gazeteciler öldürülmüştür. Denктаş'a göre o dönemde yapılan yargılamalar sonucunda bombayı koyanların Rumlar olduğu ortaya çıkmış ve yaptıklarını Türk tarafına atmak için kurdukları komplo da bu gazetecileri de kullanmışlardır.²⁷⁹Kanaatimizce böylesine büyük silahlı bir yeraltı teşkilatında bu olaylar normaldir.²⁸⁰(Bu üç olay haricinde araştırmalarım esnasında bu dönemde Türkler' e verilen ölüm cezasıyla ilgili bir bilgiye ulaşamadım.)

TMT'nin yeraltında olduğu bu dönemde: TMT adını eski bir Türk silahından alan ve 29 Mayıs 1959'dan itibaren yayına başlayan “Nacak” gazetesi aracılığıyla halkta istenen yönde bilinçlendirme çabaları ile topluma yön vermeye çalışmıştır. Nacak gazetesi yayına 1963 yılına kadar devam etmiştir. Nacak gazetesini sahibi K.T.K.F. olup imtiyaz sahibi ise Rauf Denктаş'tır.

“Nacak gazetesinin görevi halkın moralini yüksek tutmaktır.” diyen Denктаş gazetenin yayın politikasını ise *“İçimizdeki kötü niyetlileri teşhir etmek, onların kötü propagandasına gerçekleri üretmek vs. Nacak gazetesi benim adıma çıktı ama yazarları ve siyaseti tamamen TMT tarafından oluşturulurdu. Yayın politikasına TMT tarafından karar verilirdi”* diye açıklamaktadır.²⁸¹

²⁷⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız Denктаş, **age.**, s.137-147.

²⁸⁰ Makarios Druşotis'in karanlık yön EOKA kitabı incelendiğinde EOKA'nın 1958-1963 yılları arasında sürekli olarak kendi toplumuna yönelik işlediği cinayetler ve iç çekişmeler anlatılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız Druşotis, **age.** EOKA ile karşılaştırıldığında kendi toplumundan infaz TMT de yok denecek kadar azdır. EOKA 4 yıl içinde 142'si sivil ve asker İngiliz, 84'ü Türk ve 278'i Rum olmak üzere toplam 504 kişiyi katletmiştir. Türkler ve İngilizler genellikle korku yayarak Ada'dan uzaklaştırılmak için öldürülüyordu. Rumlar ise İngiliz yanlısı olduğu veya EOKA'ya yeterince destek vermediği için öldürülüyordu. Gibbons, **age.**, s.25.

²⁸¹ Fuat Veziroğlu ilk başlarda yayın politikası konusunda TMT'den talimat alındığını sonraları ise tüm yetkilerin Denктаş'a devredildiğini belirtmektedir. Fuat Veziroğlu'ndan aktaran Keser, **age.**, s.319.

Bu gazete ile TMT tarafından halkı bilinçlendirme maksatlı kampanyalar yapılmış olup bunlardan başlıcaları; “Türk’ten Türk’e, Türkçe Konuş ve Yerli Malı Kullan Kampanyaları”dır.²⁸²

Türk’ten Türk’e ve Yerli Malı Kullan Kampanyaları ile Ada’da Rumların Türklerden kazandıkları paralarla Türkleri vurmak için alacakları silah ve mermileri finanse etmeleri önlenmeye çalışılmıştır. Fakat konunun çıkarıcılar tarafından istismar edilmemesi için bir “Çarşı Murakabe Heyeti” kurulmuştur. Bu kampanya kapsamında ticarete atılan gençler teşvik edilmiş ve kısa zaman sonra Türk Çarşısı oluşmaya başlamıştır.²⁸³

Bu dönemde Dillirga bölgesinde 33 Türk köyü Rum papazların okul ve iş teklifleri neticesinde önce yıllarca Rumca konuşur hale geldikten sonra, din değiştirmişlerdir. 5–6 Türk köyünde daha Rumca geçerli lisan olmuş ve Rumlaşma yolunda ilerlemeye başlamıştır.²⁸⁴ Dildeki yozlaşma ve ana dilini unutma ile başlayan bu kültür dejenerasyonu Ada’daki Türklerin uzun vadede asimile olarak Rumlaşmasına sebebiyet verebilecektir. Bu ise “Türkçe Konuş” kampanyası ile engellenmeye çalışılmıştır.

Zaman zaman TMT bu kampanyanın uygulanması için de para cezası gibi yöntemler kullanmıştır.²⁸⁵

²⁸² Keser, *age.*, s.319.

²⁸³ Zaman zaman yine de özellikle sağlık sektöründe Rum doktor ve hastanelerine ihtiyacı doğmuştur. Bu talepler mümkün olduğunca teşkilat tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Denктаş bu kapsamda ekzaması için Rum doktoruna gitmek isteyen bir yaşlı engellenmiş konu kendisine intikal edince izin verilmesini sağladığını anlatır. Denктаş, *age.*, s.122-123.

²⁸⁴ Denктаş, *age.*, s.108; Baf’ta 1964 yılında karma bir köyde yaşayan 98 Türk’ten 80’i göç etmiş, 18’i ise tenasür ederek Rum olmuşlardı. Özad, *age.*, s.84-85.

²⁸⁵ Mehmet Zorba ile yapılan mülakatta kendi köylerinin Rumlar arasında olduğunu ve genellikle Rumca konuşulduğunu, kendisinin de birçok defa bu yüzden para cezası aldığını belirtmiştir. Denктаş’ta Rumca konuşanlara para cezası uygulaması yapıldığını fakat bu uygulamanın öğrenildikten sonra para cezası yerine uygulamanın sadece telkinlerle yürütülmesi şeklinde talimat verdiklerini belirtmektedir. Denктаş, *age.*, s.108.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI'NIN YER ÜSTÜNE ÇIKMASI (1963 VE SONRASI)

4.1. 1963 Olayları Öncesi Siyasi Gelişmeler

Yunanistan'ın 1960 öncesi NATO'dan ayrılma tehdidi karşısında İngiltere bir taviz olarak daha önce sürgüne gönderdiği Makarios'u serbest bırakmıştır.²⁸⁶ Bu olaydan sonra İngiltere-Türkiye-Yunanistan arasındaki ilişkiler gerilmiştir.

Ada'daki terör faaliyetleri artmıştır. EOKA'lı Rumlar Türkleri tekrar katletmeye başlamıştır. Bu katliamlardan sonra Türkiye, İngiltere'ye "İngiltere'nin aldığı tedbirler yeterli olmazsa, Ada'ya asker çıkarabileceği" konusunda bir nota vererek İngiliz Hükümetini ikaz etmiş ve bunun üzerine İngilizler Ada'daki tedbirleri arttırmıştır.²⁸⁷

Bu üç devlet arasındaki gerginlik NATO'nun sağ kanadını zayıflatmıştır. NATO ve A.B.D.'nin de araya girmesiyle Şubat 1959'da Zürih'te Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan görüşmelerde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması konusu kararlaştırılmıştır, bu bağımsız devlet içinde Kıbrıs Türk Toplumunun hürriyet ve yaşama hakkını güvence altına alan anayasa ile diğer ilgili antlaşmalar tespit edilmiştir. Hazırlanan antlaşma 19 Şubat 1959'da Londra'da İngiltere, Türk, Yunan ve Kıbrıs Türk ve Rum temsilcilerinin katılımıyla imza altına alınmıştır.²⁸⁸

60 Anayasası ile Devlet Başkanı Rum yardımcısı Türk ve her ikisinin de ayrı veto yetkisi olan iki toplumlu bir bağımsız devlet sistemi kurulmuştur. Hükümette temsil oranı 7/3 oranında Rumlar lehine olacaktı. İngiltere, Türkiye ve

²⁸⁶ Albayrak, **age.**, s.446

²⁸⁷ Albayrak, **age.**, s.449-455.

²⁸⁸ Armaoğlu, **age.**, s.533.

Yunanistan antlaşmanın uygulanması hususunda garantör devletler olmuşlardır.²⁸⁹ Yani kısaca 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti ile konu geçici olarak bir çözüme bağlanmıştır. Fakat ileride konuyla ilgili daha büyük problemler yaşanacaktır.

Rumlar daha Cumhuriyet'in kuruluş törenlerinin yapıldığı 15-16 Ağustos 1960²⁹⁰ gecesi niyetlerini belli etmeye başlayacaklardı. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilanı için Lefkoşe'de düzenlenen törenlerde Cumhurbaşkanı ve Muavini birer konuşma yapacaktır. Cumhurbaşkanı Makarios konuşmasını Rumca yapmıştır. Ardından Dr.Küçük konuşmasını yapmak üzere kürsüye çıkmış ve konuşmasına Türkçe olarak başladığı anda Dr.Küçük'ün mikrofonu kapatılmış konuşması Rumca'ya çevrilerek yayınlanmıştır.²⁹¹

Makarios 08 Ocak 1961'de Olimpiakos kulübünün açılışında bazı EOKA'cıları taltif etmiş ve yaptığı konuşmada "EOKA mücahitleri ile Kıbrıs halkının Yunan ideallerini yaşayan bir varlık haline getirdiğini" söylemiştir.²⁹² 15 Ağustos 1962'de ise bir manastırda yapılan törende "Rum Kıbrıslılar, EOKA'cılar tarafından başlatılmış bulunan istiklal mücadelesine devam etmeli ve onların başladığı işi tamamlamalıdır. Mücadele yeni bir şekilde devam ediyor ve hedefimize ulaşınca kadar devam edecektir."²⁹³ diyerek niyetlerini açıkça ortaya koymuştur.

Bu dönemde Rumlar ellerindeki siyasi gücü kullanarak devlet kadrolarını eski EOKA'cılarla doldurmaya başlamışlardır. Bunlara belki de en güzel örnek Polikarpos Yorgacis'tir.²⁹⁴ Yorgacis, Makarios tarafından bu dönemde İçişleri

²⁸⁹ William Hale, çev. Petek Demir, **Türk Dış Politikası**, Arkeoloji ve Sanat, İstanbul, s.134; 1960 anayasası ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bakınız Hale, **age**; Baha Özler, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluş Anlaşmaları, İstanbul, 1959, Tan Matbaası.

²⁹⁰ Sabahattin İsmail, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Çöküşü ve KKTC'nin Kuruluşu**, İstanbul, 1992, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, s.23.

²⁹¹ Metin Aybar ile yapılan mülakat.

²⁹² İsmail, **age**., s.24.

²⁹³ Süleyman Özmen, **Avrasya'nın Kırılma Noktası Kıbrıs**, İstanbul, 2005, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, s.245.

²⁹⁴ EOKA'nın ilk elemanlarından olan Yorgacis, örgüt hiyerarşisinde hızla yükselmiştir. 1954'de istihbarat kısmının başına geçen Yorgacis 1955'te idam mangası gibi çalışan "infazcı" ekibinin başına geçiyordu. Bu ekibe Haziran ayında Elen-Türk ayrımı yapmaksızın hain polislerin öldürülmeleri emri verilmiştir. Bu ise Rum polislerin EOKA'yla işbirliği yapmasına ve rejim polislerinin aşındırılmasına, dolayısıyla İngilizler tarafından binlerce Türk'ün özel polis olarak alınmasına fırsat vermiştir. (Bu

Bakanı yapılmıştır. Yorgacis'in İçişleri Bakanı olması ile birlikte yer altı dünyası ve devlet iç içe girmiş ve karanlık birçok işe imza atılmıştır.²⁹⁵ Aynı zamanda “Karanlık Yön EOKA” kitabının yazarı Druşotis’e göre Yorgacis Batılı gizli servislerin, Kıbrıs’ta antikomünist seferberliğin sorumluluğunu verdiği kişidir ve bu da yükselmesinde önemli bir rol oynamıştır.²⁹⁶

Bu gibi gelişmelerin de etkisiyle Ada’da iki toplumun birlikte huzur içinde yaşayamayacağı yavaş yavaş ortaya çıkmış, 1961–1963 yılları arasında Ada’da birçok terör, öldürme ve tedhiş olayı²⁹⁷ yaşanmış, birçok Türk ve Rum öldürülmüştür. Devletin temelleri sarsılmaya başlamıştır.

1962 yılından itibaren Lefkoşe, Limasol, Magosa, Baf ve Larnaka’da Türklerin ve Rumların ayrı belediyeleri olması, sınırlarının çizilmesi ve mekanizmasının tespit edilmesi hususundaki anlaşmazlıklar, Makarios’un tek belediye ile devam edilmesi ve nüfus oranıyla temsil istekleri karşısında ortam gerilmiştir. Türk toplumu ise bu tekliflere karşılık olarak 1963 yılı başından itibaren bahsi geçen beş büyük şehirde kendi belediyelerini kurma kararı almıştır.

Gerginlik 1963 yılına gelindiğinde daha da artmıştır. 1963 yılının sonlarına doğru Makarios; Cumhurbaşkanı ve Muavininin veto yetkilerinin kaldırılması, büyük şehirlerde tek belediye kurulması ve memuriyetlerde Türklere %30 kontenjan tanıyan hükmün de kaldırılmasını içeren 13 anayasa maddesinin değiştirilmesini istemiştir. Türk toplumunu basit bir azınlık durumuna düşürecek bu istekler Türkiye ve Türk

Türklerin birçoğu daha sonra TMT’nin kuruluşuyla TMT mensubu olacaktır.) Hakkında İngiliz ajanı olma söylentileri de bulunan; birçok cinayetin işlenmesinin emrini veren 4 defa tutuklanıp birinden beraat eden; 1’si Nikos Sampson tarafından yapılan yardımla olmak üzere hepsinde firar eden/edeblen bir EOKA mensubudur Polikarpos Yorgacis. Druşotis, *age.*, s.93-166.

²⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız Druşotis, *age.*, s.413-520.

²⁹⁶ Sadece bu olgu, İngilizlerin Ada’nın iç güvenliğini üstlenmesinde ona güvenmediği söylentisini yalanlıyordu. İngilizlerin itirazı muhtemelen Yorgacis’in her türlü şüpheden uzaklaştırılması amaçlanmaktaydı. Böylece Yorgacis İngilizlerin rızası, Amerikalıların finansmanı ve yönlendirmesiyle dünya anti-komünist propagandasının Kıbrıs’la ilgili kısmını organize etmeyi üstlendi ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin resmi ilanından önce gayri resmi bir istihbarat servisi olarak “KYP: Kıbrıs İstihbarat Örgütü”nü kurdu. Bu örgütün yegane misyonu anti-komünist propaganda ve karşı casusluktu. Druşotis, *age.*, s.405-410.

²⁹⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız İsmail, *age.*, s.46-67.

toplumu tarafından kesinlikle reddedilmiştir. Siyasi ve toplumlar arası ortamın gerilimin arttığı bir ortamda 21 Aralık 1963'e gelinmiştir.²⁹⁸

4.2. 21 Aralık 1963 ve Teşkilatın Yer Üstüne Çıkması

21 Aralık 1963²⁹⁹ gecesi saatler 02.10'nu gösterirken içinde 6'sı erkek 4'ü kadın olmak üzere 10 Türk Girne'den Lefkoşa'daki Türk bölgesinde bulunan evlerine dönmeye başlamışlardır. Türk bölgesine girdikleri esnada yolları silahlı ve sivil olan bir grup Rum tarafından kesilmiştir. Sivil Rumlar polis olduklarını söyleyerek araçlardaki Türkleri indirmiş ve üzerlerini aramak istemiştir. Sıra bayanların aranmasına gelince tartışma büyümüştür. Bu sırada gürültü dolayısıyla etrafta birçok Türk, evlerinden çıkarak olayı izlemeye ve müdahale etmeye başlamıştır. Sivil silahlı Rumlar, tam geri çekilmeye başladığı esnada köşeden dönen bir polis aracının içerisinden Rum polisler otomatik silahları ile Türkler' in üzerine hiçbir ikaz ve ihtarda bulunmadan ateş açmaya başlamış ve olayları izleyen bir Türk ile araçlarda bulunan 10 Türk'ten bir kadın ve bir erkek olmak üzere toplam 3 Türk açılan bu ateşle ölmüş, 3 Türk'te bu esnada yaralanmıştır.³⁰⁰

Aynı gece Girne kapısından Türk bölgesine giren silahlı Rumlar önce Atatürk'ün heykelini, ardından Denктаş'ın bürosunu ve tarihi Selimiye Camiini kurşunlamışlardır.³⁰¹

²⁹⁸ Dönemin siyasi gelişmeleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız; Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi Cilt-1:1914-1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1991; Süleyman Özmen, **Avrasya'nın Kırılma Noktası Kıbrıs**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005; Sabahattin İsmail, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Çöküşü ve KKTC'nin Kuruluşu**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul.

²⁹⁹ Emekli Orgeneral Sabri Yirmibeşoğlu anılarında 1963 yılı Ağustos ayında Kıbrıs Türk Alayının Alay Komutanının değiştirildiğini ve bunun da Makarios'un cesaretini artırdığını belirtmektedir ve 21 Aralık'ta "Alay Komutanı durumun gerektirdiğini yapmakta serbesttir." Şeklinde kısa bir mesaj geldiğini fakat Komutan'ın yeni ve duruma hakim olmaması sebebiyle Alayın üç gün kışlasında kaldığını belirtmiştir. Sabri Yirmibeşoğlu, **Askeri ve Siyasi Anılarım, Cilt 1**, İstanbul, 1999, Kastaş Yayınevi, s.425-428; Kıbrıs'ta 21 Aralık 1963 gecesi başlayan olaylarla ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız; Abdulhaluk Çay, **Kıbrıs'ta Kanlı Noel 1963**, Ankara, 1989, Sevinç Matbaası.

³⁰⁰ Gibbons, **age.**, s. 2-12.

³⁰¹ Gibbons, **age.**, s. 13.

Bu yaşananlar Rumların Akritas Planı³⁰² çerçevesinde Türkler'e karşı uygulayacakları katliamın başlayacağını sadece ilk işaretleridir ve uzun bir mücadele döneminin başlangıcıdır.

Radyo haber bültenlerinde olaylar halka müessif bir olay olarak takdim edilmiştir.³⁰³

Olayların sabahında Lefkoşa Türk Erkek Lisesinin bahçesine açılan ateşte iki öğrenci yaralandı. Gün içerisinde bir öğrenci servisine ateş açıldı. Aynı gün Türk liderler Makarios ve İçişleri Bakanı Yorgacis ile olaylara son verilmesi için görüştüler. Fakat Yorgacis Türklerin kendi cemaatleri üstüne ateş açtığını iddia etti. Makarios'tan ise gerekirse Anayasa'yı tek taraflı olarak değiştirme niyetinde olduğunu ve İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'ye Ada'ya müdahale yetkisi veren Garanti Antlaşmasını hükümsüz ve geçersiz ilan ettiğini öğrendiler.³⁰⁴

Bu sayede Dr. Küçük'ün konuyu bir polis vakası olarak kapatmak yönündeki bütün girişimleri sonuçsuz kalmış oldu. Rumlar 1960 Anlaşmalarını açıkça ihlal etmekteydi ve bu ihlalleri önlemenin tek yolu yine Antlaşmalara göre "Müdahale" idi, fakat Türkiye 1963 olayları öncesi Ada'dan gelen istihbaratları göz önüne almadığı için müdahaleye hazır değildi. Bu sebeple olaylara müdahil olamayıp, sadece seyirci kalmıştı.³⁰⁵

³⁰² Akritas Planı 21 Nisan 1966 tarihinde Yunan Patris Gazetesinde yayınlanmış olan ve adını IX. Yüzyıl bir Bizans destanından alan bir plandır. Planı "Şef Akritas" olarak imzalayan ise Ada'da ki iç barışı sağlamakla görevli olan Yorgacis'ten başkası değildir. Enosis hayalini gerçekleştirmek amacıyla hükümet içinde bir darbe yapılmasına ve muhalefetin derhal temizlenmesini amaçlayan planda mantıklı ve haklı gibi gösterilecek anayasal değişiklikler esasında Ada'da yaşayan Türk toplumunu en önemli haklarından mahrum bırakacak, devleti ele geçirip Türklerin imhasını amaçlayan faaliyetler olarak özetlenebilir. Bu plana göre izlenecek hareket tarzları şu şekilde sıralanabilir: 1. Türklere haklarını vermemek. 2. Kıbrıs Türk yetkililerinin dış dünya ile bağlantılarını kesmek. 3. Türkiye'yi Kıbrıs'a karşı taarruza ve tecavüze hazır, Kıbrıs Rumlarını haksızlığa ve istilaya uğramış bir ülke olarak göstermek. 4. Enosis hedefini gizleyen propaganda faaliyetlerine hız vermek. 5. Kıbrıs Türk toplumunu siyasi çekişmelerle içten parçalamak. 6. Kıbrıs Türklerinin Türkiye'ye olan bağlarını ve inançlarını zayıflatmak. 7. Ekonomik ambargo uygulayarak Kıbrıslı Türklerin kalkınmasını engellemek. 8. Tedhiş, terör ve baskı ile Kıbrıslı Türkleri yıldırıp Ada'dan uzaklaştırmak. 9. Uygun ortam hasıl olunca Enosis'i ilan etmek. Oberling, **age.**, s.64-67. Metnin tamamı için EK-5'e bakınız.

³⁰³ Lütfi Özter, **Kıbrıs'ta Mücahit Güncesi**, 2001, Türk Metal Sendikası, s.18.

³⁰⁴ Oberling, **age.**, s.70.

³⁰⁵ Denктаş, **age.**, s.148.

TMT ise olayları yakından izlerken, herkes sorumluluk bölgesinde ve daha önceden belirlenmiş olan mevzilere göre savunmasını örgütlüyordu.³⁰⁶ Diğer yandan da gerekli olan silah takviyesini beklemekteydi. Bayraktarlık; silahların saklandığı çanaklardan çıkarılarak gerekli yerlere dağıtılması için Ankara'dan izin bekliyordu. Beklenen izin 22 Aralık Pazar günü de gelmedi. Ancak dönemin Bayraktar'ı Kenan Coygun, pazartesi günü kendi inisiyatifini kullanarak silahları gömülü oldukları yerden çıkarma emrini vermiştir. Bu emrin verilmesinde bir gün daha beklenilseydi belki her şey için çok geç olacaktı.³⁰⁷ İşte bu emirle TMT yer altından yer üstüne çıkıyor ve Kıbrıs Türk Halkının savunulması görevini fiilen üstüne almış oluyordu. Bundan sonra uzun bir mücadele dönemi TMT' yi bekleyecekti. TMT' nin başkent Lefkoşa'daki yer üstüne çıkışı fiili saldırılar ve direnişle bu şekilde gerçekleşmiştir.

Diğer kazalardan Magosa' da ise daha saldırı başlamadığı için Sancaktar halkı kale içinde toplandıktan sonra TMT' nin yeraltından çıktığını açıklıyordu.³⁰⁸

23 Aralık 1963 Pazartesi günü bu şekilde TMT Ada sathında yeraltından yer üstüne çıkıyor, daha önce çanaklanmış bulunan silahları planladıkları mevzilere göre dağıtıp savunma düzenini alıyordu. TMT savunma düzenini alırken Lefkoşa'da başlayan olaylar ise bütün Ada sathına yayılacaktı.

4.3. Teşkilatlanma

Olayların başlaması ve TMT'nin yer üstüne çıkmasıyla bütün silah tutabilen erkekler gönüllü olarak silah altına alınmıştır.³⁰⁹ Bu şekilde TMT'nin silahlı mevcudu hızla artmıştır. Fakat bu daha önceki kısıtlı ve az mevcutlu teşkilatlanmanın hızla yeniden yapılanmasını gerektirmiştir.

³⁰⁶ Vural Türkmen ile yapılan mülakat.

³⁰⁷ Tremeşeli, **age.**, s. 278.

³⁰⁸ Dinçer Raif ile yapılan mülakatta Dinçer Bey yer üstüne çıkışı şöyle anlatmıştır: "29 Aralık'ta Turgut Hoca kod adlı Sancaktar Magosa meydanındaki caminin karşısındaki binada halkı toplayarak "Sancaktarımız benim, idareciniz benim, benden sorulursunuz." dedi. İki merkezde TMT'den gelen iki kişi görevlendirilerek sivil halk davet edildi. Zaten bu hareket birlik ve beraberlik içerisinde hareket edilirse başarılı olabilirdi. Şimdi halk akın akın gelmeye başlamıştı." diyerek yer altından yer üstüne çıkışı anlatmıştır.

³⁰⁹ Vural Türkmen, Dinçer Raif, Metin Aybar ile yapılan mülakatlar.

Bu dönüşüm gereksinimiyle birlikte düzenli ordu olma yolundaki ilk adım, mevcutlar tam yeterli olmasa da, düzenli bir ordudaki isimlerin TMT kuruluşundaki birliklere verilmesiyle başlamıştır. TMT’ de kullanılan isimlere bakılırsa 1958 yılında ilk kurulma aşamasında verilen isimler, 1961-1962 döneminde yapılan düzenleme ve yer üstüne çıktıktan sonra yukarıda bahsettiğimiz kapsamda yapılan değişiklikler olarak ayrılabilir. Birlik isimlerinde yaşanan değişiklikler ise şöyle verilebilir:

İlk Kuruluş İsmi	Sonraki İsimlendirme	63 sonrası İsmi
Kurt	Arı	Mücahit
Çadır Beyi	Oğul Beyi	Manga/Takım Komutanı
Oba Beyi	Petek Beyi	Bölük Komutanı
Otağ beyi	Kovan Beyi	Tabur Komutanı
Baş Yayla	Serdar	Alay komutan Yardımcısı
Bölge Sorumlusu	Sancaktar	Alay Komutanı
Bozkurt	Bozkurt	Bayraktar ³¹⁰

1963 olayları sonrasında Rumların değişen tehdit ve saldırıları, bu saldırı ve tehditlere karşı alınması gereken önlemler ve de kuvvet kaydırılması ihtiyacı ile artan mevcut 1963’ten sonra 5 adet yeni Sancak kurulması ihtiyacını doğurmuştur. 1963 yılı sonrası kurulan Sancaklar şunlardır:

Temmuz 1964’de Boğaz Sancağı (Lütfü Eren), Ağustos 1964’de Erenköy Sancağı (Ali Rıza Vuruşkan), Ocak 1965’de Yeşilirmak Sancağı (Necmettin Erce), Eylül 1969’da Serdarlı Sancağı (Ali Çiçek) ve son olarak Ocak 1975’de Mehmetçik

³¹⁰ Emircan, *age.*, s. 84-85.

Sancağı (Vedat Pıroğlu)³¹¹ dur. Yeni kurulan bu 5 Sancakta Serdarlık makamı ihdas edilmemiş, bu görev Harekat Subayı (Dal 3) tarafından yürütülmüştür.³¹²

Yine bu dönüşümle beraber sancaklarda garnizon komutanlıkları, karargah ve servis bölükleri, özel kuvvetler bölükleri, 1968'den sonra komando bölükleri kurularak; bu bölükler hizmet vermeye başlamıştır. 1968'den sonra bölük isimleri normal silahlı kuvvetlerdeki gibi I,II,...'nci bölük olarak değiştirilmeye başlanmıştır. Aynı zamanda sancak karargâhlarında zamanla “hukuk işleri” ve “siyasi işler” ile ilgili personel ataması da yapılmıştır.³¹³

Yer üstüne ilk çıkıldığında 3–7 kişiden oluşan oğullar genellikle bir Takım oluştururken, gönüllülerin katılımı ve eğitimlerinin tamamlanmasıyla takımların kadroları 20-30'lara kadar çıkmıştır.

Bu dönemde teşkilatın tamamı yer üstüne çıkmamış silah nakli ve istihbaratla uğraşan birimler yeraltında faaliyetlerine ve teşkilatlanmasına önceki dönemde olduğu gibi devam etmiştir.³¹⁴

Kanaatimizce Lefkoşa'da başlayıp kısa sürede bütün Ada'ya yayılan çatışma ortamına karşı; TMT' nin yer üstüne çıkmasıyla beraber hızla yeni katılan gönüllülerin teşkilatta yerlerini almaları, yönlendirilmeleri iyi bir şekilde başarılmış ve gelişen toplumsal, siyasal ve askeri durumlara göre teşkilatlanma ve Sancakların yeniden yapılandırılması hızla tamamlanmıştır. Bu hızlı ve etkin teşkilatlanma başarısı TMT' ye diğer faaliyetlerinde de değişen durumlara hızlı bir şekilde ayak uydurma şansını vermiştir.

³¹¹ Kurulan yeni sancakların ilk sancaktarları parantez içinde verilen isimlerdir.

³¹² Emircan, **age.**, s.85.

³¹³ Naşit, **Nişan...**, s.60-84.

³¹⁴ Celal Bayar ile yapılan mülakat.

4.4. İkmal

Arı Ekibi ve Elmas Gemisi ile Ada'ya nakledilen silahlarla yaklaşık Ada'da 5000 kişilik silahlı bir güç 1960 yılına gelindiğinde hali hazırda oluşturulmuştur.

1963 olayları patlak verdiğinde Ada'da halen bu silahlar mevcut idi. Bu silahlar saklandıkları çanaklardan 23 Aralık Pazartesi günü verilen emirle çıkartılmıştır.³¹⁵

Çanaklardan çıkarılan mermilerin ise birçoğu patlamıyordu. Bu mühimmatın kurularak güneşte bekletilmesi³¹⁶ ve eski nemlenmiş veya bozulmuş mermi kapsüllerinin yeni kapsüllerle değiştirilmesi³¹⁷ gibi alınan tedbirlerle çanaklardan çıkan bozulmuş mühimmatın tekrar kullanılabilir hale getirilmesi sağlanmıştır.

Her piyade tüfeğine ancak 100 adet mermi düşmektedir. Mühimmat azlığından dolayı Sancaktarlar komutanlardan izinsiz bir mermi dahi atılmayacağı konusunda emir vermişlerdir.³¹⁸

Bu dönemde Ada'da çeşitli bölgelerde demirci ustalarının toplanması ve yönlendirilmesiyle önce atölyelerde çeşitli silah tamirleri başlanarak, daha sonra Magosa, Lefkoşa gibi yerlerde silah atölyeleri kurulmuştur.³¹⁹

Ada çapındaki en büyük silah imalat fabrikası ise bugün "Türk Mücahitler Derneği"nin bulunduğu binanın bodrum katında kurulmuştur. Bu imalathaneye Kırıkkale Silah Fabrikası adı verilmiştir. Silah tamiriyle başlanan işe önce haftada 30–40 adet Sten makineli tabanca imali ile devam edilmiştir. Ardından atölyede Thomson imal edilmeye başlanmıştır. Daha sonra A-4 ve A-6 piyade tüfeklerinin imali de yapılmıştır. Fakat bu tüfeklerin namluları Ada'da imal edilemediği için Ada'ya haftada 3–5 adet olmak üzere Türkiye'den Dışişleri Bakanlığı kuryeleri

³¹⁵ Tremeşeli, **age.**, s.178.

³¹⁶ Naşit, **Nişan...**, s. 94.

³¹⁷ Dinçer Raif ile yapılan mülakat.

³¹⁸ Naşit, **Nişan...**s. 97 .

³¹⁹ Dinçer Raif , Vural Türkmen, Metin Aybar ile yapılan mülakatlar.

aracılığıyla bu tüfek namlularından getirilerek üretim bu kısıtlamaya göre yapılmıştır.

Ada'da en çok ihtiyaç duyulan silahlardan biri de havandır. Kıbrıs Türk Alayından alınan numuneye göre 60 mm.lik havanlar damperli otomobil krikolarından faydalanılarak imal edilmiştir.

Yine aynı şekilde Kıbrıs Türk Alayından alınan numunelere göre 60 mm.lik havan mermisi de imal edilmiştir.³²⁰

Yine bu dönemde Ada'da en çok kullanılan ve imal edilen silahlardan biri de Molotof kokteylidir. Molotof kokteyline sabun rendesi³²¹ de konularak etkisi daha da artırılmıştır.³²²

1964 yılında Limasol' da bir zırhlı dozer imal edilmiş ise de motorunun yeterli güçte olmaması dolayısıyla istenen verim elde edilememiş ve kullanılamamıştır.³²³

Yukarıda anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere bu dönemde Türkiye'den silah ikmali yerine genellikle Ada'da kurulan atölyelerin imkanları kullanılarak silah tamiri ve üretimi yapılmaya çalışılmıştır. Türkiye'den dönem içinde özellikle Erenköy çarpışmaları esnasında Deniz Kuvvetlerinin hücumbotları kullanılarak çeşitli silah ve mühimmat ikmali yapılmıştır. Bu dönemde Türkiye'den yapılan ikmaller genellikle mühimmat ikmalidir.³²⁴ 1964 yılında dönemin Bayraktarının Türkiye'nin bilgisi dışında kaçakçılar aracılığıyla bir silah ikmali denemesi olduysa da başarısız olmuştur.³²⁵

³²⁰ Havan mermilerinin denemesi sırasında bir havan topunun parçalanması sonucu 2 mücahit ölmüştür. Nevzat Uzunoğlu'ndan aktaran Keser, **age.**, s.316-318.

³²¹ Sabun rendesi insanın üstüne geldiğine yapışarak yanmaktadır. Dolayısıyla kurtulmak daha da zordur.

³²² Macit Aydınlioğlu'dan aktaran Keser **age.**, s.316.

³²³ Naşit, **Nişan...**, s. 96.

³²⁴ Tansu, **age.**, s. 272- 274.

³²⁵ Bu dönemde BM'nin önerdiği Acheson'un planına TC yetkililerinin sıcak bakmasına rağmen, dönemin Bayraktarı Coygun planı reddeder. BM kararı çerçevesinde Kıbrıs'ta İngilizler devreye girerek taraflardan silahların teslimini isterler Bayraktar buna da yanaşmaz. Bu süreçte ateşkes

Bu dönemde az da olsa BM askerlerinden çalınan³²⁶ veya rüşvet, para karşılığı alınan veya karşılıksız verilen silahlar da kullanılmıştır.³²⁷

1974 Barış Harekâtı'na kadar yerel imkânlarla üretilen silahlar haricinde Ada'ya önemli bir silah ikmali yapılmamıştır. Kısıtlı imkânlarla üretilen silahlar ise ihtiyacı karşılamak konusunda yeterli olmamıştır. Bu sırada Ada'da mühimmat üretilmemesi ise mücadele döneminde sürekli mühimmat sıkıntısı yaşanmasına sebep olmuştur.³²⁸

4.5. Eğitim

Teşkilatın 1963'ün Aralık ayında yer üstüne çıkmasıyla beraber halktan çok büyük bir miktar gönüllü TMT' ye katılmıştır. Bu esnada yaklaşık mevcudu 6000 olan TMT yeni katılımlarla hızla büyümüş ve bu büyümeyle beraber hiç askeri eğitim almamış büyük bir mevcut oluşmuştur. Mevcut olan 6000 mücahidin de sadece yaklaşık dörtte biri olan 1488'i Türkiye'deki kamplarda askeri eğitimden geçirilmişlerdir.³²⁹ Bu durum göz önüne alındığında TMT'nin 1964 başı itibarıyla kanaatimizce ancak %10-15'i kadarı askeri eğitimden geçirilmiştir.

sağlanmış olmakla beraber Rumlar silahlanmaya devam etmektedir. Türkiye'den ikmal yapılmaması sebebiyle denge hızla Türkler'in aleyhine bozulmaya başlar. Türkiye'den ümidini kesen Coygun mücahitlerin iaşesinde tasarrufa giderek silah temini için 40-50 bin Kıbrıs lirasını bulan bir kaynak oluşturur. Türkiye'yi devre dışı bırakarak silah kaçakçılarından silah temin etmeye çalışır. Nakliyyeyi gerçekleştirecek uçağın ikmali için Türkiye'den yardım talep edince durum ortaya çıkar ve teslimat gerçekleşmez. Tremeşeli, **age.**, s. 353.

³²⁶ Metin Aytürk yapılan mülakatta "Ara bölgedeki bir yerden bazı malzemeler çalınmaya çalışılırken ses çıkartan bir köpek öldürülür. Meğer köpek rütbeliymiş. Finliler Türkiye'ye nota çekmiş rütbeli vuruldu diye, kriz yaşanmış." diyerek Barış Gücünden malzeme çalarken garip olayların yaşandığını belirtmiştir.

³²⁷ Bu konuda örnek olarak Rumların 24 EYLÜL 1964 tarihinde BM'ye ait iki zırhlı araçta 10 adet Bren, 4 adet Bazuka, 2 adet Havan ve bol miktarda mermi yakaladılar. Araçlarda ki iki İsveçli Subay Türklere silah taşıdıkları iddiasıyla memleketlerine iade edildiler. Subaylar bu işi para için yapmadıklarını, silahsız Türklere acıdıkları için yaptıklarını iddia etmişlerdir. İkişer yıl hapis cezası alan subaylar bu cezalarını çekmeden 7 KASIM 1964'de serbest bırakılmışlardır. Özter, **Kıbrıs'ta...**, s.275,297,321,346.

³²⁸ Vural Türkmen'le yapılan mülakatta 1974 Barış Harekâtında Türk birlikleri ile buluştuktan sonra mühimmat sıkıntısının bittiğini belirtmiştir. Silah yetersizliği için ise şu örnek verilmiştir: Makineli tüfeklerde normalde iki kişi olan (makineli tüfek nişancısı ve mühimmatçı) mürettebat yerine dört kişi (makineli tüfek nişancısı, yardımcısı, mühimmatçı ve yardımcısı) görevlendirilmiştir. Makineli tüfeklere bu dönemde 100 fişek düştüğü değerlendirilirse nişancı bile bu mühimmatı taşıyabilecek kapasitededir. Bu görevlendirmenin sebebi her hangi bir personele bir şey olduğunda silahın boş kalmamasıdır. Piyade tüfeklerine bile dönem içinde nişancı yardımcısı verildiği olmuştur.

³²⁹ Emircan, **age.**, s.89.

Eğitim eksiklerini gidermek üzere Sancaklarda 1964 yılından itibaren teşkil edilen bölüklerde askeri eğitim yaptırılmaya başlanmıştır. Daha sonra Sancaklarda eğitim bölükleri teşkil edilerek silah altına alınan bütün mücahitler bu bölüklerde eğitimden geçirilmiştir.³³⁰

Yine 1964 yılında teşkil edilen Boğaz Sancağında Türkiye'den getirilen talimnameler ilk defa eğitimlerde kullanılmaya başlanmıştır.³³¹ Bu şekilde mücahitlere düzenli bir ordunun muharebe düzenleri ve standartları öğretilmiştir. Bu ise mücahitlerin Kıbrıs Türklerinin mukavemet teşkilatı olmaktan çıkararak bir düzenli devlet ordusu olma yolunda attıkları önemli bir adım olmuştur.

Yine bu Sancakta Saint Hillarion Kalesinde teşkil edilen komando bölüğü, bütün Ada sathından seçilerek gelen mücahitlere komando eğitimi vermektedir. Buraya her Sancaktan mücahit gelmiş, eğitildikten sonra birliklerine geri dönmüşlerdir. Fakat kantonlar arası ulaşım güçlükleri nedeniyle ağırlıklı olarak Lefkoşa'dan mücahitler eğitime alınmıştır.³³²

Aynı zamanda Rum tehdidi altında bulunan Yiğitler (Aroz), Erdemli (Tremeşe), Kırıkkale (Meluşa) ve Dilekkaya (Ayakebir) köylerine 100 kişiden oluřan³³³ bir takviye kuvveti ile, Rum birliklerinin arasından yaklaşık 40 km. sızarak öncelikle bölgedeki mücahitler takviye edilmiştir. Takviye kuvveti bu bölgeye geldiğinde ilk iş olarak savunma planlarını kontrol etmiş ve tekrar düzenleyerek yeni savunma planlarını hazırlamıştır, ardından bölgedeki mücahitlerin yeni planlara göre düzen almalarını sağlamışlardır. Yaklaşık 1 ay bölgede kalan ve mücahitlere eğitim de veren takviye kuvvetleri silahlarını bölgedeki mücahitlere bırakarak Lefkoşa'ya geri dönmüşlerdir.³³⁴

³³⁰ Ahmet Sevinç ve Dinçer Raif ile yapılan mülakat.

³³¹ etin Serez ile yapılan mülakat.

³³² etin Serez ile yapılan mülakat.

³³³ Bunların yaklaşık yarısı subaydı. 10 tanesi ise, Ankara Kara harp Okulunda eğitim görmüş subaylardı. Tremeşeli **age.**, s.319.

³³⁴ Tremeşeli **age.**, s.315-338; etin Serez ile yapılan mülakat.

Bu dönemde eğitimler uygulamalı olarak yapılmıştır. Fakat özellikle atış eğitimi genellikle atış yapmadan kuru (boş) tetik düşürme gibi eğitimlerle yapılmaya çalışılmıştır.³³⁵

İstanbul Tuzla piyade okuluna, 1967 yılından itibaren iki dönem halinde yaklaşık 15'er kişi olmak üzere 30 mücahit eğitim almaya gönderilmişler burada harp okulu mezunu olarak tanıtılmışlar, daha sonra Ada'ya dönerek teğmen rütbesiyle göreve başlamışlardır.³³⁶

Yer üstüne çıkışla beraber birlikler arası telli ve telsiz muhabere irtibatı artmış bu da özellikle yeni telsizciler yetiştirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Sancak merkezlerinde kıdemli telsizciler tarafından birliklerden gönderilen telsizcilere eğitim verilmiştir. Bu eğitilen telsizci mücahitler arasında bayanlar da yer almıştır.³³⁷

4.6. Ulaşım, Muhabere, İstihbarat

Rumlar, 1963 yılı sonunda çatışmalar başladıktan sonra Türk kesimi üzerindeki baskılarını arttırmaya başlamışlardır. İlk başlarda saldırdıkları Türk bölgelerini abluka altına alırken Temmuz 1964 tarihinden itibaren önce Kızılay yardımlarına gümrük istenmesiyle başlayan ambargolar hızla artmış ve yollara barikatlar kurulmuştur. Türk bölgelerinin birinden diğerine ulaşım ve nakliyat ise neredeyse durma noktasına gelmiştir.³³⁸

Bu dönemde Türkler Ada'da bir biriyle bağlantısı olmayan 19 kantona bölünmüş olarak yaşamışlardır.³³⁹ Bu durum ise silah naklini ve Türkiye'den gelen lider personelin birliklerine ulaştırılmasını büyük ölçüde engellemeye başlamıştır.

³³⁵ Vural Türkmen, Metin Aybar ilk dönemlerde atış uygulamasının çatışmalarda, sonra birer mermi ile eğitimlerde ve daha sonra merminin bollaşarak eğitimlerde 3 mermi attırıldığını söylediler. Fakat kanaatimizce atış gibi bir melemenin kazanılması için 3 mermi bile azdır.

³³⁶ Ahmet Sevinç ile yapılan mülakat.

³³⁷ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

³³⁸ Özter, **Kıbrıs'ta...**, s.148; Vural Türkmen ve Metin Ayürk, Dinçer Raif ile yapılan mülakatlar.

³³⁹ Emircan, **age.**, s.110.

Türk kantonlarına gıdadan inşaat malzemesine birçok maddenin girmesi yasaklanmıştır.³⁴⁰

TMT ise önündeki bu ulaşım ve nakliye engelini aşmak için çeşitli metotlar uygulamak zorunda kalmıştır.

1. Daha önceki dönemde olduğu gibi üç araba olarak yola çıkılıp; yolda barikat varsa geri dönmek, yoksa devam etmek ve barikatların olmadığı yolları kullanarak intikal,³⁴¹
2. Dağ yollarından yaya olarak intikal,³⁴²
3. Barış gücünün askeri personelinden faydalanmak,³⁴³
4. Ada'da bulunan diplomatlardan ve yabancı misyonlardan yararlanmak³⁴⁴
5. Yük kamyonlarının veya otobüslerin içerisine yapılan özel bölmelerde taşımak³⁴⁵

Bu bulunan yollarla birçok tehlike göz önüne alınarak gerek büyük zorluklarla temin veya imal edilen silah ve mühimmat, gerekse Ada'ya, genellikle Türk Değişirme Birliğiyle gelen komutanlar birliklerine ulaştırılmıştır.

Muhabere sistemlerinin gelişimine bakacak olursak; Ada'da 1963 olayları ile artan iletişim ihtiyacı bu konuda çok hızlı atılımlar yapılması gereksinimini ortaya çıkarmıştır.

³⁴⁰ Naşit, **Dünden...**, 119. Yasak malzeme listesi EK-4'dedir.

³⁴¹ Ali Eyüpoğlu ile yapılan mülakat.

³⁴² Özter, **Kıbrıs'ta...**, s.540.

³⁴³ 24 Eylül 1964 tarihinde araçlarında Rumlar tarafından 10 adet Bren, 4 adet Bazuka, 2 Havan ve bol miktarda mermi yakalanan iki İsveçli Subay sınır dışı edilmiştir. Özter, **Kıbrıs'ta...**, s.275,297; iki Barış Gücü askeri tarafından Magosa'ya 2 adet Bren, 2 adet Havan ve 20 adet mermi getirilmiştir. Özter, **Kıbrıs'ta...**, s.351.

³⁴⁴ Ada'ya Türk Alayının değişirme birliği ile gelen komutanlar direnseler de birçoğu bu diplomat şahısların araçları ile görev yerlerine ulaştırılmışlardır. 1966 yılında Erenköy'e yapılan bir silah ikmali yine bu yolla Lefkoşa'ya ulaştırılmıştır. Tremeşeli, **age.**, s.369-370. Erenköy cephesinden Albay Rıza Vuruşkan'ın Lefkoşa'ya getirilmesi yine bir kor diplomat'ın aracının bagajında gerçekleşmiştir. Fakat Vuruşkan Rumlara yakalanma ihtimaline karşın intihar etmek için bagaja silahlı olarak girmiştir. Ardından Türk Alayının değişirme birliği ile Türkiye'ye dönmüştür. Tremeşeli, **age.**, s.376.

³⁴⁵ Vural Türkmen ile yapılan mülakat.

Günün şartlarında 10–12 telli teknisyeni eldeki kısıtlı imkânlarla ilk telefon hattını 26 Aralık 1963'te Cumhurbaşkanlığı Muavini İkametgâhı ile T.C. Büyükelçiliği arasında kurmuşlardır. 04 Ocak 1964'e gelindiğinde yani sadece 8 gün içinde Lefkoşa'da Sancaktarlık-Taburlar, Sancaktarlık-Cumhurbaşkanlığı Muavinliği, Sancaktarlık-Emniyet Müdürlüğü, Taburlar ve Bölükler arasında önemli noktaların tamamına telli hatlar çekilmiştir.

Artan ihtiyaçla birlikte 06 Ocak 1964 tarihinde ilk 50 hatlık telefon santrali kurularak bütün önemli noktaların irtibatı sağlanmıştır. Telekomünikasyon bu dönemde Sancaktarlığa bağlı olarak çalışmıştır. Mart 1964'de bütün askeri mevziler, barikatlar, Takım, Bölük ve Tabur Komutanlıkları telli irtibata kavuşturulmuştur.³⁴⁶

Diğer Sancaklarda da telli irtibatların sağlanması benzeri bir gelişme göstermiş ve önce Bölükler sonra Takım ve mevziler telli hatlarla donatılarak birbiriyle irtibatlı bir hale getirilmiştir.³⁴⁷

Telsiz irtibatlarının kurulması da benzeri gelişim göstermiştir. Sancak merkezlerinde bulunan baş telsiz ile diğer Sancaklar, Bayraktarlık ve gerektiğinde Türkiye ile irtibat kurulabilmiştir.³⁴⁸ Bunun yanında Tabur ve Bölük seviyesine kadar telsiz dağıtılmıştır. Bütün köylere birer telsiz verilerek muhabere kuvvetlendirilmiştir.³⁴⁹ Dış birliklerde telsiz operatörü olarak görev yapacak olan mücahit-mücahideler Sancak merkezlerinde eğitime alındıktan sonra görev başına gönderilmiştir. Ayrıca bazı bölgelerde mevzilere el telsizleri dağıtılarak kısa mesafeli muhabere ihtiyacına yönelik olarak da kullanılmıştır.³⁵⁰

TMT son derece süratli bir şekilde artan muhabere ihtiyacını karşılamaya yönelik tedbirleri etkin bir şekilde almış ve en azından Bölük Komutanlıkları seviyesine kadar alt birimleriyle muhabere irtibatını kısa sürede sağlamayı başarmıştır.

³⁴⁶ TMT Dergisi, 01 Ağustos 1972, s.16.

³⁴⁷ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

³⁴⁸ Ali Yakupoğlu ile yapılan mülakat.

³⁴⁹ Metin Aytürk ile yapılan mülakat.

³⁵⁰ Ali Eyüpoğlu ile yapılan mülakat.

Bu dönemde istihbarat çalışmalarının ana hedefini Rumlar'ın askeri gücünü özellikle ellerindeki silah gücünü öğrenmek oluşturuyordu. İstihbarat ise başlıca iki kaynaktan elde ediliyordu. Bunlardan birincisi, Ada'da görevli Birleşmiş Milletler askerlerinin kullanılmasıydı.³⁵¹ İkinci önemli istihbarat kaynağı ise, Türklerin Rum hareketlerini gözlemleyerek verdikleri raporlardı.³⁵²

4.7. Mücadele Yılları ve Çarpışmalar

Daha önce 21 Aralık 1963 Yılında olayların nasıl başladığını ve 23 Aralık'ta silahların çanaklardan çıkartılması gibi TMT' nin de yer altından yer üstüne çıkışına değinmiştik. 21 Aralık olaylarıyla başlayan karşılıklı çatışma ortamı yıllarca sürmüştür. Bu mücadele yıllarında tabii ki en önemli görev Türk halkının savunmasını üstlenen TMT' ye düşmüştür. TMT silahların ve mühimmatın yer altındaki çanaklardan çıkartılıp dağıtılmasını ve Rumların saldırıları karşısında savunma görevini icra etmeye başlaması ile artık bir yer altı örgütü olmaktan çıkmış, Türk halkının meşru müdafaa örgütü olmuştur.

Çatışmalar başlarken Rumların elindeki güç, bir çok gizli kuvvete bölündü. Bunların en büyüğü Yorgacis'indi, sadece örgüt diye adlandırılıyordu. 100 kişilik bölüklere ayrılmıştı. Tüfek, otomatik silahlar, havan, el bombaları ve zırhlı buldozerlerle donatılmıştı. Bir ikinci kuvvet ise; Makarios'un şahsi doktoru Dr. Vassos Lyssarides önderlik ediyordu. Üçüncüsünü ise, iç savaş sırasında Lefkoşa'daki meşhur katliam mangasının başında olan ve hayatının her yılı için bir kişiyi öldürmüş olmakla övünen gazete sahibi Nikos Sampson önderlik ediyordu.³⁵³

³⁵¹ Tremeşeli **age.**, s. 338-341; Bu sayede Ada'da B.M'in hem Türk tarafından hem Rum tarafından topladığı bütün bilgiler elde edilebiliyordu. Hatta bu subaylar gerektiği zaman Rum askeri tesislerine kadar gidiyordu ve bu birliklerdeki tank sayıları dahil bütün askeri durumu çıkarabiliyorlardı.

³⁵² Özter, **Kıbrıs'ta...**, s.155.

³⁵³ Oberling, **age.**, s. 70.

TMT mücahitleri, Lefkoşa'da daha önceden tespit edilmiş mevzilere³⁵⁴ 23 Aralık sabahı yerleşerek, savunma düzeni almışlardır. Lefkoşa ve varoşlarını savunan mücahitlerin sayısı 400 kadardır. Fakat bunların hepsi silahlı değildir. Türk Emniyet mensupları ve sivil halktan ellerine av tüfeği vs. silah geçirebilenler muhtelif cephelere koşarak mücahitlere katılmışlardır.³⁵⁵ 5000 Türk'e ev sahipliği yapan Küçük Kaymaklı bölgesinde ise savunma için kullanılan silah miktarı şu şekildedir: 6 adet eski piyade tüfeği, 5 Sten makineli tabanca, biri arızalı iki makineli tüfek, birkaç tabanca ve yüze yakın av tüfeği olup, cephane son derece azdır ve bir kısmı Birinci Dünya Savaşından kalmadır.³⁵⁶

Rumlar 1963 olaylarında 3 saatte Lefkoşa'yı, 6 saatte de Küçük Kaymaklı'yı işgal etmeyi planlamışlardır.³⁵⁷

5000 Türk'ün yaşadığı Küçük Kaymaklı bölgesi 23'ünde 800 Rum tarafından kuşatıldı. Bu kuvvetleri öğle vakti zırhlandırılmış 3 buldozer takviye etti.³⁵⁸ Akşam ise Türk mevzilerine bazuka atışı başladı. Bazuka atışlarının başlaması ise, Ada'da bulunan 950 kişilik Yunan Alayı'nın Rumları takviye ederek saldırıya katıldığını anlatıyordu.³⁵⁹

Lefkoşa'daki çatışmalar 26 Aralık'a kadar sürmüştür. Bu sırada mücahitler Çağlayan köyünde yaşayan Türklerin Lefkoşa'ya³⁶⁰ ve Küçük Kaymaklıda yaşayan

³⁵⁴ Vural Türkmen'le yapılan söyleşi; Bu mevziler ve tıkadıkları saldırı istikametleri ise şöyleydi: Çetinkaya Spor Kulübünden Ledra Palas'a, Viktorya sokağında Arabahmet Camisi ilerisinden Baf kapısı'na, Tantini Hamamı kesiminden Aykasiyona'da ki Rum kuvvetlerine, Çağlayan bölgesinden bu bölgeye taarruz eden Rum kuvvetlerine, Küçük Kaymaklı'dan Büyük Kaymaklı'ya harekete geçen Rum Kuvvetlerine, Lefkoşa Erkek lisesi binasından Buzhane ve Yenişehir'den ateş açan Rum Kuvvetlerine, Girne yolu üzerinde Jandarma binasından Yenişehir ve Kızılbaş'a, Ortaköyden Kızılbaş ve Dikomo Rum köylerine karşı mevzi alınmıştır. TMT 1 Ağustos 1972 s.5.

³⁵⁵ TMT, 1 Ağustos 1972, s.5.

³⁵⁶ Gibbons, *age.*, s.46.

³⁵⁷ Gibbons, *age.*, s.78.

³⁵⁸ Gibbons, *age.*, s.78-79.

³⁵⁹ Gibbons, *age.*, s.83.

³⁶⁰ Oberling, *age.*, s.74; bu bölgenin boşaltılmasında en önemli sebep cephanenin tükenmesidir. Celal Bayar; "Türk uçaklarının 26'sında geleceğini bilseydik bölgeyi boşaltmazdık" diyor.

5000 kişinin 4500'ünün Hamit Köy'e³⁶¹ güvenle nakledilmeleri sağlanmıştır. Kumsal bölgesinde ise Rumlar 9 Türk'ü öldürmüşler ve 150'sini de rehin almışlardır.³⁶²

Bu 4 günlük çarpışmalar sırasında Lefkoşa merkezi 240 mücahit ve bu mücahitlere katılan gönüllüler tarafından şu silahlarla savunuldu: 16 Bren makineli tüfek, 57 Piyade tüfeği, 51 Sten makineli tabanca, 46 Tabanca ve 174 El bombası. Lefkoşa'nın varoşları olan Ortaköy, Günyeli ve Hamitköy'ü ise 156 mücahit ve katılanlar şu silahlarla savunmuştur: 3 Bren makineli tüfek, 65 Sten makineli tabanca, 163 Piyade tüfeği, 29 tabanca, ve 150 el bombası.³⁶³

Rumlar 4 gün süren çarpışmalarda Küçük Kaymaklı bölgesine, neredeyse bölge tamamen boşaldıktan sonra, Kumsal ve Tahtakale bölgesine ise tamamen boşaltıldıktan sonra girmeyi başaramamışlardır.³⁶⁴

Gibbons çatışmaları anlatırken; *“Rumlar çatışmalar boyunca hedef gözetmeksizin ateş ediyorlardı. Ama Türk tarafında keskin nişancılar eğitilmiş ve isabet oranı yüksekti. Türkler karşı taraftan gelen panik atışları soğukkanlılıkla izliyor ve namlu alevine nişan alıp ateş ediyorlardı.”*³⁶⁵ diyor. Fakat kanaatimizce Türkler' in bu yüksek isabet yüzdesinde cephanenin çok kısıtlı³⁶⁶ olması ve

³⁶¹ Hamit Köyde evlerinden çıkmayan 500 kişi Rumlar tarafından esir alınmıştır. TMT, 1 Ağustos 1972, s.5.

³⁶² Gibbons, *age.*, s. 134. Bu 9 Türk'e Bnb. Nihat İlhan'ın eşi ve çocukları da dahildir.

³⁶³ Emircan, *age.*, s.171.

³⁶⁴ Ateşkes görüşmeleri devam ederken Osman Örek buluşmaya gelmeyen Kliridis'i telefonla aradığında Kleridis Kumsal'da Türkler'in ateş ederek eteşkesi bozduğu için görüşmeye gelmeyeceğini söylemiştir. Örek bölgede Türk olmadığını dolayısıyla ateş açılmayacağını belirtmiştir. Ardından Tahtakale'deki caminin minaresinden ateş açıldığını söyleyince Örek bölgenin Cumartesi Türkler tarafından boşaltıldığını söylüyor ve her iki kesimi de Rumlar ele geçiriyor. Gibbons, *age.*, s. 139-140.

³⁶⁵ Gibbons burada; “ bu askerler için normal sayılsa da siviller için anormaldir.” Şeklinde bir yorumda bulunmuştur. Gibbons, *age.*, 151.

³⁶⁶ Lefkoşa sancağında oluşturulan özel grubun silahlarının bir kısmı, cephanelerin ve el bombalarının hemen hemen tamamı Türk Alayı'nın kampında saklanmaktaydı ve Alaydaki küçük bir subay grubu Bayraktar'a bağlıydı. Olaylar başlayınca Bayraktar yetkilerinin sınırını aşarak TC. Büyükelçisi Mahzar Özkol tarafından resmi elçilik arabasıyla Alaydaki silah ve mühimmatın getirilmesine karar verir. Elçi biraz direktmeden sonra görevi kabul ederek en yakın Türk mevzii ile Alay arasındaki 3 km.lik mesafeyi Rumların arasında aşar, bagajı silah ve cephane ile doldurarak geri döner. Türk bölgesine girerken “dur!” ihtarına uymayarak yola devam edince mücahitler tarafından karanlıkta tanınamayan araca ateş açılır. Şans eseri Elçi yaralanmaz şoförün durarak durumu açıklaması üzerine ateş kesilir ve Kıbrıs Türk Alayı'ndan çok önemli bir ikmal böylece yapılmış olur. Tremeşeli, *age.*, s. 281- 283.

komutanların sadece vurabilecekleri hedeflere ateş edilmesi konusunda verdikleri emirler³⁶⁷ daha etkili olmuştur.

Türk Alayının 26 Aralık'ta kışlasından çıkması ve üç tane Türk jetinin Lefkoşa semalarında ikaz uçuşu yapmaları ile çatışmalar durduğunda³⁶⁸ 700 Türk esir durumdaydı³⁶⁹ ve 59 Türk öldürülmüş, hastanede yatan 21 Türk ise kayıptı.³⁷⁰ Mücahitlerden ise 6'sı ölmüştü.³⁷¹ 1963 Aralık sonuna gelindiğinde 22 köyün Türk sakinleri, köyleri saldırıya uğradığı için evlerini terk etmişlerdi. Bu sayı Ocak ayı sonunda ise; 55'e ulaşıyordu.³⁷²

Rumlar 03 Şubat 1964'te Baf yakınlarındaki Hulu köyüne saldırdılar. 134 nüfuslu köy halkının 20'si esir alındı.³⁷³ Geri kalan göç etti. Yaşlı olduğu için göç edemeyerek köyde kalan 4 kişi işkence edilerek öldürüldü.³⁷⁴ 06 Şubat günü 250 kişilik bir Rum kuvvetinin kuşattığı, 172 nüfuslu Arpalık köyünü 12 kişilik bir mücahit grubu 6 piyade tüfeği ve 1 Sten ile savunuyordu. Bu çarpışmada piyade tüfeklerine 30'ar mermi, Sten'e ise 90 mermi verilmişti. Av tüfeklerinde ise 20 fişek vardı. Bu çarpışmalarda Rumlar tarafından 5'i mücahit olmak üzere 7 Türk öldürüldü.³⁷⁵

Takvimler 13 Şubat 1964'ü gösterdiğinde ise geldiğinde ise Rumlar, Limasol'un Türk kesimine saldırmışlardı. 7000 kişilik Türk kesimi 56 adet piyade tüfeği, 4 adet Bren Makineli Tüfek, 59 adet Sten Makineli tabanca, 59 tabanca³⁷⁶, bir kaç av tüfeği ve el yapısı tüfekler ile donatılmış olan ve iki tabur halinde teşkil

³⁶⁷ Tremeşeli, **age.**, s.282; Limasol Sancaktarı 10-13 Şubat 1964 çarpışmalarında "Benden izinsiz ateş edeni ben vuracağım Tek mermi bile boşa atılmayacak. Çünkü ikmalin hangi saat geleceği belli değil tekrar ediyorum benden izinsiz ateş edeni ben vuracağım." diyordu. Naşit, **Nişan** ..., s.97; bu sözler mühimmat sıkıntısının ne kadar çok olduğunu en iyi açıklayan cümleler olmakla beraber Türk tarafında uygulanan ateş disiplininin nasıl başarıldığını da anlatmaktadır.

³⁶⁸ Oberling, **age.**, s.78.

³⁶⁹ Bu 700 esirden 150 tanesi öldürülecekti. Gibbons, **age.**, s.195.

³⁷⁰ Gibbos, **age.**, s. 135 ; Daha sonra bir İngiliz subay bu 21 hastanın boğazları kesildikten sonra bir çiftlikte öğütme makinesinden geçirilerek gömüldüklerini ortaya çıkaracaktı. Gibbons, **age.**, s.210.

³⁷¹ TMT, 1 Ağustos 1972, s.5, Emircan, **age.**, s. 170.

³⁷² Oberling, **age.**, s.80.

³⁷³ Oberling, **age.**, s.84; Gibbons köyde 15 Türk'ün esir alındığını belirtmektedir.

³⁷⁴ Oberling, **age.**, s.84; Özad, **age.**, s.69-70; Gibbons bir kişinin öldürüldüğünü iddia etmektedir.

³⁷⁵ Oberling, **age.**, s.84; Emircan, **age.**,s.10-11.

³⁷⁶ Emircan, **age.**, s.16; Engin Naşit ise kitabında tabanca sayısını 53 olduğunu belirtmektedir. Naşit, **Nişan**..., s.103.

edilmiş³⁷⁷ 250 mücahit tarafından savunulmuştur.³⁷⁸ 3 gün süren çarpışmalar sonucunda mücahitlerin mühimmatının tükenmesi ile birlikte 13 Şubat'ta ateşkes teklifi Türk'ler tarafından kabul edilmiştir.³⁷⁹ Çarpışmalar sonucunda 5 mücahit ve 7 sivil ölmüş, 24 mücahit ise yaralanmıştır.³⁸⁰

Rumların, 14 Şubat'taki hedefi ise; Baf Kasabası ve bu kasabanın Poli Köyüdür. Baf'ta 6 Türk, Poli Köyünde ise 2 Türk hayatını kaybetmiştir.³⁸¹ 5 Martta Karma Templos Köyünün Türk kesimine saldıran 200 kişilik Rum gurubu 2 Türk'ü öldürmüştür. Saldırıyı duyan yaklaşık bir düzine kadar mücahidin köye takviye olarak gelmesiyle saldırı mesafeli bir hal alarak ve zaman içinde hafifleyerek durmuştur.³⁸² 08 Mart'ta Baf'ın Bozalan Köyüne saldıran Rumlarla çıkan çatışmada 5 mücahit hayatını kaybetmiştir.³⁸³

Takvimler 09 Mart 1964'ü gösterdiğinde Baf Kasabasına 2000 kadar Rum, Yunanlı bir Albay'ın emir komutasında olmak üzere; ağır silahlarla teçhiz edilerek zırhlandırılmış 8 adet dozer³⁸⁴, 100'den fazla Bren makineli tüfek, A4 tipi makineli tüfekler, havan topu ve roketatar gibi silahlar kullanarak saldırmıştır. Kasabayı 120 mücahit çoğu av tüfeği olmak üzere 9 adet Bren makineli tüfek, el bombası, makineli tabanca ve piyade tüfekleriyle savunmuşlardır.

İki gün süren çatışmalarda aynı zamanda psikolojik harp unsurları da etkin olarak kullanılmıştır. Rumlar daha önce yerleştirdikleri megafonlarla Türkçe olarak "ağlama-bağırma-ölüyorum-bırakın beni-teslim oluyoruz" şeklinde anons yapmaya başlamıştır. Türkler ise buna karşılık cami minaresine yerleştirdikleri megafondan

³⁷⁷ Emircan, **age.**, s.17

³⁷⁸ Naşit, **Nişan...**, s.103.

³⁷⁹ Naşit, **Nişan...**, s.99.

³⁸⁰ Emircan toplam kaybı 12 Türk olarak vermektedir. Emircan, **age.**, s.16; Gibbons ise Rumların 16 Türk'ü öldürdüğünü ve 35'ini yaraladığını belirtmekte. Gibbons, **age.**, s.218 olup, kanımızca Emircan'ın verdiği rakamlar daha doğrudur. Çünkü; Engin Naşit'in kitabındaki 3 tane sözlü tarih çalışması incelendiğinde, Emircan'ın rakamları doğrulanmaktadır. Ölen Türklerin isimleri ise şöyledir: Mücahitler; Münir Hilmi Şago, Ayhan Hüseyin, Kemal Selim, Faik Cahit Sururi ve Mustafa Ali Zihni Siviller; Hasan Tahir, Selim Tahir, Mehmet Tevfik ve oğlu, Kemal İbrahim, Halil Hasan ve Ali Fevzi. Naşit, **Nişan...** s.97-117.

³⁸¹ Özad; **age.**, s.91-92.

³⁸² Gibbons, **age.**, 223; Oberling **age.**, s.88.

³⁸³ Özad, **age.**, s.75.

³⁸⁴ Bu dozerlerden biri 6 silah ile imha edilerek ele geçirilmiştir.

marşlar çalmış ardından “Türkiye 1 saate kadar bizleri kurtarmak için paraşütçü birlikler indirecek, uçaklar Rumları bombalayacak ve perişan edecektir.” şeklinde ki anonslarla mücahitlere ve Türk halkına moral aşılamaya çalışmıştır. Rumlar Mücahitlerin yaptığı bu anonslara Rumca “En Erkede Re-En Erkede. Etsi Dinamin Den Ehi.”, yani Türkçe ile ; “Gelmez bre gelmez, böyle kuvveti yoktur.” şeklinde yaptıkları anonslar sonrası “Bekledim de gelmedin” plağını çalarak karşılık vermişlerdir.³⁸⁵ İki gün süren çarpışmalar sonucunda 898 Türk karma bölgelerden Türk bölgesine göçmüş³⁸⁶ ve on üç Türk hayatını kaybetmiştir.³⁸⁷

Tarihler 19 Martı gösterirken piyade tüfeği, makineli tabanca, Bren makineli tüfek, roketatar, 60’lık havanlarla teçhiz edilmiş ve zırhlı buldozerlerle takviyeli yaklaşık 500 kişilik bir Rum kuvveti Gaziveren Köyüne taarruz etmiştir.³⁸⁸ 600 kişilik Türk grup okula sığınmıştır.³⁸⁹ Çatışmada köyü 150 kişilik mücahit grubu savunmuştur. 5’i mücahit olmak üzere 6 Türk hayatını kaybetmiş olup, Rumlardan ise 15 kişi öldürülmüştür.³⁹⁰

Aynı gün 400 kadar Rum Çamlı Köyünün Türk kesimine saldırmıştır. Bir mücahidin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan saldırı, Lefke Sancaktar’ının köye 14

³⁸⁵ Özad, *age.*, s.77-78; Bu şekilde psikolojik harp Ada’nın her yerindeki muhaberelede neredeyse gerçekleşmiştir. Özellikle “Bekledim de gelmedin” parçası radyolarda ve muharebe ortamlarında sürekli çalınmıştır. Rumların “Bekledim de Gelmedin” şarkısını hoparlörden sürekli olarak çaldıklarını Kıbrıs Türk Alayında 1963-1964 yıllarında görev yapmış olan Sabri Yirmibeşoğlu’da doğrularak ve Yavuz Donat’tan aktararak kendilerinin de Rumları 1974 Barış Harekatı’nda aynı şarkıyla kovaladıklarını anlatmıştır. Yirmibeşoğlu, *age.*, s.444-445.

³⁸⁶ Özad, *age.*, s.76.

³⁸⁷ Özad, *age.*, s.79; TMT 01 Ağustos 1972 s.13; Kıbrıs genelinde yaşanan olayların Türk halkı üzerinde yarattığı yıkıma örnek olarak Baf bölgesinde 1960-1973 yılları arasında ölen ve evlerini terk etmek zorunda kalarak göçmen olan Türklerin sayılarını vermek kanımızca iyi olacaktır. Baf bölgesinde 1969-1973 yılları arasında 35 vatandaş öldürülmüş, 26 vatandaş kayıp duruma düşmüş, 4’ü kaza ve eğitimlerde olmak üzere toplam 22 mücahit hayatını kaybetmiştir. Kayıplardan haber alınmadığı için öldürüldükleri varsayılırsa toplam 83 Türk hayatını kaybetmiştir. Yine aynı yıllar arasında Baf bölgesindeki 32 yerleşim biriminden 3750 kişi (991 aileden daha fazla bir aileyi içerir) göçmen durumuna düşmüştür. Kitapta birde göçmen durumuna düşen köy ve vatandaş sayılarının bir listesi verilmiş olup bu listeye önce metin kısmında verilen rakamlar karşılaştırıldığında bazı farklılıklar vardır. Liste toplandığında 948 aileden 3462 kişinin göç ettiği çıkmaktadır. Kanımızca bu fark listeye çeşitli zamanlarda evlerine dönen aile ve vatandaşların yazılmamasından kaynaklanmaktadır. Özad, *age.*, s.67-103.

³⁸⁸ TMT 01 Ağustos 1972 s.8; saldıran Rum kuvvetinin rakamı Gibbons tarafından 1000 kadar olarak verilmektedir. Gibbons, *age.*, s.230. Fakat TMT dergisi Sancaklarda tutulan günlük ceridelerden hazırlandığı için kanaatimizce daha doğru olan rakamı vermektedir.

³⁸⁹ Gibbons, *age.*, s.230-231, Oberling, *age.*, s.90-91.

³⁹⁰ TMT, 01 Ağustos 1972, s.8; Emircan, *age.*, s.30.

kişilik takviye kuvvet göndermesi ve Rum köyü Kisero' ya saldıracağı tehdidi üzerine durmuştur.³⁹¹ 23 Nisan'da Boğaziçi Köyünün Türk kesimine roketatar ve havan ateşinde bulunmuşlardır. Burada bir mücahit hayatını, bir mücahit ise ayağını kaybetmiştir.³⁹²

Takvimler 25 Nisan'ı gösterirken 300 kadar Rum kuvveti Girne yakınlarında iki düzine mücahidin savunduğu Saint Hilarion kalesine taarruz etmiştir. 2 gün süren çatışmalarda 6 mücahit ölmüş, 6'sı ise yaralanmıştır. Fakat halen Türkler, buldukları mevzileri tutmaktaydı.³⁹³ 09 Mart ve 26 Nisan tarihlerinde 100 kadar Rum Yeşilirmak bölgesindeki Kocatepe'ye hücum etmişler, mücahitler ise bölgeyi 5 Piyade tüfeği, 1 Ağır makineli tüfek ile savunmuşlardır.³⁹⁴ İki çatışmada Türkler 1 kayıp, 1 yaralı verirken, Rumlar Kocatepe'yi ele geçiremeden çekilmek zorunda kalmışlardır.³⁹⁵

Magosa surları içerisine 11 Mayıs'ta araçla giren 3 Yunan subayı ve 1 Rum polisi mücahitlerin "dur!" ihtarına uymayarak, bu ihtara ateşle karşılık vermiştir. Türklerinde ateşle karşılık vermesi üzerine araç içindeki iki Yunanlı ve bir Rum ölmüştür. Diğer Yunanlı subay ise yaralanmıştır. Olay yerinden geçen bir Türk'te ölmüştür. Rumlar misilleme olarak 2 gün içinde bölgede 32 Türk'ü kaçırarak öldürülmüştür.³⁹⁶

Girne yolunun hakimiyetini elde tutmak için 25-27 Nisan 1964'de yapılan muharebelerde Türkler 4 kayıp verirken, Rumlar 30 civarında kayıp vererek silah, cephane ve ceset bırakarak çekilmiştir.³⁹⁷

Rumlar bir yandan silahlı operasyonlarına devam ederken, aynı zamanda Türkleri ekonomik olarak ve moral olarak zayıflatmak amacıyla Ada'da çeşitli uygulamalara gitmekteydi. Ada genelinde yollara hakim olan ve Türkleri kantonlara

³⁹¹ Emircan, *age.*, s.31-32.

³⁹² TMT, 1 Ağustos 1972, s.7.

³⁹³ Oberling, *age.*, s.91.

³⁹⁴ TMT, 01 Ağustos 1972, s.10.

³⁹⁵ Özter, *Kıbrıs'ta ...*, s. 36-37; TMT, 01 Ağustos 1972, s.10.

³⁹⁶ Oberling, *age.*, s.92, Gibbons, *age.*, s. 237; kaçırılarak öldürülen Türk sayısı TMT, 01 Ağustos 1972, s.9 ve Özter, *Kıbrıs'ta...*, s.193'te 39 olarak verilmektedir.

³⁹⁷ Özter, *Kıbrıs'ta...*, s.100.

sıkıştırılan Rumlar Türk bölgelerine girmesi yasak olan 37 maddeyi bulan bir liste yayınlamıştır. Bu listede demir- çelik ürünlerinden, elektronik malzemelere; akaryakıttan kıyafete kadar bir çok malzeme vardır.³⁹⁸

Rumlar Haziran ayında RMMO' nu kurmak için yaşları 18 ile 50 arasında olan erkekleri zorunlu askere almış ve 18-20 arası 15000 erkeği ilk etapta derhal silah altına çağırmıştır. BM Haziran ayında Yunanistan'dan Ada'ya 5000 kişilik asker çıkarıldığını tahmin etmiştir.³⁹⁹

Temmuz 1964'e gelindiğinde Ada'da 39000 kişilik RMMO kuvveti, 5000 kişilik polis gücü ve 10000 kişilik silahlı sivil yedekler dahil olmak üzere 54000 kişilik bir Rum kuvveti vardı. Bu kuvvete karşın polis gücü de dahil olmak üzere çoğu hafif silahlarla teçhiz edilmiş 11700 kişilik bir Türk kuvveti bulunmaktaydı.⁴⁰⁰

Templos Köyünü 17 Temmuz 1964'te 200 kişilik bir RMMO kuvveti sarmıştır. Köyün etrafına Rumlar tarafından sahra topu ve havanlar mevzilendirilmiştir. Köye Saint Hillerion'dan 80 mücahit takviye olarak gelince 18 Temmuzda BM'nin de araya girmesiyle her iki taraf da eski mevzilerine çekilmiştir.⁴⁰¹

Bu bölgeye 17 Temmuz'da gelen İngiliz gazeteci Scott Gibbons mücahitleri şöyle betimlemektedir: *“Arabamı sürmeye devam ettim ve yırtık pırtık kıyafetleri, çenelerinde kümelenmiş günlerden beri kesmedikleri sakalları, kollarıyla kavradıkları silahları ile ümitsiz ve çaresiz görünen adamlar geçmemi işaret ettiler. Bunlar mücahitlerdi.”*⁴⁰²

³⁹⁸ Emircan, **age.**, s.32-33; Naşit, **Dünden...**, s.119. Malzeme listesi için bakınız EK-4.

³⁹⁹ Gibbons, **age.**, s.241; Oberling ise, aynı dönemde Ada'ya 9000 asker ve 950 subayın çıkarıldığını belirtiyor. Oberling, **age.**, s. 93.

⁴⁰⁰ Gibbons, **age.**, s.254-255.

⁴⁰¹ Özter, **age.**, s.154-156; Gibbons, **age.**, s.245.

⁴⁰² Gibbons, **age.**, s.245.

Ağustos ayına gelirken Kıbrıs Türk'ünün Türkiye ile yegâne irtibat kapısı olan ve 20 mil karelik bir alanı kapsayan millerce sahile sahip⁴⁰³ 5 Türk köyünden oluşan ve 847 Türk'ün yaşadığı⁴⁰⁴ Erenköy bölgesi büyük olaylara gebe kalmıştır.

Bölgeye karşı ilk harekât 26 Ocak 1964 tarihinde bir mangalık kuvvetle başlamıştır. Bölgeye 30 Mart tarihinde takviye olarak ilk 40 kişilik Türk öğrenci grubunun hemen gelmesinden sonra, Rumlar 500 kişilik bir grupla Erenköy'e bir hafta boyunca taarruz etmişler ve kayıplar vererek geri çekilmişlerdir. Fakat kuşatma devam etmiştir.⁴⁰⁵ 01 Nisan–30 Haziran tarihleri arasında bölge Türkiye'den deniz yoluyla personel⁴⁰⁶, silah ve mühimmat takviyesi almıştır. Aynı dönemde bu bölgedeki çatışmalar sürekli devam etmiştir.⁴⁰⁷

Denktaş'ın ifadesine göre bölgeden gelen haberler iyi değildi. “İsyan düşünülmekteydi. Komutan alınmazsa her şey olabilirdi.”⁴⁰⁸ Bunun üzerine Özel Harp Dairesi TMT'nin ilk Bayraktar'ı olan Albay Rıza Vuruşkan'a İ.Tansu aracılığıyla bölge komutanlığını teklif etti. Vuruşkan'ın da teklif edilen bu görevi kabul etmesiyle⁴⁰⁹; Albay Vuruşkan, Rauf Denktaş ve bir kısım gönüllü öğrenci 31 Temmuz 1964 günü⁴¹⁰ Deniz Kuvvetlerine ait bir botla Erenköy'e çıkmışlardır.⁴¹¹ Vuruşkan'ın Ada'ya çıkmasıyla 03 Ağustos 1962'de, Lefke Sancağına bağlı olan Erenköy Kovanı Sancak'a dönüştürülerek ilk Sancaktarı, Rıza Vuruşkan olmuştur. Vuruşkan'ın kod adı ise “Akıncı Bey”dir.⁴¹²

⁴⁰³ Özter, **Denktaş...**, s.152.

⁴⁰⁴ Emircan, **age.**, s.101.

⁴⁰⁵ TMT, 01 Ağustos 1972, s.11.

⁴⁰⁶ Bölge Kıbrıslı Türklerden; Türkiye ve İngiltere'de eğitimlerini sürdürmekte iken gönüllü olarak Ada'daki mücadeleye katılmak isteyen 500 üniversiteli öğrenciye Türkiye'de kısa süreli askeri eğitimler verilerek takviye edilmiştir. Bu öğrencilerden 65'i İngiltere'den eğitim görenlerden oluşmaktaydı. Gibbons, **age.**, s.260.

⁴⁰⁷ TMT, 01 Ağustos 1972, s.11.

⁴⁰⁸ Denktaş, **Karkot...**, s.156-157.

⁴⁰⁹ İ.Tansu daha önce TMT liderliği yapmış ve teşkilatın Kıbrıs'taki kurucusu olan Albay Rıza Vuruşkan'ın bölge liderliğini kabul etmesinin zor olduğunu fakat Vuruşkan'ın hiç tereddüt etmeden bu görevi kabul ettiğini belirtmektedir. Tansu, **age.**, s.272-273.

⁴¹⁰ Özter, **Denktaş...**, s.133; Gibbons, **age.**, s.263.

⁴¹¹ Tansu, **age.**, s.274.

⁴¹² Emircan, **age.**, s.102.

Vuruşkan'ın Ada'ya çıkışının üzerinden bir hafta geçmeden 05 Ağustos tarihinde Grivas komutasındaki Rum birlikleri gösteri taarruzuna başlamıştır.⁴¹³ 500'ü Üniversiteli gönüllülerden oluşmak üzere 700 mücahidin⁴¹⁴ savunduğu Erenköy'ü kuşatan kuvvet ise 800 zırhlı araca sahip 4500 kadar Rum'dur.⁴¹⁵ Ayrıca harekâta 4 adet helikopter ve 3 adet hücumbot destek vermiştir.⁴¹⁶

Ağustos'un 6'sında taarruzlar artmış ve şiddetlenerek devam etmiştir. 8 Ağustos'a gelindiğinde bölgedeki 5 Türk köyünden sadece Erenköy, Mücahitlerin elinde kalmıştır. Bütün mücahitler Erenköy'e çekilerek burada savunma düzenlerini almışlardır. Bu sırada Sancaktar tarafından sonuna kadar savunma yapıp, düşmana esir olmaktan ise intihar etme kararı alınmıştır.

Erenköy'de ki durumu Denктаş'ın Ankara'ya 08 Ağustos'ta gönderdiği şu telsiz mesajı bildiriyordu: *“Saldırı bütün şiddeti ile devam etmektedir. Rumlar kesin sonuç almak kararındadır. Yarın sabaha kadar direnebiliriz. Yardıma gelmezseniz, bunu engelleyen büyük bir milli neden olduğuna inanarak öleceğiz. Vatan sağ olsun.”*⁴¹⁷

Bu mesajın ardından saat 16.15'te 2 Türk uçağı, keşif uçuşu yapmak için Erenköy semalarında görünmüştür⁴¹⁸ ve 08 Ağustos saat 17.30'dan itibaren bir gün içinde Türk jetleri Rum mevzilerini üç defa bombardımana tutmuştur.⁴¹⁹ Bu bombardımanlarda Poli' de Rumlarca inşa edilen havaalanı ile Erenköy'ü topçu ateşine tutan mevziler bulunmaktadır. Erenköy'e saldıran 3 hücumbottan biri batırılmış, biri tahrip edilmiştir.⁴²⁰ Bu esnada 2 Yunan uçağı Erenköy Türk mevzilerini bombalamış ve iki mücahidi öldürmüştür.⁴²¹ Daha sonra Türk jetlerinin, Rumların nihai taarruz için takviye olarak topladığı kuvvetleri bombalamasının

⁴¹³ Özter, **Denктаş...**, s.135.

⁴¹⁴ Gibbons, **age.**, s.260.

⁴¹⁵ Gibbons, **age.**, s.263; Oberling, **age.**, s.95.

⁴¹⁶ Emircan, **age.**, s.103; TMT, 01 Ağustos 1972, s.11.

⁴¹⁷ Özter, **Denктаş...**, s.137.

⁴¹⁸ Emircan, **age.**, s.103; TMT, 01 Ağustos 1972, s.11.

⁴¹⁹ Özter, **Kıbrıs'ta...**, s.184; Rumlar bu bombardıman esnasında Türk bombalarından kurtulmak için evlerinin çatılarına Türk bayrakları asıyorlardı. Özter, **Kıbrıs'ta...**, s.194.

⁴²⁰ Özter, **Kıbrıs'ta...**, s.184-192.

⁴²¹ TMT, 01 Ağustos 1972, s.11.

ardından Makarios Türk jetleri yarım saat içinde Ada'yı terk etmezse bütün Türkleri katledeceği tehdidinde bulunmuştur. Bu tehdide karşılık, BM subayları da Barış Gücü'nün derhal Ada'yı terk edeceği restini çekmiştir. Makarios BM'nin Ada'dan çekilmesinin Ada'yı Türklerin müdahalesine açık hale getireceğini fark ederek hücum emrini ertelemiştir.⁴²²

Erenköy'de BM'nin ateşkes çağrısı kabul edildiğinde, Rumların yarından fazlası asker olmak üzere 53 ölü ve 125 yaralıları vardır. Türklerin ise 7'si sivil olmak üzere 12 ölü, 4 kayıp, 18'i sivil olmak üzere 32 yaralıları vardır.⁴²³ Bombardıman esnasında bir de Türk uçağı düşmüştür.⁴²⁴ İşkence edilerek öldürülen⁴²⁵ Yüzbaşı Cengiz Topel' in naaşı 12 Ağustos'ta teslim alınarak Türkiye' ye nakledilmiştir.⁴²⁶ 1963–1964 baharı sırasında 364 Kıbrıslı Türk ve 174 Kıbrıslı Rum öldürülmüştür. 25000 kadar Türk, büyük bir güç dalgasıyla malını mülkünü geride bırakarak evlerini terk etmişlerdir. Bu toplamı Kıbrıslı Türklerin yalnız ve Rumlarla birlikte yaşadıkları 103 köyden 18667 kişi ve kısmen boşaltılan diğer köylerden kaçan binlerce Türk oluşturmaktadır.⁴²⁷

Bu savaş ve çatışmaların getirdiği felaketlerinin yanında Makarios rejimi Türkler'e Ada'da ekonomik ambargo uygulamış ve bu uygulama Erenköy muharebelerinden sonra şiddetlenerek silahlı operasyonların yerini almıştır. Bu uygulamanın arkasında yatan mantık ise, öncelikle askeri çatışma olmayan ekonomik zorlayıcı tedbirler Türkiye'nin Ada'ya müdahalesi için bir sebep teşkil edemeyecek olmasıdır.⁴²⁸

⁴²² Gibbons, *age.*, s.270; Oberling, *age.*, s.96-97.

⁴²³ Gibbons, *age.*, s.272.

⁴²⁴ Özter, *Kıbrıs'ta...*, s.192.

⁴²⁵ Rumlar pilot Yüzbaşının sol gözünü tahrip etmişler, adalelerini matkapla oymuşlar, edep yerlerini ezmişler, kafatasının sol tarafına beton çivisi çakmışlar, sol ayağını kırmışlar, boğazından göbeğine kadar göğsünü yarıp çuval diker gibi dikmişlerdir. Naşit, *Nişan...*, s.244.

⁴²⁶ Özter, *Kıbrıs'ta...*, s.217; Emircan, *age.*, s.105-107.

⁴²⁷ Oberling, *age.*, s.97, Sabahattin İsmail'e göre; toplam 500 Türk öldürülürken 198 Türk'te kaybolmuştur. 109 Türk köyünde 527 Türk evi tahrip edilmiş ve 2000 ev hasar görmüştür. 150 Türk köyünden toplam 30000 kişi ise göçmen durumuna düşmüştür. İsmail, *Kıbrıs...*, s. 177.

⁴²⁸ Oberling, *age.*, s.102; Erenköy çarpışmalarından sonra Alparslan Türkeş, Ada'ya gönderilmek üzere Türkiye'de gizlice 20000 kişilik bir milis gücünün eğitilmesini dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'e yaptığı bir görüşmede teklif ettiğini belirtmiştir. Alparslan Türkeş, *Dış Politikamız ve Kıbrıs*, 1979, Orkun Yayınevi, s.198.

Makarios yasak maddeler listesini uygulamaya devam etmekle beraber Türkiye'nin kararlı tutumu ile beraber, koalisyona dayanan İsmet İnönü hükümetlerinin yerine Ekim 1965te iktidara gelen Demirel'in büyük çoğunluğu elde etmesi gibi sebepler, Makarios ve Yunan hükümetini daha ihtiyatlı hareket etmeye itmiştir.⁴²⁹ Makarios aynı zamanda Türk bölgelerine uygulanan gıda ambargosunun TMT mensuplarını ve Türk halkını birbirine yaklaştıran bir unsur olduğunu fark ederek yavaş yavaş gevşetmiştir.⁴³⁰

Bu ekonomik ablukayı aşabilmek, zorunlu yasama ve yürütme görevlerini yerine getirmek maksadıyla Dr.Fazıl Küçük'ün başkanlığında Lefkoşa'da ki Kıbrıs Cumhuriyeti Temsilciler Meclisi üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri ile Anayasa Mahkemesi üyesi Necati Ertekün ve Hakim Mehmet Zeka Bey'in katılımıyla kurulan genel komite Aralık 1967'ye kadar görev yapmıştır. Aralık 1967'de Geçici Türk Yönetimi'nin ilan edilmesi ile Temsilciler Meclisi üyeleri ve Cemaat Meclisi üyeleri Türk Yönetim Meclisi olarak ilan edilmiştir. Başbakan ve yardımcısı hariç 11 bakandan oluşan Yürütme Kurulunda ise Dr.Küçük, Denktaş, üç Cumhuriyet milletvekili, Maliyeden tarafsız bir maliyeci ve Mücahit Teşkilatı'nı⁴³¹ kapsayacak şekilde organize edilerek görev yapmıştır.⁴³²

1964–1967 yılları arasında genellikle karşılıklı taciz, köylerden çıkan vatandaşların tarlalarında vurulması, vatandaşların kaçırılması gibi olaylarla geçmiştir. Kıbrıslı Rum köylülerin Kıbrıslı Türk komşularına karşı münferit terör eylemleri artırarak kışkırtmaya başlamaları üzerine, TMT aynı şekilde karşılık vermek zorunda kalmış ve böylece 1967 yılında 600'den fazla vuruşma olayı meydana gelmiştir.⁴³³

Bu dönemde Rumlar, yukarıda anlatılan sebeplerle toplu birliklerle taarruz ve kuşatma gibi yöntemleri tercih etmemiştir.

⁴²⁹ Armaoğlu, **age.**, s.794.

⁴³⁰ Oberling, **age.**, s.103.

⁴³¹ Ada'da TMT'nin yer üstündeki dönemine Mücahit Ordusu dönemi de denmektedir. Buradaki "Mücahit Teşkilatı" ile kastedilen kanımızca TMT'dir.

⁴³² İsmail, **age.**, s.115.

⁴³³ Oberling, **age.**, s.108.

Ada'dan Ocak 1966'da 512 ve Mayıs 1967'de 438'den fazla öğrencinin eğitimlerine devam etmek üzere Türkiye'ye gitmesi⁴³⁴ Rumların tekrar toplu harekete geçme konusunda isteklenmesine sebep olmuştur.

Grivas'ın komutasındaki 200'ü aşkın zırhlı araç,⁴³⁵ 15 Kasım 1967 tarihinde 2 pountluk 6 top, havan ve bazukalarla donatılmış olan Rum kuvvetlerinin Geçitkale ve Boğaziçi Türk köylerine hücumu ile başlayan çatışma 7 saat sürmüştür.⁴³⁶ 24'ü mücahit⁴³⁷ olmak üzere 27 Türk hayatını kaybetmiştir.⁴³⁸

Geçitkale- Boğaziçi köylerine yapılan saldırı karşısında Türkiye'nin tepkisi beklenenden daha sert olmuştur. 15 Kasım gecesi durum değerlendirmesi yapan Türk Hükümeti 16 Kasım'da TBMM'yi toplayarak, anayasanın savaş ilanı ve yurt dışına asker gönderilmesine dair maddesine dayanarak 435 üyeli meclisin 432'sinin desteği ile Ada'ya müdahale kararı almıştır. Türk hükümeti müdahaleden önce “Daha önce Ada'ya çıkmış bulunan 20000 Yunan askerinin Ada'dan çıkarılması, Grivas'ın Ada'yı terk etmesi, can ve mal kayıpları için tazminat verilmesi ve Türk bölgelerinin ihlal edilmemesi” dahil 13 maddelik bir nota yayınlamıştır.⁴³⁹

ABD'nin de araya girmesi ve Türkiye'nin kararlı tutumu karşısında Türkiye'nin isteklerini kabul ederek; Grivas, Ada'dan ayrılmış, Yunanistan Ada'ya gizlice soktuğu 12000 askerini geri çekmiş, sürgündeki Denктаş'ın Ada'ya dönmesine izin verilmiş, işgal edilen köyler boşaltılmış, esirler serbest bırakılarak Türk bölgelerine uygulanan kuşatmalar gevşetilmiştir.⁴⁴⁰

21 Aralık 1963'te başlayan olaylar Geçitkale ve Boğaziçi köylerine yapılan saldırıya verilen sert tepki Rum saldırılarını durdurmuştur. 1964-1968 döneminin Türk toplumuna kaybettirdiklerinin bilançosuna bakılırsa; 1210 kişi hayatını kaybetmiş (nüfusun % 1'i); 2500 kişi yaralanmış (nüfusun %2'si); 1050 kişi

⁴³⁴ Oberling, *age.*, s.108.

⁴³⁵ Emircan, *age.*, s. 161.

⁴³⁶ Oberling, *age.*, s.102.

⁴³⁷ Emircan, *age.*, s.163.

⁴³⁸ Oberling, *age.*, s. 112.

⁴³⁹ Armaoğlu, *age.*, s.798-799; Özmen, *age.*, s.273-275.

⁴⁴⁰ İsmail, **150 Soruda...**, s.114.

kaybolmuş (nüfusun yaklaşık %0.8'i); 27000 kişi göçmen durumuna düşmüş (nüfusun %30'u); 103 köy yakılmıştır (köylerin yaklaşık %50'si).⁴⁴¹ Yani yaklaşık olarak nüfusun yarısından fazlası olaylardan direkt olarak etkilenmiş ve Türk toplumu büyük bir yıkım yaşamıştır.

4.8. Diğer Faaliyetler

TMT'nin yer altında olduğu dönemde teşkilatına aldığı şahıslara bakılırsa şehir merkezlerinde yeni oluşmakta olan ulusal burjuvazi yani okumuş, devlet yönetiminde söz sahibi olabilecek siyasetle ilgilenen kişiler olup, neredeyse memur olan tüm Türkler (polis, asker dahil) TMT mensubudur. Köylerde ise liderlikler köy öğretmenlerine teslim edilmiştir. Bu ise TMT yer üstüne çıktığında şu sonucu oluşturmuştur: "TMT devlet bütünleşmesi"⁴⁴²

Devletin en önemli organlarından biri olan emniyet ve silahlı kuvvetler (mücahitler ordusu)⁴⁴³ TMT' nin elindeydi. Askeri birliklerin yanında asayiş sağlamak için eski polislerden bir polis teşkilatı kuruldu⁴⁴⁴ ve bu teşkilat asayiş işleri ile ilgili faaliyetlerini sürdürdü.

Sağlık sektöründe de durum çok farklı değildir. Doktorların çoğu daha önceden TMT' ye alınmıştı. 1963'de çatışmaların başlamasıyla bütün hastaneler Rumların elinde kalmıştır. Bu durumda Türkler özel muayenehaneleri ve klinikleri hastane gibi kullanmaya başlamış⁴⁴⁵ ve devamında bu hastaneler de TMT' ye bağlı olarak faaliyet göstermişlerdir.

⁴⁴¹ Emircan, **age.**, s. 163; Türk mücahitler Derneği'nin 2002 yılında hazırladığı konferans notları. Sadece Baf Sancağı bölgesinde ise rakamlar şöyledir: 22'si mücahit olmak üzere (4'ü kaza ve eğitimlerde hayatını kaybetmiştir.) 57 Türk hayatını kaybetmiş, 26 kayıp şahıs; 32 yerleşim biriminden 3670 kişi göçmen durumuna düşmüştür.. 18 kişi ise tesanür ederek Rum olmuşlardır. Özad; **age.**, s.67-103.

⁴⁴² Vural Türkmen, Diñer Raif ile yapılan mülakatlar.

⁴⁴³ M.Salih Emircan 1963 sonrası döneme direk TMT dönemi değil mücahitler ordusu dönemi demiştir ve bu söylem yer üstü dönemle ilgili halk arasında yaygın kabul görmüş bir söylemdir.

⁴⁴⁴ Diñer Raif ile yapılan mülakat; Oberling, **age.**, s. 92.

⁴⁴⁵ Gibbons, **age.**, s.137.

Bu hemşire ve doktorlar sağlık personeli olmayan Türk bölgelerine giderek gönüllü olarak görev yapmışlardır.⁴⁴⁶

Eğitim ise baştan itibaren TMT'nin en büyük personel kaynaklarından biridir. Bunu ise TMT mensubu öğretmenler sağlamıştır. Öğretmenler okullarında tespit ettikleri başarılı olan, milliyetçi, güvenilir öğrencileri seçerek teşkilata alınmasını sağlamıştır. Bu sayede Türk liseleri TMT'nin yetişen yeni nesildeki nüvesini oluşturmuştur.⁴⁴⁷

Köylerde ise genellikle TMT liderliği öğretmenlere verilmiştir⁴⁴⁸ ve bu sayede öğretmenler köylerin ve köylülerin lideri durumuna gelmiş, hem askeri eğitim yaptırmış, hem TMT'nin yapılanmasını sağlamış, hem de gençlerin eğitimini takip etmişlerdir.

Bu mücadele yıllarında bütün zorluklara karşı eğitime ara verilmeden devam edilmiştir. Öğrencilere günde iki saat gündüz, iki saat gece olmak üzere nöbet yazılmış bunun karşılığında derslerine devamı istenmiş ve bu mücahit komutanlar tarafından takip edilmiştir.⁴⁴⁹

Bu dönemde TMT sivil yargıya karışmamıştır. Adli olayların yargılanması sivil yargıçlar tarafından yapılmıştır. Fakat mücahitlerin cezalandırılması 1967'lere kadar tamamen Sancaktarların emirlerine göre yapılmıştır. 1967'lerde her Sancakta bir askeri mahkeme kurulmuş bu mahkemenin iki üyesi Kıbrıslı Türklerden seçilmiştir, diğer üyesi Sancaktardır. Herkesin eşit oyu vardır. Mücahitlerin yargılanmaları ve cezalandırılmaları bu bir nevi askeri mahkeme diyebileceğimiz

⁴⁴⁶ Gibbon, **age.**, s.260-262. 1964'de Erenköy'de gönüllü olarak çalışan bir doktor olan Selma Fehim buradaki mücahitlerin durumunu şöyle anlatıyor: "Bizde her şey eksikti. İlaç, yatak, battaniye, giyim eşyası akla gelen her şey. Kızılay yardımlarının bile köye girmesi engelleniyordu. Mücahitler kamışlardan çatal, BM askerlerinin attığı konserve kutularından tabak olarak yararlanıyordu. Gibbons, **age.**, s.261.

⁴⁴⁷ Vural Türkmen, Dinçer Raif ile yapılan mülakatlar.

⁴⁴⁸ Salih Avcı ile yapılan mülakat.

⁴⁴⁹ Vural Türkmen ve Dinçer Raif ile yapılan mülakatlar.

mahkemelerce yapılmıştır.⁴⁵⁰ Aynı zamanda Türk toplumu aleyhine faaliyet gösterdiği düşünülen kişiler zaman zaman ikaz edilmiştir.⁴⁵¹

Önceleri hiç maaş verilemeyen mücahitlere, daha sonra herkese aynı miktarda olmak üzere maaş verilmeye başlanmıştır. Bu dönemlerde Türk halkı tamamen Türk Kızılay'ının gönderdiği erzak yardımları sayesinde ayakta durmuştur. Bu gelen erzak yardımlarının dağıtımını da mücahitler tarafından yapılmaktaydı.⁴⁵² Oberling'e göre; bu gıda ambargosu Türk halkını ve mücahitleri birbirine daha da sıkı kaynaştırdığını gören Makarios yavaş yavaş gıda ambargosunu kaldırmıştır.⁴⁵³

Bu dönemde Bayrak Radyosu⁴⁵⁴, Canbulat Radyosu⁴⁵⁵ Limasol Sancak Radyosu⁴⁵⁶ gibi radyolar... Sancakta Sancakların kendi imkanları ile kurularak faaliyete geçmiştir. Bu radyoların genel yayın ilkesi kanımızca halka Türkiye radyoları, yabancı (özellikle İngiliz BBC) radyolar, Rum radyosu, gibi radyolardan derlenen haberleri sunmak, halkın moralini yüksek tutmak, siyasi gelişmeleri (Türkiye ve Ada'dakiler öncelikli), askeri gelişmeleri halka duyurmak ve onları bilinçlendirmek olarak sayılabilir.⁴⁵⁷ Aynı zamanda kısa dönemlerle sancaklarda çeşitli mecmualar çıkmıştır. Fakat maddi zorluklar nedeniyle genellikle baskılarına devam edilememiştir.⁴⁵⁸

⁴⁵⁰ Dinçer Raif ile yapılan mülakat.

⁴⁵¹ Mağosa'da mülakat yaptığım Dinçer Raif ile Ali Yakupoğlu beyler bölgelerinde üzücü bir olay yaşanmadığını, Lefkoşa'da görüştüğüm Vural Türkmen ise bir olay haricinde üzücü bir olay yaşanmadığını belirtmiştir.

⁴⁵² Özter, **Kıbrıs'ta** ..., s.123,129,131,133.

⁴⁵³ Oberling, **age.**, s.103.

⁴⁵⁴ Metin Aybar ile yapılan mülakat; TMT, 01 Ağustos 1972, s.15; Tremeşeli, **age.**, s.309-311.

⁴⁵⁵ Dinçer Raif ile yapılan mülakat; Canbulat radyosu 10 Şubat 1964'de yayına başlamıştır. Özter, **Kıbrıs'ta**..., s.57,137-141

⁴⁵⁶ Naşit, **Nişan**...; s.133-136, 105 (Sancaktarın emriyle faaliyete geçiyor.

⁴⁵⁷ Dinçer Raif ile yapılan mülakat; TMT, 01 Ağustos 1972, s.15.

⁴⁵⁸ Dinçer Raif bey Magosa'da **Kirpi Mecmuası**'nın çıktığını fakat bir süre sonra maddi problemler yüzünden yayınlanamadığını belirtmiştir., Limasol Sancağında **Limasol'un Sesi Mecmuası** 15 Şubat 1965- 14 Şubat 1966 arasında yayın yapmıştır. Naşit **Nişan**..., s.137-141.

Bu dönemde yine kanaatimizce yer altı teşkilatından yer üstüne çıkılarak bir milis kuvvet oluşmuş, bu ise daha sonra düzenli bir orduya geçiş dönemi yaşamış bu süreçte ise şunlar yapılmıştır:

Daha önce anlattığımız üzere; teşkilatlanma ve kuruluş yapısı değişerek Manga, Takım, Bölük, Tabur yapılanmasına geçilmiştir ve askeri mahkemeler kurulmuştur. Eğitimlerde yönergeler kullanılmaya başlanmıştır. Fakat kanaatimizce mücadelede hem halkın direncini yükselten, hem de şeklen bir ordu görüntüsü alınmasını sağlayan şey farklıdır. Bu saydıklarımın hepsi sivil kıyafetlerle yapılırsa halk halen bir ordusu olduğunu düşünmez. Bunu aşmak için öncelikle mücahitlere üniforma hazırlanması gerekliydi. Ada'da bunun için çalışmalar başlamıştır. Sancaklar kendi içlerinde bir düzen getirmeye çalışarak üniforma hazırlamışlardır.

Dönem içinde kumaş temin etmenin de zorlukları dolayısıyla Lefkoşa'da önce her birlik kendi içinde tek renk gömlek giymeye başladı ardından temin edilen gri öğrenci pantolonlarının kumaşından tek tip pantolon, ardından bunlara uygun olarak gömlek ve şapkalar dikilmiştir. Daha sonra Kore Harbine giden birliklerin resimlerinden esinlenilerek kollara Türk bayrağı amblemi yapıştırılmıştır.⁴⁵⁹

Aynı dönemlerde 30 Ağustos 1964'te ise Magosa'da ayrı bir heyecan yaşanmaktadır. Bir terziye tek tip olarak diktirilmiş gri renkli kıyafetleriyle 40 kişilik özel olarak seçilen bir grup 30 Ağustos törenlerinde silahlarıyla tören geçişi yapmıştır.⁴⁶⁰

Silahlı olarak yapılan bu tören geçişleri⁴⁶¹ ilerleyen dönemde Ada'nın her tarafında, resmi bayramlarda ve her hafta bayrak törenlerinde yapılacaktır.⁴⁶² Ada'daki Türk halkının en büyük moral kaynaklarından biri olacaktır. Kıyafetlerde yaşanan dönüşüm TMT' nin bir milis kuvvetinden resmi ve düzenli orduya doğru yaşadığı dönüşümün, gerek Türk halkına, gerek Rumlara, gerekse Dünya'ya karşı, göstergesi olmuştur.

⁴⁵⁹ Metin Aybar ile yapılan mülakat.

⁴⁶⁰ Dinçer Raif ile yapılan mülakat.

⁴⁶¹ Dinçer Raif ile yapılan mülakat.

⁴⁶² Metin Aybar ile yapılan mülakat.

4.9. 1974 Barış Harekatı ve Türk Mukavemet Teşkilatı

Grivas'ın 1971'de tekrar Ada'ya çıkarak EOKA-B'yi kurması ve Makarios'u Enosis'in önündeki engel olarak görmesi Rumlar arasında iktidar mücadelesi başlatacaktır. Bu mücadele gittikçe artacak Makarios'un Yunanistan'da ki Cunta Yönetimi ile arası gittikçe açılacak ve Rum kuvvetleri ikiye bölünecektir. Makarios'u destekleyen Polis teşkilatı ve Yunanistan tarafından desteklenen EOKA-B ile RMMO Makarios tarafından bu gelişmeler sonrasında 10000 kişilik RMMO 5000 kişiye düşürülmesi ve polis teşkilatının kuvvetlendirilmesi kararı alınmıştır. Makarios 02 Temmuz 1974'de Yunan Cumhurbaşkanı Gizikis'e yazdığı ve basına da verdiği mektupta EOKA-B terör örgütünün Yunanistan tarafından desteklendiğini ve yönetildiğini ve RMMO'da görev yapan Yunan subaylarının Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yıkmaya çalıştığını iddia ederek geri çekilmelerini istemiştir.⁴⁶³

Ada'da, Nikos Samson liderliğinde EOKA-B ve RMMO tarafından 15 Temmuz 1974 tarihinde darbe yapılarak Makarios devrilmiş ve Kıbrıs Elen Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Ada'ya bu açık müdahale karşısında Türkiye İngiltere ile beraber Ada'ya müdahale etmek istemiş fakat İngiltere'nin kabul etmemesiyle 20 Temmuz'da tek başına müdahaleyi gerçekleştirmiştir.⁴⁶⁴

20 Temmuz 1974 günü saat 04.40'da önce üç, sonra iki muhribin daha Girne sahili açıklarında görünmesi ve saat 04.50'de Girne üzerinde beliren iki Türk jetinin bölgedeki Rum birliklerinin karargâhına muhriplerin iştirakiyle sadece makineli tüfek atışı yapmasıyla başlamıştır.⁴⁶⁵

⁴⁶³ Özmen, age., s.278-288.

⁴⁶⁴ Kıbrıs'ta gerçekleşen 15 Temmuz Darbesi ve 20 Temmuz 1974 tarihinde başlayan Kıbrıs Barış Harekatı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Cumhuriyet Evcil, **Yavru Vatan Kıbrıs'ta Zaferin Hikayesi**, Ankara, 1999, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları; Turan Erdem, **Kıbrıs Barış Harekatında 3 ncü Paraşüt Taburu**, Ankara, 1999, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları; Sabahattin İsmail, **Kıbrıs Barış Harekatı**, İstanbul, 1988, Zafer Matbaası; Kemal Tekakpınar, **Kıbrıs'ta 15 Temmuz Darbesinin Sebepleri**, Ankara, 1978, Türk Tarih Kurumu; H.Fikret Alaysa, **Kıbrıs Türk Barış Harekatı**, Ankara, 1983, Türk Tarih Kurumu; Erdiñç Ural, **Kıbrıs Barış Harekatında Jandarma Birlikleri**, Ankara, 2004, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi; Mustafa Tarakçı, **Askeri Açından 1974 Kıbrıs Harekatı**, Ankara, 1998, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

⁴⁶⁵ **Geçmişten Geleceğe Kıbrıs**, Ankara, 2000, Eğitim Doktrin Komutanlığı Yayınları, s.16.

TMT bu esnada 17151 mücahitten⁴⁶⁶ oluşmaktadır. Teşkilatlanması ise 10 Sancaktarlık altında, 20 Tabur, 19 Bağımsız Bölük, 4 Destek Bölüğü, 9 Karargâh Bölüğü, 1 Muhafız Bölüğü, 122 Bağımsız Takımdan teşkil edilmiştir.⁴⁶⁷ Dolayısıyla Ada'nın her bölgesine yayılmış 17000 kişilik bir milis kuvvetinin, Ada sathında kullanılması çıkarma yapan birliklere büyük avantajlar sağlamıştır.

Çıkarma harekâtı planlanırken TMT' ye görev olarak Ada çapında başlatacağı direniş ile Rum birliklerini bölgelerinde tespit etmek ve Hava Kuvvetlerinin de Yardımı ile Rumların Lefkoşa, Girne bölgelerini takviye etmelerini önlemek verilmiştir.⁴⁶⁸ KTKA ile Boğaz Sancağına ise; inme ve atma bölgelerini işaretleyerek emniyetinin alınması görevi verilmiştir.⁴⁶⁹

Harekâtın başlamasıyla TMT Ada sathına dağılmış, 126 noktada direniş geçerek, Rum askeri trafiğini ve Rum katliam girişimlerini engellemeye çalışmıştır.⁴⁷⁰ Bu ise Rum ve Yunan Kuvvetlerini ikiye bölmüştür. Birinci bölüm, çok büyük ithal bir silah stokuna da sahip olan RMMO ve Yunan askerleridir ve çıkarma Kuvvetlerine doğru yönelmişlerdir. İkinci bölüm ise, Türkleri imha programını uygulamaya teşebbüs eden RMMO ile EOKA-B karışımı ve silahlı Rum sivillerdir.⁴⁷¹

Çıkarma birlikleri ile birleşecek olan Lefkoşa ve Boğazdaki mücahitlere önemli görevler düşmüştür. Bozdağ bölgesindeki uçaksavarlardan biri mücahitlerin havan atışıyla susturulmuş, Zeytinlik (Templas) Türk köyüne gönderilen takviye ile 5 Rum tankının köyde girişeceği bir katliam engellenmiştir.

Türk hava indirme birliklerine akşam taarruz etmeyi planlayan bir Rum komando taburu (700 mevcutlu) akşam Boğaz bölgesindeki Doğruyol Karakolu

⁴⁶⁶ Geçmişten Geleceğe Kıbrıs'ta bu rakam 7500-8000 kadar olarak verilmektedir. Kanımızca bu sayı Türk bölgesinde kalıp harekâta destek verebilen mücahitlerin sayısı olabilir.

⁴⁶⁷ Emircan, **age.**, s. 59.

⁴⁶⁸ **Geçmişten...**, s.14-15.

⁴⁶⁹ Yirmibeşoğlu, **age.**, Cilt 2, s.99.

⁴⁷⁰ Emircan, **age.**, s. 59.

⁴⁷¹ Gibbons, **age.**, s.363.

istikametinde taarruz ederek burada bulunan mücahitlerin 29'unu⁴⁷² öldürerek bu mevki ele geçirmiştir. Ancak karakol bölgesi bir komando taburunun karşı taarruzu ile geri alınmıştır.⁴⁷³

Akşam Boğaz bölgesinde ellerindeki zırhlı vasıtaları ve tankları da kullanarak taarruza geçen ve sayıları tahminen 8000 kişi kadar olan Rum ve Yunan Kuvvetine karşı; 2000 kişilik Komando Birliği, 2000 kişilik Hava İndirme Tugayı, 650 kişilik Türk Alayı ve yaklaşık 2000 mücahit çok çetin bir mücadeleye girişmişlerdir. Hava karardığı için bu bölgeye silah takviyesi ve hava desteği imkânı kalmamıştır. Gece boyu süren çarpışmalar sonucunda Türk birlikleri yerlerini muhafaza etmeyi başarmışlardır.⁴⁷⁴

20 Temmuz günü Serdarlı' daki mücahitlere Lefkoşa'ya gitmekte olan Rum destek gücünün geçmesinin engellenmesi görevi verilmiştir. Serdarlı' da anayola barikat kurulmuş ve kurulan bu barikatu 17 mücahit savunmuştur. 28 kamyondan oluşan Rum destek grubu bölgeden geçmek isteyince çıkan çatışmada 3 mücahit hayatını kaybederken birçoğu yaralanmıştır. Rumlar kurulan barikatu geçemedi, fakat desteğe gidemeyen bu kuvvetler bölgedeki Türk köylerine saldırımayı tercih ettiler.⁴⁷⁵

Harekâtın birinci günü mücahitlerin direnek noktalarından başlıcalarından olan Serdarlı, Magosa, Limasol, Larnaka, Erenköy ve Baf'ta Rumların kısıncı gittikçe daralıyordu. Bu kantonları koruyan mücahitlerin ellerindeki silahlar etki gücü düşük olan hafif silahlardı. Bölgelerin dayanmasına olanak yoktu. Zaman geçtikçe çarpışmalar daha da geliyor ve mücahitler biraz daha sıkıştıyordu. Her yandan havan ve uçaksavar mermileri yağıyordu.⁴⁷⁶ Bu silahlara mücahitler hafif silahlarıyla karşılık verdikçe zayıf artmaktaydı.⁴⁷⁷

⁴⁷² Geçmişten..., s. 18; Mütercimlere göre bu rakam 40'tır. Erol Mütercimler, **Satılık Ada Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Bilinmeyen Yönleri**, İstanbul, 2003, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, s.172.

⁴⁷³ Mütercimler, **age.**, s.272, **Geçmişten...**, s.18.

⁴⁷⁴ Mütercimler, **age.**, s.270,277; Gibbons, **age.**, s.362; Birand'a göre bölgedeki mücahit sayısı 1000 kadardır. Mehmet Ali Birand, **30 Sıcak Gün**, İstanbul, 1990, Milliyet Yayınları, s.158,162.

⁴⁷⁵ Gibbons, **age.**, s.364.

⁴⁷⁶ Yaptığım mülakatlar esnasında mücahitler Rumlarda MKE yapısı mühimmat olduğunu, bir çok yerde Rumlardan ele geçirilen silah ve mühimmat kullanılarak ikmalin sağlandığını, Rumlar'da

Limasol Sancağı, 20 Temmuz 1974 günü öğleden sonra düşman baskısına daha fazla dayanamayarak, eldeki mühimmatın da bitmesiyle düşmüş⁴⁷⁸ ilkgün geri kalan diğer Sancak bölgeleri savunmalarına inatla devam etmiştir.

21 Temmuz sabahı ise Baf' a ateşkes antlaşması imzalanmış ve Baf Sancağı⁴⁷⁹ ve Larnaka Sancakları da düşmüştü.⁴⁸⁰ Bu Sancakların ardından Lefke Sancağı düşecekti⁴⁸¹ ve bundan sonra diğer Sancaklardan düşen olmamıştır.

Bunlar haricinde Magosa Sancağında Surlar dışında yaşayan Türklerin bir bölümü yürüyerek, bir bölümü ise daha önce Türk mahallesinde ki bir evin bahçesinden surlara kadar kazılan bir Tünel aracılığı ile mücahitler tarafından surlar içerisine alınmış ve surlar içerisinde savunmaya devam edilmiştir.⁴⁸²

Mücahitler Barış Harekâtında yukarıda sayılan görevler hariç şu görevlerde de bulunmuştur:

Ada sathında Rum birliklerini kendilerine angaje etmişler, istihbarat sağlamışlar, çıkarma ve indirme bölgelerinin emniyetini almışlar,⁴⁸³ hava indirme birlikleri ile birleşen mücahitler taarruza katılmışlar; bu esnada Türk birliklerine kılavuzluk yapmışlar,⁴⁸⁴ Hava Kuvvetlerine de Rumların yer hedeflerini koordinatlarını vermişlerdir. Özellikle birinci harekât esnasında muhaberenin

bitmek bilmeyen bir mühimmat bulunduğunu belirtmişlerdir. Vural Türkmen ve Metin Aybar ile yapılan mülakatlar.

⁴⁷⁷ Mütercimler, **age.**, s.269-272; Birand bu konuda mücahitlerin verdiği zaiyat rakamının açıklanmadığını fakat bu sayının iki bine yaklaştığını ve bunun büyük bir çoğunluğunun ilk iki gün de verildiğini belirtmektedir. Birand, **age.**, s.159-163.

⁴⁷⁸ Naşit, **Nişan...**, s.178,190,194; **Geçmişten...**, s.18.

⁴⁷⁹ 20-21 Temmuz 1974'te Baf'taki çatışmalarda 23 mücahit hayatını kaybetmiştir. Özad, **age.**, s.20-21; Baf'ta 5 köy (Aydoğan, Yayla, Dağaşan, Karaağaç, Bağrıkkara) Denктаş-Klerides arasındaki III Viyana Nüfus mübadelesi gereğince Türk kesimine geçtikleri güne kadar Rumlar tarafından işgal edilememiştir. Özad, **age.**, s.320.

⁴⁸⁰ Özad, **age.**, s.113,117; Naşit, **Nişan...**, s.178.

⁴⁸¹ **Geçmişten...**, s.19; Naşit, **Nişan...**, s.178.

⁴⁸² **Geçmişten...**, s.18; Gibbons, **age.**, 370-371; Ali Eyüpoğlu, Raif Dinçer ve Ahmet Sevinç ile yapılan mülakatlar.

⁴⁸³ Yirmibeşoğlu, **age.**, Cilt 2, s.99.

⁴⁸⁴ Bu esnada özellikle birinci hareketin ardından bazı köyler ateşkes hattının ilerisinde olmasına rağmen "1-2 km ileride ki köy bizim köydür. Orayı da kurtaralım." gibi ricalarla bir çok Türk köyü kurtarılmıştır. Vural Türkmen'le yapılan mülakat.

sağlanamadığı noktalarda TMT'nin telsizleri kullanılmıştır.⁴⁸⁵ Türk askerinin su, yemek ve tuz ihtiyacının güvenli yollarla ikmali sağlamışlardır.⁴⁸⁶

70 mücahidin hayatını kaybettiği⁴⁸⁷ Barış Harekâtından sonra 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur. Bunu müteakip 01 Ağustos 1976 tarihinde TMT lağvedilerek Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'na dönüştürülmüştür.⁴⁸⁸

⁴⁸⁵ Vural Türkmen ile yapılan mülakat.

⁴⁸⁶ **Geçmişten...**, s.26; Yirmibeşoğlu, **age.**, Cilt 2, s.99.

⁴⁸⁷ Emircan, **age.**, s.61.

⁴⁸⁸ Emircan, **age.**, s.90.

SONUÇ

Akdeniz'in en büyük adalarından biri olan Kıbrıs, Doğu Akdeniz'e hakim konumuyla Akdeniz'de ve Orta Doğu'da egemen olmak isteyen devletlerin hedefinde bulunmuş ve Ada'ya hakim olan devletler burayı önemli bir lojistik üs ve büyük bir uçak gemisi gibi kullanmışlardır.

Ada Türklerle; Osmanlı İmparatorluğunun Ada'yı 1571 yılında topraklarına katmasıyla tanışmıştır. Bu tarihten sonra Ada'ya yerleşen Türkler Ada'yı vatan edinmişlerdir.

Batıda milliyetçilik akımlarının gelişmesine paralel olarak Yunan milliyetçiliği de gelişmiştir. Yunanistan kurulduktan sonra Yunanlıların "Megali İdea" çerçevesindeki en önemli hedeflerinden birisi de Kıbrıs ile Enosis'in gerçekleştirilmesi olmuştur. Enosis'i gerçekleştirmek isteyen Yunan milliyetçiliği ve Rum Ortodoks Kilisesi özellikle Ada'nın İngiliz hâkimiyetine girmesinden sonra hedefine ulaşmak için her yolu meşru saymış, çeşitli tedhiş hareketlerine ve teröre başvurmuştur.

Ada'yı vatan edinen Türkler, Enosis yolunda yapılan çalışmalar başladığı andan itibaren bu hareketin karşısında olmuş, önce siyasi olarak, sonra silahlı olarak bu hareket karşı teşkilatlanmaya başlamıştır. Bu konuda kurulan silahlı teşkilatlar içinde Türkiye'nin de desteğinin alınmasıyla en önemli teşkilat TMT olmuştur. Ada'daki EOKA terörü ve Rum tedhiş hareketleri karşısında Kıbrıs Türklerini koruyacak, Türkiye ve Kıbrıs'taki siyasi liderlerle paralel olarak çalışacak silahlı güç boşluğu TMT ile doldurulmuştur.

İlk önce 1957 yılında pasif bir direniş örgütü olarak Denктаş, Nalbantoğlu ve Tanrı Sevdi tarafından kurulan TMT 1958 yılı içinde Türkiye'nin desteğini almıştır. Türkiye'deki siyasi iktidarın izin vermesiyle Özel Harp Dairesi gerekli hazırlıkları yaparak 01 Ağustos 1958'de TMT'nin ilk Bayraktar'ı olan Yb. Rıza Vuruşkan'ın

Ada'ya ayak basmasıyla beraber silahlı bir Mukavemet Teşkilatı olma yolunda yapılanması başlamış ve bu tarih TMT' nin kuruluş tarihi olarak kabul edilmiştir.

Bu tarihten sonra 1963 yılına kadar TMT kuruluş, eğitim, silahlanma, istihbarat gibi faaliyetlerini yürütmüş, aynı zamanda Türk halkını bilinçlendirmek için Türk'ten Türk'e, Vatandaş Türkçe konuş gibi kampanyalar yapmıştır. Bu süreyi yer altında geçiren teşkilat kuvvetini gerek İngilizlere gerek Rumlara hissettirmeyerek yer üstüne çıkacağı günü beklemiştir.

1958–1960 yıllarını TMT'nin gelişme ve büyüme ve gelişme yılları olarak değerlendirebiliriz. Bu dönemde Türkiye'den teşkilatı kurmakla görevlendirilen subaylar Ada'ya gelmiş, güvenilir ve milliyetçi gençler TMT'ye alınarak bir bölümü Türkiye'ye eğitime gönderilmiş, Ada'ya Arı Ekibi ve Elmas Gemisi aracılığıyla bol miktarda silah ve mühimmat çıkarılmıştır. 27 Mayıs 1960 ihtilali sonrasında faaliyetleri yavaşlayan TMT 1963 yılında tekrar canlanmaya başladığında ise 1963 yılının sonları gelmiştir.

1963 yılının 21 Aralığı'na gelindiğinde ise, Türklerin 11 yıl sürecek olan mücadele dönemi başlayacaktır. Lefkoşa'da başlayan olaylar kısa sürede Ada sathına yayılacaktır. 23 Aralık'ta dönemin Bayraktarı Kenan Coygun tarafından Çanaklardaki silahların çıkartılarak TMT' nin Ada'daki Türk varlığını savunmak üzere yer altından yer üstüne çıkma emri verilecektir.

11 yıl boyunca Mücahitler hayatları pahasına Ada Türklerini savunmuş bir çoğu bu uğurda hayatını kaybetmiş, bir çoğu ise yaralanmıştır.

Mücadele döneminde TMT ve Türk halkı bütünleşmiş, eli silah tutan erkeklerin büyük bir bölümü mücahit olmuş, bayanlar ve yaşlılar ise; telsiz, santral operatörlüğünden aşçılığa, terziliğe kadar birçok görevi üstlenmişlerdir.

Aynı zamanda bu dönem devlet TMT bütünleşmesini de getirmiştir. Eğitimden sağlığa, Kızılay yardımlarının dağıtılmasından, emniyet ve asayiş hizmetlerine kadar her türlü hizmet TMT ve mücahitleri tarafından yürütülmüştür.

Bu ise, biraz önce bahsi geçen halk-TMT bütünleşmesini pekiştiren bir unsur olmuştur.

Bu yıllar TMT' nin silahlı bir gerilla/milis kuvvetinden, bağımsız bir devletin en önemli parçalarından birisi olan düzenli bir orduya dönüşüm yılları olarak gelişmiştir. Teşkilatlanma değişmiş, üniforma giyilmiş, emir komuta zinciri gelişmiş, eğitimlerde talimnameler kullanılmaya başlanmıştır.

1974 Barış Harekâtında Türk Silahlı Kuvvetlerinin Ada'ya çıkan birliklerine yardımcı olan bir milis kuvveti olarak görev yapan TMT Kıbrıs Barış Harekâtının başarıya ulaşması ve Ada'nın iki toplumlu olarak Kuzey ve Güney Kıbrıs halinde bölünmesiyle beraber Türkler üzerindeki Rum tehdidi TSK' nın da Ada'da bulunmasının etkisiyle ortadan kalkmıştır.

TMT görevde bulunduğu süre içerisinde Türkiye'den Ada'ya giden gönüllü TSK mensubu subaylarla yönetilmiş ve Türkiye'nin uluslararası politikalarına uygun olarak "Türk Özel Harp Dairesi"nden aldığı talimatlara göre görevini icra etmiştir.

Bu şekilde yapılandırılan teşkilatların başarılı olmasında üç hususun sağlanması şarttır. Hayalci olmayan bir gaye ki bu Ada'da ki Türk varlığının korunması için Türk toplumunun can ve mal güvenliği ile namusunun korunmasıdır. İkincisi halk desteğinin sağlanabilmesidir ki Ada'da Türk halkı ile TMT bütünleşmiştir, her vatandaş bu ölüm kalım mücadelesinde elini taşın altına koymuştur. Son olarak Hami'nin maddi manevi desteğini esirgememesidir. Türkiye bunu ihtiyaç duyulduğunda yapılan askeri ve siyasi müdahaleler ve askeri-ekonomik yardımlarla yerine getirmiştir.

Yukarıda saydığımız unsurların üçüne de sahip olan, hedeflerine başarıyla ulaşan teşkilat; 1976 yılında "Kıbrıs Türk Federe Devleti"nin kurulmasıyla birlikte Kıbrıs Türklerinin ordusu olan "Kıbrıs Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı"na dönüşerek kendisine verilen tarihi misyonu tamamlamış ve tarih sahnesindeki yerini almıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Kitaplar

Akkurt, Aydın, **Türk Mukavemet Teşkilatı**, Bayrak Matbaacılık, İstanbul,1999

Alaysa, H.Fikret, **Tarihi Perspektiften Kıbrıs Meselesi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1992

Alaysa, H.Fikret, **Tarihte Kıbrıs**, Kıbrıs Türk Kültürü Derneği yayını, Lefkoşa, 1988

Alaysa, H.Fikret, **Kıbrıs Türk Barış Harekatı**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1983

Albayrak, Mustafa, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1945-1960)**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004

Armaoğlu, Fahir, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Cilt I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1991

Bayülken Haluk, **Cyprus Question And The United Nations**, MSB yayınları, Ankara, 1983

Birand, Mehmet Ali, **30 Sıcak Gün**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1990

Cam, Öndal, **Anadolu Kokan Kıbrıs**, Ankara Yayınevi, Ankara, 1966

Colgc, Richard, **Modern Yunanistan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997

Çay, Abdulhaluk, **Kıbrıs'ta Kanlı Noel 1963**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1989

Demokrat Parti Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, X, Cilt: 173

Denktaş, Rauf R., **Karkot Deresi Anılar**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005

Denktaş, Rauf R., **The Cyprus Triangle**, Lefkoşa, 1982

Druşotis, Makrios, **Karanlık Yön EOKA**, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa, 2007,

Egeli, Sabahattin, **1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Nasıl Yıkıldı**, İstanbul, 1991

Emircan, Mehmet Salih, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Tören, Bayram ve Anma Günleri**, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını, Lefkoşa

Erdem, Turan, **Kıbrıs Barış Harekatında 3 ncü Paraşüt Taburu**, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999

Evcil, Cumhur, **Yavru Vatan Kıbrıs'ta Zaferin Hikayesi**, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999

Foley, Charles, **Guerrilla Warfare and EOKA Struggle**; General Grivas, Longman, Londra, 1964

Gazioğlu, Ahmet, **İngiliz Yönetinde Kıbrıs II (Enosis Çemberinde Türkler)**, Kıbrıs Araştırmaları ve Yayın Merkezi, İstanbul, 1996

Gazioğlu, Ahmet, **Kıbrıs Tarihi, İngiliz Dönemi, 1870-1960**, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa, 1998

Gibbons, Harry Scott, **Kıbrıs'ta Soykırım**, Near East Publishing, Lefkoşa, 2003

Gönlübol, Mehmet - Sar, Cem (ve arkadaşları), **Olaylarla Türk Dış Politikası**, 3. Baskı, Sevinç Matbaası, 1974

Güler, Ali, **Yakın Tarihimize Pontus Meselesi ve Rum-Yunan Terör Örgütleri**, Rizeliler Kültür ve Dayanışma Derneği

Gürel, Şükrü, **Kıbrıs Tarihi**, İstanbul, 1984

Gürel, Şükrü S., **Kıbrıs Tarihi (1878-1960) I**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1995

- Gürkan, Haşmet, **Tarih İçinde Kıbrıs**, Galeri Kültür yayınları, Lefkoşa, 2000
- Gürsoy, Cevat R., **Kıbrıs'ın Coğrafi Durumu**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1964
- Gürsoy, Cevat, İncalcık, Halil, Kuran, Ercüment, Alaysa, H.Fikret, **Kıbrıs ve Türkler**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1964
- Güvenç, Nazım, **Kıbrıs Sorunu, Yunanistan ve Türkiye**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1984
- Hale, William, çev. Petek Demir, **Türk Dış Politikası**, Arkeoloji ve Sanat, İstanbul
- Hill, Sir G.Fracis, A History of Cyprus, Cambridge University Pres, 1952
- İncalcık, Halil, **Fetihten Sonra Kıbrıs'ta Osmanlı Politikası ve Yönetimi**, Ankara, 1969
- İsmail, Sabahattin, **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998
- İsmail, Sabahattin, E.Birinci, **Kıbrıs Türklerinin Varoluş Savaşında İki Ulusal Kongre-Meclis-i Milli (1918)-Milli Kongre(1931)**, Cyrep, Lefkoşa, 1987
- İsmail, Sabahattin, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Çöküşü ve KKTC'nin Kuruluşu**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, 1992
- İsmail, Sabahattin, **Kıbrıs Barış Harekatı**, Zafer Matbaası, İstanbul, 1988
- Kıbrıs'ın Fethi (1570-1571)**, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını
- Kuran, Ercüment, **Kıbrıs İdaresinin İngiltere'ye Terki**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1964
- Manisalı, Erol, **Dünden Bugüne Kıbrıs**, Yenigün Haber Ajansı, İstanbul, 2000
- Manizade, Derviş, **Kıbrıs Dün Bugün Yarım**, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1975

Manizade, M.Derriş, **65 yıl Boyunca Kıbrıs, Söylediklerim, Yazdıklarım**, İstanbul, 1993

Manizade, Derriş, **Kıbrıs**, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1975

Manizade, Derriş, **Baştan Sona Kıbrıs Gerçeği**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği yayınları, İstanbul 1965

Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikler Kongresi, 14-19 Nisan 1969, Türk Heyeti Tebliğleri, Ankara, 1971

Mufassal Osmanlı Tarihi, 6.Cilt, İstanbul, 1963

Mütercimler, Erol, **Satılık Ada Kıbrıs Barış Harekatı'nın Bilinmeyen Yönleri**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2003

Naşit, Engin, **Nişan Yüzüğü**, Ateş Matbaası, Lefkoşa

Naşit, Engin, **Dünden Bugüne Kıbrıs**, Yorum Yayınları, Lefkoşa, 2005

Oğuz Süleyman, **Kıbrıs Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle**, Seda Matbaası, İstanbul, 1975

Osmanlı İdaresinde Kıbrıs, T.C.Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri Dairesi Yayın No:43, Ankara, 2000

Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgün, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi yayını, Cilt 11, İstanbul, 1949-50

Önalp, Ertuğrul, **Geçmişten Günümüze Kıbrıs**, Ankara, 2007

Özad, Murad Hüsnü, **Baf ve Mücadele Yılları**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, Lefkoşa, 2002

Özersay, Kudret, **Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme**, ASAM Yayınları, Ankara, 2002

Özler, Baha, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluş Anlaşmaları**, Tan Matbaası, İstanbul, 1959

Özmen, Süleyman, **Avrasya'nın Kırılma Noktası Kıbrıs**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005

Özter, Lütfi, **Ulusal Mücadelede Denктаş**, Özyurt Matbaacılık, Ankara, 2004

Özter, Lütfi, **Kıbrıs'ta Mücahit Güncesi**, Türk Metal Sendikası, 2001

Pierre Oberling, **Bellapaise Giden Yol**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1987

Paul Kennedy, **Büyük güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1996

Sadrazam, Halil, **Kıbrıs'ta Varoluş Mücadelemiz ve Anıtlarımız**, İstanbul, 1990

Sander, Oral, der.Melek Fırat, **Türkiye'nin Dış Politikası**, İmge Kitabevi, Ankara, 1998

Stephens, Robert, **Cyprus-A Place of Arms**, Pall Mall Pres, Londra, 1966,

Tansu, İsmail, **Aslında Hiç Kimse Uymuyordu**, Minpa Matbaacılık, Ankara, 2001

Tekakpınar, Kemal, **Kıbrıs'ta 15 Temmuz Darbesinin Sebepleri**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1978

Tremeşeli, Mehmet Ali, **Ayios Sipuridon'un Çanları**, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa, 2007

Tuncer, Hüner, **Kıbrıs Sarmalı, Nasıl Bir Çözüm**, Ümit Yayınları, Ankara, 2005

Türkeş, Alparslan, **Dış Politikamız ve Kıbrıs**, Orkun Yayınevi, 1979

Uçarol, Rıfat, **1878 Sorunu ve Osmanlı İngiliz Anlaşması**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1978

Üçüncü Uluslar arası Atatürk Sempozyumu, 3-6 Ekim, 1995-Gazi Magosa K.K.T.C., Atatürk Araştırma Merkezi yayınları, Ankara, 1998

Ülger, İrfan Kaya, Efeğil, Ertan, **Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ankara, 2001

Yaşın, Özker, **Kıbrıs'ta Vuruşanlar; Mücahidin Romanı**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1974

Yirmibeşoğlu, Sabri, **Askeri ve Siyasi Anılarım**, Cilt 1-2, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1999

Young, Crawford, **The Colonial Construction of African Nations**, Oxford University Pres, Oxford, 1994

Yurdakul, Erdal, **Kıbrıs Türkleri ve Atatürk İnkılaplarının Kıbrıs'ta Uygulanması**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2002

Zia, Nasim, **Kıbrıs'ın İngiltere'ye geçişi ve Ada'da Kurulun İngiliz İdaresi**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1975

Makaleler

Cahit, Neriman, "TMT Yılları, 1-10", **Ortam**, 26.05.1997

Denktaş, Rauf, "Cevdet Sunay ve Kıbrıs Türkleri", **Belge Dergisi**, Gazi Magosa, 19 Haziran 1982, Yıl 1, sayı 10

Önceler, Kamil, "TMT ve Mücahide Güven", **Mücahit Dergisi** TMT Özel Sayısı, Lefkosa, 01 Ağustos 1998, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği

Özdemir, Hikmet, "Akdeniz'in En Uzun Krizi", **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı 3, Mart-Nisan

“Rıza Vuruşkan’la söyleşi” **Kıbrıs Mektubu Dergisi**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, Ankara, 1996-1997

Paşa, Halil, “Türk Mukavemet Hareketi’nin Tarihi Nedenleri ve Özellikleri”, **Güvenlik Kuvvetleri Dergisi**, Lefkoşa, Mart 1987

Tamçelik, Soyalp, “Türk Mukavemet Teşkilatı’nın (TMT) Bazı Özellikleri”, **Türk Kültürü Dergisi**, Yıl 33, Sayı 382,

Tansu, İsmail, “Türk Mukavemet Teşkilatı” Başlıklı Dizi Yazısı , **Kıbrıs Mektubu Dergisi**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayını, Ankara, 1996-1997

Tezler

Akgün, Yakup, **Rauf R.Denktaş’ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Oluşumundaki Rolü**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2001

Bektaş, Yılmaz, **Kıbrıs Sorunu 1960-1974**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2003

Keser, Ulvi, **1955-1963 Kıbrıs’ta Yer altı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı**, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2005

Samani, Meltem (Onurkan), **Kıbrıs Türk Milliyetçiliğinin Gelişimi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1998

Tarakçı, Mustafa, **Askeri Açından 1974 Kıbrıs Harekatı**, Ankara, 1998, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

Tuğ, A.Zeki, **Bütün Yönleriyle Kıbrıs Sorunu ve Denктаş**, Ankara, 2003, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

Ural, Erdiñ, **Kıbrıs Barış Harekatında Jandarma Birlikleri**, Ankara, 2004, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

Sürelı Yayınlar

Ayın Tarihi, 250

Halkın Sesi, 6 Ağustos 1958

Halkın Sesi, 20 Haziran 1997

Sirmeni Gazetesi, 5 Mayıs 1991

Ortam, 28 Mayıs 1997

Ortam, 10 Haziran 1997

Ortam, 11 Haziran 1997

Zafer, 7 Eylül 1905

TMT, 01 Ağustos 1971 (13ncü Kuruluş Yıldönümü Albümü)

TMT, 01 Ağustos 1972 (14ncü Kuruluş Yıldönümü Albümü)

Sözlü Kaynaklar

Vural Türkmen ile 15.07.2007 tarihinde Ankara'da yapılan mülakat

Metin Aybar ile 15.07.2007 tarihinde Ankara'da yapılan mülakat

Salih Avcı ile 15.07.2007 tarihinde Ankara'da yapılan mülakat

Dinçer Raif ile 30.07.2007 tarihinde Kıbrıs'ta yapılan mülakat

Mehmet Zorba ile 01.08.2007 tarihinde Kıbrıs'ta yapılan mülakat

Ali Eyüpoğlu ile 30.07.2007 tarihinde Kıbrıs'ta yapılan mülakat

Celal Bayar ile 31.07.2007 tarihinde Kıbrıs'ta yapılan mülakat

Melek Eyüpoğlu ile 31.07.2007 tarihinde Kıbrıs'ta yapılan mülakat

Ahmet Sevinç ile 01.08.2007 tarihinde Kıbrıs'ta yapılan mülakat

Hüseyin Gültekin ile 02.08.2007 tarihinde Kıbrıs'ta yapılan mülakat

Çetin Serez ile 02.08.2007 tarihinde Kıbrıs'ta yapılan mülakat

Mehmet Salih Emircan ile 02.08.2007 tarihinde Kıbrıs'ta yapılan mülakat

İsmail Tansu ile 12.08.2007 tarihinde Ankara'da yapılan mülakat

EKLER

EK-1

YEMİN METİNLERİ

METİN 1:

KIBRIS TÜRK'ÜNÜN YAŞAYIŞ VE HÜRRİYETİNE, CANINA, MALINA VE HER TÜRLÜ ANANE VE MUKADDESATINA, HER NEREDEN VE KİMDEN OLURSA OLSUN VAKİ OLACAK TECAVÜZLERE KARŞI KOYMAK İÇİN KENDİMİ TÜRK MİLLETİNE ADADIM.

ÖLÜM DAHİ OLSA VERİLEN HER VAZİFEYİ YAPACAĞIM; BİLDİĞİM, GÖRDÜĞÜM, İŞİTTİĞİM VE BANA EMANET EDİLEN HER ŞEYİ CANIMDAN AZİZ BİLİP, SONUNA KADAR MUHAFAZA EDECEĞİM.

GÖRDÜKLERİMİ, İŞİTTİKLERİMİ, HİSSETTİKLERİMİ VE BANA EMANET EDİLENLERİ HİÇ KİMSEYE İFŞA ETMEYECEĞİM.

İFŞAATIN BİR İHANET SAYILACAĞINI VE CEZASININ ÖLÜM OLACAĞINI BİLİYORUM.

YUKARIDA SAYILAN HUSUSLARI HARFİYEN TATBİK EDECEĞİME ŞEREFİM, NAMUSUM VE BÜTÜN MUKADDESATIM ÜZERİNE SÖZ VERİR, ANT İÇERİM.*

METİN 2:

KIBRIS TÜRKÜNÜN YAŞAYIŞ VE HÜRRİYETİNE, CANINA, MALINA, HER TÜRLÜ ANANE VE MUKADDESATINA, HER NEREDEN VE KİMDEN OLURSA OLSUN VAKİ OLACAK TECAVÜZLERE KARŞI

* TMT DERNEĞİ BAŞKAN YARDIMCISI ADNAN MENDERES'TEN ALINAN METİN; EMİRCAN, AGE., S.83; NAŞİT, NİŞAN..., S.26; MAGOSA'DA ECZACIDAN ALINAN METİN

KOYMAK İÇİN KENDİMİ YÜCE TÜRK ULUSUNA ADADIM. GÖRDÜĞÜM, DUYDUĞUM VE HİSSETTİKLERİMİ VE BANA EMANET EDİLENLERİ HİÇ KİMSEYE İFŞA ETMEYECEĞİME, İFŞAATIN İHANET SAYILACAĞINA CEZASININ ÖLÜM ÖLÜM OLDUĞUNA, VERİLECEK CEZAYI SEVESEVE KABUL EDECEĞİME NAMUSUM VE ŞEREFİM ÜZERİNE AND İÇERİM.*

METİN 3:

VATAN VE MİLLETİN SAADET VE SELAMETİNE, KIBRIS'IN BİLA KAYDI ŞART TAKSİMİNE, VE DR.KÜÇÜĞÜN ... BAŞKANLIĞINA, MUGAYİR BİR GAYE TAKİP ETMEYECEĞİME, TEŞKİLATIMIZDAN ... GELEN HER HANGİ BİR EMRİ HAYATIM PAHASINA OLSA DAHİ SEVE SEVE YERİNE GETİRECEĞİME, ŞAYET VERİLEN EMRE İTAAT ETMEDİĞİM TAKDİRDE BENİ ÖLDÜMELERİNE RAZI OLDUĞUMA, VE HİÇBİR ŞART ALTINDA TEŞKİLATA ÜYE OLDUKTAN SONRA ŞAHSİ MESELELER İÇİNDE TEŞKİLATI BİR KUVVET OLARAK KULLANMAYACAĞIMA VE YAPILAN YEMİN HAKKINDA KİMSEYE BAHSETMEYECEĞİME VATANIM, MİLLETİM, AİLEM VE NAMUSUM ÜZERİNE SÖZ VERİR, DAVAMIZ UĞRUNDA KANIMIZIN SON DAMLASI AKINCAYA KADAR UĞRAŞACAĞIMA AND İÇERİM.**

* HALİL SADRAZAM, KIBRIS'TA VAROLUŞ MÜCADELEMİZ ŞEHİTLERİMİZ VE ANITLARIMIZ, İSTANBUL, 1990, S.25

** İ.SADIKOĞLU'NUN ÖZEL ARŞİVİNDEN AKTARAN SOYALP TAMÇELİK, TÜRK KÜLTÜRÜ DERGİSİ, SAYI 382, "TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI'NIN BAZI ÖZELLİKLERİ", S.93.

ANKARA KİP KARARGAHINDA GÖREV ALAN PERSONEL

(MAYIS 1958-AĞUSTOS 1960)

TÜMGENERAL DANİŞ KARABELEN	: GENEL KURMAY ÖZ.HARP.D.BŞK.
BİNBAŞI İSMAİL TANSU KOORDİNATÖR	:BAŞKAN YRD.-GENEL
YÜZBAŞI AHMET GÖÇMEZ	: KOORDİNATÖR YRD. (EĞİTİM)
YÜZBAŞI BEDRİ ESEN	: EĞİTİM-İKMAL
YÜZBAŞI RECEP ATASÜ	: İKMAL
YÜZBAŞI CEMAL BİBER	: EĞİTİM-İKMAL
YÜZBAŞI NURETTİN ÖKDEM	: EĞİTİM
YÜZBAŞI HÜSEYİN ÖMÜR	: EĞİTİM
YÜZBAŞI KEMAL KARAKULLUKÇU	: EĞİTİM
YÜZBAŞI KAMİL ÖNCELER	: EĞİTİM
YÜZBAŞI BEDRİ ERKAN	: EĞİTİM-İKMAL
YÜZBAŞI ŞADİ DEMİRBİLEK	: EĞİTİM (ANTALYA)
YÜZBAŞI MUSTAFA KUBİLAY	: EĞİTİM
YÜZBAŞI OSMAN NALBANT	: EĞİTİM (ANTALYA)
YÜZBAŞI SEPKATULLAH YALAV	: EĞİTİM

YÜZBAŞI HALİL PAMUKOĞLU : MUHABERE

YÜZBAŞI ÖMER ÖNADIM : PERSONEL

YÜZBAŞI MEHMET KIZILSU : ANAMUR İKMAL OPERASYONU
GÖR.

YÜZBAŞI NAZMİ * : MERSİN İKMAL OPERASYONU
GÖR.

ASTSUBAY BAŞÇAVUŞ ALİ LEVENT : İKMAL GEMİSİ TELSİZCİSİ

ASTSUBAY BAŞÇAVUŞ NEDİM ARTUÇ: ANKARA KİP KARARGAH
TELSİZCİSİ

ASTSUBAY BAŞÇAVUŞ İLHAN * : ANAMUR İKMAL MERKEZ
TELSİZCİSİ**

* İ.TANSUNUN KİTABINDA BU İKİ PERSONELİN SOYADI BULUNMADIĞI
İÇİN YAZILAMAMIŞTIR.

** TANSU, AGE., S.62.

**TMT'NİN KURULUŞ AŞAMASINDA KIBRIS'TA
GÖREVLENDİRİLEN PERSONEL**

YARBAY RIZA VURUŞKAN	: TMT LİDERLİĞİ
BİNBAŞI NECMETTİN ERCE	: TMT LİDER YARDIMCILIĞI
BİNBAŞI ŞEFİK KARAKURT	: BÖLGE KOMUTANLIĞI
YÜZBAŞI MEHMET ÖZDEN	: TMT LİDER YARDIMCILIĞI
YÜZBAŞI RAHMİ ERGÜN	: BÖLGE KOMUTANLIĞI
YÜZBAŞI AHMET GÖÇMEZ	: BÖLGE KOMUTANLIĞI (AĞUSTOS 1960)
YÜZBAŞI KAMİL ÖNCELER	: BÖLGE KOMUTANLIĞI (AĞUSTOS 1960)
YÜZBAŞI BEDRİ ERKAN	: BÖLGE KOMUTANLIĞI (AĞUSTOS 1960)
YÜZBAŞI OSMAN NALBANT	: BÖLGE KOMUTANLIĞI (AĞUSTOS 1960)
YÜZBAŞI FERHAN ÇORA	: BÖLGE KOMUTANLIĞI (AĞUSTOS 1960)
YÜZBAŞI HÜSEYİN EMİR	: BÖLGE KOMUTANLIĞI (AĞUSTOS 1960)*

* TANSU, AGE., S.61.

TÜRK KANTONLARINA GİRMESİ YASAK MALZEMELER

1. DEMİR, DEMİRDEN ARAÇLAR VE EŞYALAR
2. ÇELİK VE ÇELİK ÜRÜNLERİ
3. KERESTE VE KERESTE ÇİVİSİ
4. TAŞ, KUM, ÇAKIL, ÇİMENTO
5. TEL VE ÇEŞİTLERİ
6. KAMUFLAJ AĞI VE ÇEŞİTLERİ
7. TEL KESİCİLER
8. MAYIN ARAYICILAR
9. PATLAYICI ÇEŞİTŞERİ,
10. YELSİZLER, RADYOLAR, TELEFON ÇEŞİTLERİ
11. AV TÜFEĞİ SAÇMASI
12. T.N.T., DİNAMİTLER
13. DETONATÖRLER
14. KÜKÜRT, AMONYUM NİTRAT,
15. ÇELİK YÜN,
16. AKARYAKIT,
17. OTOMOBİL YEDEK PARÇALARININ TÜMÜ
18. OTOMOBİL LASTİĞİ
19. AKÜ VE BATARYA ÇEŞİTLERİ
20. DİKENLİ TEL
21. ÖLÇÜM ALET ÇEŞİTLERİ
22. YANGIN SÖNDÜRÜCÜLER
23. TORBA ÇEŞİTLERİ

24. ÇİZME, ÇİZME ÇİSİ VE BAĞI
25. DERİ
26. LASTİK ÖKÇE ÇEŞİTLERİ
27. HAKİ KUMAŞ VE ONDAN YAPILMIŞ KIYAFETLER
28. ELDİVEN ÇEŞİTLERİNİN TÜMÜ
29. DERİ CEKET
30. ÇORAP ÇEŞİTLERİ
31. PALTO VE YAĞMURLUK ÇEŞİTLERİ
32. YÜN VE YÜNDEN YAPILMIŞ EŞYALAR
33. İTHAL KÖMÜR
34. TERMOS ÇEŞİTLERİ
35. HER ÇAPTA PLASTİK BORULAR
36. KESİCİ ALETLER
37. DETERJAN*

* EMİRCAN, AGE., S.32-33; NAŞİT, DÜNDEN..., S.119.

AKRİTAS PLANI

Başpiskopos Makarios'un verdiği son demeçler ile Milli davanın yakın bir gelecekte alacağı yön belirlenmiş oldu. Geçmişte de vurguladığımız gibi Milli mücadeleler ne bir günde çözümlenebilir ne de değerlendirilebilir. Milli davaların çeşitli aşamaların geçilmesi için süre belirlemek de mümkün değildir. Ulusal davamız ancak, şimdiye kadar yer almış gelişmeler, belirmiş koşullar ve alınmış önlemlerin ışığında incelenebilir. Her önlemin uygulanacağı taktiği ve zamanı, içte ve dışta o gün hakim olan koşullar tayin eder. Bütün bu çaba gerçekten güçtür ve birçok safhadan geçilmesi şarttır; çünkü sonucu alındığını ve gelecekte alınacak önlemlerin temelini oluşturduğunu bilmesi yeterlidir. Ayrıca, şimdi düşünülen önlemlerin, self-determinasyon hakkımızın kayıtsız şartsız ve tam olarak uygulanması olan nihai ve değiştirilemez milli gayemizin sadece ilk adımını ve basit bir safhasını teşkil ettiğinin de bilinmesi kifayet eder.

Gaye değiştirilemez olduğuna göre, incelenmesi gereken konu taktiktir. Bu da, zaruri olarak, içi ve dış (Uluslararası) taktik diye ikiye ayrılmalıdır; çünkü, her iki halde de davamızın sunulması ve yönetilmesi farklıdır.

A. Dışta (Uluslararası alanda) kullanılacak metot:

Mücadelemizin son safhasında Kıbrıs sorunu, dünya kamu oyuna ve diplomatik çevrelere, Kıbrıs halkının self-determinasyon hakkını kullanması istemi olarak sunulmuştu. Bu hakkın kullanılmasında Türk azınlığı sorunu, bilinen şartlar altında ortaya atılmış ve toplumlararası çarpışmalar bahane edilerek iki toplumun birleşik bir idare altında birlikte yaşayamayacağı görüşü kanıtlanmaya çalışılmıştı. Son olarak da sorun, bir çok uluslararası çevreler için, karşı taraflar arasındaki görüşmeler sonucunda varılan bir anlaşma yolu ile çözüm olarak gösterilen Londra ve Zürih anlaşmalarıyla halledilmiş oluyordu.

a) Bu sebeple ilk hedef, Kıbrıs sorununun tam olarak çözümlenmediği ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiği izlenimini uluslararası alanda yaratmak olmuştur.

b) İlk gaye, Rum çoğunluk olarak haklı çıkmak ve,

(i) Bulunmuş olan çözüm tatminkar ve adil değildir.

(ii) Varılan anlaşma, çatışan taraflar gönüllü ve baskısız rızaları sonuzu elde edilmemiştir.

(iii) Anlaşmaların gözden geçirilmesi, zorunlu bir varoluş koşuludur, Rumların imzalarını inkar etme çabası değildir.

(iv) İki toplumun bir arada yaşaması mümkündür.

(v) Yabancıların güvenmesi ve dayanması gereken güçlü unsur Türkler değil Rum çoğunluğudur izlenimini yaratmak olmuştur.

c) Yukarıdaki gayeleri gerçekleştirmek çok güç çaba gerektirmişse de tatminkar sonuçlar alınmıştır. Bir çok diplomatik temsilcilikler, anlaşmaların tatminkar ve adil olmadığına, baskılarla ve gerçek görüşmeler yapılmadan imzalandığına, çeşitli tehditler sonucunda empoze edildiğine inanmış bulunuyorlar. Liderliğimizin, akli-selimle hareket ederek, anlaşmalar sonucu varılan hal çaresini, bir referandumla ve ya önemli bir kozdur; aksi halde, 1959'daki atmosfer içinde halk anlaşmaları mutlaka onaylardı. Genel olarak, şimidyeye kadar Kıbrıs'ın yönetiminin Rumlar tarafından yürütüldüğü Türklerin ise sadece olumsuz ve köstekleyici bir rol oynadığı kanıtlandı.

d) İkinci hedef. Birinci aşamayı böylece tamamladıktan sonra ikinci aşama eylemlerimizi ve gayelerimizi uluslararası alanda gerçekleştirmemiz gerekiyor. Bunlar genel hatlarıyla şöyledir:

(i) Rumların gayesi, Türkleri baskı altında tutmak değil, hükmet etmenin makul ve adil olmayan kurallarını ortadan kaldırmaktır.

(ii) Bu kuralların kaldırılmasının bugün uygulanması gerekir, çünkü yarın geç olacaktır.

(iii) Bunların ortadan kaldırılması, makul ve şart olmasına rağmen, Türklerin mantıksız tutumları yüzünden mümkün olmamaktadır ve, o nedenle de Türklerle ortaklaşa ve anlaşarak hareket etmek gerçekten imkansız olduğundan tek yanlı hareket etmek haklı olur.

(iv) Bu gözden geçirme konusu Kıbrıslıların bir iç konusudur ve bunu için kimseye kuvvet kullanarak ve ya başka şekilde, dıştan herhangi bir müdahale hakkını vermez.

(v) Önerilen değişiklikler makuldür, adildir ve azınlığın makul haklarını garanti eder.

e) Bugün uluslararası havanın, her türlü baskının ve bil hassa azınlıklara yapılan baskının karşısında olduğu genellikle kanıtlanmıştır. Şimdiye kadar Türkler, dünya kamu oyunu, Adanın Yunanistan'a ilhak edilmesinin kendilerini köle durumuna sokacağına inandırmakta başarılı oldular. Bu şartlar altında talebimizi mücadele süresince olduğu gibi, Enosis değil de self-determinasyon için hür irademizi uygulama hakkımız temeline dayanarak dünya kamuoyunu kendi yönümüzde etkileyebilmek çabamızda ciddi başarı olanağımız bulunduğu değerlendirilmektedir. Self-determinasyon hakkımızı tamamen ve engellenmeden kullanabilmemiz için de anayasanın ve anlaşmaların (Garanti ve İttifak Anlaşması vs. gibi) halk iradesinin kayıtsız bir şekilde ifade ve uygulanmasını engelleyen ve dış müdahale tehlikesine gebe tüm hükümlerinden kurtulmamız gerekiyor. Bu nedenlerle ilk saldırı hedefimiz, bundan böyle Kıbrıslı Rumlarca kabul edilmediğini ilk olarak belirttiğimiz Garanti anlaşması olmuştur.

Bu sağlandıktan sonra, hukuki ve manevi hiçbir güç, kendi başımıza ve hür olarak kendi geleceğimize karar vermemizi ve bir plebisit ile self-determinasyon hakkımızı kullanmamızı engelleyemeyecektir.

Yukarıdakilerden anlaşılacağı üzere, planımızın başarısı için bir girişim ve gelişmeler zinciri gereklidir. Bunların her biri zaruri ve zorunludur, çünkü aksi halde, gelecekteki girişimlerimiz yasal olarak haksız ve politik yönden başarılması imkansız olur, ayrıca halkımızı ve ülkemizi ciddi tehlikelerle karşı karşıya bırakmış oluruz. Başlıklar halinde hareket tarzımız şöyledir.

(a) Anlaşmaların olumsuz maddelerini değiştirmek ve buna paralel olarak Garanti ve İttifak anlaşmalarını fiilen zayıflatmak. Bu adım kaçınılmazdır çünkü olumsuz yönleri tadil etmek ihtiyacı genellikle bütün dünyaca kabul edilmiştir ve makul addedilmektedir (tek yanlı hareketimizi bile haklı gösterebiliriz),buna

karşılık böyle bir tadil çabamızı engellemek için bir dış müdahale haklı gösterilemez ve uygulanamaz.

(b) Yukarıdaki işlemlerden sonra Garanti Anlaşması (müdahale hakkı) hukuken ve esas olarak uygulanamaz.

(c) Kıbrıs, self-determinasyon hakkının kullanılmasındaki kısıtlamalardan (Garanti ve İttifak Anlaşmalarındaki) kurtulduğunda, halk kendi arzusunu ifade edip uygulamakta serbest olacaktır.

(d) Devlet kuvvetlerinin (Polis gücü ve dost askeri güçler) herhangi bir iç veya dış müdahaleye yasal olarak karşı koyması; çünkü o zaman tamamen bağımsız olacağız.

Görülüyor ki (a) maddesinden (d) maddesine kadar olan hareket şarttır ve yukarıdaki sıraya göre ve birbirini izleyerek yapılmalıdır.

Bunun sonucu olarak beliren gerçek de şudur: Eğer yukarıdaki eylemlerden herhangi bir uluslararası başarı olanağımız olmasını umuyorsak mücadelemizin herhangi bir aşamasını bir önceki aşama tamamlanmadan açıklamamak zorundayız. Örneğin, yukarıda belirttiğimiz dört aşamanın gerekli yol olduğu kabul ediliyorsa, (d) maddesi açıklanmışsa tadilattan (a maddesi) söz etmek anlamsız olur. Çünkü, anayasanın olumsuz hükümlerini tadil etmek yollarını ararken böyle bir revizyonun devletin ve anlaşmaların işlerliği için gerekli olduğu bahanesini nasıl öne sürebiliriz.

Yukarda belirtilen, uluslararası alandaki gaye, hedef ve taktik ile ilgili noktalardır. Şimdi iç cephe.

B. İÇ CEPHE

İçteki hareketlerimiz, bunların uluslar arası alandaki yorumlanmasına ve yapacaklarımızın milli davamız üzerindeki etkisine göre değerlendirilir.

1. Aşılmaz olarak tanımlayabileceğimiz tek tehlike dış müdahale olasılığıdır. Bu, ne maddi zarar ne de kendimize olacak tehlikeden (kısmen veya tüm olarak kendi gücümüzle karşılayabileceğimiz) değil, politik gelişmeler için doğrudur.eğer müdahale tehdidi veya veya müdahale, planımızın “c” aşaması

uygulanmadan önce yapılırsa böyle bir müdahale tamamen haklı görülmesi bile hukuki yönden tartışılabilir olacaktır. Bu da uluslararası alanda ve Birleşmiş Milletler de büyük ağırlık taşır. Son zamanlarda yer almış olan benzer olayların tarihinden öğreniyoruz ki hiçbir müdahale olayında, müdahale hukuk dayanağından yoksun olsa bile, ne Birleşmiş Milletler ne de başka güçler saldırganı, saldırıya uğrayandan önemli tavizler koparmadan, söküp atamamıştır. İsrail'in Süveyş saldırısında, hareketin tüm Birleşmiş Milletler tarafından kınanmasına ve Sovyetler Birliğinin duruma müdahale tehdidinde rağmen, İsrail Kızıl Deniz'deki Eliat Limanı'nı tutması karşılığında geri çekilmiştir. Tabii Kıbrıs için çok daha büyük tehlikeler vardır. Eğer iyi çalışır ve yukarıda (a) safhasında belirtilen girişimimizi haklı gösterebilirsek hem müdahale haklı görülmeyecek hem de başlangıçta her türlü desteği kazanmış olacağız, çünkü Garanti anlaşmasına göre, garantör devletler olan İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında anlaşma olmadan müdahale yapılamaz. Uluslararası desteğe işte bu temaslar devresinde (müdahale öncesi) ihtiyacımız olacaktır. Anayasada yapılmasını teklif ettiğimiz değişiklikler makul ve haklı görüldüğü zaman bu desteği alabiliriz. Bu durumda, ilk hedef, ilk aşamada önereceğimiz değişikliklerin seçimi ile müdahaleden kaçınmaktır.

Taktik: Türklerle müşterek anlaşma çabaları tükendikten sonra makul Anayasal değişiklikler. Müştereken anlaşma imkansız olduğuna göre tek yanlı girişimi haklı göstermeye çalışacağız. Bu safhaya paralel olarak 21 sayfadaki (ii) ve (iii) safhaları da uygulanır.

2. Aşikardır ki, müdahalenin haklı gösterilebilmesi için, anayasa da basit bir revizyon teklifinden daha ciddi bir neden, daha yakın bir tehlike var olması gerekir.

Bu nedenler şunlar olabilir:

(a) "a" ve "c" safhaları tamamlanmadan ENESİS'in şlanı.

(b) Türklerin katliamı olarak gösterilebilecek ciddi toplumlararası çarpışmalar.

İlk neden birinci kısımda incelenmiştir. Böylece, geriye toplumlararası çatışma tehlikesi kalmış oluyor. Tahrik edilmeksizin Türklere karşı bir katliama girişmek veya hücum etmek niyetimiz olmadığına göre geriye, Anayasa'nın herhangi bir maddesini, tek yanlı olarak değiştirmeye kalkışmamız halinde, Türklerin şiddetli tepki göstererek, olaylar ve çatışmalar yaratmaları veya katliamlar, gösteriler ve bomba olayları sahneleyerek Rumların gerçekten kendilerine hücum ettiği ve bu yüzden can ve mal emniyetleri için müdahalenin şart olduğu izlenimini yaratmaya çalışmaları olasılığı kalır.

Taktik: Anayasayı tadil etme çabalarımız açık olacak, daima barışçı görüşmelere hazır görüneceğiz ve eylemlerimiz hiçbir zaman tahrik edici veya şiddet hareketi şeklinde olmayacak.

3. Anayasayı tek yanlı değiştirme hakkımız ihdas ve kabul edilmeden önce, tarafımızdan şiddet kullanılmasını gerektiren girişim ve kararlardan, Belediyelerin birleştirilmesi gibi, kaçınılmalıdır.

4. Yukarıda anlatılan genel planımızın ilk adımı olarak Anayasayı tadil için girişeceğimiz ciddi çabalar karşısında Türklerin çatışmalar yaratmak veya sahnelemek istemeyeceklerine inanmak safdillik olur. Bu sebeple teşkilatımızın varlığı ve güçlenmesi şarttır ve zaruridir, çünkü;

(a) Türklerin ani tepkilerine karşı bizim karşı saldırımız derhal yapılmazsa Rumlar arasında panik yaratılması tehlikesi vardır ve özellikle şehirlerde, hayati bölgelerin önemli kısmının geri alınamayacak şekilde kaptırılması tehlikesi doğacaktır. Halbuki, gücümüzün derhal ve öldürücü olarak gösterilmesi, muhtemelen Türkleri kendilerine getirecek ve eylemlerini, önemsiz ve tecrit edilmiş olaylara inhisar ettirecektir.

(b) Türklerin planlı veya fevri bir saldırısı halinde, bu saldırı sahnelenmiş olsun veya olmasın, bu saldırıyı mümkün olan en kısa sürede şiddet kullanarak bastırmamız şarttır, çünkü 1-2 gün içinde duruma hakim olabilirsek herhangi bir dış müdahale mümkün, muhtemel veya haklı olamayacaktır.

(c) Yukarıdakilerden herhangi birinin vukuunda, kuvvet kullanılarak ve kesin olarak bastırılması, bizim sonradan girişeceğimiz ve Anayasada yeni tadilata yönelik

hareketlerimizi büyük çapta kolaylaştıracak ve bunlar herhangi bir tepki olmadan uygulanabilecektir. Çünkü, Türkler,tepkilerinin zayıf kalacağını ve toplumları için ciddi zararlar doğurabileceğini kavramış olacaktırlar, ve,

(d) Çatışmaların yayılıp büyümesi halinde, planın (a)'dan (d)'ye kadar aşamalarını uygulamaya, ENOSİS'in derhal ilan edilmesi dahil, hazır olmalıyız, çünkü o zaman diplomatik faaliyetleri beklemek için hiçbir neden kalmamış olacaktır.

5. Bütün bu aşamalarda aydınlatma ve planlarımızı bilmeyenler veya bilmesine imkan olmayanlarla tutucu çevrelerin propagandalarına karşı koyma faktörlerini de unutmamak gerekir. Belirttiğimiz gibi mücadelemizin en az dört aşamadan geçmesi şarttır ve planlarımızı ve niyetlerimizi, vakitsiz olarak açıklamamak zorunluluğundayız.

Tam bir mahremiyet ve gizlilik basit bir milli görevin de üstündedir.
YAŞAM VE BAŞARI İÇİN HAYATİ BİR İHTİYAÇTIR.

Bunun böyle olması, tutucuları, sorunsuz demagogları ve sözde milliyetçileri tahrik edici yayınlar yapmaktan alıkoymayacaktır. Plan onlara meydan verir çünkü onlara liderlerimizin esas gayesinin “milli hedef” olmadığını ve sadece anayasayı tadil etmemek olduğunu iddia edebilme olanağını verir. Anayasal değişikliklerin safha safha ve hüküm süren şartlar altında yapılması gerekliliği işimizi daha da güçleştiriyor ancak bütün bunlar bizi, ne sorumsuz sokak demagojisine ne de milliyetçilik sömürüsüne itmelidir. İcraatımız bizim en doğru savunucumuz olacaktır. Her halükarda, bilinen nedenlerle, yukarıdaki girişimler gelecek seçimlerden çok önce önemli ilerleme kaydedeceği ve meyvelerini vereceği için önümüzde kalan kısım devre içinde itidal ve soğukkanlılıkla temayüz etmeliyiz. Buna paralel olarak, sadece vatansever güçlerin birliğini ve disiplinini korumakla kalmayıp bunları takviye etmek zorundayız. Bu konuda ancak, üyelerimizi ve onlar aracılığı ile halkı iyice aydınlatmak suretiyle başarılı olabiliriz.

Her şeyden önce tutucuların gerçek kimliklerini açıklamalıyız. Bunlar, yakın geçmişin ortaya koyduğu gibi, küçük sorumsuz demagoglar ve fırsatçılardır. Bunlar, liderliğimize kuduz köpekler gibi saldıran, fakat geçerli ve pratik herhangi

bir çözüm yolu önermekten aciz, menfi ruhlu ve gericilerdir. Tüm girişimlerimizde başarı sağlayabilmemiz için son dakikaya kadar güçlü ve bir hükümete ihtiyacımız vardır. Bunlar güzel sözler ve sloganlar söyleyen parolacılar ve lafazanlar olarak meşhurdurlar. Bunlar somut hareketlere ve fedakarlık yapmaya isteksiz ve iktidarsızdırlar. Bunun bir örneği; bugünkü durumda dahi Birleşmiş Milletlere başvurunun ötesinde daha somut bir şey önerememeleridir. Bu yüzden daima uzakta tutulmaları ve tecrit edilmeleri gerekir.

Bunun için yukarıdaki plan ve niyetlerimiz konusunda üyelerimizi SADECE SÖZLÜ olarak aydınlatmalıyız. Bölge karargahlarında karargah ileri gelenleri ve üyelerle yapılan toplantılarda, her üye her şeyi tamamen anlayıncaya ve başkalarına da anlatabilecek duruma gelinceye kadar, yukarıdakiler sürekli olarak incelenmeli ve izah edilmelidir. HİÇ BİR YAZILI İZAHATA İZİN YOKTUR. YUKARIDAKİLERLE İLGİLİ HER HANGİ BİR BELGENİN KAYDI VEYA SIZDIRILMASI VATANA İHANET SUÇU SAYILIR. Hiçbir şey mücadelemize, bu dokümanın açıklanmasından veya rakiplerimiz tarafından yayınlanmasından daha ölümcül ve kesin karar veremez.

Üyelerimize sözlü bilgi verilmesi ve üyelerimizin aydınlatılması dışındaki bütün çalışmalarımız ve bilhassa basındaki yayınlarımız, karar suretleri vs. çok ılımlı olmalı ve yukarıdakilere hiçbir atıfta bulunulmamalıdır. Söylevlerde ve mitinglerde, sadece sorumlu kişiler, Bölge Karargah başkanlarının sorumluluğu altında, başkanın yapılacak konuşmayı kontrol etmesinden ve kesin onayını vermesinden sonra, genel hatlarıyla yukarıdaki plandan söz edebilirler. Bu halde dahi bu konuşma hiçbir şekilde basında veya başka yayınlarda yer almayacaktır.

Taktik:

Üyelerimiz ve halk sözlü olarak tamamen aydınlatılmalıdır. Kendimizi ılımlı gösterebilmek için her çaba harcanmalıdır. Planımızın yazılı olarak açıklanması veya basında veya herhangi bir dokümanda bundan bahsedilmesi kesinlikle yasaktır. Resmi kişiler ve diğer sorumlular halkı aydınlatmaya, morallerini

ve mücadeleciliklerini yükseltmeğe, planlarımızı açıklamamak veya basın veya başka bir şekilde ifşa etmemek şartıyla, devam edeceklerdir.

NOT:

Bu doküman, alındığı günden itibaren 10 gün içinde, Bölge Karargah başkanının sorumluluğu altında ve bütün karargah mensuplarının huzurunda, yakılmak suretiyle imha edilecektir. Bu dokümanı kısmen veya tüm olarak kopya etmek şiddetle yasaktır. Bölge Karargahı mensupları, başkanlarının sorumluluğu altında planı alıp inceleyebilirler, ancak, bu dokümanı Bölge Karargahı binasından çıkarma hakları yoktur.

AKRİTAS TEŞKİLATI:

TEŞKİLAT NASIL KURULDU: Kayıtlar, Akritas (Yorgacis) tarafından hazırlanmıştır.

Kuvvetli bir teşkilatın varlığı zaruridir.

Çünkü;

a) Türkler tepki gösterirse ve ani hücumumuz olmazsa, Rumlar arasında paniğe sebep olacağız. O zaman tamiri imkansız bir durum doğacaktır. Bir çok bölgeleri kaybetmiş olacağız. Bu bölgeler Türklerin eline geçecektir.

b) Türklerin, sebeplerini perdeleyerek girişecekleri hareketlerini, kısa zamanda durdurmak zorundayız. Türkleri birkaç günde bertaraf edersek, bir dış müdahale imkan dahilinde olmayacaktır. Be böyle bir müdahale haklı görülmeyecektir.

c) Yukarıda belirtildiği gibi istenen olursa, ilerideki hareketlerimiz kolaylaşacak ve tepki ile karşılaşmayacağız. Çünkü Türkler, tepkilerinin kendilerine zararı dokunacağını anlayacaklardır.

d) Eğer çarpışma genelleşirse ve adaya yayılırsa yukarıdaki planlara göre hareket etmeli ve derhal Enosis'i ilan etmeliyiz. Çünkü diplomatik faaliyet için sebep olmayacaktır.

Akritas'ın görüşleri: “Tek tehlike dıştan şiddet yoluyla bir müdahale ihtimalidir. Böyle bir müdahaleye karşı koyabileceğimiz için, maddi zararımız ağır olmayacaktır. Sadece tamamlanması gereken, siyasi sahadaki güçlüklerdir.”

Bu gerekçe ile Cumhuriyetin İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis başkanlığında silahlı bir teşkilat kurulmuştur. Yorgacis “Akritas” takma adını kullanmıştır.

Teşkilat, Lefkoşa esas alınarak kurulmuş ve vuruş kabiliyeti buna göre ayarlanmıştır.

Genel Harekat Planı:

(Lefkoşa ve Varoşları Karargahının Hareket Planı) Lefkoşa ve civarı “Karargah” adı altında bölgeyi teşkil etmektedir. Bölge beş kesime ayrılmıştır:

Birinci kesim: şehrin batı kesimi (Ayios Pavlos-Ayios Demotios) (Havaalanı Yolu)

İkinci Kesim: Eski şehir (Dereden, Magosa kapısına kadar)

Üçüncü kesim: doğru kesimi (Balluryodissa-Kaymaklı-Küçük Kaymaklı)

Dördüncü kesim: Kuzey kısım (Yenişehir-Kızılbaş)

Beşinci kesim: İç kısım (Şehir ve civarlarının diğer kısımları) bu kesime yedek kuvvetler de dahildir.

Her kesim bölge komutanı tarafından idare edilecektir. Bu komutan “Karargah”a bağlıdır. “Karargah” aynı zamanda Lefkoşa kazasındaki grupları da idare eder.

“Karargahın Görevi”: Türklerin planlı ve plansız her hücumuna karşı, Kıbrıs Rum halkının can ve malını, okulları ve saireyi korumak ve Türklere karşı büyük çapta misillemeye girişmektir.

Her bölgenin komutanı da aynı görevi paylaşır ve bu gaye için kuvvetler bulunmaktadır.

Savunma Grupları: Türklerin hareketlerini püskürtmek için.

Yedek Grupları: Savunma gruplarını takviye için.

Sabotaj Grupları: Bu gruplar, Türklerin herhangi bir hareketlerine karşı, misillemeye girişeceklerdir.

Emniyet Grupları: bu gruplar, binalar çevresinde devriye gezeceklerdir.

Yukarıdakilere ilaveten karargahın emrinde yedek ve sabotaj grupları bulunmaktadır. Bu gruplar herhangi bir bölgenin imdadına koşabileceklerdir.

Her bölge ve yedek kuvvetler için ayrı hareket planları vardır. Bu planlar, genel planın bir parçasıdır.

“karargah” durumu izleyip, yedek kuvvetleri ihtiyaçlı yerlere gönderir.

“Karargah” planların engelsiz çalışması için gerekli personeli kararlaştırıp herkesi yerine sevk edecektir.

Yukarıdakilere ilaveten şehir ve civarı karargahı aşağıdaki işleri yapmalıdır.

..... (bu kısım Rum yayın organlarınca mahzurlu bulunarak yayınlanmamıştır.)

Türk semtlerine girişilecek sabotaj hareketleri için genel bir plan hazırlanmalıdır. Ve plana göre her bölgenin sabotaj grupları faaliyete geçirilmelidir.

Daha büyük bir plan hazırlamak ve “Karargah”a bağlı olan grupların bunu tahakkuk ettirmeleri gerekmektedir.

Örnek: patlayıcı madde taşıyan arabaları uçurmak. Benzin arabaları ile yangın çıkarmak vs.

Silahsız halkı teşkilatlandırmak ve kendilerine av tüfekleri vermek. Böylelikle her evde bir av tüfeği bulundurmak ve ailenin emniyetini temin etmek mümkün olacaktır. Bu taktirde yoldan geçen her Türk'e ateş edebilecektir.

Şimdi elde bulundurulmakta olan zırhlıların varlığını tamamıyla gizli tutmak ve sırası geldiğinde bunları kullanmak önemlidir. Bu zırhlıları kullanacak kişiler eğitim göreceklendir.”

“PLAN:2” Lefkoşa ikinci harekat planı.

1. Kıbrıs Türklerinin nümayiş yapmaları ve daha sonra Rum semtlerine girip sabotaj hareketlerinde bulunmaları muhtemeldir. İlaveten ani ve gizli olarak, bilhassa geceleyin Rum semtlerine, Rumların can ve mallarına tecavüz etmeleri mümkündür.

2. Bölge emirleri: Türk nümayişlerine karşı koymak kudretinde olmalıdır. Baf sokağı ve Ermu sokağı güneyinde, Ayluka ve Aykasyanos'taki Rum evlerini, Türk hücumlarına karşı korumak ve Türklerin hareketleri püskürtüldükten sonra Türk semtlerine sızmak ve cetvel 2'de gösterilen hedeflere sabotaj yapmak.

(Cetvel 2 Rum yayın organlarınca yayınlanmamıştır.)

Ermu sokağına yakın Türk evlerini yok edecek durumda olmalıdır. Türk semtlerine yakın olan önemli binaları kilise, okul, vs.'yi korumak.

Cimnasyo, Fanoromani Kilisesi ile Fanoromani okulunu korumak.

3.Eski şehirdeki bütün Rum semti bu bölge komutanlığına bağlıdır. Ortak bölgedeki sokaklar şunlardır:

“Baf, Ermu, Karababa, Ayyakovos, Büyük

onstantin, Yuannu Çimişku, Kraliçe Elizabeth, Ayiospridanos Franto, Su deposu.

4.Bu bölgeye şu gruplar bağlıdır:

9 Savunma grubu: 109 kişi.

2 emniyet grubu: 24 kişi

4 yedek grup: Normal kadro

4 Sabotaj grubu: 20 kişi

Mevcut silahlar: 25 otomatik tüfek (sten tipi), 2 bren, 19 piyade, 91 av tüfeği, 4 tabanca. Ayrıca bazuka, havan ve el bombası, (yedek grupların silahları dahil değildir.)”

Lefkoşa şehri 4. bölge hareket planı:

1. Kıbrıs Türklerinin özellikle Ortaköy, Gönyeli ve Mandrez'den Yenişehir ve Kızılbaş bölgelerine büyük ve küçük gruplar halinde sızıp Rum emlakına karşı hareketlere girişimleri mümkündür. Bu iki Rum semtinin diğer bölgelere mevcut irtibatını kesmek.

2. Bölge emirleri: Bu iki bölgedeki Rumları Türk bölgelerinden gelecek hücumlara karşı korumak.

Yenişehir'in savunması, normal savunma ile yapılacaktır. Kızılbaş'ın ise Gönyeli ve Ortaköy'den gelen yolların üzerinde mevziler yerleştirilerek yapılacaktır.

Görevlerden biri de iki bölge arasındaki irtibatı temin etmektir. Türk semtlerinde cetvel 4'de görüldüğü gibi. (cetvel 4 Rum yayın organlarınca açıklanmamış,gizlenmiştir.) “Karargahtan” alınacak emirler üzerine sabotaj hareketlerinde bulunulacaktır.

Üçüncü bölgelerdeki grupların Türklere karşı girişecekleri hücumlarda kendilerine yardım edilecektir. Bu bölge “Doğudadır.” Bu bölgelerdeki Türk aileleri bertaraf edilecektir.

3. Bu bölgenin sorumluluğu, Yenişehir ve Kızılbaş'taki Rum semtleridir.

4. Bölgelerdeki gruplar:

4 savunma grubu: 44 kişi

2 Emniyet grubu: 8 kişi

3 Yedek grup: (Rakam gizlenmiştir.)

2 sabotaj grubu: 10 kişi

Silahlar: 3 tabanca, 11 otomatik tüfek (sten tipi), 1 ağır makineli, 1 bren, 32 av tüfeği, bazuka ve el bombaları.

“Yedek grupların silahları dahil değildir.”*

* Akritas Planının Türkçe metni Nisan 2002 tarihinde Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği tarafından hazırlanan komferans notlarından alınmıştır.

**VURAL TÜRKMEN'LE 15.07.2007 TARİHİNDE ANKARA'DA
YAPILAN MÜLAKAT**

Tahsilimi İngiltere'de tamamladıktan sonra 1959'da Kıbrıs'a döndükten sonra teşkilata alındım. 1963 olaylarında malül gazi oldum. 1969'da sivil göreve döndüm. Halen Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Başkanlığını yürütmekteyim. Lefkoşa sancağında görev yaptım.

Teşkilatın kuruluş sebebi kendimizi amacı Enosis olan EOKA'ya karşı korumaktır. TMT öncesi av tüfeği ve başka basit silahlarla yapılanmalar başlamıştı. Köylerde yapılacak baskınlara karşı bekçilik sistemi kurulmuştu.

1960 ihtilali ile başlayan duraksamadan sonra 1961 yılında tekrar teşkilata personel alınmaya başlamıştı. Teşkilata alınan kişiler çok dikkatli seçilirdi. Halen bu yaşa geldim beni teşkilata kimin teklif ettiğini halen bilmem. Gizlilik ve ketumluk sayesinde çok başarılı bir teşkilat kurulmuştur. Benim bildiğim tek casusluk faaliyeti Girne sahiline çıkacak bir grup silahın geleceği ihbar edildi. Fakat polis içindeki personelin bunu erken öğrenmesiyle yakalanılmadan tedbir alındı ve ihbarda bulunan kişi cezalandırıldı. Benim tek bildiğim casusluk olayı buydu. Başka üzücü bir olay duymadım. Tabi gizli bir teşkilattı. Bazı meçhul cinayetler de vardır onların ne derece doğru olduğunu bilmiyorum. İki sendikacının bir Rum bir Türk öldürülmesi TMT'ye yükleniyordu fakat bunların Rumlar tarafından öldürüldüğü bir Rum gazetesinde yayınlandı.

Başarıda en önemli sebep amaca inançtır, ikincisi hamisine inanmaktır, üçüncüsü ise korkmamaktır. Bu öğretilmez. Ortalama 1 kişi 4 kişiye karşı savaşmıştır. Bu bizi korkutmadı.

1974'de bilhassa indirme birliklerine sağlanan koruma çemberi en önemli görevlerinden biridir. İndirme bölgesinin yeterince kuvvet indirilinceye kadar

korunabilmesi önemli bir başarıdır. Birinci barış hareketi esnasında çıkan birliklere kılavuzlar verilmiştir. “Aman komutanım benim köyüm iki km. uzakta aman onu da kurtaralım” derler ve bu köylerin alınması sağlanır.

Türkiye’de hükümet değişiklikleri teşkilatı çok fazla etkilememiştir, çünkü Özel Harp Dairesine bağlı olarak çalışmıştır.

Türkiye Kırıkkale Silah Fabrikasında üretilen av tüfekleri Kıbrıs’ta bir fuarda sergilendikten sonra teşkilat tarafından çalınıyor. Dırvana bunların geri iade edilmesini Büyükelçi olarak bastırıp sağlıyor.

Volkan ve Lefkoşa Türk Lisesi öğrencileri teşkilatın nüvesini oluşturuyor. Oradaki gençlerin milliyetçi hareketi oluşturmasıydı. Liseliler mücahit yazılırdı hem eğitim hem mücahitliği aynı anda yürütüyorlardı. 2 saat gündüz iki saat gece nöbete girerlerdi. Komutanları da bu çocukların derslerini ihmal etmemeleri yönünde destek verirdi. (...) 1963’te olaylar başlayınca herkes silah altına alınıyor. (...) Aralık 1963’te herkes gelip ne yapabiliriz diyerek teşkilata kayıt olmuştur.

(...)1963 olayları öncesi her grubun mevzileri bölgeleri ve mevzileri belliydi fakat mevziler hazırlanmamıştı. (...)

Ankara’da Ziir’de eğitim gördüm. Tabanca, piyade tüfeği ile atış, tahrip kalıbı patlatma, kişi takip etme teknikleri, pusu atma teknikleri hakkında eğitim verilirdi. Biz de Kıbrıs’a gidince kendi elemanlarımıza bu eğitimleri verirdik. Kıbrıs’ta teorik eğitim verilirdi. 1963’ten sonra dahil cephanesizlik yüzünden yine atış eğitimi uygulamalı olarak yaptırılmamıştır. 1974 barış hareketinden sonra bol mermi geldi.

Ufak parça ikmalleri olmuştur. Fakat asıl silahı getirenler Erenköylü balıkçılar ve (Erenköylüler madene çalışmaya giderken saldırıya uğrarlar ve para toplayarak tekne alıp Türkiye’ye giderler.) Elmas gemisidir. 1960-63 arası ufak tefek tamiratlarla başladı. 1963’ten sonra Kırıkkale Silah Fabrikasında 10000’den fazla silah üretildi. Silah parçaları, makineli tüfek, havan topu dahildir.

Barış kuvvetlerinin silahları da çalınarak bazı silahlar elde edilebiliyordu.(...) Dip çanaklar yerin 8-10 ayak altında olduğu için çıkarılıp bakım yapılamıyor. (...)

1963'ten sonra Türk yerleşim yerleri çember altındaydı. En az iki üç tane Rum çemberi ve barış gücü çemberleri geçilerek ikmal sağlanıyordu. Taşımacılık yapanlar yükün altına bir iki kasa silah atarlardı. Görevdeki polisler ve hakimlerde araçlarıyla silah taşırlandı. Gece yürüyüşleriyle yaya olarak silah taşınırdı.

1963'e kadar eğitim, istihbarat ve ikmal konularında çalışmalar yapılıyor. 1963'ten sonra eğitim rahatladı. 1963'ten sonra manga, takım, bölük, tabur, alay yapılanmasına geçiliyor. 5 kişilik bir hücre bir takım oluyor. Gelenlerle 5-6 hücre bir bölük oluyor. 5-6 köy bir tabur oluşturuyor. (...)

Köylerde genellikle teşkilat lideri öğretmenlerdi ve eğitimi de yürütmekteydiler. (...)

Hukuk hariç her şeyi teşkilat yürütüyordu. Sağlık, polis, muhtar, belediye vb. bu sayede teşkilat ve devlet bütünleşmiştir. (...)

Otomatik silahların 200 mermi atış hakkı vardı buda ateş disiplinin sağlanmasına sebep oluyordu. Mermi olmadığı için atılan her merminin değeri çok büyüktü ve çok fazla atış yapılmazdı. Bu da vuruş yüzdesini yükseltiyordu.

Muhabere'de telsizler kullanılıyordu. TMT'nin kullandığı telsizler 1974 barış hareketinde çıkan birliklerin telsizlerinin bir bölümü bozuk çıkınca çıkartma birlikleri tarafından kullanılmıştır. Her köyde veya bölükte bir telsiz vardı.

Çıkartmada her bölgede TMT savunmaya geçmiştir.

Üniforma giyildikten sonra resmi geçitler yapılıyordu yüzlerce asker geçerdi, bütün önemli günler kutlanıyordu. Bu ise halka büyük bir moral ve motivasyon kaynağı oluyordu.

**VURAL TÜRKMEN, METİN AYBAR VE SALİH AVCI İLE 15.07.2007
TARİHİNDE ANKARA'DA TOPLU OLARAK YAPILAN MÜLAKAT**

METİN AYBAR: duraklama devri oldu. Kayıtlar falan durdu. Nöbetler devam etse de minimuma indirildi. İkmal ise sadece yer değiştirmeydi. Dırvana devrinin sonuna doğru bir canlanma başladı. Dırvana'nın Rumlara yakınlığı vardı. Ondan sonra çalışmalar başlayarak devam etti.

Önce radyo başladı. Bir arkadaşımız vardı ansızın onu istediler. Radyo kurmak için telefon ahizelerini istediler. Cumhurbaşkanı muavininin garajında faaliyete geçerek üç defa "bayrak bayrak" dedi sonra kesildi. Telefon ahizelerinin mikrofonları üç dakikadan fazla dayanmamıştı. sonra teyp mikrofonu bulunarak devam edildi. Her açılıp kapanması sevinç ve hüznü verirdi. Sonra mücahitler marşı yazılarak radyoda yayınlamaya başladı. vericiler İngilizlerden hurda alan bir vatandaşın ara bölgedeki deposundan ateş altında alınmıştı. Sonra karşılıklı parazit savaşları başladı ve daha sonra her iki tarafta bunu bıraktı.

1964'de kumaş yasak madde kapsamında bazı birlikler gömlek giymeye başladı. Kimi kahverengi, kimi vişne ve benzeri giyiyordu. Böylece gruplar belli olmaya başladı. Sonra pantolon giyildi. Sonra Rum kesiminde ki bir kaçakçı tarafından okul pantolon kumaşlarından gri kumaş getirtildi. Bu sırada bir Arap'tan harp hurdaları olan montlar, gömlekler alınarak giyildi. Gri gömlek ve pantolon diktirildi. Siyah bere takıldı. Botlar adadaki fabrikada üretildi. Sonra kaçak yollarla yazlık ve kışlık hakiler gelmeye başladı. Daha sonra ay yıldız yapılıp matbaada basıldı ve herkes tarafından takıldı. Ay yıldızın ilhamını Kore'ye giden birlikleri görüyordum oradan aldım. Daha sonra bayraktarın el atmasıyla 1965-66'ya kadar ada çapında tek tip üniformaya geçiş dönemi sürdü. (...)

Kırıkkale faaliyetlerine silah tamiriyle başladı (kırılan iğne ve yayların tamiri gibi). Ondan sonra Sten makineli abanca dediğimiz artık demode olan bir silah üretilmeye başlandı. O kolaydı dipçiği inşaat demirinden, namlusu ise hurda çelikten

imal edilebiliyordu. Yedek parça ve mermi alaydan kaçak olarak getirilenlerle ikmal ediliyordu. Mühimmat yokluğundan biz zaten çocuklara çok fazla eğitim yaptıramadık. Sonra ilk eğitimlerde birer mermi sonra mermi bolarınca üçer mermi attırdık. (...)

Salih Avcı: TMT kapsamında adaya gelen astsubaylara bile paşa diye hitap edilirdi. Anavatan'a güven çoktu. Anavatan'ın geleceğine olan inanç mücadeleyi başarılı kılmıştı. Kıbrıs kantonlara bölünmüştü. Kantonlar kendilerini korumakla mükellefti. Kimse diğerine yardıma gidemiyordu. Türkleri göçe zorluyorlardı. Kantonlar arası ambargo vardı. (...)

Metin Aybar: En yakın köyden Lefkoşa'ya gidiş-geliş 10-12 saat alırdı. Bu baskılar Türk toplumunu kamçulamıştır. Lokaller falan kurulup çay kahve ikramları başladı. Sesi güzel olanlar halka açık konserler vermeye başladı. Bayramlarda daha büyükleri yapıldı. Bando Cumartesileri Bayrak Törenine çıkardı. Bu töreni en az 5000 kişi izlerdi. Bunların hepsini mücahitler organize ederdi. Kadın asker değilse dikimevinde, mutfaktaydı, kazak örerd, yaşlılar sebze yetiştirirdi. Tam bir bütünleşme vardı. Bir ara sadece kuru gıdayla beslenildi.

TMT'ye girdiğimizde bize verilen ilk ders bir yer altı teşkilatında olması gereken üç şeydir. Birincisi bir amaç, gayedir, ikincisi halk desteğidir (halk desteği olmazsa bu hareket zorbalıkla yürütülebilir ve başarısız olabilir.) üçüncüsü ise hami (koruyucu maddi, manevi, veya siyasi). Kıbrıs Türkleri TMT bu üçüne de sahipti. Gaye: Türk cemaatinin can, mal, namus ve şerefini korumaktır. Enosis falan yoktur. Halk 1963'te olaylar başladığında fiilen cephede olabilecek 450 adam vardı, fakat o kadar silah ta yoktu. Bu 450 ertesi gün 4500 oldu, ertesi gün 14500 oldu. Orta okula giden mücahitlerimiz vardı. Bu sayede toplum 11 sene direnebildi. Bu arada Türk alayının dışında TMT'ye Türkiye destek verdi bu sayede başarılı olunabildi.

METİN AYBAR İLE 15.07.2007 TARİHİNDE ANKARA'DA YAPILAN MÜLAKAT

Çeşitli özel küçük teşkilatlardan sonra TMT kurulmuştur. TMT'de bölük komutan yardımcısı olarak sonra Lefkoşa Müretteb Taburunun Harekat İstihbarat Subayı olarak 1972'e kadar görev yaptım sonra sivil göreve başladım. (...)

Bu sırada Erenköy'de köylüler madene çalışmaya giderken pusuya düşüyor ve bazı köylüler ölüyorlar. Köylüde silah yok. Biz gidip Türkiye'den silah alalım diyorlar ve 4-5 metrelik bir tekne ile Türkiye'ye gidiyorlar. Türkiye kıyılarında Jandarma tarafından tutuklanıyorlar. Genelkurmay'da bu esnada adaya silah gönderme yollarını düşünmektedir. bu gelenleri kullanma fikri öne çıkıyor. Silahlarda köylüye değil teşkilata gitmeye başlıyor.

(...)

TMT mensuplarının bazıları Volkan'dan geçme. TMT'ye uymayanlar dışarıda bırakılmıştır. Kendini göstermiş insanlar ve öğrenciler teşkilata alınıyordu. Lise'de müdür muavini Kara Yusuf sayesinde öğrenciler TMT'ye alınıyordu.

Teşkilata alınması için güvenilir bir kişi teklif edilir, üst taraf bu kişi hakkında araştırma yapar. Alınmasına karar verilirse kendisine görev teklif edilir. Kabul ederse (ben kabul etmeyen duymadım) bir gün bir yerde yemine götürülürdü. Yemin ettiren görülmez, orta yerde bir masa üzerinde bir Türk bayrağı üzerinde Kur'an'ı Kerim ve tabanca olarak yemin edilirdi. Ondan sonra teşkilata girilmiş olunurdu.

Teşkilatta kullanılan kod isimlerse Kurt-arı, 5 arı bir Oğul (Oğul Beyi komutasında), 8 Oğul bir Petek olur başında Petek Beyi, Peteklerde beş kişilik karargah olurdu. Peteklerde Kovan'ı oluşturuyordu. Kovan sayısı bölgelerin büyüklüğüne bağlıydı. Lefkoşa'daki Kovan sayısı önceleri bir iken sonra üçe çıkarılmıştır. Kovanlarda buldukları ilçelere göre Sancaklara bağlıydılar.

Sancaktarlar ise Türkiye'den adaya sivil olarak gönderilmiş askerlerdi. Sancaktarların Serdar denilen o bölgenin en yüksek rütbeli Kıbrıslı yardımcısı vardı. Yani baktığımızda manga, takım, bölük, alay düzenindeydi.

Gizliliğin sağlanmasında petekler ve kovanların birbirini tanıyacak irtibatlarının olmaması bir avantajdı. Alt seviyelerde irtibat olurdu. Petek elemanları birbirini tanırđı.

Silahların verileceği kişiler tespit edilir. Ardından silahlar teslim edilir ve saklanırdı. Silahların saklandığı yeri herkes bilmezdi. Zimmetlenerek üst kademelere gönderilirdi. Alt kademelerde zimmet tutulmazdı. Silahların yerini en az iki kişi bilirdi ve kayıtlara geçirilirdi ki birine bir şey olduğunda saklanan silah ve mühimmat bulunabilirdi.

Eğitim ya Türkiye'de olurdu ki 1200 kişi kadarđı Türkiye'de eğitim görmüştür. 6000 kayıtlı eleman vardı. Kıbrıs'ta ki eğitimler evde, arazilerde daha çok mekanik nişancılık ve gizli hareket eğitimi şeklinde oldu. Ben Zıir'de eğitim aldım.

Faaliyetler daha fazla istihbarat, Rumları takip etme, tespit etme şeklindeydi. Nöbetlerimiz vardı. Bu sırada Dırvana zamanında Türkiye'ye eğitime gidişler durmuştur. Bu nöbetler savunma bölgelerine göre tutulmaktaydı. 1958'e kadar organize değildik.karşılıklı sabotajlar yapılmıştır. 60'lardan sonra kimin nereyi savunacağı belirlendi. İcap ettiğinde sabotajların nereye yapılacağı planlandı. Hangi ekiplerin yapacağı planlandı. Geceleri belli saatlere kadar veya sabaha kadar, alarm zamanlarında 24 saat nöbet tutulmaktaydı. İstihbarat için veya nöbet için gözcülük yapan elemanlar vardı ama çok zor oluyordu çünkü adam memur, sabaha kadar nöbette (kumar oynar, avla oynar maskesiyle, biralar elde hudut civarında gezerler).

21 Aralık 1963'edoğru Rumların davranışlarına göre TMT'nin faaliyetleri gittikçe artmak durumunda kalmıştır. Olaylar başladığında TMT hazırđı, silahlar çıkarıldı ve savunma başladı. Lefkoşa'da 400-450 mücahit halkında desteği ve silahlarıyla; bu silahlar neydi av tüfeği, tabanca, kasatura,bıçak, nacak ne varsa herkes aldı cepheye gitti. Önde mücahit, arkada halk büyük bir savunma başladı. 103

köy göç yakın ve daha büyük bir köye göç ederek mücadelesine orda devam etti. Bu mücadele 11 sene devam etti.

Halk çok büyük müşkülâtlar yaşadı. Bunlar silah, cephane, eğitim, sağlık, yiyecek içecek yönündendir. TMT bu konulara da sivillerle işbirliği yaparak müdahale etti. Sosyal yardım ve özel yardım hizmetleri verildi. Hatta radyo ve gümrük dairesi bile kuruldu. Yiyecek dağıtımından gümrüğe kadar gitti iş. Eğitim, sağlık hizmetleri de verildi. Lefkoşa sigara fabrikası ve özel klinikler hastaneye dönüştürüldü. (...)

1974’de mücahitler iki şekilde harekâta yardımcı oldu. Birincisi; savunarak, mücadele ederek, güneydekiler yerlerinde kalamayacaklarını yani ya ölecekler ya da kuzeye gideceklerini bilerek savunma yaptılar. Nitekim çoğu şehit oldu, aylara esir kampında kaldılar sonra kuzeye geçtiler. İkinci olarak kuzeyde olanlarda askere yol açtılar. Kılavuzluk yaparak yol göstererek harekâtin başarılı olması için savaştılar. (...)

16 Ağustos 1960 Cumhuriyetin ilan edileceği gece iki arkadaşla üç kişi oturuyoruz ve Cumhuriyetin ilanını görmeye gidiyoruz. 2-3 kilometrelik bir yürüyüşle ulaşıyoruz. Giderken bu teşkilat ne olacak silahlar ne olacak, çürüyecek mi, teslim mi edeceğiz gibi mevzuları konuşuyoruz. İngiliz Vali’nin konuşmasından sonra İngiliz bayrağı iner. Önce Cumhurbaşkanı olarak Makarios konuşur. Sonra Fazıl Küçük Cumhurbaşkanı yardımcısı konuşmaya başladı. Sevgili Kıbrıs halkı demesiyle şak bir ses başladı Rumca tercümesi. Yav biz Rumca bilmeyiz dedik saygı yok. Yolda dönerken bir Rum diğer arkadaşına bağıyor. İngiliz’e bayrağı bohçalayıp verdik. Sıra şimdi geldi buradaki köpeklere (Türlere Rumlar köpek der.). biz bunu da duyduk. Dönerken arkadaşlarla teşkilat lağv edilse dahi devam etmeye ve elimizdeki silahları vermemeye karar verdik. (...)

1963 olaylarının başlamasıyla halk mücahitlere yardıma koştı. Erkek, kadın, yaşlı, çocuk herkes teşkilata katıldı. Geri kalanlar da arkada bir görev aldı. Bunlar terzilik, aşçılık gibi görevler aldılar. Uzun yıllar sonra mükellefiyet geldi. Öğrenciler gece mücahitlik yaptı, n öbet tuttu. Sabah okula gitti. Gece geldi yemeğini yiyip

nöbete gitti bizde onları zoraki dersanelere alıp ders çalıştırdık. Sonra mükellefiyet başladı ve belli yaşa gelenler askere alındı. Bu kapsamda yaşlılardan başlayarak veya sanatkarlardan başlayarak terhislere başlandı. (...)

Taburlardaki görevliler 1965'e kadar hep Kıbrıs'lıydı. Bu tarihlerde bir yüzbaşı Türkiye'den gelerek Tabur Komutanı oldu. Bir de eğitimci astsubay geldi. Dediler ki petekler bölük, oğullar takım oldu. Böylece bölük, takım, manga düzenine geçildi. Üniforma giyilmeye başlandı. Çavuş, onbaşı oldu. Fakat bölük komutanlarına yüzbaşı, binbaşı denilmedi, makam söylendi. Bölük Komutanı, yardımcısı, Takım Komutanı, yardımcısı gibi.

TMT mensupları ilk zamanda hiç maaş almadı. Sadece Kızılay yardımları ve çevrede yetiştirilenlerle yaşadılar. Tabi paraya da ihtiyaç vardı. O zaman için küçük paralar (1-2 lira) maaş olarak verilmeye başlandı. Yine sigarası ve iaşesi verildi.

Ara sıra Erenköy üzerinden gelen silahlar vardı. Ya satın alınmış Rumlar veya BM askerleri aracılığıyla veya Türk Alayının değiştirme birlikleri vasıtasıyla silah ve istihbarat için kullanılabilir bir örtülü ödenek vardı.

1969'dan sonra gazinolar kurularak verilen konserlerle eğlence ihtiyaçları da giderildi.

1963'ten önce herkes istihbarat görevindeydi. Herkes gördüğünü duyduğunu bildiğini iletirdi, bunlar bir merkezde toplanırdı. EOKA'cılar ve toplandıkları merkezler takibe alınırdı. Yorgacıs'ın kendi istihbarat elemanları vardı, bunlar takip ve tespit edilirdi.en azından sayıları ve hedefler hakkında bilgi toplanırdı.

Barış gücünden önce İngilizlerin emir komutasında Türk, Yunan ve İngiliz kuvvetlerinden bir güç oluşturuldu. İngilizler aktif durumdaydı. Ben de teşkilat mensubuydum ama İngiliz Kraliyet hava kuvvetlerinde çalışıyordum.işe girerken kraliçeye sadakat yemini yaptık. Fakat bu yemine ihanet ettik. Allah affetsin. Bu şekilde çalışanları %90'ı mücahitti. İngilizlerden bize yardımcı olanlarda oldu. Barış gücü ile beraber Kanadalılar, Finliler, Danimarkalılar idareyi almaya başladı. Barış gücü Rumları resmi güç bizleri ise isyancı güçler olarak görüyordu. Şahsi

dostluklarla işler yaptırılıbiliyordu, istihbarat alınabiliyordu. İnsancıl yönden hastaların taşınması, ilaç getirilmesi, haberleşmeye yardım gibi hususlarda yardım ediliyordu.

Fakat biz çok silahlı çatışmaya girdik. Ara bölgedeki bir yerden bazı malzemeler çalınmaya çalışılırken ses çıkartan bir köpek öldürülür. Meğer köpek rütbeliymiş. Finliler Türkiye'ye nota çekmiş rütbeli vuruldu diye, kriz yaşanmış.

Çıkartmaya yönelik çıkartma bölgelerinin tespitinde görev alanlar olmuştur. Hava indirme bölgesi mücahitlerin koruması altındaydı. Bizim birliklerimizde yer bezleri vardı. Bunlar hududu göstermek için kullanılacaktı. Çıkartma yapılacağı zaman bunlar serilmiştir.

Kadınların rolü bize mutfakta yardımla başladı. Göçmenlere yardım, mücahitlere üniforma dikmek, kazak, çorap örmek gibi devam etti. Şehirler arası mesaj taşımada da faydalanılıyordu. Kızlara askeri eğitim önceleri törenimsi başladı sonra çok gönüllü oldukları için devam etti. Yanaşık düzen ve atış yaptırıldı. Bir kısmı çatışmalara katılmıştır. Ama daha çok sağlık ve istihbaratta çalıştı.

(...)

Taarruz planlarımız da vardı. Fakat bilinmezdi. 74'de ilk taarruz eden tabur bizimkiydi. Lefkoşa'nın kuzeyini biz temizledik. Biz taarruza çıktığımızda çok korktum çünkü bizim makineli tüfeğimiz var ama toplam 90 mermisi vardı. Yani üç şarjörlük. Piyade tüfeğinin 30 mermisi vardı ve nişancı yardımcısı vermiştik. Makineli tüfeklerde cephaneci yardımcısı bile vardı.

**SALİH AVCI İLE 15.07.2007 TARİHİNDE ANKARA'DA YAPILAN
MÜLAKAT**

Kendimizi korumak için savaştık. 1963'e kadar yer altındaydık. En fazla 5 kişiyi tanırđık. Çoğu birbirini tanımızdı. Silah taşıyanlar hakkında idam kararı vardı. Biz kendi eğitim faaliyetlerimizi devam ettiriyorduk.

Köylerde herkes kayıtlı değildi. Köylerin en fazla %1'i, %2'si kayıtlıydı. Bunlara güvenilir yerlerde, güvenilir evlerde eğitim verilirdi. Sosyal kamplar ve izci kamplarında eğitimler yaptırılıyordu.

Köylerde başı çeken genelde öğretmenlerdi. Sonra muhtarlarda vardı. Her kesimden insan vardı. Her köyde bir lojman vardı ve hafta içi köyü terk etmesi yasaktı. Her türlü sosyal faaliyeti öğretmenler yürütürdü. Köy öğretmenleri genelde kıdemli öğretmenlerdi. (...)

Köylerde silah ikmali gerektiği kadar merkez tarafından yapılırdı. Bu silahlar belli kişilere zimmetlenirdi. Silah ikmali yapanlara "boz petek" denilirdi. İkmalde poliste olan TMT'ciler önemli hizmet yapardı onların arabasında silah taşınırdı. (...)

DİNÇER RAİF İLE 30.07.2007 TARİHİNDE KIBRIS'TA YAPILAN MÜLAKAT

Bem Dinçer Raif, Magosadan, Emekli öğretmenim.TMT'nin bir mücahidi olarak 74 sonuna kadar Türk ordusunun buraya geldiği güne kadar,verilen görevleri gayret ederek yapmaya çalışan bir vatandaşım. (...) Kıbrıs'ta çok yasak gelmiştir, 5 kişinin bir araya gelmesi toplu gösterim anlamına geliyordu, bayrak çekmek gibi Milli amblemler gibi şeyler yasaklanmıştır. 1938 doğumluyum, 1950 yılına kadar kısmı çok iyi hatırlıyorum, Türk bayrağı sadece caminin minaresine Cuma çekilirdi. 40x60 cm.lik bir bayraktır, dürbünle baksanız göremezsiniz. (...) Bu gavur organize olmuş, kendimizi nasıl koruyacağız diye düşünüyorduk. Mesela 1955'te ben lise öğrencisiydim, demirci atölyesi vardı, tabi böyle toplu hareketlerde insanlar kendilerini daha güçlü hissederler, demirci ve berber dükkânları önemliydi, düşman bir noktayı basarsa ilk silahınız demirdir yani demir alıp giderdiniz. Akşamları ne yapacağız deyip gerek köy gerek kasabalarda insanların gruplaşmaları başlar. İşte bu Karaçete herkesin kötülediği aslında Milliyetçi çocuklardı ama nasıl Milliyetçilik yapılması gerektiğini bilmeyen çocuklardı. Eğitim seviyelerine bakınca da Milliyetçiliği o seviyede algılayan çocuklardı. Yoksa 9 Eylül daha büyük organizasyondur. Bunun gibi grupların büyümesi ve TMT' ye sıra gelince daha düzenli organizasyonların oluşmasıdır. (...)

1959 ilkbaharında Ankara'da 90 kişi vardı okuyan öğrenciler toplandı ve askeri eğitim vereceğiz isteyene dendi, kimse çıkmadı. Şimdi, 20 kişilik birinci grubunda gidemeyen 2 kişiden biri idim, menüsküs ameliyatı oldum ondan gidemedim. Sınıf arkadaşım Akın 1. grupta gitmişti okul açılmasın 1 hafta geç kalmıştı kampta olduğu için. Benim sonradan işittiğime göre 1. gruptan önce Ankara'da eğitim grupları , Antalya'da eğitim grupları varmış, ben onları bilmem. Ama ben 1959 Haziran ayında gelmiştim, 12-13 Hazirandı, burada Kırnı kentinde bu tipte bir kamp vardı. Piyade silahlarıyla eğitimi yapılırdı. Aynı yerde bir grup izci kıyafetiyle bir grup askeri kıyafetlerle eğitim veriliyordu. Burada eğitim verenler daha önceden Türkiye'de eğitim görüp Kıbrıs'a gelmiş olanlardı.

TMT' deki kod ismi Hoca olan Tuğrut Sönmez, 23 Aralık günü okuduğunuz kitaptaki gibi Atatürk meydana çıktı, harekete geçti. Rumların harekete geçtiği ortaya çıktı. (...)

Ben izci kamplarında hocalık yapardım. Ortaokullarda izcilik dersi adı altında hazırlık dersi konmuştu. Türkiye'deki izci teşkilatından bahsederdik, ama amaç çocukları ruhen bir sonraki aşamaya hazırlamak ve kamplara götürüp yaşam tarzına sokmak, Liseye geldiğinde silahtan başlayabilirdi artık.

23 Aralık'ta Turgut Hoca Magosa meydanındaki caminin karşısındaki binada, Sancaktarınız benim, idareciniz benim, benden sorulursunuz dedi. O zaman harp okulunda hoca idi. Şimdi Magosa'da iki merkezde yine TMT'den gelen arkadaşlardan görevlendirildi, sivil halk davet edildi. Zaten bu hareket, birlik ve beraberlik içinde hareket edilirse başarı kazanabilirdi. Şimdi, akın akın gelmeye başladı insanlar, (...)

Namık Kemal Lisesi sadece Türk öğrencilerden oluşuyordu. Sadece Namık Kemal Lisesi Türk maarifine bağlıydı, diğerleri İngiliz maarifine bağlıydı. Orası Milli hareketlerin başlangıç yeri idi.(...)

Burada da teşkilatın insan kaynağı limandır, Namık Kemal Lisesi öğretmenlerdir, her yerde öğretmenlerdir. (...) Bir emir daha verdi, çocukları üst kata çıkar, silah sesleri geliyordu dışarıdan. İki tahta tabanca aldık aşağıdan, hesapta öğrencilerin moralini yükseltmek için. Öğrenciler, korkmayın, hocalar silahlı diyerek morallerini yükselttiler, böylece savaşta moralin ne kadar önemli olduğunu gördük. (...) Ben Namık Kemal lisesine bölük komutanı olarak döndüm, 151 personelle en büyük bölüktük, 28 adet piyade tüfeği, 14 adet içten makineli tabanca, 2 thompson, 3 makineli vardı, bir 60lık havan ve roketatar vardı. Bütün Namık Kemal Lisesi etrafını avcı boy çukurları ile doldurduk, çıkan kumları da kum torbalarına doldurduk. Çeşmeler, otoparklar yaptırık taştan, bunları daha sonra mevzi için kullanırdık. Bölüğümüz lise öğrencileri ve öğretmenlerden oluşuyordu. Bu eğitim bölüğü idi, oraya gelen eğitim alacak, yatılı kalacaktı. (...) Yani düzenli orduya geçiş başladı, tabur ismini aldı, Sancaktar yardımcısı taburun komutanı idi. Bölük komutanları belli bölgelere görevlendirildi. (...)

Şimdi, 63'e kadar gizli geliyor silahlar, 63'ten sonra burada yapılan atölyeler var. Magosa'da vardı, tornacılar, atölye vardı. Mehmet Onsekiz diye bilinen

arkadaşımız, eski kamyon arabaların direksiyonlarından silahlar yapıyordu. Mesut çavuş diye bir arkadaş vardı o da namluları yapardı. Namık Kemal'den döndükten sonra Demirci Fikrinin demirci dükkânında 80 bin adet nemli piyade mermisine yeni kapsül takma görevi verildi. Kapsüller hassas şekilde sökülürdü, yeni kapsüllere preslerdik. Uzun süre bu işi orada yaptık.

(...)

Magosa kalesi içinde Gazi İlkokulu vardı, Namık Kemal Lisesi haline getirildi, tüm öğretmenler kaldı bir iki kişi hariç ben dahil. Çünkü bir eğitim yaptırınıyorduk burada eğitime devam ediliyordu. (...) Sonra Sancaklarda askeri mahkemeler kuruldu. Sancaktar'ın hapis koyma cezası 14 gün ile sınırlandırıldı, Sancaktar'ın teklif ettiği, fakat Bayraktarlığın onaylayarak, atadığı disiplin kurulları kuruldu. Bende bu disiplin kurulunda idim, diğeri Erdoğan Aşar, 3. kişi de başkan ya Sancaktar ya da yardımcısı idi. Herkesin 1 oyu vardı. Bu kurulun hapis cezası 3 ay ile sınırlı idi, 3 ayın üstü Bayraktarlığın mahkemesine giderdi. Amaç hukuk üstünlüğü olan bir toplum oluşturmaktı. Sivil mahkemelerde kuruldu, Sancaktarlığın etkisi olmadı. Birde polis vardı, 1. hazır kuvvet, 2. hazır kuvvet bir de polis kuvveti vardı. (...) Magosa'da kimseyi üzecek bir cezalandırma olmadı.

(...)

1974 Barış Harekatında mermi Sakarya'dan (bölük) geldi. Çıkarma bölgesine giden kuvvetleri oyalama maksadıyla atıldı. (...)

Burada, İsmet Kotak diye bir arkadaşımız vardı, Kıbrıs Postasını çıkarmıştır, 2. harekâta da bakandı. Bu işleri çok iyi bilen bir arkadaşımızdı. Sancaktar buna bir verici radyo sağladı, o işin sorumluluğu da ona verildi. Ben bölükten çıkar haberleri okur giderdim. Radyo büyüdü haber merkezi kuruldu, tercüme bürosu oluştu orada. Öyle arkadaşlar vardı ki, İsrail haberlerini İngilizce dinler, 5 dk sonra gider radyoda okurdu. Birleşmiş Milletler radyosunu kurduk, BM' nin direk yayınlarını bulacak, haberlerini dinler tercüme eder Bayrak radyosundan verirdik. İsmet Kotak' ın başarısı ve Halil denen arkadaşımızın başarısıdır. Gazete yayınları yoktu, bir Karga mecmuası çıkardı. O kadar meşhur oldu ki yasaklandı Rum Polisi tarafından. (...)

(...)

Kadınları görevlerine bakarsak mesela benim hanımın ablası bizim sancaktarlığın telefon operatörüydü. Daha onun gibi bir iki hanım daha vardı, emekli mücahit şeyleri vardır, mesela benim hanımın ablası emekli mücahittir. (...)

Bayraktarlık ve adadaki Siyasi liderlik hep beraber olmuştur daima. (...) Direk bayraktarlık ve buradaki siyasi liderlik beraber kararlar veriyor.

(...) çok önemli toplantılarda, toplantılara katılıyorduk, Yüksel hoca çok önemli gördüğü konularda TMT yeminini bize tekrar okuturdu. Belki 20 sefer okumuşumdur ben Yüksel hocanın karşısında, işte bayrağın, tabancanın, kur'anın üzerine TMT yeminini. Yani görüşeceğimiz konu önemlidir, budur hatırlatmak istediği. Hep imzalardık, toplantıya katılanlar imzalardı, her toplantıya katıldığımızda tutanakları imzalardık. (...)

İlk olarak üniforma giyişimizi söyleyeyim size, şimdi birinci hazır kuvvet ikinci hazır kuvvet vardı. Tabi her evden nöbete giden insanlar vardır. Fakat herkes kendi kıyafeti ile gidiyor. Şimdi çocuklar kadınlar diyorlar ki disipline olmuş bir grup var ama diyorlar ki tam disiplin değil gibi. Kıyafet birliği bile yok diyorlardı. Sancaktar Turgut hoca 30 Ağustos 1964'te 8 ay geçmiş üzerinden biz bu vatandaşlarımıza gösterelim ki onlarında bir ordusu vardır. Düzenli bir ordusu olsun ki bize itimat etsinler ve 1. hazır kuvvet ve 2. hazır kuvvetten 40 kişilik güzel bir grup seçtiler, onlara eğitim yaptırarak, tüfek as, tüfek omza, hareketleri gösterdik, 30 Ağustos'ta bir geçit töreni yaptırarak. Herkes oradaydı, sivrisinekler bile adeta oradaydı. Bir terziye hepsi için pantolon diktirdik, şapka verdik, takım komutanı bendim. Sancaktar, Sancaktar yardımcısı, işte baktılar bizimde bir ordumuz var, biz emin ellerdeyiz. Tabanca ve silah gösterdiler, tabi başka bir moraldi.

Eğitim bölüğü kuruldu. Birinci, ikinci, üçüncü takımlara bölündü, tabi biz hepsine bölük dedik, neticede onlar bölük oldu. Hepsinin bir komutanı vardı, elimizdeki silahlar piyade tüfeği, bir Sten makineli tüfek, A4 ve A6 makinelilerimiz vardı, bir tane de havanımız vardı. Biz resmileşiyoruz ve düzenli ordu haline geliyoruz, halka göstermek lazım, biz artık güçlüyüz, eskisi gibi zannetmeyin, artık iki de bir bize saldırmayın bizimde gücümüz var. 81'lik havandan 10 tane sipariş edildi ve birçok silah aldık. Sadece 2 tane piyade tüfeğimiz vardı. Çanakkale savaşında kullanılmış eski piyade tüfeklerimiz de vardı. (...)

EK-11

ALİ EYÜPOĞLU İLE 30 TEMMUZ 2007 TARİHİNDE KIBRIS'TA YAPILAN MÜLAKAT

Ben Ali Eyüpoğlu, Magosa'da doğup büyüdüm, yani buralıyım, Magosa'da çok karga vardır, onun için Kargalılar derler. Eski kargacılardanız. (...) İsmail Tansu'nun yanında, telsiz çalıştırma kuralları ile ilgili eğitim gördüm. (...) İsmail TANSU 'nun garajında üç ay kaldık. Gerilla eğitimi aldık. Gizli bir çiftlik evi, orada ilk kurucu görevi devralmaya çalışan komutanın ismini unuttum. Yalnız ikinci adamı İsmail TANSU'ydu. Tamam şimdi hatırladım: Karabelan Paşa'ydı. (...)

Şefik KARAKURT geldi dükkanın önünden geçti . (...) İyi giyimli biriymiş. Bizimde suyumuzda var, şeytana pabucu ters giydiririz. Şüphelendim ama bir mesaj geldi bana "birileri gelecek diye seni görecektir orda" falan. Dedim tamam gelsin yerim belli. Tanışmamız bizim o zaman oldu. mesela bir Anıtkabir' in resmini kesmiş zig zag (...). Dediğim gibi parçası onda var, bende var. Hala dolabımda saklı. Geldi komutan geldi aşağı geri döndü yukarı falan, geldi girdi içeri yanılmadım yani. Ali Eyüp Bey kim diye, o zaman soyadı kanunu yoktu. Şimdi bizim sülaleye Eyüp Onbaşılar derler. Geldi içeri felan o zaman radyolar vardı. Onları gördü bunları siz mi ithal ettiniz dedi. Evet biz ithal ederiz felan. Cebinden kartına baktı oynar gibi yaptı uzunu da ben çıkarttım. Yan yana koyduk geldi konuşalım dedi, buyurun dedim geldi komutan kendini tanıttı. Evet dedi biz burada TMT'yi kuracağız dedi. Teşkilatın başında olacağım dedi. Sen de benim yardımcım sayılırsın dedi ve başladık. (...) Tansu'yu en küçük kardeşimizi 63'teki dönemde telsizci olarak yetiştirdim. Çok iyi bir sürate erişti. Morsu kullanmaya çalıştı. Şifre kullanıyorduk. Kodlar kullanıyorduk. (...) Geldi komutanla tanıştı, komutan olarak kimse bilmezdi onu Kaya Bey'di. Maske görevi halk eğitmeniydi. Köy köy gezerdi. Köylülere nasihat ederdi. İşe yarayacak adamları seçerdi. (...)

İsmail Tansu'nun karargahında üç buçuk ay yattım. Orada rahattım çadırda kalırdım. Kampta askeri eğitim silah kullanma ve gizli hareket gibi konularda eğitim gördüm. Silahlı atış yaptık, yangın çıkarma, baskın pusu konusunda eğitim gördüm. Ben morsu bilirdim izcilikten, fakat telsiz çalıştırma kuralları hakkında İsmail

Tansu'nun karargahında, Halil Binbaşı muhabere eğitimi verdi. Ben burada iken de morsu biliyordum. (...) Burada yaptık, arkadaş yolladılar, burada memur ettim. Türkiyede eğitim gördü. Burada iken 2 arkadaş idik. (...)

Biz kendimiz yürütüyorduk, faaliyetlerimiz belliydi. Mesajlar gelirdi, haber gelirdi, efendim Limanda hasan dayı filan cebinden bir kağıt çıkardı Rum'a verdi gibi. Ama Hasan dayı çok vatanperver bir kişiydi, meğersem Rum'la bir tarla yüzünden itilafları varmış(...) diğer mesajları yakardık didik yakardık. Gelen mesajların bir kopyası bende idi kasamda idi.

- Size 63 den önce istihbarat TMT bölümünden geliyordunuz. Herkes aynı zamanda bir istihbarat görevlisi idiniz.

- Evet evet, onları eğittiğimiz arkadaşlar vardı. Bizim dallara ayrılırdı, dal1 dal2 dal3 .. dal8 gibi. Dal1 - Personel , dal2 – istihbarat ilk zamanlar ben bakardım, dal3 – hareket , dal4- ikmal idi,silahları teslim alır teslim ederdi, senet alıp verirdi, dal5- muhabere idi giderdi böyle, dal6,dal7, dal8- sivil işlerdi galiba. Memur arkadaşları oraya karargaha aldık, bunlar devlet memuru idiler.

(...)

Ben aynı zamanda canlı posta kutusuydum. Şimdi adam gelir , getirir mesajı bana, alırım ben, giderayak. Şimdi ben ne yaptım, hiç şüphe çekmemek için çarşı pazar için devamlı gelecekler birkaç tane kurye vardı, bunlar gelir, giriş çıkış dikkati çekmesin falan diye, bir eski böyle şahsi sarılı bir ütü verirdim birinin eline, elektrik ütüsü. Bir vazo vardı vitrinin içinde, vazo dik durduğunda her şey yolunda demektir, gelebilirsiniz, yatık olduğu zaman bir şu adam var içinde falan gelmeyin. Bir yarım saat sonra denerler, ne zaman vazo dik oturur, gelirlerdi o zaman. Birde ütü oturursa mesaj vardı, yatırırca bir şey yoktur, geçerlerdi. (...)

Evet, buralara geldik, 1 aylık eğitimi yaptık, ayrılırken vedalaşmaya gelirdi Danış Paşa, geldi yine Danış Paşa falan, komutanlarla konuştu. (...) 25 kişilik bir gruptu, yirmi beş yirmi altı. Kıbrıs'ın ayrı ayrı bölgelerindendi. (...) orda silah ikmalinde çalışırdı kendileri köyler arası, buradan büyük köylere ben yapardım ikmali.

(...) Ankara'da telsiz eğitimi için kaldım. Binbaşı vardı muhabere sorumlusu adı Halil soyadını unuttum, bir astsubaydı bizi eğiten kodları şeyleri veren, binbaşı psikolojik harpten bahsederdi. (...)İsmail Tansu'nun karargahına, orada da eğitim aldık.

Önce eski Erenköy'den balıkçılar balıkçı tekneleriyle, bunlara bereketçiler denirdi. (...) Nihayet bunlar gitti , şehit olanlar oldu denizde kaybolanlar oldu. Teşkilat bunların gitmesini yasakladı. Bir büyük geni satın alındı 20-25 ton silah koyardık. Onun üstünde Ali Cengiz diye biri vardı. Gürbüz bir makinist vardı, kaptanda Karadenizliydi, bunlarla 1 hafta ikmale yapacaktık, 1 hafta komutanla gece geç vakit kuzeyde balaban köyüne çıkar tetkik ederdik. denizi görürdük, buralarda tüfikle balık avladık arkadaşımınla zamanında, kayalık derin yerler var. (...) İlk karar öyle oldu, denizde buluşalım , çok zor bir işti bu. (...)Neysel, denizde buluşma zor işti, iki defa geldiler falan ettiler.Biz gitmedik tabi, baş ucumuzda rum köyü vardı, Yeni Erenköy şimdi. Gavurun en büyük köyüydü. Saatlerce sürerdi geceyi nasıl çıkarırdık. Bitince dal keserdik, dönüşte römork izleri görünmesin diye. Nihayet Dallık dediğimiz yer ikinci yerd, kayalık yer birinci yer idi. Gemiyi yarı yola kadar getirdik, telsizle buradan takip ediyorduk, el telsizi idi, manyetolu. Telsizle nerede olduklarını haberleşiyorduk. Nihayet gemiyi karasuları dışında durdurduk, zorlandınız mı dedik, zorlanmadık dedi. Hangi derece üzerinde olduğunu bildirdi. Velhasıl o iptal edildi kendileri de gördü, İsmail Tansu'da gemi ile geldi oralara kadar, ama olmadı. Biz garanti ederiz alacağız bu gemiyi sahile boşaltıp göndereceğiz dedik. Yerini tespit ettik, açıları aldık, kaç derece üzerinde çıkacak belirledik. Başladık, ilk önce kayalık yeri aldık, çünkü diğer yeri bilmiyorduk. Nihayet gemi geldi, ama İngiliz gemileri devriye gezerdi, ama bunlar hazırlığa 1-2 saat evvelinden başlardı, adamlarımız vardı TMT mensubu bize bilgi verirlerdi. Cep telefonu yoktu o zaman, atlar motosiklete hızla gelir haber verirdi. Salimen o gece geldi gemi, kayaların yanına geldi, boşalttık gemiyi, manifestoyu aldık. Mehmet kardeşim görevli, verdim. Mehmet'e onu, teslim etti, şahsa imzalattı. Nihayet karar verdik gemiyi yanaştırdık, başladık boşaltmaya, deniz kötüleşt, oyala da bizi, ortalık ağarmadan geri gelmemiz lazım, herkes geri dönünce işinin başında olacaktı, (...) ertesi gün geldi komutan, dedim böyle böyle, gidersin adam gibi bir yer bulasın dedi. Sonra bir kaza yapıp rezil olacağız burada dedi. Ertesi gün iki hortumlu maskeler

aldık onlardan, bir tane de tüfek. Nihayet aldık onları, hadi pikniğe balık vuracağım dedim ama hanıma değil, o en başta yemin etmişti başka bir evde, hanımın gözünü bağladık nereye gittiğini bilmesin diye. Gemiye yeni yer bulmaya gidiyorduk. Çektik gittik, ben başladım taramaya, ona göre yer bulalım diye, kamışım vardı derinliği metre olarak üstünde yazan, biraz yüzdüm, kayaya rastladım, ben yüzerek kayaya gider, gemiyi dolaştırırım yanaştırırım gemiyi dedim, orayı ölçtüm hesap temiz, dedim böyle böyle, geldi gemi bir kerede oraya. Daldım denize, kayanın ordan dolaştırdım gemiyi önünde ben yüzerim arkada gemi geliyordu. Yanaştırdık gemiyi, geldi kaptan aman kim buldu burayı dedi, ben buldum kim bulacak dedim, yaşa dedi öptü beni. Silahları römork ile yükler götürürdük en yakın Mehmetçik Evet, ve geldik silahları yolladık Palatyaya gittik ertesi gün giderdik yüzleştirdik.

Silah naklinde Esaslı planlama yapardık. 3 araba giderdik, önde öncü, arakada artçı, eğer barikat varsa yolu dönecek gibi yapardı, sinyal verirdi. Silahları da yaptık bitirdik, sonra Türkiye'ye gittim, eğitim kampındaydım. 3. sevkiyatı yapmaya kalktılar, gemi bu arada yakalandı, ihbar var diye, ben inanmadım. (...) Çünkü emniyetli bir arkadaşı yollamıştık, çifte emniyet vardı hem pusula ile hem bilen o arkadaşla. Atışları o yaptırırdı, gizli hareketi da o öğretirdi. Gittik karargaha haritalar açıldı, nasıl yaparız ederiz dedik, buradan var dediler eğitimde olan filan filan diye, o arkadaşına verdik. Uyanık olanlardı hepsi, keskin nişancıları hepsini emniyete alırdık, o zaman silahımız piyade tüfeği idi ona göre başlardık çıkarmaya.

Silahları götürdü 3 otomobil. Hilmi komutan diye biliniyordu. Silahları taşırken kamufle olmak için yanımıza bayan alıyorduk. (...)

Dört tanesini yolladık onları evde benimle hanım yetiştiriyordu, hanım dediğim çay yapıyordu. Bir odamız vardı ayrı kimse girmiyordu en yakınlarımız bile bilmiyordu. Telsizlerde vardı, saat başı temasa geçerdik.

Yemin töreni tek kişi olurdu yemin ettirecek tek kişi olurdu, bazen giderdik benim dükkanda ettirirdik. Kur'an-ı Kerim olurdu bayrak olurdu ve silah olurdu. Elimi dayar ve yemin ederdim. 63'ten sonra herkes mücahit oldu gene uyanlara yemin ettirirdik. Maddi kaynaklar Türkiye'den geliyordu ve baştaki komutanlar onu kullanıyordu. Bizim komutan Rıza Kuruşkan ne yer ne yedirirdi. Bir arkadaş vardı, onu da ben eğittim. Komutanların konuşmalarını dinlemek hoşuna gidiyordu. Zararlı olur düşüncesiyle teşkilattan atıldı, İngiltere'ye gitti.

Türkiye'den kurye çantası ile güvercinler bana geldi, eğitilmiş özel güvercinlerdi. Antenleri çamaşır ipiyle kamufule ederdik. bir arkadaşımız vardı, kötürüm şimdi, onun bahçesi vardı, Hulusi beydi ismi, Hulusi beyin bahçe müsaitti buna, kafesleri, sulukları orada yapacaktık. Alıştıları güvercinler gelirdi tellerin kenarına, yem verirdik. Aç bırakırdık 10 mil giderlerdi. Böyle başladı güvercinle haberleşmemiz Kıbrıs'ta şehir arasında bu haberleşmeyi kullandık. 6-7 ay kullandık. Haberleşmede direk kullanmadık gelen emir üzerine telsize döndük. Telsizle haberleşmede daha çok bayraklarla yapıyorduk, direk Türkiye ile de bağlantı kuruyorduk. uçaklarla bağlantı kuracağımız cihazı kuryeler yanlışlıkla köye götürdü orada da kaldı. Lefkoşa ile aramızda iletişim var fakat gelecek birlikle yoktu. Sıkışık olduğunda Ankara'yı kullanıyorduk. Birlikte ilgili bilgi işlerini oradan sorardık. (...)

63'te patladı silah, silahını kapam mevziye girdi. (...) Alan silahını çıktı her tarafta mevziler kurulmaya başlandı. Kum torbaları yapılarak mevzilere kuruldu. Kaçanları aldık içeri kaçamayanlarda orada da mücahitler vardı, onlarda orada kurdu mevzilerini Namık Kemal de vardı, kaçıp gelen de vardı, kaçamayanlar şehit oldu. Yer üstüne çıkılması böyle oldu. Gemilerden çıkarılıp küçüklü büyüklü bavullara koyulan silahlardan takarot tabancaları kullanırdık, biz burada Rus yapımı, küçüktü onlar ve emin evlere verirdik onları, ani bir baskın anında yerden çıkarana kadar kendi kendimiz müdahale edelim diye. Çok verdiğimiz evler vardı ve senetle verirdik. (...) Kurduk mevzilerimizi başladık ateş etmeye.

Gemi battıktan sonra silah gelmedi daha Demirci Hasan'ın atölyesinde silahlar yapılıyordu. Eski kamyon dümenlerinden namlu yapılıyordu. Dipçik yapan iyi bir ustamız vardı. İngiliz'in tabancasının aynısını yapıyordu çocuklar orada, mühimmat epey gelmişti zaten kurye çantası ile de geliyordu. Lefkoşa'ya geliyordu, oradan da bize geliyordu. Bazı İngilizler vardı, onları satın aldık, barış gücüne hizmet veriyorlardı. İlk zırhlı araçla İngilizler getirdi. Çünkü daha barış gücü gelmeden onlar vardı burada. (...)

Biz oralarda çocukları kaçırdık. Önce nineler vardı yaşlı yaşlı onları aldık. Kaçırıp öldürdükleri çok şehidimiz var. Başka bir konuyu anlatayım. Kaçamayanların bir kısmını esir aldılar, Gülseren kampına götürdüler. Kuzeyde büyük bir kamp, oraya götürdüler esirleri, bunlara psikolojik savaş baskısı yaptılar. Çocuklara moral vermek için gidip gelirken görürdüm, dikkatimi çekti, her Cuma

minarenin üstüne bayrak çekilirdi, baktım bayrak yok, dedim Allah Allah bayrağı çekeceğim buraya olmaz dedim. 6-7 tane sancaktar vardı, her sancağın bir komutanı vardı, gittim dedim bayrak yok, ben çıkayım minarenin tepesine bayrağı asayım dedim. Aman Ali bey diyor havan düşüyor dedi, benim mücahit telefon etti senin karargahın üstüne 2 tane havan düştü dedi, duman çıkıyor mu dedim? Çıkıyor dedi mücahit. Komutan zor olur dedi, ben gitmek istedim, benim kadar başka eğitimli yok dedim, önlemimi alırım dedim. Tam yukarı çıkarken bende çalışan kalfa bende gelmek istiyorum dedi, ben olmaz sorumluluğu alamam dedim. Git kayyuma söyle bir bayrak versin getir dedim. Bende geleceğim dedi, bayrağı aldı getirdi, çıktık minareye, çömel dedim, her taraftan ateş gelebilir dedim. Gülseren kampından top ateşi gelirdi. Velhasıl çıktık, çektik bayrağı. bunlara gavur baskı yapmış , Magosa düştü demiş, silahların yerini söyleyin demiş, ama kanmamışlar bunlar. En nihayet bayrağı çekince Çiftçioğlu bayrağı görünce, demiş Magosa düşmemiş diye bağırdı, bunlar aslan kesilmiş. (...)

Burhan abi radyo yayını yapmamızı istedi. Yanarsa ne yaparız dedim. 8 tane lambalı radyo vericisi imalatı yaptık ve yayına geçti

(...)

Bunlar barış hareketından, gördün ya apartmanlar vardı. gavurun uçaksavar'ı vardı. Uçaklarla temas kurulacak cihaz yanlış köye gitti. Onun için aracı istasyon kullanıyordum, onun için aracı istasyon kullanıyordum , Ankara vasıtası ile bildiriyorum. Cihazım masaya monte idi, panelvan'ım vardı götürürdüm. Daha evvelden orayı hazırladım. Koordinatlar seferi karargahtaydı. uçağı bildirmek için Ankara'ya söylendi.

(...)

- 63'te hadiseler başladı. Çatışma başlaması içten değildi. Biz çekildik eğitimimiz. Dış mahalleler, mevziler kuruldu, mücahitler takviye oldu. Kapıları takviye ettik, tanklara karşı tank tuzağı yaptık. Molotof kokteyli yapardık, tankın üstünden atardık. Evet, ve yollara çıkanları da kaçırırlardı, öldürürlerdi. Ayvasıl şehitleri. Dışarı çıkış yoktu. Arkada bir yer vardı fakirhane idi, numaralı mevzi yaptık, 3 bölgenin ortasında idik, surlar içi, Sakarya bölgesi Karakol mevzisi, en son oradan geçtik, oturduk oraya. Mazgalın içinde yukarda hava delikleri vardı. Hatlar düştükten sonra

irtibatımız kesildi, bu çatışma içinde çıkma dedi, ben gittim sonradan walki-talky'yi getirdim. Aldım onu çektim gittim mazgala, (...)

- Telli hat askeri telefonlar vardı, manyetolu telefonlar daha önceden mevziler üzerinde belirliydi yerleri, yer üstüne çıkmadan. Sony'nin walky-talky'leri vardı. Köylere düşman geldi kapıda idi, ben şifreleri yazdım telsizi imha edeceğim diyordu, kapıyı zorluyorlar, bende telsizi kırdım vatan sağ olsun, dedi.

EK-12

CELAL BAYAR İLE 31.07.2007 TARİHİNDE KIBRIS'TA YAPILAN MÜLAKAT

Ben Celal Bayar 1940 Lefke Çamlıköy doğumluyum, ilk, orta tahsilimi Çamlıköy'de Lefke'de tamamladım. Sonra Lefkoşa Türk Lisesi, Celal Bayar lisesi oldu 1959'da. 1959'da TMT'ye resmen iltihak ettim, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat bölümü 1961 mezunuyum. Lefkoşa'da öğretmen yapmaya başladım, TMT'deki görevime de 541 Karga Oğul bey olarak başladım. 1 yıl sonra Petek dal 3'ü oldum. Ankara'da Hasret (askeri) eğitimi Ziir kampına gittim. Küçük Kaymaklıda Sarı Petek 4'te Dal 3 olarak görev yapıyordum. Arkadaşlarımızı eğitiyorduk, nöbetlerimiz vardı. Atatürk anıtının korumasını yaptık Girne'deki. 21 Aralık 1963 olayları 25 Aralık öğleye kadar devam etti. Rum'ların taarruzlarını püskürttük, Lefkoşa ile bağlantımız kesildiğinden Küçük Kaymaklıyı terk ettik. 1 Mart 64'e kadar Hamit Köy'de kaldık. Tekrar geri döndük 15 arkadaş ile, 44. bölüğü kurduk. 1965 sonlarından 1969'a kadar bölük komutanı idim. Barış hareketlerine katıldım. (...) Şu an Kıbrıs TMT derneği başkan yardımcısıyım. (...) EOKA güçlü bir kuruluştur TMT Türkiye'den destek istiyor, lojistik, silah vb. zamanın hükümeti destek veriyor. Ve TMT kuruldu, ancak 1960 ihtilalinde bir sekteye uğradı onun için 74 ve 63 Kanlı Noelde sayımız azdı. 1963 'te silah sevkiyatını yapan vb. herkesi açığa çıkmadı, 64 yılı sonunda Mücahit ismi adı altında düzenli bir mücahit ordusu oluşturulmuştur. Kantonların olduğu dönemde, adanın %3'lük bölümü bizim denetimimiz altında idi, 30 bin göçmenimiz vardı.

63'ten sonra silah sevkiyatının neredeyse durduğunu, özellikle silah ve istihbarat konusunda. 63 ten sonra Rum ambargo uyguladı. İnsanların tüm her şeyleri gitmiş insanlar sokakta kalmış. Türk Kızılayı'nın yardımları ile ne yapılabiliriyorsa idi. 11 yıl böyle bir seferberlik durumu vardı. (...) Bunlar barış gücünün haberinde olan şeyler. Hiçbir çatışmaya katılmamış, ateş etmeye yetkisi yoktur. bu arada TMT faaliyetleri devam ettirildi. (...)

Teşkilata personel seçiminde kullanılan Sıcak yaklaşımda, sen böyle düşünüyorsun, bizimde teşkilatımız var, sende bize katıl. Soğuk yaklaşımda ise olay kişiyi yavaş yavaş getirme olayıdır. Seçilen kişinin görüşleri öğrenilir, milli meseleler konuşulur görüşleri alınır kısaca takipe alınır ve değerlendirilir.

Kuran bayrak ve silah üzerine yemin yapılıyor.

Ondan sonra yerel eğitim yanında, piyade tüfeği, el bombası hakkında bilgiler veriliyor. Bu aradaki gençler hasrete Türkiye'ye eğitime gidiyordu. Bunların hepsi gizli oluyordu, daha fazla eğitim için Ankara'ya geliniyor.

İlk bereketçiler Erenköy'den başlar. Rum polisler EOKA'cıdır. Çıkan silahların bölgelere ulaştırılması var. Tüfekler alınmış, Rumlar köyü sarmışlar mantığı ile pes etmek yoktu.

Sarı petek: savunma Boz Petek: dağıtma Kara Petek: taarruz Ak petek istihbarattır.

(...)

1 mart 1964'te Hamitköy' den 15 kişiydik 10 parça silahla beraber o bölgeye geldik...

21 aralık 63'te öğretildim. Yapı enstitüsünde Türkçe Edebiyat grubu öğretmeniydim. TMT'de Sarı Petek 4'te dal uçtüm, hareket beyiydim. 21 aralık 63 'te olaylar başlayınca silahlarımızı yer altından çıkardık, belli bölgeleri tuttuk.

EK-13

**MELEK EYÜPOĞLU İLE 31.07.2007 TARİHİNDE KIBRIS'TA
YAPILAN MÜLAKAT**

Melek Eyüpoğlu, iki çocuğumuz var teşkilata katıldık Ali' ye yardım etmek için.

(...)

Evde silahları taşıdık, silahları temizledik, silahların sevkiyatında maskeleme yaptık.

(...)

3-4 araba silahları yükledik Gönen dereye gittik. Dağıtım yapıldı. Dönüşü ana yoldan geldik, 3 tane Rum çıktı, çok korktum, onlardan çıktık geldik.

EK-14

AHMET SEVİNÇ İLE 01.08.2007 TARİHİNDE KIBRIS'TA YAPILAN MÜLAKAT

Ben Magosa doğumlu Emekli Üsteğmen Ahmet Sevinç, benim görevim 1963'ten sonra başladı. (...) Ben Ahmet Sevinç olarak 1963'te liseyi bitirmiş Kıbrıslı genç bir Türk olarak mücahit saflarına katıldım. Magosa'da merkez karargâhta bana verilen görevleri yerine getirdim, bunun haricinde 1971'de Tuzla Piyade okulunda yedek subay eğitimi için seçildim, gönderildim, tamamlayıp mücahit teşkilatına subay olarak intikal ettim. 1971'den 1974'e kadar da Magosa sancağına bağlı olarak bölük komutanlığını yürüttüm. 1974 Kıbrıs Barış harekâtında Baykal bölük komutanlığını yürüttüm.

Magosada eli silah tutan herkes burada mücahit oldu. Herkes mücahit görevini yerine getirdi. TMT 'de eli silah tutan arkadaşlarımız bizlere silah'ın düşmana karşı nasıl kullanılacağını, bir mevzii'de nasıl tedbir alacağını öğrettiler. Bir bölük 3 takımdan oluşuyordu 1. hazır kuvvet denilen hazır birlikte görev yaptım . Herhangi bir bölgedeki olaya müdahale etmek için. 67'ye kadar bu görevde devam ettik. Her mangada yakın muhabere otomatik silahları vardı. Taarruz bombaları, bütün bunların yanında Bren tipi dediğimiz yarı otomatik silahlarımız var. 67'ye kadar bu görevdeydim, (...)

1971 de mücahit ordusuna, eğitilmiş ve sevk idareyi en iyi şekilde öğrenebilecek yetiştirmek için bizleri Tuzla piyade okuluna 6 aylığına gönderdiler, tekrardan TMT'ye subay olarak geldim. Burada da her sancak, askeri muntazam bir mücahit ordusuna dönüşmüştü. Gıysilerimizi botlarımız silahlarımız gibi, en iyi şekilde de eğitimlerimiz yapıldı. Mücahit ordusunu eğiterek bulunmuş olduğumuz toprakları en iyi şekilde savunmaya hazırlanmıştık. 1971'de geri geldikten sonra teğmen olarak göreve başladım. 74 harekâtında çeşitli bölük komutanlıklarında bulunduktan sonra Baykal bölük komutanı oldum. Merkez taburuna bağlı dış bölgedeki meskun mahalde idik, meskun mahal muhaberesi çok zordur. Fakat bunları komutanlarımız sayesinde başarı ile tamamladık. 74 barış hareketinde ilk gün 8 şehit verdik. Geceleleyn surları hendeğe birleştiren bir dehliz açtırdı. Hakikaten 74 hareketinde işe yaradı. En azından sivil halkı, çocukları sağ salim alabilme imkanına

sahip oldum. en az 250 sivil halk olarak girdik. Magosada diğer birliklerde o kadar arbede içinde sivil halkı getirebilmeği olanağına sahip oldular..

Tuzla piyade okuluna eğitime gönderilmeler 1970'lerde başladı, 74'ten sonra bitti. Kıbrıs mücahitlerinin başına subaylar geçmişti. (...)

EK-15

HÜSEYİN GÜLTEKİN İLE 02.08.2007 TARİHİNDE KIBRIS'TA YAPILAN MÜLAKAT

Ben Hüseyin Gültekin Lefkoşa ilçesine bağlı Balıkesir köyündenim. Öğretmenlik tahsili yaptım. Güzelyurt Öğretmen kolejini okudum. İlkokul öğretmeniydim. Uzun yıllar adanın her tarafında öğretmenlik yaptım. 1958 lerde TMT teşkilatı temelleri atıldı. Bizde genç bir öğretmen olarak katıldık. 6 Ekim 58'de yemin verdik. Kendi bölgemde 10 köyde TMT'yi kurduk. Kurmak zor işti herkesi beğenmiyorduk, yaşlıları alamazdık, genç ağzı sıkı olacak karısının haberi olmayacak gibilerden. Böylece 10 köyde TMT'nin temelini attık. Buradaki arkadaşların hasrete gitmesi meselesi vardı. Hasrete gitmesi demek Ankara'ya gitmesi demek. (...)

- Köye silah getirmek için kamyon ayarladık kum dolduruldu kum içerisinde her şey paket içerisinde idi. El ayak sakınlaşınca silahları aldık temizliğini yaptık. (...) Bir akşamüzeri köye vardık geç vakit yardımcım ile arabayı ben kullanıyordum. Tabancayıda açtı kucağına, Makaryosun köyünden geçiyoruz, arkamızdan bir ışık çıktılar, araba doğru dürüst değil silahları görürlerse ne yaparız dedik. Yarım saatten fazla yol aldık, Rum köylerinden kurtulduk. Köye vardığımızda karanlıktı, o zamanlarda Türk köylerine hizmet götürmezlerdi. O zamanlar her Türk köyünde nöbet tutulurdu. Neyse, vardık arabada ne var dediler. Muhtarın yanına gittik, tıraş oluyordu. Aldık muhtarı silahları dağıttık. Oradaki TMT'cilerin durumunu konuştuk. Ayrılacağımız zaman bez torbalara saman doldurduk daha uzun yoldan geri dönüyoruz. Yolun ortasında Rum polisi durdurdu. Silahımız vardı. Tabi bölgenin öğretmeni idik, bizi tanırlardı, Rum polisine bağırđım, "ulan arabanın arkasında karanlıkta duruyorsunuz, saman torbası onlar görmüyor musunuz, yok içinde birşey dedim. Bölgemize gerekli silahları götürdük ve emniyetli şekilde getirmiş olduk. Bu tür olaylar yaptık, yaşadık. (...)

1963'te yer üstüne çıkışla birlikte herkes mücahitliğe gönüllü olarak katıldı. Topluca mücadeleyi verdik, Türkiye gelmeseydi tek başımıza çıkamazdık.

EK-16

ÇETİN SEREZ İLE 02.08.2007 TARİHİNDE KIBRIS'TA YAPILAN MÜLAKAT

Mukavemet teşkilatı Kıbrıs halkının bağrından çıkmıştır. Lise ikide iken öğretmen çağırdı yemin edeceksiniz, falan binada gece nöbet tutacaksınız dedi. Bizim teşkilata girmemiz böyle oldu.(...) Teşkilatın silahları bana göre yetersizdi, zor şartlarda ikmaller yapıldı. (...) Ben Dr. Küçük'ün Cumhurbaşkanlığı muavinliğinde bulunan 5 kişilik bir müfrezenin başıyordum. Bu bina Rum kesiminde, onun karşısında 3 lü karargah komutanlığı adında Rum, Türk, Yunanlı subaylardan oluşan karargah bulunuyordu 21 Aralık gecesi. Ben oraya vardım, her tarafımız Rum idi. Türk kısmına dar bir koridordan geçiliyordu. Yarım saatte bir tekmil verdim. Gece yarısından sonra, İkinci yarım saatte santraldeki Rum küfür etti, telefon kesildi, o anda karşı taraftan yayılım ateşi başladı. Panik vardı, mermi adedi 3. ateş durdu, Sabah 5.20'de tekrar makineli tüfek ile ateş başladı. (...) Lefkoşa, Çağlayan bölgesi Hisariçi' ne çekilmişler. Lefkoşanın kurtarılması Köşkücüflük direnişi sayesinde olmuştur. (...) Rumların Dilekkaya, Erdemli, Yiğitler, Kırıkkale köylerine baskın yapma hazırlığına karşı Yağmurlu bir gecede buradan hareket ettik, sızma hareketi için 5'erli timlere ayrıldık. Ercan havalimanına yaklaştığımızda asfalttan geçip Meriçe geçmemiz lazımdı. Burada Rumların polis kuvveti vardı. Bir kısmımız burada diğerleri diğer tarafta kaldı. Bizi gördüler diye tahmin ettim ama ateş etmediler. Son sürat biz sabaha Meriç'e ulaştık, herkes ayakta idi, kurtarıcı gibi gördüler bizi. Saman araçları ile köylere dağıttılar. Rumların içinden geçerek, Rum mahallesindeki bir eve girdik. Sonradan halkı topladık. Götürdüğümüz silahların eğitimini vermeye başladık. Rumlar barış hareketına kadar bu köylere saldırı yapmadı. İrtibat için eski model basit kullanımlı cihaz vardı. Radar şifremizdi. Neticede geri dön emri verildi, halk sabaha kadar ilgilendi bizimle. Dönüşte yağmur vardı, balçıktı, perişanlık vardı, Balıkesir köyüne girdik, köpek seslerinden meskun mahale girdiğimizi anladık, çıkıp Lefkoşaya geri döndük. Bizi topladılar, nereye? 5 parmak dağlarına, işte 64 yılında, hayatımızda dönüm noktası olan 5 parmak dağlarında göreve başladık, Barış hareketına kadar. (...)

(Sizin özel bir durumunuz var, Birleşik Kıbrıs ordusunda idiniz? İlk önce Ankara Kara Harp Okulunda eğitime gönderilişiniz, sonra Kıbrıs Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinde subay olarak görevlendirildiniz biraz bundan bahsedermisiniz?)

1963, 21 Aralık'ında kimse rütbe düşünmeden burada görev yapmıştır. Alaya intikal edememiş rütbeliler er gibi silaha sarılmıştır. 64 Martından sonra boğaza döndüğümüzde, Tim'ler oluşturduk, sonra birlikleri takım seviyesine ulaştırdık. 8'li Mangalar yaptık, 3 Manga yaptık, 4 yapamadık. Takımlar oluşunca birleştirilip Bölükler, sonra tabur oluşturduk, bildiğiniz anlamda Tabur değildi ama. En büyük birlik Boğazda benim bölüğümdü, hem eğitim hem komando, hem piyade bölüğü idi. 70 kişi, 70 piyade tüfeği, Astsubaylarımın 3 thompson, 2 lav silahı, 2 tane A4 makineli tüfek vardı. Her bölükte olmayan silahlardı. Eğitimlerde Türkiye'den getirdiğimiz talimnameleri ve mümkün olduğunca askeri terminolojiyi kullanmaya çalıştık.

(Türkiye'de kaç kişi eğitim gördünüz?)

Harp okulundan 13 kişiydik. Biz TMT adına ordaydık, 1959'da gönderildik. Bizden sonra Türkiye'ye 74 hareketından sonra Harp okuluna öğrenciler gönderildi.

EK-17

**MEHMET SALİH EMİRCAN İLE 02.08.2007 TARİHİNDE
KIBRIS'TA YAPILAN MÜLAKAT**

1963'ün 21 Aralığında, 1973'e kadar olan kısma Mücahitlik diyoruz. Bayraktarlık, sancaktarlık 1976'ya kadar devam etmiştir. TMT döneminde gizlilik var. 1956'da mezun olduk, öğrenciler böyle durumlarda hep aktif olmuştur. (...) VOLKAN kuruluyor, biz Lisedeyiz, okulu bıraktık, Rum tarafında yangın çıkarırdık. 56'da İngiltere'de tahsile gittik. 60'ta geldiğimde, derhal kapıma geldiler, TMT'ye seni almak istiyoruz dediler. (...) Yemin'e çağırdılar. Yemin şöyle, alınacaklar tek tek geliyor, kimse kimseyi tanımıyor. İçerde masa var, üzerinde Türk bayrağı, Tekarov ve Kur'an-ı Kerim vardır. maskeli bir şahıs söylüyor ve tekrar ediyorsunuz. Yemin ediyorsunuz. Bundan sonra size anlatıyorlar, köyün TMT temsilcisi maskesizdi. Ondan sonra er'in üstünde iseniz, yazılı ya da sözlü olarak mevkiiniz belirleniyor. Önce kurt olarak başladı, bizim zamanımızda, Mücahit , Arı en alttaki er, Oğul beyi manga ya da takım komutanı. Bunların üzerindikiler Petek beyi. Peteklerin üzerindeki Kovan beyi, kovanlarında bağlı olduğu sancaklardır. Başlarda sancaktarlar Yüzbaşı sonradan Albay olmuştur. Kurmay Albay yalnız Bayraktardır. 1970'den sonra askerleştirme olunca, biz o zaman bölük komutan muavini olarak aynı yetkiyle devam ettirdiler. 1964'ten sonra Arı, Kurt, Petek kalktı. (...) 1974'e kadar devam etti. Bu kantonların yüzölçümü tüm alanının %3 kadardır. Köyün belli noktası ötesine geçmek yoktur. bunlar 63- 74 arasında olan şeyler. Herkes Mücahittir benim gibi. (...) 68-69'dan itibaren Türkiye'den Subaylar bölüklerin başına geldikçe, bize, isterseniz mesleğinize geri dönebilirsiniz dediler. Ama seferi durumlarda tekrar çağırılma şartıyla. Biz o zaman seferi olarak 17.180 Türk Kıbrıslı Türk silah altında idi. Mücahit ordusu harekâta yerinden ayrılmamıştır. Direnişi sürdürdü. Boğaz ve Lefkoşa savunması tamamıyla yapıldı. Sancakların bazıları Rumlar tarafından düşürülmüş ve oradaki komutan ve askerler toplama kamplarına götürülüp bazıları kurşuna dizilmiştir. Bazı sancaklar düştüler, Gazi Magosa savunması Hisar içerisine çekildi. Fakat Lefkoşa ve İzmir sancağı faaliyetini aynen devam ettirdi. 1. harekâta mücahit ordusu bütünüyle savunmada kalmıştır. 2.

harekâta görevini yerine getirmiştir. TSK'dan gelen birlikler harekatı devam ettirdi, bizim arkadaşlarımızda rehber olarak çalıştılar ve bu güzel günlere eriştik(...)

İlk silah 16 Ağustos'ta geldi, ondan sonrada aralıklarla silah gelmeye devam etti. 1960'a kadar silah alımı devam etti. 27 Mayıs'a kadar devam etti. (...) Ondan sonra resmen silah 1958 ağustos ayı ile 1960'ın 27 Mayısı arasında yoğun oluyor. Ondan sonra program dahilinde olduğunu söyleyemeyeceğim zaman zaman silahlar gelmiştir. (...)

1960 antlaşmasına göre 2 garantör devletin, 650 kişilik, 950 kişilik Yunan alayı vardı. Bunların 6 ayda bir değişimi vardı. Bunların silahları da gider tamir için, bu silahlar kaybolur. Onların arasında sivil olarak sancaktarlar, bölük komutanları Türk subaylarının gelmesi devam etmiştir. Silah gelişi 1960'tan sonra durmuştu. Bu subayların Türk Alayı Personeli ismi altında sivil kıyafetlerle çeşitli yerlere dağıtımı gayet başarılı şekilde yürütülmüştür. O çok kötü günlerde BM subayları para karşılığı bize yardımcı olmuşlardır.

(...) Bizim 25 aralıkta çeşitli arabalardan, bataryalardan almak suretiyle elde edilen cihazlarla Bayrak radyosu kurulmuştur. Bütün sancaklarda, sancakların bir radyosu olması için faaliyet göstermiştir ve her sancağın bir radyosu olmuştur. 1974 Mutlu Barış Harekatı yapılırken 7 tane sancak radyosu vardı. (...)